

การศึกษาโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

นางสาวธัญญลักษณ์ เบ็ญจะมโน

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-03-0665-9

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF THE SOCIAL INVESTMENT PROJECT CARRIED OUT BY THE
DEPARTMENT OF SKILL DEVELOPMENT

Miss Thanyalak Benjamano

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics in Economics

Department of Economics

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-03-0665-9

ัญญลักษณ์ เบ็ญจะมโน : การศึกษาโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน. (A STUDY OF THE SOCIAL INVESTMENT PROJECT CARRIED OUT BY THE DEPARTMENT OF SKILL DEVELOPMENT) อ. ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์, จำนวนหน้า 147 หน้า. ISBN 974-03-0665-9.

การศึกษานี้เป็นการศึกษาโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงานภายใต้โครงการฝึกอาชีพในภูมิภาคเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงานสำหรับแรงงานอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน รวมถึงผลของการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวในด้านความสามารถในการพัฒนาศักยภาพและทักษะอาชีพ ด้านการสร้างรายได้ ด้านความสามารถในการช่วยเหลือครอบครัว/ชุมชน และด้านการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน โดยการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการสัมภาษณ์ ประชากรในการศึกษา คือ กลุ่มแรงงานอายุ 15 ปีขึ้นไปที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานในสาขาวิชาชีพต่างๆ ของโครงการในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น และอุบลราชธานี จังหวัดละ 100 คน

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า โครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน มีข้อบกพร่องอันอาจส่งผลให้การฝึกทักษะอาชีพไม่บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือระยะเวลาที่กำหนดไว้ตายตัวในการฝึกอบรมทุกสาขาวิชาชีพที่มีความยากง่ายต่างกัน เบี้ยเลี้ยงรายวันระหว่างการฝึกอบรมอาจทำให้มีผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องการค่าเบี้ยเลี้ยงมากกว่าการฝึกทักษะอาชีพอย่างแท้จริง และมีผู้หน้าที่คัดเลือกบุคคลผู้ซึ่งจะได้เข้ารับการฝึกอบรมที่อาจใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวในการคัดเลือก สำหรับผลการดำเนินงานตามโครงการ พบว่า สามารถเพิ่มศักยภาพและทักษะอาชีพให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานได้ มีการนำทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นมาใช้ทำการผลิตในบางสาขาอาชีพ ผู้ผ่านการฝึกอบรมบางส่วนสามารถสร้างรายได้ให้สูงขึ้นและเพียงพอต่อรายจ่ายในการครองชีพและเลี้ยงครอบครัวแต่ยังมีเงินเก็บออมน้อยมาก นอกจากนี้พบว่าคนในชุมชนยังมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระดับสูงสำหรับด้านตลาดผลิตภัณฑ์และตลาดแรงงานรองรับผู้ผ่านการฝึกอบรมทางราชการยังให้ความช่วยเหลือน้อยมาก รวมถึงยังขาดการสนับสนุนให้มีเงินกู้เพื่อประกอบอาชีพ หลังจากได้รับการฝึกอบรมแล้วผู้รับการอบรมที่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ยังเต็มใจทำงานอยู่ในชุมชนต่อไปซึ่งเป็นการช่วยทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น แต่ส่วนใหญ่ยังพัฒนาไปไม่ถึงขั้นการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชนเนื่องจากขาดเงินทุนในการรวมกลุ่มและขาดการส่งเสริมการรวมกลุ่มจากผู้นำชุมชน สำหรับผู้รับการฝึกอบรมที่เป็นผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานอันเนื่องมาจากวิกฤติเศรษฐกิจโดยเฉพาะแรงงานหนุ่มสาวส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะกลับเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ หรือปริมณฑลอีกหากภาวะเศรษฐกิจดีขึ้น จึงเห็นได้ว่าประชากรส่วนนี้ไม่ใช่คนกลุ่มหลักที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนได้

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนิติ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4285571329 : MAJOR ECONOMICS

KEY WORD: SOCIAL INVESTMENT PROJECT / THE DEPARTMENT OF SKILL DEVELOPMENT / SOCIAL SAFETY NETS / ASIATIC MODE OF PRODUCTION

THANYALAK BENJAMANO : A STUDY OF THE SOCIAL INVESTMENT PROJECT CARRIED OUT BY THE DEPARTMENT OF SKILL DEVELOPMENT. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. LAE DILOKVIDHYARAT, 147 pp. ISBN 974-03-0665-9.

The objective of this study is to study the Social Investment Project carried out by the department of Skill Development. The study also includes the result of this project in the aspects of developing skill, increasing income, helping family and community, and organizing local business to strengthen the community. The target population for interview are 300 labours at the age of fifteen year old and over who participated in this project. The selected sites were Nakhonratchasima, Khon Kaen, and Ubon Ratchathani. All interviews were conducted with structured questionnaire and at the same time the interviewer was asked to take note through observation.

The findings show that there are some drawbacks in this project, for example, fixed time for all different skill trainings, motivation from money paid during training, little utilization from local natural resources, and relationship between the person who selects the trainees and the trainees. A study of performance of the project indicates that not only the laid-off and unemployment workers participate in this project but also the farmers. In addition, most of the trainees can develop their skills. However, somebody increases his or her income after training but still has a little saving. The increasing income is sufficient only for necessary household consumption and child education. Moreover, there is high level of mutual relationship among the people in the community. The study also reveals that there are not enough labour markets and product markets for them after trained. The government should solve this problem and allocate the budget for the trainees who want to set up their small businesses. In addition, the finding about strengthening of the community shows that youth labours who was laid-off and unemployed because of the economic crisis tend to come back to find the jobs in Bangkok and the near by provinces if the economy recover. Furthermore, the farmers and over thirty-five year old women decided to work in their community that helps the community strong; however, it is difficult to organize business as a group because of several reasons such as the lack of funding, leadership, and management skill.

Department ECONOMICS

Student's signature.....

Field of study ECONOMICS

Advisor's signature.....

Academic year 2001

Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดย รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษา ได้กรุณาเสียสละเวลาให้คำแนะนำ ชี้แนะ และให้คำปรึกษา ในเรื่องการค้นคว้า เอกสารที่สำคัญๆ ประกอบการค้นคว้า และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี ร่วมกับ รองศาสตราจารย์ ดร.วราวิทย์ เจริญเลิศ ประธานกรรมการสอบ ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ จนช่วยให้วิทยานิพนธ์ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาจึงขอกราบขอพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

และสำหรับการศึกษาค้นคว้าข้อมูล ผู้ศึกษาได้รับความอนุเคราะห์ จากท่านรองอธิบดีกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน คือ ท่านสมชาติ เลขาอาวุโส ได้กรุณาให้แนวทางเกี่ยวกับนโยบาย และบทบาทหน้าที่ของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กับโครงการลงทุนเพื่อสังคมในส่วนที่เกี่ยวข้อง ส่วนการเก็บข้อมูล ได้รับการอำนวยความสะดวกจาก ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุบลราชธานี และข้าราชการเจ้าหน้าที่อีกหลายท่านที่เกี่ยวข้อง นอกเหนือจากนี้ คุณสมยศวุฒิ ชัคคัตถ์ชัย หัวหน้าฝ่ายบริหารทั่วไป กองส่งเสริมเด็กและบุคคลวัยรุ่น ก็เป็นอีกท่านหนึ่งที่ทำให้คำแนะนำปรึกษาด้านวิธีการนำเสนอข้อมูลในด้านสังคม

ท้ายสุดที่ผู้ศึกษาจะลืมมิได้ คือ คุณยาย คุณพ่อ คุณแม่ และน้องสาว ที่เป็นกำลังใจ จนทำให้ผู้ศึกษาสามารถจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้จนสำเร็จสมบูรณ์ลงได้ด้วยดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวธัญญลักษณ์ เบ็ญจมะโน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ณ
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	8
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	8
1.4 นิยามศัพท์	9
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
2 แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 โครงการลงทุนเพื่อสังคม.....	10
2.2 โครงการฝึกอาชีพในภูมิภาคเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงาน สำหรับแรงงานอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ภายใต้โครงการลงทุนเพื่อสังคม	18
2.3 แนวคิดตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9.....	25
2.4 แนวคิดเรื่องทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ	26
2.5 แนวคิดวิถีการผลิตแบบเอเซีย	28
2.6 แนวคิดโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม.....	33
2.7 งานศึกษาที่เกี่ยวข้อง.....	38
2.8 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา.....	62
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	63
3.1 วิธีการดำเนินการวิจัย	63

สารบัญ (ต่อ)

๗

	หน้า
3.2 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา.....	63
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	66
3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	67
3.5 การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	68
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์	68
3.7 การนำเสนอข้อมูล.....	69
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	70
4.1 ผลการศึกษาของประชากรโดยภาพรวม	70
4.2 ผลการศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานอันเนื่องมาจาก วิกฤติเศรษฐกิจ.....	91
4.3 อภิปรายผลการศึกษา	111
5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	129
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	129
5.2 ข้อจำกัดของการศึกษาและงานศึกษา	133
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	134
รายการอ้างอิง.....	137
ภาคผนวก.....	141
ประวัติผู้เขียน.....	147

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญญัตราสาร

ตาราง	หน้า
2.1 องค์ประกอบของโครงการลงทุนเพื่อสังคม (Social Investment Project : SIP).....	15
2.2 ภาพรวมความคืบหน้าในการเบิกจ่ายเงิน	16
2.3 ภาพรวมความคืบหน้าของการดำเนินโครงการตามแนวทางที่ 1	17
2.4 ภาพรวมความคืบหน้าของการดำเนินโครงการตามแนวทางที่ 2	17
4.1 จำนวนและร้อยละของประชากร จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัวระดับการศึกษา อาชีพก่อนเข้ารับการฝึกอบรมฯ รายได้ต่อเดือนก่อนเข้ารับการฝึกอบรมฯ ภูมิภาคเดิม สาเหตุของการว่างงาน และระยะเวลาในการทำงานก่อนออกจากงาน.....	73
4.2 จำนวนและร้อยละ ของประชากรจำแนกตามโครงการที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน	76
4.3 จำนวนและร้อยละของประชากร จำแนกตามโครงการที่สนใจฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน.....	77
4.4 จำนวนและร้อยละของประชากร จำแนกตามความต้องการในการทำงานในชุมชนท้องถิ่น หรือกรุงเทพฯและเมืองใหญ่.....	78
4.5 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของประชากร ตามความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน.....	80
4.6 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากรตามความคิดเห็นที่มีต่อความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิต.....	82
4.7 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร ตามความคิดเห็นที่มีต่อรายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำทักษะความรู้ไปใช้และความสามารถในการพึ่งตนเอง.....	85
4.8 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร ตามความคิดเห็นที่มีต่อความพร้อมในการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว และชุมชน/ท้องถิ่น	87
4.9 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของประชากรตามความคิดเห็นที่มีต่อการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน	90
4.10 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าอันดับของคะแนนความคิดเห็นของประชากร จำแนกย่อยรายด้าน	91

สารบัญตาราง (ต่อ)

ญ

ตาราง	หน้า
4.11 จำนวนและร้อยละของประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัวระดับการศึกษา อาชีพก่อนเข้ารับการฝึกอบรมฯ รายได้ต่อเดือนก่อนเข้ารับการฝึกอบรมฯ ภูมิภาคเดิม สาเหตุของการว่างงาน และระยะเวลาในการทำงานก่อนออกจากงาน	93
4.12 จำนวนและร้อยละ ของประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานจำแนกตามโครงการที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน.....	96
4.13 จำนวนและร้อยละของประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน จำแนกตามโครงการที่สนใจฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน	97
4.14 จำนวนและร้อยละของประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน จำแนกตามความต้องการในการทำงานในชุมชนท้องถิ่น หรือกรุงเทพฯและเมืองใหญ่.....	98
4.15 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ตามความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน.....	100
4.16 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานตามความคิดเห็นที่มีต่อความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิต	102
4.17 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ตามความคิดเห็นที่มีต่อรายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำทักษะความรู้ไปใช้และความสามารถในการพึ่งตนเอง	105
4.18 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ตามความคิดเห็นที่มีต่อความพร้อมในการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวและชุมชน/ท้องถิ่น.....	107
4.19 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานตามความคิดเห็นที่มีต่อการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน.....	110
4.20 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าอันดับของคะแนนความคิดเห็นของประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานจำแนกย่อยรายด้าน	111

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิกฤติเศรษฐกิจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 นั้นเกิดขึ้นเนื่องจากข้อบกพร่องของแบบแผนการพัฒนาของประเทศไทย กล่าวคือ มีการพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศจำนวนมาก พึ่งพาภาคการส่งออกซึ่งเป็นภาคที่เปราะบางเป็นหลัก มีการกระจายรายได้ที่ไม่ทั่วถึง มีการเร่งการพัฒนาอุตสาหกรรมมากเกินไปจนนำความเสื่อมถอยมาสู่ภาคเกษตรกรรมและทำให้เกิดความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมเนื่องจากมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังเกิดขึ้นจากข้อบกพร่องของระบบการเงินในประเทศ และโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เลวร้ายที่ทำให้ความสำคัญต่ออิทธิพลของตลาดและภาคเอกชนในการดำเนินธุรกิจสังหาริมทรัพย์ ตลาดหลักทรัพย์ การเปิดเสรีทางการเงิน การตั้งกิจการวิเทศธนกิจ เป็นต้น

จากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงิน ประกอบกับความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนและขีดความสามารถในการชำระหนี้ต่างประเทศ และการหดตัวทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ทำให้รัฐไม่สามารถจัดเก็บรายได้ได้ตามเป้าหมาย ในช่วงปี พ.ศ. 2540 – 2543 ทำให้ประเทศไทยต้องขอความช่วยเหลือทางวิชาการ และทางการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) และรัฐบาลไทยได้เจรจากับ IMF จนบรรลุข้อตกลงระหว่างกัน ซึ่งประกาศออกมาเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2540 โดยประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือทางการเงินเป็นจำนวน 16,700 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และต่อมาเพิ่มเป็น 17,200 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าประเทศไทยจะต้องตกลงเข้าโครงการสร้างเสถียรภาพและปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจภายใต้หลักการสองประการคือ

ประการที่หนึ่ง การสร้างเสถียรภาพจะลดการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด โดยต้องรักษาอัตราดอกเบี้ยให้อยู่ในอัตราสูง และให้เกิดงบประมาณของประเทศที่มีรายจ่ายมากกว่ารายได้เล็กน้อย (ใช้งบประมาณเกินดุล 1 เปอร์เซ็นต์) ในปี พ.ศ. 2541 โดยการเพิ่มอัตราภาษีมูลค่าเพิ่มเป็นร้อยละ 10 การตัดงบประมาณจากหลาย ๆ ส่วน การเพิ่มค่าสาธารณูปโภค และผลิตภัณฑ์จากปิโตรเลียมบางอย่าง และการเพิ่มประสิทธิภาพของรัฐวิสาหกิจโดยการแปรรูปให้เป็นของเอกชน (privatization)

ประการที่สอง การปฏิรูปโครงสร้างของภาคการเงิน โดยมีแนวคิดที่ว่าหัวใจของยุทธศาสตร์นี้คือการแบ่งแยกที่เห็นได้ชัด การหยุดกิจการชั่วคราว และการปรับโครงสร้างใหม่ของสถาบันที่ไม่สามารถดำเนินการได้ และสิ่งที่ต้องทำทันทีคือ ค่อยๆสร้างความมั่นใจให้แก่ระบบการเงินที่เหลืออยู่ สร้างเงื่อนไขที่เข้มงวดให้แก่การใช้ทรัพยากรของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาาระบบสถาบันการเงิน และการนำมาซึ่งการปฏิรูปโครงสร้างที่มีของเขตกว้างขึ้น เพื่อที่จะฟื้นฟูภาคการเงินที่ยังมีสภาพดีอย่างฉับพลัน ส่วนหนึ่งของการปฏิรูปทางการเงินยังรวมถึง ต้องให้บริษัทเงินทุนที่ยังเหลืออยู่ทั้งหมดเพิ่มทุนอย่างเร่งด่วน การนี้ก็จะรวมถึงนโยบายที่ส่งเสริมให้มีการควบรวมกิจการรวมทั้งการอัดฉีดเงินต่างประเทศเข้ามาด้วย

เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ได้ส่งผลให้เกิดการหดตัวทางเศรษฐกิจ การชะลอตัวหรือหยุดกระบวนการผลิตต่างๆ ในระบบเศรษฐกิจ แม้ต่อมาประเทศไทยจะได้รับความช่วยเหลือทางวิชาการและทางการเงินจาก IMF ก็ตาม แต่จากการวางเงื่อนไขของ IMF ข้างต้นที่ให้รักษาอัตราดอกเบี้ยให้อยู่ในอัตราสูง เพื่อป้องกันเงินทุนต่างประเทศไม่ให้ไหลออก ให้ใช้นโยบายงบประมาณเกินดุลร้อยละ 1 อันทำให้รัฐบาลต้องลดรายจ่ายลงรวมถึงการปิดสถาบันการเงินที่เห็นว่าไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างปัจจุบันทันด่วน ยิงนำไปสู่การหดตัวทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ส่งผลให้เกิดการลดลงอย่างเห็นได้ชัดในการลงทุน การบริโภคของประชาชนอันเป็นปัจจัยหนึ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นมากมาย กล่าวคือ ในส่วนของหน่วยการผลิตสินค้าและบริการบางส่วนต้องหยุดหรือชะลอการผลิตลง บางส่วนต้องลดต้นทุนในการผลิตสินค้าและบริการในทุกๆ ด้านลง รวมถึงต้นทุนด้านการจ้างแรงงานด้วย จึงส่งผลให้เกิดการเลิกจ้างคนงาน หรือการตัดสิทธิประโยชน์ของคนงานลง อันส่งผลให้เกิดการว่างงาน ความยากจน และมาตรฐานการครองชีพลดลง ในส่วนภาคก่อสร้างก็มีปริมาณการจ้างงานลดลงเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากภาวะซบเซาของภาคธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า ปี พ.ศ. 2540 มีผู้ว่างงานเพียง 0.7 ล้านคน หรือร้อยละ 2.2 แต่พบว่าในเดือน กุมภาพันธ์ 2541 มีผู้ว่างงาน 1.5 ล้านคน หรือร้อยละ 4.6 ซึ่งในจำนวนนี้เป็นผู้ที่เคยทำงานในปีก่อนแต่ถูกเลิกจ้างในปี พ.ศ. 2541 จำนวน 0.67 ล้านคน

จากภาวะดังกล่าว นอกจากส่งผลให้ประชาชนจำนวนมากต้องประสบกับปัญหาการว่างงานและมีความเป็นอยู่ที่ยากลำบากขึ้นแล้วยังนำมาซึ่งปัญหาสังคมด้านอื่นๆอีก เช่น ปัญหาด้านสุขภาพจิต มีจำนวนผู้ว่างงานที่คิดฆ่าตัวตายมีเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.3 ในปี พ.ศ. 2541 ปัญหาอาชญากรรม ปรากฏว่าสถิติทางอาชญากรรมเพิ่มสูงขึ้นในปี พ.ศ. 2541 ส่วนใหญ่เป็นอาชญากรรมที่เกี่ยวกับการประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และอาชญากรรมเกี่ยวกับ

ยาเสพติดให้โทษ ซึ่งส่งผลให้จำนวนผู้ต้องขังเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการขยายยาเสพติดให้โทษเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้เงินได้ง่ายและเป็นจำนวนมาก จึงเป็นสาเหตุให้เกิดอาชญากรรมดังกล่าวขึ้น และจากรายได้ที่ลดลงในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจนี้ เป็นผลให้เด็กจำนวนมากขาดสารอาหารเพิ่มมากขึ้น ร้อยละ 12.29 ในปี พ.ศ. 2541 นอกจากนี้ผู้ป่วยมีการเปลี่ยนแปลงการใช้บริการจากโรงพยาบาลเอกชน มาเป็นคลินิกพยาบาล หรือโรงพยาบาลของรัฐมากขึ้น ผู้ป่วยบางรายไม่ได้เข้ารับการรักษาเนื่องจากมีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลและค่ายา นอกจากนี้จากภาวะวิกฤติเศรษฐกิจยังทำให้มีเด็กจำนวนมากไม่น้อยถูกทอดทิ้ง โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร และมีเด็กอีกจำนวนมากที่ต้องลาออกจากโรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ระดับต่ำถึงปานกลาง อัตราการลาออกจากโรงเรียนเพิ่มจากร้อยละ 9.39 ในปี พ.ศ. 2540-2541 เพิ่มเป็นร้อยละ 16.07 ในปี พ.ศ. 2541-2542 และมีสัดส่วนสูงขึ้นในชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นระดับการศึกษาภาคบังคับ นอกจากนี้ก็ยังมีปัญหาด้านภาระหนี้สินของชุมชน หรือครอบครัว โดยมีการกู้เงินมากขึ้นทั้งในภาคเกษตรกรรมที่กู้เพื่อการเพาะปลูก ส่วนในชุมชนเมืองก็มีการกู้เพื่อการใช้จ่ายและลงทุนการค้า เป็นต้น¹

จากวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น มีผลกระทบต่อสังคมอย่างกว้างขวาง ทำให้ทั้งภาครัฐบาล ภาคเอกชน และภาครัฐวิสาหกิจได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบรรเทาปัญหาสังคม เช่น ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร บรรษัทตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย และสถาบันการเงินเอกชนต่างๆ โดยในส่วนของภาครัฐบาลได้ดำเนินมาตรการทางการเงินการคลังหลายอย่างเพื่อที่จะเป็นการบรรเทาผลกระทบทางสังคมดังกล่าว ซึ่งที่มาของเงินช่วยเหลือมาจากทั้งงบประมาณแผ่นดินและเงินกู้จากรัฐบาลและองค์กรต่างประเทศ มาตรการในการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาสังคมและมาตรการบรรเทาปัญหาสังคมของภาครัฐบาล² ได้แก่

1. มาตรการส่งเสริมการพัฒนาชนบทและชุมชน (มพช.)

เป็นมาตรการที่ใช้เงินกู้เป็นวงเงิน 4,272 ล้านบาท จากแหล่งเงินกู้เพื่อปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ (SAL) ที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยไม่มีการกู้เงินใหม่ (นำเงินที่ได้รับชำระคืนของภาครัฐบาลจากการให้บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมกู้ต่อ รวมกับเงินที่ช่วยเหลือจากการดำเนินมาตรการเพิ่มการใช้จ่ายภาครัฐ)

¹ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, “ผลกระทบทางสังคมของวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศไทย,” เอกสารในการสัมมนาการประเมินผลกระทบเชิงคุณภาพด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เสนอที่สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 5 กรกฎาคม 2543.

² กระทรวงการคลัง, “แนวทางดำเนินมาตรการทางการเงินการคลังเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาล”, 10 กรกฎาคม 2541.

2. โครงการเพื่อปรับโครงสร้างทางสังคม(Social Sector Program : SSP)

รัฐบาลได้จัดทำโครงการเงินกู้เพื่อปรับโครงสร้างทางสังคมจากธนาคารพัฒนาเอเชีย(Asia Development Bank : ADB) ในวงเงิน 500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยโครงการดังกล่าวมีจุดประสงค์ที่จะปฏิรูปการให้บริการทางสังคมในสามด้านหลัก คือ ด้านตลาดแรงงานและสวัสดิการสังคม เพื่อลดการว่างงานและปัญหาสังคม ด้านการศึกษา และด้านสาธารณสุข ซึ่งในการเบิกจ่ายเงินกู้ตามโครงการนี้ รัฐบาลจะต้องดำเนินการตามกรอบนโยบายที่ได้ตกลงไว้กับธนาคารพัฒนาเอเชีย ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ ในด้านตลาดแรงงานและสวัสดิการสังคมนั้น รัฐบาลจะต้อง

2.1 จัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ตกงานตามจังหวัดต่างๆ เพื่อให้บริการข่าวสารเรื่องการฝึกอบรม ให้คำแนะนำและสนับสนุนการจัดหางาน

2.2 ขยายขอบข่ายการประกันสังคมให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างให้ครอบคลุมการรักษาพยาบาล ผู้ตั้งครรภ์ ผู้ทุพพลภาพ และการให้ประโยชน์เมื่อมีการเสียชีวิตโดยการจัดสรรงบประมาณจะยึดหลักความยากจนเป็นเกณฑ์

2.3 ส่งเสริมให้มีการแข่งขันในตลาดแรงงานโดยจะทบทวนนโยบายด้านแรงงานและนโยบายค่าจ้างขั้นต่ำ

2.4 สนับสนุนการลงทุนในการฝึกอบรมลูกจ้างให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการฝึกอาชีพ พ.ศ.2537 เพื่อให้เอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาฝีมือแรงงาน

ในส่วนของด้านการศึกษา รัฐบาลจะมีการเพิ่มงบประมาณเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาเพื่อลดจำนวนนักเรียนที่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคันอันเนื่องมาจากปัญหาทางการเงิน ปรับปรุงคุณภาพแผนงานการเรียนการสอนโดยจัดสรรงบประมาณและบุคลากรให้เหมาะสม และเน้นให้การศึกษาระดับตอบสนองต่อความต้องการทางสังคมและชุมชน โดยกระจายอำนาจการบริหารและการเงิน และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการจัดการศึกษาและฝึกอบรม โดยอำนวยความสะดวกในการจัดหาเงินกู้ให้สถาบันการศึกษาเอกชนที่จัดตั้งขึ้นใหม่นอกเขตกรุงเทพฯ

สำหรับนโยบายด้านสาธารณสุขนั้น รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายคุ้มครองผู้มีรายได้น้อยด้วยการเพิ่มวงเงินสำหรับการวางแผนงานช่วยเหลือประชาชน และเร่งเพิ่มจำนวนบัตรสุขภาพให้ครอบคลุมประชาชนส่วนใหญ่ นอกจากนั้นจะเน้นแผนงานด้านสุขภาพของแม่และเด็ก และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วยโรคเอดส์ รวมถึงการจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมเพื่อนำเข้าวัคซีนสำหรับโครงการแผนภูมิคุ้มกันโรค ในส่วนของการปรับปรุงการให้บริการด้านสาธารณสุขในต่างจังหวัด รัฐบาลจะเริ่มดำเนินนโยบายกระจายบุคลากรด้านสาธารณสุขไปสู่ชนบท รวมทั้งจัดตั้งกลไกให้มีการจ้างเจ้าหน้าที่อนามัยในชนบท และส่งเสริมให้มีการเพิ่มประสิทธิภาพการบริการสาธารณสุขภาคเอกชน โดยจัดทำโครงการนำร่องให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการเงินและบุคลากรในโรงพยาบาลชนบท

3. มาตรการเพิ่มการใช้จ่ายภาครัฐเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ (IBRD-MIYAZAWA)

โดยมาตรการนี้ได้แหล่งเงินกู้จากธนาคารโลก (EFAL2: Economic and Financial Adjustment Loan 2) จำนวน 600 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และ Miyazawa Plan (JEXIM และ OECF) จำนวน 850 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยเงินกู้นี้ถูกจัดสรรเพื่อเป็นการสร้างงานให้แก่แรงงานที่ไร้ฝีมือ จัดจ้างผู้ว่างงานจากวิกฤตเศรษฐกิจโดยส่วนราชการ ให้การสงเคราะห์และจัดสวัสดิการครอบครัวและชุมชนแก่ครอบครัวผู้มีรายได้น้อย งานจัดสวัสดิการและสงเคราะห์ผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาเอดส์ ช่วยเหลือคนยากจน ผู้ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ และคนชราทั้งในเขตเมืองและชนบท รวมถึงแผนปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดทำข้อมูลเพื่อวางแผนและเตือนภัยทางเศรษฐกิจและสังคม สำรวจความต้องการแรงงานและการขาดแคลนแรงงานเพื่อจัดการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเป็นระบบภายใต้แผนปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมของกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น

4. โครงการลงทุนเพื่อสังคม (Social Investment Project : SIP)

โครงการนี้เริ่มต้นเมื่อเดือน กรกฎาคม 2541 โดยรัฐบาลไทยผ่านกระทรวงการคลัง ขอเงินจากธนาคารโลก 300 ล้านดอลลาร์สหรัฐ กองทุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจโอเพ่นเทเล (OECF) 130.59 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และ AUSAID (ออสเตรเลีย) 2 ล้านดอลลาร์สหรัฐ รวมถึงเงินบาทสมทบจำนวน 52.3 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อแก้ปัญหาทางสังคมอันเนื่องมาจากผลกระทบทางเศรษฐกิจดังกล่าว โดยเฉพาะปัญหาการว่างงานเพื่อสร้างงานและเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ให้แก่บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและยากจน ปฏิรูปการให้บริการทางสังคมโดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารงานและการให้บริการขององค์กรส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมการกระจายอำนาจในการให้บริการทางสังคม พัฒนาโครงการสาธิตหมู่บ้านขนาดเล็ก สร้างเศรษฐกิจชุมชนให้มีเครือข่ายที่สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ รวมถึงปรับปรุงระบบการให้บริการทางสังคมให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และการส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม (Participation)

โครงการลงทุนเพื่อสังคมแบ่งแนวทางการดำเนินงานเป็น 2 แนวทาง คือ การสนับสนุนทางการเงินแก่โครงการภาครัฐที่มีจุดประสงค์เพื่อแก้ปัญหาการว่างงาน การสูญเสียรายได้ และการเพิ่มขึ้นของภาระทางสังคม เช่น การลงทุนในงานที่ต้องใช้แรงงานมาก การฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้ว่างงาน และการปรับปรุงการให้บริการทางสังคมขั้นพื้นฐาน และอีกแนวทางคือ การสนับสนุนทางการเงินแก่โครงการที่มีผลต่อการปรับโครงสร้างทางสังคมและการกระจายอำนาจในระยะยาว

ผ่านทางกองทุนที่กระทรวงการคลังจะจัดตั้งขึ้น³ โครงการนี้มียอดเงินทั้งสิ้นประมาณ 21,700 ล้านบาท ซึ่งนำไปใช้ในโครงการต่างๆ ตามแนวทางแรกของ กรุงเทพมหานคร กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงมหาดไทย กรมชลประทาน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เช่น โครงการฝึกอาชีพชุมชนระยะสั้น โครงการปรับปรุงทางเท้า ชุมชน โครงการซ่อมแซมอาคารเรียน โครงการสวัสดิการประชาชนด้านการรักษาพยาบาลสำหรับผู้มีรายได้น้อยและผู้ที่ยากจนช่วยเหลือเกื้อกูล โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์โดยชุมชน โครงการฝึกอาชีพแรงงานในภูมิภาคเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงาน(ทั่วไป) โครงการฝึกอาชีพแรงงานในภูมิภาคเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงาน(สำหรับสตรีผู้ด้อยโอกาสและผู้พิการ) โครงการฝึกอาชีพแรงงานในภูมิภาคเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงาน(สำหรับแรงงานสตรีและเด็ก) โครงการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมชนบท โครงการก่อสร้างถนนในหมู่บ้าน โครงการก่อสร้างฝายน้ำ ล้น โครงการขุดลอกหน้าฝาย โครงการซ่อมแซมและปรับปรุงโครงการชลประทานขนาดเล็ก แผนงานการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นต้น ส่วนการใช้งบประมาณตาม แนวทางที่สอง ประกอบด้วยค่าใช้จ่ายของกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม(Social Investment Fund: SIF) และ กองทุนพัฒนาเมืองในภูมิภาค (Regional Urban Development Fund: RUDF) ภายใต้การควบคุมของธนาคารออมสิน โดยคาดว่าผลที่จะได้รับจากโครงการลงทุนเพื่อสังคมในทั้งสองแนวทางข้างต้น คือสามารถรองรับแรงงานกลับถิ่นและการขยายการจ้างงานได้ประมาณ 1,800,000 คน ฝึกอบรมและเสริมทักษะวิชาชีพแก่ผู้ว่างงานได้ประมาณ 900,000 คน และขยาย บริการสวัสดิการทางสังคมแก่ผู้ได้รับผลกระทบ(พร้อมครอบครัว) ผู้มีรายได้น้อย ผู้สูงอายุ เด็ก และผู้พิการรวมประมาณ 7.7 ล้านคน นอกจากนี้โครงการเหล่านี้จะมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อสร้างงาน แล้ว รัฐบาลยังคาดว่าโครงการดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อภาคเศรษฐกิจอื่นๆ ด้วย เช่น โครงการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวซึ่งจะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่งผลให้ประเทศได้รับเงินตราต่างประเทศ เพิ่มขึ้น⁴

ในช่วงปี พ.ศ. 2539 – 2540 ซึ่งภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ชะลอตัวลง และส่งผลกระทบต่อภาวะการจ้างงานนั้น ทางกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมได้คาดการณ์ว่า การว่างงานและการเลิกจ้างจะทวีความรุนแรงขึ้นในปี พ.ศ. 2541 มีการประมาณการไว้ว่าจะมีผู้ ถูกเลิกจ้างและว่างงานอยู่ประมาณสองล้านคน โดยแรงงานส่วนหนึ่งจะอพยพกลับภูมิลำเนาใน ส่วนภูมิภาค ทางกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมจึงมอบหมายให้กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

³ “ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง โครงการลงทุนเพื่อสังคม, ฉบับที่ 50/2541,” วารสารการเงินการคลังฉบับพิเศษ (2541) : 145-147.

⁴ กองโครงการลงทุนเพื่อสังคม สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, “โครงการลงทุนเพื่อสังคม,” มิถุนายน 2541.

ดูแลในส่วนของผู้ถูกเลิกจ้างทั่วไปผ่านโครงการฝึกอาชีพแรงงานที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานอายุ 15 ปีขึ้นไปในพื้นที่ 75 จังหวัด กรมประชาสงเคราะห์ดูแลในส่วนผู้ถูกเลิกจ้างสำหรับสตรีผู้ด้อยโอกาส รวมถึงผู้ทุพพลภาพผ่านโครงการฝึกอาชีพสตรีผู้ด้อยโอกาสและคนพิการ ในพื้นที่ 40 จังหวัด เน้นภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พร้อมจัดหาแหล่งจ้างงานและให้กู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพ และกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานดูแลผู้ถูกเลิกจ้างสตรีและเด็กผ่านโครงการฝึกอาชีพแรงงานหญิงและเด็ก ในพื้นที่ 75 จังหวัด โดยโครงการต่างๆเพื่อฝึกอาชีพแรงงานในแต่ละภูมิภาคเป็นการบรรเทาปัญหาการว่างงานและช่วยเหลือผู้ถูกเลิกจ้างประเภทต่างๆ ด้วยการมุ่งเน้นการพัฒนาแบบยั่งยืนเพื่อให้ผู้ถูกเลิกจ้างและผู้ว่างงานดำรงชีพอยู่ได้อย่างมีทักษะในการทำงาน และสามารถนำความรู้ความสามารถไปประกอบอาชีพอิสระหรือเข้าสู่ระบบการจ้างงานใหม่ได้ การดำเนินการเช่นนี้ จะช่วยให้กำลังแรงงานของประเทศในภาพรวมมีศักยภาพในการทำงานทั้งในและนอกภาคเกษตรกรรม ซึ่งส่งผลถึงมูลค่าเพิ่มของผลผลิตรวม ทำให้ประเทศไทยสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ต่อไป นอกจากการช่วยเหลือดังกล่าวแล้ว ยังมีการช่วยเหลือส่งเสริมการจ้างงานในท้องถิ่นด้วย ซึ่งโครงการต่างๆที่ได้ก่อตั้งขึ้น นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือแรงงานผู้ถูกเลิกจ้างแล้ว โครงการต่างๆเหล่านี้จะส่งผลดีทางอ้อมคือ เป็นการลดปัญหาสังคมอื่นๆอีกทางหนึ่ง เช่น ปัญหาในด้านอาชญากรรม ปัญหาสุขภาพจิต เป็นต้น

นอกจากโครงการลงทุนเพื่อสังคม (SIP) จะเน้นการพัฒนาทางด้านแรงงานแล้ว ยังให้ความสำคัญกับท้องถิ่นและมุ่งสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน โดยโครงการนี้เป็นมาตรการสำคัญ มาตรการหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)⁵ ที่เป็นแบบการพัฒนาที่มีศูนย์กลางอยู่ที่คน มีจุดมุ่งหมายที่จะฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ โดยใช้มาตรการต่างๆทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง

จากการดำเนินโครงการต่างๆตามโครงการลงทุนเพื่อสังคมของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เป็นการช่วยเหลือแรงงานที่ถูกเลิกจ้างและผู้ว่างงานทางหนึ่ง เพราะหลังจากที่แรงงานได้รับการฝึกทักษะและพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว อาจมีการรวมตัวกันผลิตและจำหน่ายผลผลิตเพื่อบริโภคกันเองภายในชุมชนในรูปธุรกิจชุมชน และรู้จักวิธีการจัดการกับระบบทุนนิยมมากขึ้น นอกจากนี้แรงงานเหล่านั้นอาจจะประกอบอาชีพที่ได้รับการฝึกอบรมจากโครงการพัฒนาฝีมือแรงงานมา ทำให้สามารถเลี้ยงตนเองและพึ่งตนเองได้ อันเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้ทางหนึ่ง

⁵ รศ.ดร.จรัส สุวรรณมาลา, “ผลการศึกษาดำเนินการบรรเทาปัญหาสังคม,” ประชาคมวิจัย 24 (มีนาคม 2542) : 10.

จากสภาพปัญหาอันเกิดจากวิกฤติเศรษฐกิจและวิธีการแก้ไขดังกล่าว จึงมีกรณีที่น่าสนใจ ควรแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่งว่า โครงการลงทุนเพื่อสังคม(SIP)นั้น สามารถแก้ไขปัญหาทางด้าน เศรษฐกิจและสังคมได้จริงหรือไม่ มีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบอย่างไรบ้าง แต่งบประมาณ ตามโครงการลงทุนเพื่อสังคมถูกกระจายไปในหลายหน่วยงานต่างกระทรวง ทบวง กรม วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงมุ่งศึกษาเฉพาะโครงการและผลของโครงการลงทุนเพื่อสังคมของกรมพัฒนา ฝีมือแรงงาน เนื่องจากเห็นว่าปัญหาด้านแรงงานเป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งต่อระบบเศรษฐกิจ ของประเทศ โดยศึกษาถึงผลที่ได้รับทั้งด้านที่ประสบความสำเร็จ และไม่ประสบความสำเร็จในการ ดำเนินโครงการดังกล่าว รวมทั้งผลกระทบต่อสังคมที่มีได้คาดการณ์ไว้ด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวง แรงงานและสวัสดิการสังคม
2. เพื่อศึกษาถึงผลที่ได้รับตามโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือ แรงงานในกรณีแรงงานที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน
3. เพื่อศึกษาถึงการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนของแรงงานที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน หลังจากได้รับการฝึกทักษะและพัฒนาฝีมือตามโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรม พัฒนาฝีมือแรงงาน

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาโครงการลงทุนเพื่อสังคม (Social Investment Project: SIP) นี้ ได้ศึกษาถึง แนวทางการดำเนินงานตามโครงการลงทุนเพื่อสังคมของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวง แรงงานและสวัสดิการสังคม ในโครงการเพื่อฝึกอาชีพแรงงานผู้ซึ่งถูกเลิกจ้างและว่างงานใน ภูมิภาคเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงาน โดยมีกลุ่มเป้าหมายของโครงการจัดฝึกอาชีพคือ แรงงาน อายุ 15 ปีขึ้นไปที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน โดยพื้นที่ของโครงการที่เลือกทำการศึกษา คือภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากเป็นภาคที่มีกำลังแรงงานมากที่สุด โดยศึกษาในเขตจังหวัด นครราชสีมา ขอนแก่น และอุบลราชธานี เนื่องจากทั้ง 3 จังหวัดเป็นที่ตั้งของสถาบันพัฒนาฝีมือ แรงงานภาคของแต่ละกลุ่มพื้นที่ ที่ถูกแบ่งโดยกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม นอกจากนี้ จากข้อมูลสถิติแรงงานที่สำรวจโดยกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม พบว่า จำนวนคนถูกเลิก จ้างอันเนื่องมาจากวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2541 ใน 3 จังหวัดดังกล่าว มีจำนวนมากที่สุดเมื่อ

เปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆในแต่ละกลุ่มพื้นที่ อีกด้วย โดยจะเลือกกลุ่มประชากรตัวอย่างจากแรงงานที่เข้าฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานตามโครงการของกรมพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดละ 100 คน ระยะเวลาการศึกษาผลของโครงการ คือ ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ จนกระทั่งถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2543

1.4 นิยามศัพท์

ทุนทางสังคม หมายถึง ระบบคุณค่าดั้งเดิมของสังคมไทย ได้แก่ ความมีน้ำใจต่อกันของคนในสังคมหรือชุมชน ความเอื้ออาทรและการแบ่งปันซึ่งกันและกัน ความสามัคคีรักใคร่กลมเกลียวกัน การมีวัฒนธรรมประเพณีและศีลธรรมที่ดีงาม ทุกคนในสังคมมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การมีการศึกษาที่ดี การมีธรรมชาติที่น่าหวงแหนชื่นชม การมีภูมิปัญญาที่ฝังรากลึกแนบแน่นกับวิถีชีวิตของชุมชน รวมถึง ระบบการเมืองและระบบราชการที่ดี นอกจากนี้ ทุนทางสังคมยังหมายรวมถึง การรวมเป็นกลุ่มก้อนของคนในชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆร่วมกัน โดยอาจมีการรวมกลุ่มในรูปแบบขององค์กร ธุรกิจชุมชน หรือการจัดตั้งเป็นเครือข่ายต่างๆ และมีการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน หรือ สังคมนั้นๆเอง

การลงทุนเพื่อสังคม หมายถึง การลงทุนที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคม โดยรัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุนทางการเงินแก่ชุมชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือ การประสานงาน การรวมกลุ่ม การเอื้อประโยชน์ต่อกัน ในการดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆ เพื่อส่วนรวมของชุมชน อันเป็นพลังสำคัญที่จะขับเคลื่อนให้ชุมชนต่างๆ มีความสามารถในการเพิ่มทุนทางสังคมให้แก่ชุมชนตนเองได้มากขึ้น และท้ายที่สุดสามารถพึ่งพาตนเองได้จริงในระยะยาว

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
2. ทราบผลที่ได้รับตามโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงานในกรณีแรงงานที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน
3. ทราบถึงการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนของแรงงานที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานหลังจากได้รับการฝึกทักษะและพัฒนาฝีมือตามโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

บทที่ 2

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน มีแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 โครงการลงทุนเพื่อสังคม และโครงการฝึกอาชีพในภูมิภาคเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงานสำหรับแรงงานอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ภายใต้โครงการลงทุนเพื่อสังคม

โครงการลงทุนเพื่อสังคม (Social Investment Project : SIP)

ด้วยปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ประเทศไทยต้องเผชิญตั้งแต่กลางปี พ.ศ.2540 ได้ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อภาวะการจ้างงาน กระทรวงการคลังได้เล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าวที่จะขยายผลไปสู่ปัญหาทางสังคมในอนาคต และเห็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลจะต้องให้ความช่วยเหลือโดยเร็ว แต่รัฐบาลมีงบประมาณที่จะนำมาใช้จ่ายเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างจำกัด ดังนั้น กระทรวงการคลังจึงได้พิจารณาหาหนทางขอกู้เงินจากธนาคารโลก และรัฐบาลญี่ปุ่นเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาทางสังคมแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยได้จัดทำเป็นโครงการเงินกู้ภายใต้ชื่อ “โครงการลงทุนเพื่อสังคม (Social Investment Project : SIP)” โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ

เพื่อให้สามารถบริการทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการออกเป็น 4 ประการ คือ

1.1 เพื่อบรรเทาปัญหาทางสังคมอันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาการว่างงานด้วยการฝึกอบรม การสร้างงานและโอกาสในการสร้างรายได้แก่บุคคลผู้ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ดังกล่าว โดยเฉพาะในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและยากจน

1.2 เพื่อปฏิรูปการให้บริการทางสังคมโดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารงานและการให้บริการขององค์กรส่วนท้องถิ่น

1.3 เพื่อส่งเสริมการกระจายอำนาจการให้บริการทางสังคมและการพัฒนาโครงการ สาธารณูปโภคพื้นฐานขนาดเล็ก การเพิ่มอำนาจและความเข้มแข็งของท้องถิ่น และการสร้าง เศรษฐกิจชุมชนให้มีเครือข่ายที่สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ

1.4 เพื่อปรับปรุงระบบการให้บริการทางสังคมให้มีประสิทธิภาพและโปร่งใส โดยการ ส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม และเน้นให้บริการทางสังคมขั้นพื้นฐานแก่ กลุ่มผู้ว่างงานและกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและยากจน

2. ลักษณะของโครงการ

ภายใต้วัตถุประสงค์ของโครงการดังกล่าว กิจกรรมการดำเนินโครงการจะมีลักษณะ สำคัญ คือ

2.1 เป็นโครงการที่ก่อให้เกิดการจ้างงานและเสริมสร้างรายได้ โดยให้ความสำคัญแก่ผู้ ว่างงาน ผู้ด้อยโอกาสและผู้มีรายได้น้อย ประกอบด้วยกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว การพัฒนา อุตสาหกรรมชนบท การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ใช้แรงงานเป็นสัดส่วนสูง การฝึกอาชีพและ พัฒนาฝีมือแรงงาน

2.2 เป็นโครงการที่ขยายบริการสวัสดิการสังคมเพื่อรองรับผู้ได้รับผลกระทบจากวิกฤต เศรษฐกิจ ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส

2.3 เป็นโครงการที่เสริมสร้างขีดความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อการมีส่วนร่วม ในการวางแผนแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนอย่างยั่งยืน

2.4 เป็นโครงการที่มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยเสริมสร้างขีดความสามารถของ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สามารถพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความ ต้องการของคนในพื้นที่เป็นหลัก โดยมีพื้นที่ดำเนินโครงการ คือ พื้นที่ในเมืองและชนบททั่วประเทศ

3. การดำเนินโครงการ

การดำเนินโครงการและกระบวนการได้มาซึ่งโครงการย่อย แบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ

3.1 **แนวทางที่ 1** เป็นการแก้ไขปัญหาในระยะสั้นโดยการสนับสนุนทางการเงินแก่กิจกรรม โครงการของภาครัฐที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหการว่างงาน การสูญเสียรายได้ และการเพิ่มขึ้น ของภาระทางสังคม โดยให้เกิดผลในระยะสั้น เช่น โครงการลงทุนในงานโยธาที่ต้องการใช้แรงงาน มาก งานฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้ว่างงาน และงานปรับปรุงการให้บริการทางสังคมขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะการให้บริการด้านสุขภาพ ซึ่งเป็นการเสริมการลงทุนในโครงการที่กระทรวง ทบวง กรม และรัฐวิสาหกิจที่กำลังดำเนินการอยู่ และสามารถขยายโครงการได้อย่างรวดเร็ว โดยจะต้องเน้น

การปรับปรุงการดำเนินโครงการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณาที่สำคัญ คือ

- 1) โครงการที่ได้รับการสนับสนุน ควรเป็นโครงการที่สามารถดำเนินงานได้เร็ว มีการจ้างงานสูง มีแผนและกลุ่มเป้าหมายชัดเจน และเข้าเกณฑ์การพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกำหนด
- 2) โครงการที่ได้รับการสนับสนุน ถ้าเป็นโครงการเพื่อเสริมหรือทดแทนการใช้จ่ายเงินจากงบประมาณแผ่นดิน จะต้องกำหนดต้นทุนต่อหน่วยตามมาตรฐานของสำนักงบประมาณ
- 3) กิจกรรมของโครงการจะต้องเป็นหน้าที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานผู้ดำเนินโครงการ
- 4) โครงการที่เสนอจะต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเงื่อนไขของแหล่งเงินทุน
- 5) หากเป็นโครงการที่กำลังดำเนินการอยู่หรือเป็นโครงการที่หน่วยงานผู้เสนอโครงการได้ดำเนินการมาแล้ว จะนำผลการดำเนินงานมาพิจารณาด้วย

3.2 แนวทางที่ 2 เป็นการแก้ปัญหาสังคมในระยะยาวและสร้างฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการสนับสนุนทางการเงินแก่กิจกรรม โครงการที่มีผลต่อการปรับโครงสร้างทางสังคมและการกระจายอำนาจในระยะยาว โดยเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรส่วนท้องถิ่น และการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนต่างๆ ซึ่งจะกระทำผ่านกองทุนที่กระทรวงการคลังจัดตั้งขึ้น และมอบหมายให้ธนาคารออมสินเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการรวม 2 กองทุน

1) กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Fund : SIF) เป็นกลไกทางการเงินแก่ชุมชน ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อสนองความต้องการของชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรอิสระ และรัฐบาลท้องถิ่น โดยสนับสนุนเงินให้เปล่าแก่การลงทุนในโครงการลงทุนขนาดเล็กที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและผ่านเกณฑ์การพิจารณาของกองทุน อันเป็นโครงการที่เสริมสร้างความสามารถของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ โครงการพัฒนาชุมชน โครงการสวัสดิการสังคมสำหรับชุมชน โครงการด้านสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว และวัฒนธรรม

2) กองทุนพัฒนาเมืองในภูมิภาค (Regional Urban Development Fund : RUDF) เป็นกลไกทางการเงินแก่ชุมชนเช่นกัน แต่เป็นการจัดตั้งกองทุนเพื่อให้แก่เทศบาลในอัตราดอกเบี้ยตลาดเพื่อใช้ในโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเทศบาลที่ก่อให้เกิดรายได้ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นที่ปรึกษา

4. ระยะเวลาดำเนินโครงการ

ระยะเวลาดำเนินโครงการ 4 ปี ระหว่างปี พ.ศ.2541 – 2544

- ระยะเวลาการดำเนินโครงการตามแนวทางที่ 1 28 เดือน

- ระยะเวลาการดำเนินโครงการตามแนวทางที่ 2 40 เดือน

5. แหล่งที่มาของเงินลงทุนและค่าใช้จ่ายในโครงการ

โครงการลงทุนเพื่อสังคมมีค่าใช้จ่ายโครงการรวมทั้งสิ้นประมาณ 484.43 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือเทียบเท่าประมาณ 18,408.34 ล้านบาท (ณ อัตราแลกเปลี่ยนที่ 38 บาทต่อ 1 เหรียญสหรัฐ) โดยมีแหล่งที่มาของเงินลงทุนและค่าใช้จ่ายโครงการภายใต้แนวทางที่ 1 และ 2 ดังนี้

5.1 เงินกู้จากธนาคารโลกจำนวนประมาณ 11,400 ล้านบาท หรือเทียบเท่ากับ 300 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

5.2 เงินกู้จากกองทุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจโอเพ่นซอร์สแห่งญี่ปุ่น (OECP) จำนวนประมาณ 4,962.44 ล้านบาท หรือเทียบเท่าประมาณ 130.59 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

5.3 เงินบาทสมทบประมาณ 1,987.4 ล้านบาท หรือเทียบเท่าประมาณ 52.3 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งสมทบจากหน่วยงานผู้ดำเนินโครงการในรูปแบบเงินและไม่ใช้ตัวเงินในสัดส่วนร้อยละ 10 ของค่าใช้จ่ายโครงการภายใต้แนวทางที่ 1 และ เงินสมทบในโครงการภายใต้แนวทางที่ 2 ในอัตรา ร้อยละ 10 และ 25 ของค่าใช้จ่ายโครงการจากผู้ได้รับประโยชน์ภายใต้กองทุน SIF และ RUDF ตามลำดับ

5.4 เงินช่วยเหลือแบบให้เปล่า ซึ่ง UNDP และ AUSAID จะให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ เพื่อใช้ในการจัดการรวมทั้งการกำกับดูแลและติดตามการดำเนินโครงการให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้จำนวนประมาณ 76 ล้านบาท หรือเทียบเท่าประมาณ 2 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

6. การจัดการและการบริหารโครงการ

เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ จึงได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับนโยบาย (Policy Steering Committee: PSC) ขึ้นเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบในการกำกับควบคุมกรอบนโยบายการดำเนินโครงการให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านการสร้างงานและการบรรเทาปัญหาความยากจนในระยะสั้น และการวางฐานเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมในระยะยาวโดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรส่วนท้องถิ่นเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างยั่งยืน คณะกรรมการชุดดังกล่าวประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นประธาน และมีผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานประมาณ ผู้แทนองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐ ผู้แทนกระทรวงการคลัง และผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง เป็นกรรมการ โดยมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

6.1 กำหนดกรอบเป้าหมายเกี่ยวกับการสร้างงานและการเพิ่มสวัสดิการทางสังคม และจัดลำดับความสำคัญของการลงทุนทางสังคมของโครงการในกลุ่มเป้าหมาย

6.2 กำกับดูแลให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ และดูแลจัดสรรเงินของโครงการเพื่อการลงทุนภายใต้กรอบของโครงการให้เกิดประโยชน์สูงสุด

6.3 อนุมัติด้านงบประมาณและบุคลากรที่จะใช้ในโครงการ

6.4 อนุมัติขยายของเขตการดำเนินโครงการในกรณีที่มีแหล่งเงินทุนและเงินให้ความช่วยเหลือเพิ่มเติม

6.5 อนุมัติหลักเกณฑ์และแนวทางการดำเนินโครงการและแผนการดำเนินโครงการ รวมทั้งให้คำชี้แนะและกำหนดทิศทางการของโครงการ

สำหรับการจัดการและบริหารโครงการได้กำหนดให้มีการจัดตั้งหน่วยประสานการดำเนินโครงการ (Program Coordination Unit: PCU) ขึ้นภายในสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง เพื่อทำหน้าที่ประสานโครงการและให้ความช่วยเหลือทางวิชาการเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้าง การเบิกจ่ายเงินกู้ ตลอดจนการจัดการด้านการเงินและการบัญชีแก่หน่วยงานดำเนินโครงการ (Project Implementation Unit: PIU) ที่ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจผู้ดำเนินโครงการ เงินกู้จะต้องจัดตั้งขึ้น เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการจัดการและบริหารโครงการดังกล่าว

สำหรับการดำเนินโครงการตามแนวทางที่ 2 ซึ่งจัดตั้งเป็นกองทุนโดยมีธนาคารออมสิน เป็นผู้บริหารนั้น จะมีการจัดตั้งสำนักงานกองทุนขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารงานกองทุนให้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยจะต้องอยู่ภายใต้กรอบนโยบายและหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำกับ นโยบาย (PSC) กำหนด และจะมีหน่วยประสานการดำเนินโครงการ (PCU) เป็นผู้ติดตามกำกับ ดูแลอีกชั้นหนึ่ง

7. ผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

โครงการนี้จะช่วยแก้ปัญหาสำหรับผู้ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤติทั้งในเมืองและชนบท โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสที่ต้องถูกเลิกจ้าง รวมทั้งผู้ยากจนซึ่งได้รับผลกระทบจากค่าครองชีพที่สูงขึ้น ดังนี้

7.1 กิจกรรมสร้างงานบริการโครงสร้างพื้นฐานขนาดเล็กที่ใช้แรงงานเป็นสัดส่วนสูงด้านการคมนาคมขนส่งและการเกษตร ซึ่งจะสามารถรองรับแรงงานกลับถิ่นและขยายการจ้างงานได้จำนวนประมาณ 1,785,857 คน/เดือน

7.2 แรงงานที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานจากอุตสาหกรรมธุรกิจ และบริการในภูมิภาค ตลอดจนสตรีผู้ด้อยโอกาส และผู้พิการจำนวน 920,072 คน จะได้รับการฝึกอบรม และเสริมทักษะ

ด้านวิชาชีพซึ่งจะเสริมสร้างโอกาสการมีงานทำและช่วยบรรเทาความเดือดร้อนได้ในระดับหนึ่ง และจะเป็นรากฐานในการพัฒนาตนเองได้ในระยะยาว

7.3 การขยายบริการสวัสดิการสังคมแก่ผู้ได้รับผลกระทบและครอบครัวผู้มีรายได้น้อย ผู้สูงอายุ เด็ก ผู้พิการ จำนวนประมาณ 7.7 ล้านคน

ตารางที่ 2.1 องค์ประกอบของโครงการ SIP

หน่วยงาน PIU	งบประมาณเงินกู้		
	World Bank (\$U.S.)	OECF (Yen)	เทียบเท่าเงินบาท
แนวทางที่ 1			
กรุงเทพมหานคร	13,441,300		510,769,400
กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม	29,470,000		1,119,860,000
กระทรวงมหาดไทย	60,266,000		2,290,108,000
กระทรวงอุตสาหกรรม	6,229,100		236,705,800
กระทรวงสาธารณสุข	30,353,200		1,153,421,600
หน่วยประสานงานกระทรวงการคลัง	2,000,000		76,000,000
Unallocated	8,240,400		313,135,200
กรมชลประทาน		4,602,000,000	1,702,740,000
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย		8,155,000,000	3,017,350,000
Contingency		655,000,000	242,350,000
รวมแนวทางที่ 1	150,000,000	13,412,000,000	10,662,440,000
แนวทางที่ 2			
กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม(SIF)			
ทุนสำหรับโครงการย่อย	114,000,000		4,332,000,000
ค่าใช้จ่ายบริหารกองทุน	6,000,000		228,000,000
รวม	120,000,000		4,560,000,000
กองทุนพัฒนาชุมชนเมือง(RUDF)	30,000,000		1,140,000,000
รวมแนวทางที่ 2	150,000,000		5,700,000,000
รวมโครงการ SIP	300,000,000	13,412,000,000	16,362,440,000

หมายเหตุ : อัตราแลกเปลี่ยน 1 ดอลลาร์สหรัฐ เท่ากับ 38 บาท และ 100 เยน เท่ากับ 37 บาท

ที่มา : รายงานแนวทางดำเนินมาตรการทางการเงินการคลังเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาลฉบับที่ 7 โดยกระทรวงการคลัง (เมษายน 2543 – กันยายน 2543)

ตารางที่ 2.2 ภาพรวมความคืบหน้าในการเบิกจ่าย
(สำรวจระหว่างเดือนเมษายน – กันยายน 2543)

(หน่วย : บาท)

PIUs	วงเงินกู้	จำนวนเงินกู้ที่ เบิกแล้ว	จำนวนเงินที่ เบิกจ่ายให้ โครงการ	% การ เบิกจ่าย	ผู้ได้รับ ผลประโยชน์ (คน)
โครงการเงินกู้ World Bank					
แนวทางที่ 1					
กรุงเทพมหานคร	510,769,400	173,468,058	154,397,449	30.23	40,244
กระทรวงแรงงานฯ	1,119,860,000	869,433,018	827,857,788	77.17	123,000
กระทรวงมหาดไทย	2,290,108,000	2,009,093,733	1,842,193,739	79.59	220,010
กระทรวงอุตสาหกรรม	236,705,800	10,131,434	2,372,740	1.00	88
กระทรวงสาธารณสุข	1,153,421,600	587,738,058	575,581,681	49.90	1,147,069
รวม	5,310,864,800	3,649,864,301	3,419,173,368	64.38	1,530,411
แนวทางที่ 2					
กองทุนลงทุนเพื่อสังคม(SIF) (เฉพาะสำหรับโครงการย่อย)	4,332,000,000	2,176,980,000	1,692,680,000	39.07	6,105,895
กองทุนพัฒนาชุมชนเมือง (RUDF)	1,140,000,000	-	-	0.00	-
รวม	5,472,000,000	2,176,980,000	1,692,680,000	30.93	6,105,895
Total World Bank Loan	10,782,864,800	5,826,844,301	5,111,853,368	47.41	7,636,306
โครงการเงินกู้ OECF					
แนวทางที่ 1					
กรมชลประทาน (คน-วัน)	1,677,580,000	785,931,969	860,092,130	51.27	870,371
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	2,261,597,222	1,230,719,639	917,427,530	40.57	44,114
Total OECF Loan	3,939,177,222	2,016,651,608	1,777,519,660	45.12	914,485
Grand Total	14,722,042,022	7,843,495,909	6,889,373,028	46.80	8,550,791

หมายเหตุ : อัตราแลกเปลี่ยน 1 ดอลลาร์สหรัฐ เท่ากับ 38 บาท และ 100 เยน เท่ากับ 37 บาท

ที่มา : รายงานแนวทางดำเนินมาตรการทางการเงินการคลังเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาลฉบับที่ 7 โดย
กระทรวงการคลัง (เมษายน 2543 – กันยายน 2543)

ตารางที่ 2.3 ภาพรวมความคืบหน้าของการดำเนินโครงการตามแนวทางที่ 1
(สำรวจระหว่างเดือนเมษายน – กันยายน 2543)

หน่วยงาน	จำนวนโครงการทั้งหมด	จำนวนโครงการที่อยู่ระหว่างการดำเนินการ	จำนวนโครงการที่เสร็จสิ้นแล้ว
โครงการเงินกู้ World Bank			
กรุงเทพมหานคร	3,099	57	1,468
กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม	4,920	953	3,865
กระทรวงมหาดไทย	3,943	2	3,941
กระทรวงอุตสาหกรรม	47	4	1
กระทรวงสาธารณสุข	53	53	-
รวม	12,064	1,069	9,275
เงินกู้จาก OECF			
กรมชลประทาน	571	226	296
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	142	83	51
รวม	713	309	347
รวมทั้งสิ้น	12,777	861	10,211

ที่มา : รายงานแนวทางดำเนินมาตรการทางการเงินการคลังเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาลฉบับที่ 7 โดยกระทรวงการคลัง (เมษายน 2543 – กันยายน 2543)

ตารางที่ 2.4 ภาพรวมความคืบหน้าของการดำเนินโครงการตามแนวทางที่ 2
(สำรวจระหว่างเดือนเมษายน – กันยายน 2543)

หน่วยงาน	การอนุมัติโครงการ	
	จำนวนโครงการ	จำนวนเงิน (ล้านบาท)
กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF)	2,390	4,332.00
กองทุนพัฒนาเมืองในภูมิภาค (RUDF)	9	1,140.00
รวม	2,536	5,472.00

ที่มา : รายงานแนวทางดำเนินมาตรการทางการเงินการคลังเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาลฉบับที่ 7 โดยกระทรวงการคลัง (เมษายน 2543 – กันยายน 2543)

โครงการฝึกอาชีพในภูมิภาคเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงานสำหรับแรงงานอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ภายใต้โครงการลงทุนเพื่อสังคม

โครงการนี้เป็นแนวทางหนึ่งในมาตรการระยะสั้นของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ที่จะเสริมสร้างทักษะใหม่ๆ ให้แก่ประชาชนที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน อันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ตามโครงการลงทุนเพื่อสังคม(SIP) เพื่อให้คนเหล่านี้สามารถใช้ทักษะที่ได้รับการฝึกอบรม ไปหางานในสายอาชีพอื่นหรือประกอบอาชีพอิสระของตนเองได้ โดยทางกรมพัฒนาฝีมือแรงงานมีโครงการอบรมทั้งสิ้น 4,200 โครงการ(รุ่น) ได้รับงบประมาณจำนวน 929.10 ล้านบาท ซึ่งเป็นเงินทั้งในส่วนของเงินกู้จากธนาคารโลก และเงินบาทสมทบ โดยมีเงื่อนไขการใช้จ่ายเงิน ดังนี้

รายการ	เงินกู้	เงินบาทสมทบ
- ค่าเบี้ยเลี้ยงผู้รับการฝึกอบรม (50 บาท/คน/วัน)	100%	-
- ค่าบรรยาย/วิทยากร (450 บาท/วัน)	100%	-
- ค่าวัสดุฝึกอาชีพ	80%	20%

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.1 เพื่อสร้างทางเลือกและสร้างโอกาสการมีงานทำแก่กลุ่มผู้มีรายได้น้อยและยากจน ผู้ถูกเลิกจ้าง ว่างงาน และคนพิการ ให้มีความรู้และทักษะฝีมือในสาขาวิชาชีพต่างๆ เพื่อนำความรู้ไปประกอบอาชีพ หรือหางานทำต่อไป รวมทั้งเป็นการส่งเสริมการรวมกลุ่มประกอบอาชีพในครอบครัวและชุมชน

1.2 เพื่อเป็นการบรรเทาปัญหาทางสังคมอันเนื่องมาจากวิกฤตเศรษฐกิจแก่กลุ่มผู้มีรายได้น้อยหรือยากจน โดยให้เบี้ยเลี้ยงรายวันระหว่างฝึกเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว ในขณะที่ไม่มีงานทำและขาดรายได้

1.3 เพื่อเป็นการบรรเทาปัญหาการว่างงานตามนโยบายของรัฐบาล

2. กิจกรรมโครงการและงบประมาณ

ในการบริหารจัดการโครงการให้เป็นไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ ได้แบ่งแนวทางออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

(1) การเตรียมการ

- กลุ่มเป้าหมายและการจ่ายค่าเบี้ยเลี้ยง

ในการดำเนินโครงการของกรมพัฒนาฝีมือแรงงานเน้นฝึกอบรมทักษะฝีมือให้แก่แรงงานที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

- (1.1) แรงงานอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ถูกเลิกจ้าง/ว่างงานที่มีหลักฐานรับรอง
- (1.2) เป็นผู้ว่างงานที่เป็นหัวหน้าครอบครัวหรือเป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัว
- (1.3) เป็นผู้ว่างงานตามฤดูกาลที่เป็นหัวหน้าครอบครัวหรือเป็นกำลังหลักในการหาเลี้ยงครอบครัว ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และมีรายได้เฉลี่ยน้อยกว่ารายได้ตามความจำเป็นขั้นพื้นฐาน
- (1.4) ผู้ว่างงานดังกล่าวจะต้องรับรองโดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำชุมชนและมีหลักฐานการลงทะเบียนเป็นผู้ว่างงานจากกรมการจัดหางาน

- การหากกลุ่มเป้าหมายและกำหนดพื้นที่ดำเนินการ

การหากกลุ่มเป้าหมาย ดำเนินการโดยประสานงานกับองค์กรท้องถิ่น โดยพิจารณากลุ่มเป้าหมายจะให้ความสำคัญแก่กลุ่มผู้ถูกเลิกจ้างเป็นลำดับแรก และพิจารณาผู้ซึ่งมีอายุในวัยทำงานและคาดว่าจะสามารถหรือประสงค์จะทำงานหลังการฝึกอาชีพแล้ว เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการมีงานทำของผู้ผ่านการฝึก

ส่วนของพื้นที่ดำเนินการคือ ในพื้นที่ 75 จังหวัดทั่วประเทศ โดยให้หน่วยงานในระดับพื้นที่ดำเนินการประชาสัมพันธ์ และเปิดรับสมัครกลุ่มเป้าหมายที่ประสงค์จะเข้ารับการฝึกอาชีพตามโครงการ จากนั้นส่วนกลางจะจัดสรรโครงการลงไปที่ตามความต้องการของจังหวัด โดยจะจัดสรรให้จังหวัดตามข้อมูลการสำรวจผู้ว่างงานในพื้นที่ของกรมการปกครองและข้อมูลการสำรวจความต้องการฝึกอาชีพของผู้ถูกเลิกจ้าง/ว่างงานในระดับพื้นที่ โดยกำหนดเป็นเป้าหมายของแต่ละจังหวัดและแผนในภาพรวม

- หลักสูตรการฝึก

แนวทางกำหนดหลักสูตรการฝึก คือ สาขาอาชีพที่มีตลาดแรงงานอุตสาหกรรมรองรับในพื้นที่ที่เข้าไปดำเนินการฝึก สาขาอาชีพที่มีงานรองรับในท้องถิ่นที่จะเข้าไปฝึก และสาขาอาชีพที่ผู้เข้ารับการฝึกต้องการนำไปประกอบอาชีพอิสระ โดยประชาสัมพันธ์ให้ผู้ถูกเลิกจ้าง/ว่างงาน รวมกลุ่มกันเพื่อจัดฝึกให้

- วิทยากรและสถานที่ฝึก

การจัดหาวิทยากรดำเนินการโดยประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ เช่น สำนักงานจัดหางานจังหวัด ประชาสัมพันธ์จังหวัด สถาบันราชภัฏ ฯลฯ และประกาศ

หาบุคคลภายนอกที่มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาต่างๆมาลงทะเบียนสมัครเป็นวิทยากรซึ่งจะต้องมีการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานและอบรมเทคนิคการสอนงานให้

ส่วนสถานที่ฝึกจะมีการประสานขอความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบล วัด โรงเรียน สถานที่สาธารณะในหมู่บ้าน ฯลฯ รวมถึงประสานจังหวัดและองค์กรท้องถิ่น เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับการซ่อม สร้างสถานที่สาธารณะ กรณีให้ผู้รับการฝึกได้ฝึกในภาคปฏิบัติโดยการซ่อม สร้างสิ่งสาธารณะประโยชน์

- การตลาดและตำแหน่งงานว่างรองรับ

ในด้านนี้จะมีการประสานงานกับหน่วยงานในพื้นที่ เช่น สำนักงานจัดหางานจังหวัด สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สภาหอการค้าจังหวัด สถานประกอบการต่างๆ ฯลฯ เพื่อรองรับการบรรจุงานให้ผู้สำเร็จการฝึก และตลาดเพื่อจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มที่ต้องการประกอบอาชีพอิสระ

(2) แนวทางดำเนินการ

กรมพัฒนาฝีมือแรงงานได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบการจัดทำแผนปฏิบัติการฝึกอาชีพตามโครงการฝึกอาชีพแรงงานอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ถูกเลิกจ้าง/ว่างงาน ให้สอดคล้องกับแนวทางการเตรียมการสำหรับกลุ่มเป้าหมายการฝึกแต่ละกลุ่ม ดังนี้

2.1 เป้าหมาย

- แรงงานอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ถูกเลิกจ้าง/ว่างงาน จำนวน 4,200 รุ่น/105,000 คน

2.2 พื้นที่ดำเนินการ และระยะเวลาดำเนินการ

- ฝึกกลุ่มละ 25 คน เป็นระยะเวลา 90 วัน ในพื้นที่ 75 จังหวัดทั่วประเทศ ระหว่างปี 2542-2543

2.3 วิธีการดำเนินงาน

-คัดเลือกผู้ถูกเลิกจ้าง/ว่างงานเข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงานในพื้นที่ โดยการจัดหน่วยเคลื่อนที่ลงปฏิบัติการฝึก และส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปดูแลตรวจสอบการฝึกอบรมและการใช้จ่ายเงิน

-จัดหางานพร้อมบรรจุงานให้ผู้ผ่านการฝึกอบรมตลอดจนการติดตามประเมินผล

2.4 วงเงินกู้

-วงเงินกู้ทั้งโครงการประมาณ 929.10 ล้านบาท เงินบาทสมทบ 75.6 ล้านบาท

(3) แนวทางการติดตามโครงการ มี 3 รูปแบบ

- การรายงานความก้าวหน้าของโครงการตามแบบของทางราชการทุก 15 วัน

- การตรวจเยี่ยมแนะนำการจัดการและการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของโครงการ โดยผู้ตรวจราชการกระทรวงและผู้ตรวจราชการกรม รวมทั้งเจ้าหน้าที่จากส่วนกลาง
- ติดตามหลังการฝึกอบรม

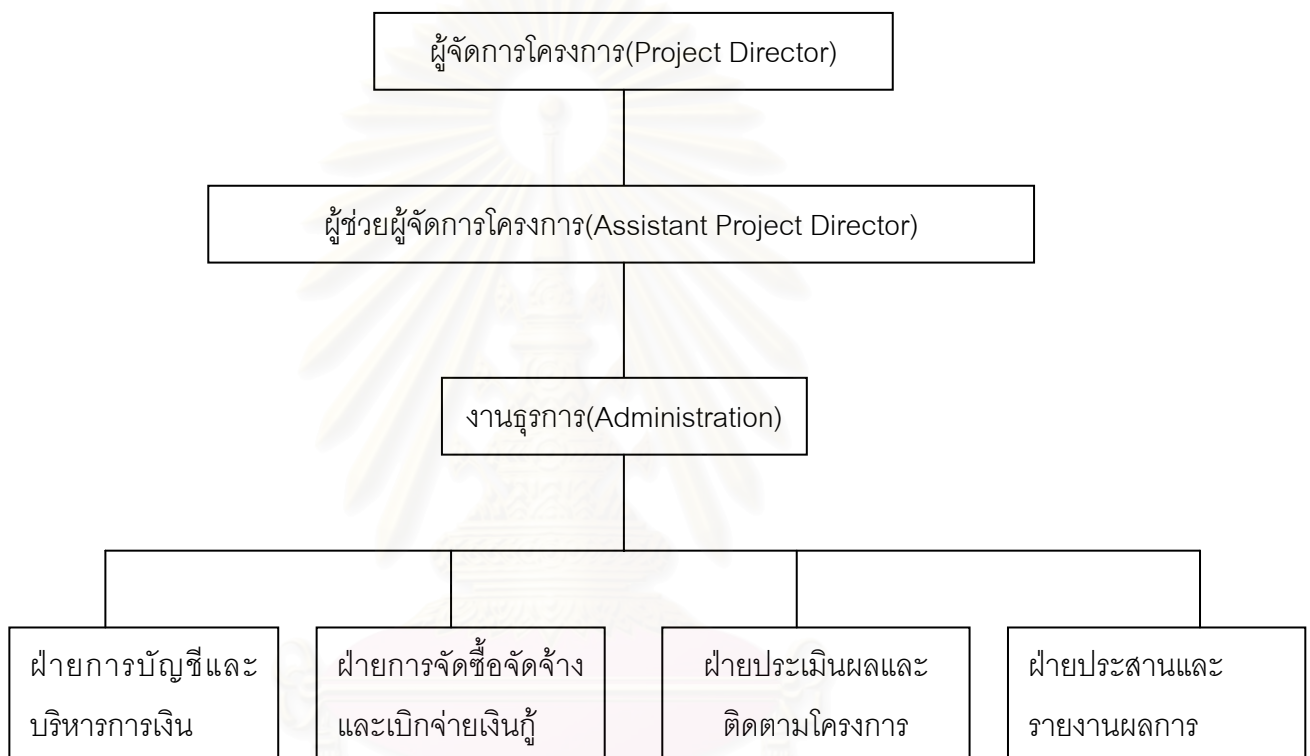
3. การจัดองค์กรและขอบเขตความรับผิดชอบ

สำนักงานบริหารโครงการเงินกู้ต่างประเทศกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม หรือ PIU MOLSW ซึ่งมาจากคำว่า “Project Implementation Unit of the Ministry of Labour and Social Welfare” มีฐานะเป็นหน่วยงานภายในสังกัดงานปลัดกระทรวงแรงงานฯ จัดตั้งขึ้นตามเงื่อนไขในการจัดการองค์การของโครงการลงทุนเพื่อสังคม(SIP) ภายใต้เงินกู้จากธนาคารโลกและธนาคารญี่ปุ่นเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศ(OECF หรือ JBIC) เพื่อให้เป็นหน่วยงานดำเนินโครงการรับผิดชอบการบริหารและจัดการโครงการย่อยต่างๆให้เป็นไปตามข้อตกลง โดยสำนักงานโครงการเงินกู้ต้องทำหน้าที่ในการบริหารจัดการเงินกู้จากทุกแหล่งของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมไม่ใช่เฉพาะแต่เงินกู้จากโครงการลงทุนเพื่อสังคมเท่านั้น ซึ่งอำนาจหน้าที่ของสำนักงานโครงการเงินกู้ฯ มีดังนี้

- (1) ให้คำแนะนำแก่หน่วยงานเจ้าของโครงการ ในการกำกับควบคุมผู้รับเหมาในการดำเนินโครงการย่อย
- (2) ให้คำแนะนำแก่หน่วยงานเจ้าของโครงการ ในการเตรียมเอกสารเพื่อเบิกจ่ายเงินกู้
- (3) จัดการและบริหารเงินกู้ในบัญชีให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม
- (4) จัดทำระบบบริหารการเงินของโครงการ รวมทั้งการบันทึกข้อมูลการบัญชี และการจัดเตรียมรายงานทางการเงินในรูปแบบที่เป็นที่ยอมรับของธนาคารโลก OECF หรือองค์กรที่ให้เงินกู้ต่างประเทศอื่นๆ โดยจะต้องส่งรายงานให้แก่องค์กรที่ให้เงินกู้และหน่วยงานประสานการดำเนินโครงการ(Project Coordination Unit: PCU) ซึ่งได้แก่ สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง ทุกกระยะเวลาที่กำหนด
- (5) จัดระบบติดตามและประเมินผลโครงการ โดยต้องมีการติดตามประเมินผลโครงการในภาพรวมและโครงการย่อยที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของโครงการต่อกลุ่มเป้าหมายและผลกระทบของโครงการที่จะเกิดขึ้น โดยจะต้องมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบความก้าวหน้า ผลสำเร็จและปัญหาอย่างทันที่
- (6) รายงานผลการประเมินผลความสำเร็จของโครงการต่อองค์กรที่ให้เงินกู้ต่างประเทศ และหน่วยงานประสานการดำเนินโครงการ(PCU) ทุกไตรมาส ทุกปี ทุกครึ่งอายุโครงการ และเมื่อสิ้นสุดโครงการ

- (7) เจรจาชี้แจงเกี่ยวกับเงื่อนไขที่จะต้องดำเนินการตามพันธกรณีที่กำหนดในกรอบนโยบาย
- (8) ติดตามความคืบหน้าในการดำเนินตามกรอบนโยบายของหน่วยงานในสังกัดกระทรวง แรงงานและสวัสดิการสังคม และรายงานความคืบหน้าการดำเนินงานดังกล่าว
- (9) รายงานการดำเนินงานต่อคณะกรรมการบริหารโครงการเงินกู้ต่างประเทศ และกระทรวง แรงงานและสวัสดิการสังคม และหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

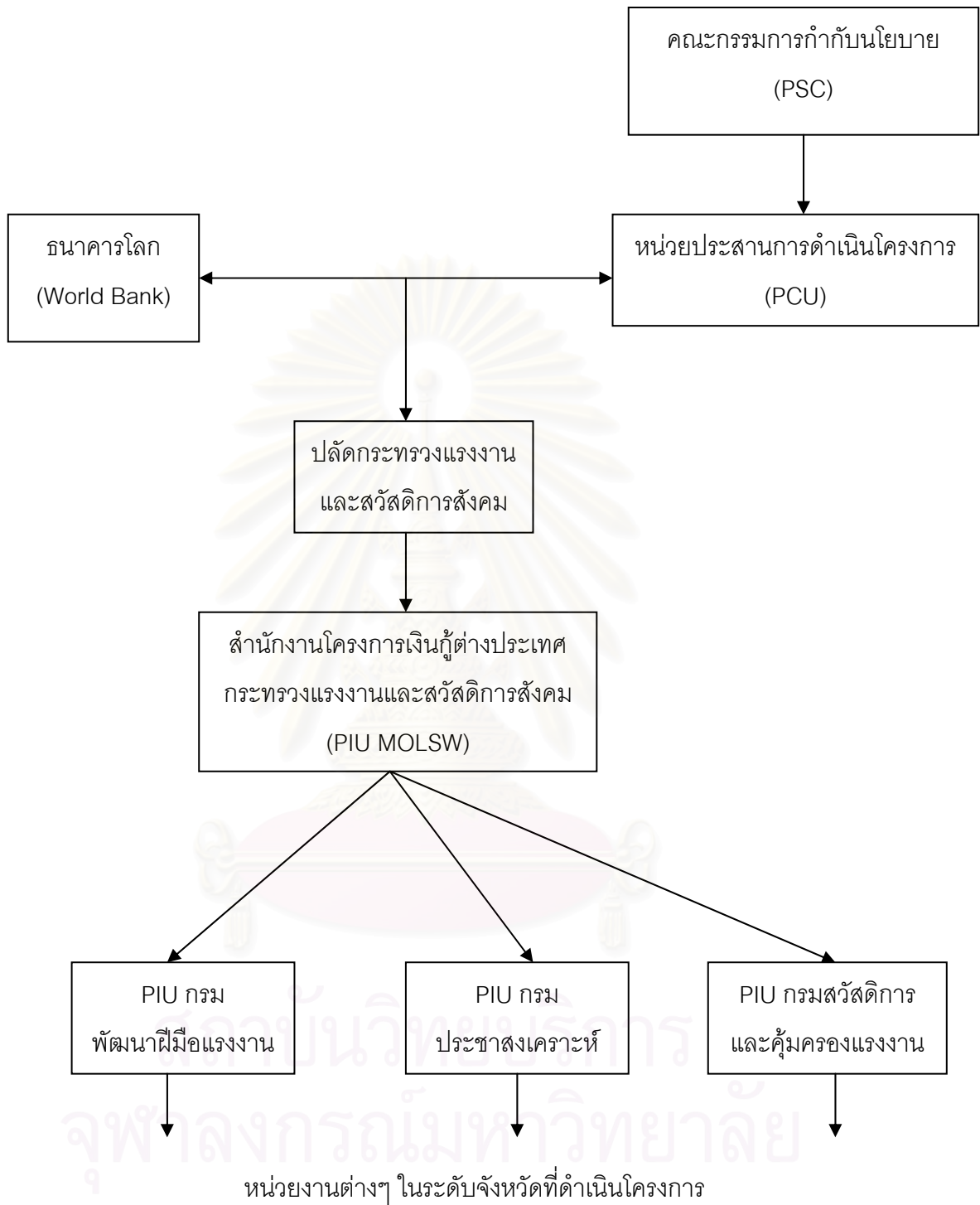
การจัดตั้งองค์กรหน่วยงานดำเนินโครงการ(PIU) ของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

การบริหารจัดการโครงการของสำนักงานโครงการเงินกู้ฯ จะเป็นการกำกับควบคุมการ ดำเนินโครงการในภาพรวม โดยมีสำนักงานโครงการเงินกู้ต่างประเทศของกรมในสังกัด ได้แก่ กรม พัฒนาฝีมือแรงงาน กรมประชาสงเคราะห์ และกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน เป็นหน่วยงาน กำกับรองลงมาและมีหน่วยปฏิบัติ เช่น สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาค(สพร.) หรือศูนย์พัฒนา ฝีมือแรงงานจังหวัด(ศพจ.)ทั่วประเทศ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบการดำเนินโครงการ

การประสานงานโครงการเงินกู้จากธนาคารโลก

4. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

4.1 ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 123,000 คน ผ่านการฝึกอบรมและมีทักษะในการประกอบอาชีพที่แตกต่างจากทักษะเดิมที่มีอยู่ ซึ่งสามารถนำเอาทักษะนั้นๆ ไปประกอบอาชีพใหม่ให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นแก่ตนเองและครอบครัว

4.2 ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 123,000 คน มีรายได้ตลอดการอบรม คนละประมาณ 4,500 – 7,000 บาท คิดเป็นวงเงินทั้งสิ้นประมาณ 578.50 ล้านบาท เพื่อทดแทนหรือชดเชยการขาดรายได้อันเนื่องมาจากวิกฤตเศรษฐกิจ

4.3 เกิดการจ้างงานวิทยากรไม่ต่ำกว่า 4,920 คน ทำให้มีรายได้ตลอดการอบรม คนละประมาณ 39,600 – 40,500 บาท คิดเป็นวงเงินทั้งสิ้น 198.90 ล้านบาท

4.4 วิทยากร จำนวน 4,200 คน ได้รับการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน และได้รับการแนะนำทักษะในการสอนงาน

4.5 หลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อประกอบอาชีพไม่ต่ำกว่า 80 หลักสูตร ได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น

โครงการที่ทางกรมพัฒนาฝีมือแรงงานจัดฝึกให้แก่แรงงานในพื้นที่ที่ทำการศึกษา (จังหวัดขอนแก่น นครราชสีมา และอุบลราชธานี) ได้แก่

1. ช่างซ่อมเครื่องยนต์เล็กเพื่อการเกษตร	16. ช่างก่ออิฐ
2. ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า	17. ช่างไม้เครื่องเรือน
3. ช่างไม้เครื่องเรือน	18. ช่างเสริมสวย
4. ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์	19. การทำดอกไม้ประดิษฐ์
5. ช่างซ่อมโทรทัศน์	20. ช่างทอเสื่อ
6. ช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม	21. ช่างซ่อมเครื่องยนต์
7. ช่างเดินสายไฟฟ้าในอาคาร	22. ช่างซ่อมวิทยุคาสเซต
8. ช่างซ่อมอุปกรณ์	23. ช่างทำพวงหรีด
9. ช่างเชื่อมไฟฟ้า	24. ช่างทำผ้าบาติก
10. ช่างไม้ก่อสร้าง	25. ช่างปูม้านั่งปูนขัด
11. ช่างปูน	26. ช่างปูกระเบื้อง
12. ช่างทอผ้าไหมมัดหมี่	27. ช่างซ่อมเครื่องยนต์เบนซิน
13. ช่างประกอบโครงสร้างอลูมิเนียม	28. เทคนิคการแปรรูปผลผลิตผ้าฝ้ายและ
14. ช่างทำเหล็กตัด	ใหม่
15. ช่างตัดผม	29. การทำขนมไทย

2.2 แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

แนวคิดตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9¹

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 นี้จะต่างจากการคิดแผนอื่น ที่คนไทยกำลังทบทวนถึงอนาคตของตนเองเนื่องจากเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่ในปี พ.ศ.2540 การทบทวนถึงอนาคตของตนเองเป็นเรื่องที่เป็นคุณและเป็นการใช้วิกฤตให้เป็นโอกาส ให้เรามีอนาคตที่ดีกว่าเก่า ความคิดที่ก้าวหน้าจะทำให้เกิดการพัฒนอย่างก้าวกระโดด หรือการอภิวัฒน์ โดยในแผนฯ 9 นี้จะเน้นว่า แผ่นดินที่อ่อนแอ แดกแยก ไม่มีภูมิคุ้มกัน ย่อมระส่ำระสายไม่เป็นสุขและวิกฤติ ซึ่งการพัฒนาที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาที่ทำให้ฐานของแผ่นดินไทยได้อ่อนแอลง เพราะก่อให้เกิดการทำลายในด้าน ฐานทางสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ฐานทางสังคมคือความเป็นชุมชน ฐานทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นรากฐานของสังคม และฐานทางคุณค่าหรือจิตวิญญาณ ซึ่งฐานทั้งสี่ด้านจะเชื่อมโยงกันเป็นฐานของแผ่นดิน วัฒนธรรมคือวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนในสิ่งแวดล้อมหนึ่งที่แตกต่างกัน วิถีชีวิตร่วมกันไม่ใช่คำนึงถึงแต่ส่วนตัว แต่มีความเป็นชุมชน และมีคุณค่าที่จะให้มีการมีชีวิตร่วมกันเป็นไปด้วยดี ซึ่งต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมด้วย โดยมีการเปรียบเทียบว่า “ต้นไม้ต้องมีรากฉันใด สังคมก็ต้องมีราก รากของสังคมคือวัฒนธรรม การตัดรากทำให้ต้นไม้อ่อนแอหรือตายฉันใด การตัดรากของสังคมก็ย่อมมีผลเช่นเดียวกัน”

ดังนั้นจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดของการพัฒนาแบบเก่าซึ่งให้ความสำคัญกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ ระบบทุนนิยม และการแข่งขันเสรี การแย่งชิง มีการทุจริต ข้อฉล คอร์รัปชัน อันจะเป็นอุปสรรคของการพัฒนาในอนาคต ไปสู่แนวคิดที่คำนึงถึงรากฐานของสังคมทั้งสี่ด้าน เนื่องจากเมื่อมีความเข้มแข็งของรากฐาน คือ พออยู่พอกินและมีไมตรีจิตต่อกัน ก็จะมีความสุขเพียงพอ มีสันติภาพ มีความสุข มีการพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้นเรื่อยๆ หลังจากนั้นจะพัฒนาอะไรต่อไป ก็ทำไปบนฐานที่เข้มแข็งนั่นเอง โดยทั้งนี้จะต้องมีบูรณาการคือต้องคิดให้เชื่อมโยงกันทั้งในเรื่องของมนุษย์ สังคม สิ่งแวดล้อมและคุณค่า อันจะก่อให้เกิดความสมดุล ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นปกติและยั่งยืน

ในด้านของการเมืองนั้น แนวคิดตามแผนฯ 9 จะเน้นให้มีประชาธิปไตยที่แท้จริงที่มีฐานอยู่ในคุณธรรมที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นคนของทุกคน การมีส่วนร่วม การสามารถแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และอื่นๆได้ ไม่ใช่ประชาธิปไตยแต่รูปแบบ เป็นประชาธิปไตยแบบกลไกที่เต็มไปด้วยกลไกอง่างที่ผ่านมา

¹ บุษยา ใจสว่าง, “แนวคิดของศาสตราจารย์ประเวศ วะสี เรื่องแผนฯ9 แผนสร้างพลังแผ่นดิน,” นิตยสารการประชาสงเคราะห์ 43 (พฤษภาคม – มิถุนายน 2543), หน้า 34-37.

- สรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์สร้างพลังแผ่นดิน ตามแผนฯ 9 มี 2 ประการที่เกื้อกูลกัน คือ
- หนึ่ง ส่งเสริมความเข้มแข็งของฐานล่างของสังคม
  - สอง ส่งเสริมการพัฒนาส่วนบนที่เชื่อมโยงกับฐานล่างในเชิงเกื้อกูลกัน โดย
    - (1) ให้ผู้มีอำนาจ ได้แก่ นักการเมือง ข้าราชการ นักวิชาการ นักธุรกิจการเงิน และสื่อสารมวลชน สัมผัสวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนชั้นล่าง หรือ กระบวนการชุมชนเข้มแข็ง
    - (2) ให้มีการวิจัยเชิงนโยบายว่าจะสนับสนุนกระบวนการทางสังคมของคนชั้นล่างได้อย่างไร และ ระบบเศรษฐกิจมหภาคกับเศรษฐกิจชุมชนจะเชื่อมโยงอย่างเกื้อกูลกันได้อย่างไร
    - (3) มีมาตรการทางนโยบายส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่ายชุมชน และให้ระบบเศรษฐกิจมหภาคกับเศรษฐกิจชุมชนเชื่อมโยงอย่างเกื้อกูลกันและกัน
- ซึ่งถ้าเราเข้าใจแนวคิดการสร้างพลังแผ่นดินดังกล่าวข้างต้นแล้ว ก็จะสามารถศึกษาวิจัย เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสม จนทำให้สังคมทั้งหมดรวมตัวกันเพื่อร่วมคิดร่วมทำให้เกิดสังคมเข้มแข็ง หรือประชาสังคม ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจ การเมืองและศีลธรรมของประเทศดีขึ้นได้

แนวคิดเรื่องทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ²

ท่ามกลางความทุกข์ยากเดือดร้อนของเกษตรกรในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจถดถอยเช่นขณะนี้ ปรากฏการณ์หนึ่งที่จุดประกายสังคมไทยให้สว่างดูกระจ่างที่ป็นาทางชาวไทยทั้งมวลนั้น คือ พระเมตตาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานแนวทางทฤษฎีใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตร ชุมชน ชนบท การผลิต เศรษฐกิจ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ความมั่นคง วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ การปกครอง การรวมตัวของสมาชิกในครอบครัว วิถีคิดและจิตสำนึกของคน ให้พวงชนชาวไทยได้รับรู้และนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อเพิ่มพูนฐานะและรายได้ให้มีใช้เพียงพอตลอดปี ทฤษฎีใหม่นี้เป็นเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่บุคคลรู้จักพอ และเป็นระบบการผลิตที่เริ่มต้นจากระดับความพอเพียงที่จะเลี้ยงชีวิตของบุคคลและสมาชิกในครอบครัว แทนที่จะผลิตเพื่อให้ได้กำไรสูงสุดหรือรายได้ที่เป็นเงินตรามากที่สุดตามทฤษฎีเก่า นั่นคือทฤษฎีนี้มุ่งตอบสนองต่อความเป็นมนุษย์ที่ต้องอาศัยอยู่เป็นกลุ่มหรือสังคม โดยมีครอบครัวเป็นหน่วยทางสังคมที่เล็กที่สุด แต่เป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญที่สุดให้ได้เสียก่อน ทั้งในด้านผลผลิตและกระบวนการผลิตที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน

² นิวัฒน์ ฉิมพาลี, “ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ : มิติด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม,” นิตยสารการประชาสงเคราะห์ 44 (กรกฎาคม – สิงหาคม 2543), หน้า 34-44.

ทฤษฎีใหม่นี้ ยังเป็นทฤษฎีที่มองถึงความสมดุลในสัมพันธภาพระหว่างสังคมมนุษย์และระบบธรรมชาติสิ่งแวดล้อม นั่นคือมองเห็นความสำคัญของสังคมและวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นระบบความสัมพันธ์และวิถีการดำเนินชีวิตทางสังคมของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ชุมชน หรือสังคมในอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติหรือระบบนิเวศที่มีลักษณะเฉพาะตัวขนาดหนึ่ง ได้อย่างชัดเจน ซึ่งในการพิจารณาหรือการศึกษากิจกรรมต่างๆของมนุษย์นั้น ไม่สามารถกระทำโดยแยกส่วนออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด หากแต่จะต้องศึกษาและพิจารณาแบบองค์รวม

ฉะนั้น ทฤษฎีใหม่ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ใช่เรื่องเฉพาะเทคนิควิธีการเพาะปลูกอย่างเดียว หากแต่เป็นเรื่องที่กว้างขวางและครอบคลุมถึงวิถีการผลิต การจัดการ และการจำหน่าย การบริโภคที่เน้นการใช้ภูมิปัญญาหรือกระบวนการที่เหมาะสม ทั้งในด้านที่เป็นหลักการของเหตุผลอันเป็นการคิดในด้านที่มองด้วยเหตุผลเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นเรื่องของผลตอบแทนหรือผลได้ผลเสียในเชิงวัตถุ เป็นความคิดในเชิงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และในด้านที่เป็นเรื่องของอารมณ์และความรู้สึก อันเป็นด้านของความคิดที่เกี่ยวข้องกับระบบคุณค่า เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงกับอุดมการณ์ ความเชื่อ และศาสนา ฯลฯ ภูมิปัญญาหรือกระบวนการที่เหมาะสมและด้วยระบบคิดที่สมดุลนี้เองที่จะก่อให้เกิดกิจกรรมทุกด้านที่มนุษย์กระทำทั้งในระดับปัจเจกชนและระดับเหนือขึ้นไป กล่าวคือ ระดับครอบครัว เครือญาติ ชุมชน ท้องถิ่น ฯลฯ เกิดระบบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงมนุษย์เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อม ขณะที่มนุษย์มีบทบาทหน้าที่ที่ต้องทำต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม สังคมและสิ่งแวดล้อมก็จะตอบสนองคืนสิ่งที่ดี และให้ความคุ้มครองต่อมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งในโลกของความเป็นจริงแล้ว ความต้องการและการสร้างพึงพอใจนั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึกอันเป็นเรื่องของทำที่ขึ้นต่อคุณค่าหรือค่านิยมเป็นส่วนมาก อันสามารถเชื่อมโยงกับความคิดในทางพุทธศาสนาได้มากตามที่พระเทพเวที กล่าวไว้ว่า “ในเรื่องธรรมชาติความต้องการธรรมชาติของคุณค่า ตลอดจนเรื่องของการงาน พุทธศาสนายอมรับความจริงทุกชั้นตอน ความจริงที่ว่าคนทั้งหลายต้องมีต้นเหตุเป็นธรรมดา แต่ในเวลาเดียวกันก็มองเห็นว่า มนุษย์มีความต้องการคุณภาพชีวิตอยู่ด้วย ซึ่งเป็นความต้องการที่แท้จริงของชีวิตเอง และในความต้องการคุณภาพชีวิตนี้ เขาต้องฝึกฝนพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นในความ เป็นอยู่ของมนุษย์ จริงอยู่มนุษย์ย่อมมีต้นเหตุ แต่ทำอย่างไรเราจะหันเหความต้องการนี้ให้เบนไปสู่ความต้องการคุณภาพชีวิตให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แล้วให้การสนองความต้องการคุณภาพชีวิตนั้นเป็นไปเพื่อการพัฒนาตนต่อไป” โดยคำตอบตามทฤษฎีใหม่นี้คือ การให้การศึกษาทั้งในทางวิชาการและในทางจริยธรรมหรือสัจธรรมทางศาสนา

โดยในแง่ความสัมพันธ์ทางสังคม การพัฒนาทางปัญญาหรือวิชาจนเป็นฐานความคิดที่แข็งแกร่งของสังคม การรู้ประโยชน์ตนและท่าน จะนำไปสู่คุณธรรมในเรื่องการรู้จักสามัคคีอันเป็น

คุณธรรมที่จำเป็นต่อการทำงานร่วมกัน เพราะทฤษฎีใหม่นี้เชื่อมั่นและเห็นคุณค่าของการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มหรือจัดเป็นองค์กรนอกเหนือจากการทำงานร่วมกันของสมาชิกเป็นครอบครัวตามทฤษฎีขั้นที่หนึ่งข้างต้นแล้ว ทฤษฎีขั้นที่สอง คือให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปของกลุ่มหรือสหกรณ์ ซึ่งเป็นการร่วมแรง ร่วมใจกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนทั้งในด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ด้านสวัสดิการ ด้านการศึกษา ด้านสังคม และด้านศาสนา ด้วยความร่วมมือของหน่วยราชการ มูลนิธิ และเอกชน ต่อมา ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สาม เป็นขั้นที่นำไปสู่ธุรกิจชุมชน เพื่อให้สภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรในชุมชนดียิ่งขึ้น คือ การติดต่อประสานงานกับแหล่งเงินทุนและแหล่งพลังงาน เพื่อจัดตั้งและบริหารโรงสี ร้านสหกรณ์ กิจกรรมอื่นๆ ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น หรือเพื่อช่วยในการลงทุนและพัฒนาชีวิต แหล่งเงินทุนที่สามารถติดต่อได้ เช่น ธนาคาร บริษัทห้างร้านเอกชน รวมทั้งองค์กรและมูลนิธิต่างๆ

จะเห็นได้ว่าทั้งสามขั้นตอนของทฤษฎีใหม่นี้ เน้นเรื่องการทำงานร่วมกัน การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ระหว่างบุคคลที่อยู่ร่วมสังคมเดียวกัน มีประโยชน์เกื้อกูลหรือเชื่อมโยงกันทั้งทางตรงและทางอ้อม ก่อให้เกิดความเป็นชุมชนขึ้นในหมู่บ้าน ในองค์กรที่จัดตั้งขึ้น มีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่โยงระหว่างกันครอบคลุมทั่วประเทศ ทั้งสังคมชนบทและสังคมเมือง และยังสามารถเชื่อมโยงกับต่างประเทศได้อย่างดีที่สุดในที่สุด

แนวคิดวิถีการผลิตแบบเอเชีย(Asiatic Mode of Production)

วิถีการผลิตแบบเอเชีย เป็นแนวคิดของ Karl Marx ที่ต้องการอธิบายสังคมเอเชียในยุคก่อนทุนนิยม ผ่านความสัมพันธ์ทางการผลิตในสังคมเอเชียนั้นเอง ลักษณะสำคัญของวิถีการผลิตแบบเอเชียตามแนวคิดของ Marx คือ ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมเอเชีย อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนหมู่บ้าน มีพลังเกาะเกี่ยวกันเหนียวแน่น กล่าวคือ ปัจเจกชนไม่สามารถตัดขาดเป็นอิสระจากชุมชนหมู่บ้านได้ เลี้ยงชีพด้วยการดำเนินกิจกรรมร่วมกันโดยไม่มีการแบ่งแยกแรงงานระหว่างด้านการเกษตรกรรมและหัตถกรรม แต่ละคนจะทำงานทุกอย่างอย่างเหมือนกันหมด แสดงให้เห็นว่าชุมชนหมู่บ้านตามวิถีการผลิตแบบเอเชียไม่มีการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะอย่าง การผลิตการเกษตรกรรมส่วนมากขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ แต่จากสภาพภูมิศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลไม่มีน้ำพอใช้ในการผลิต ดังนั้นผลได้ของการผลิตทางการเกษตรจึงต้องอาศัยงานชลประทานขนาดใหญ่ การผลิตของชุมชนเป็นการผลิตเพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจของชุมชนเอง ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองและเลี้ยงตัวเองได้อย่างพอเพียง(Self-sustaining and Self-sufficiency) มีการแลกเปลี่ยนกันเองอยู่ภายในหมู่บ้านในระดับที่จำกัด แทบจะไม่มีแลกเปลี่ยนกับชุมชนหมู่บ้านอื่นๆ เนื่องจากจำนวนประชากรของ

ประเทศแถบเอเชียมีปริมาณมากทำให้หลังจากนำผลผลิตที่ได้มาใช้ตอบสนองของความต้องการของคนในชุมชนเองแล้ว ส่วนเกินของผลผลิตที่จะนำไปแลกเปลี่ยนกันจึงมีปริมาณน้อย³

นอกจากนี้ **ฉัตรทิพย์**⁴ ก็ได้อธิบายลักษณะของสังคมไทยไว้เช่นกัน โดยอธิบายในเรื่องพลังการผลิตของหมู่บ้านไทยว่ามีลักษณะเป็นการผลิตแบบพอยังชีพ วางพื้นฐานอยู่บนสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เริ่มตั้งแต่ในระดับการผลิตที่ง่ายที่สุดคือ การเก็บเอาจากธรรมชาติไปจนถึงการทำเกษตรกรรมและหัตถกรรม การหาเก็บเอาจากธรรมชาติในชุมชนหมู่บ้านไทย มีทั้งเพื่อเป็นอาหาร ยา และน้ำ และนำมาเป็นวัสดุในการก่อสร้างบ้านเรือน การพึ่งพาธรรมชาติในการทำการเกษตรกรรม เช่น การพึ่งพาน้ำฝน ฤดูกาลและทุ่งหญ้าธรรมชาติ ส่วนการพึ่งพาธรรมชาติในการหัตถกรรม ได้แก่ การหาหวาย ไม้ไผ่จากป่า การสกัดแร่ธาตุ และการหาดินเหนียวมาทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น ซึ่งพลังการผลิตของชุมชนหมู่บ้านไทย มีความสอดคล้องกลมกลืนและประนีประนอมกับธรรมชาติ

การแบ่งงานกันทำในชุมชนหมู่บ้านไทย เป็นการแบ่งงานกันทำตามความหนักเบาของงานและความแข็งแรงของบุคคล จึงมักแบ่งกันตามเพศและวัยเป็นหลัก ช่างฝีมือในหมู่บ้านก็ไม่ได้ทำอาชีพช่างอย่างเดียวแต่เป็นชาวนาด้วย งานฝีมือจะทำกันก็เฉพาะเมื่อว่างจากการทำนาเท่านั้น ในกรณีที่หมู่บ้านไม่สามารถผลิตบางสิ่งบางอย่างได้เอง ก็มีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างหมู่บ้าน ชาวบ้านจึงมีความเพียงพอในตัวเองสูง ตั้งแต่ระดับครัวเรือน ระดับหมู่บ้าน ไปจนถึงระดับระหว่างหมู่บ้าน

แต่พลังการผลิตของหมู่บ้าน จะถูกคุกคามจากการกดขี่ของรัฐศักดินาไทย รัฐเรียกร้องผลผลิตส่วนเกินจากหมู่บ้านในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเกณฑ์แรงงาน การส่งส่วย และการเก็บภาษีเป็นตัวแทน ทำให้หมู่บ้านต้องสูญเสียผลผลิตส่วนเกินที่มีอยู่เพียงจำนวนน้อยไป ทั้งที่ควรจะได้นำไปใช้ในการพัฒนาพลังการผลิตของตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกณฑ์แรงงานทำให้ชาวบ้านต้องใช้ความพยายามมากขึ้นเพื่อที่จะแบกรับภาระส่วนนี้ และภายหลังจากที่รัฐเรียก

³ Umberto Melotti, *Marx and the third world*, trans. Patricia Ransford (London and Basingstoke: The Macmillan Press, 1977), p. 54-55, 57. Lawrence Krader, "Principles and critique of the Asiatic mode of production," in *The Asiatic Mode of Production Science and Politicse*, eds. Anne M. Bailey and Josep R. Llobera (London Boston and Henley : Routledge and Kegan Paul, 1981), p.325-327. R. Jessop, "Mode of Production," in *Marxian Economics : A Dictionary of Economics*, eds. John Eatwell, Murray Milgate and Peter Newman(New York and London : The Macmillan Press,1990), p.294. Ernest Mandel, *The Formation of Economic Thought of Karl Marx : 1843 to Capital*(New York and London : Monthly Review Press,1971), p. 121-122 อ้างถึงใน แล ดิลกวิทยรัตน์, "วิถีการผลิตแบบเอเชีย กับเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์แห่งความด้อยพัฒนาของสังคมไทย," *วารสารธรรมศาสตร์* 9 (กรกฎาคม – กันยายน 2522), หน้า 89.

⁴ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, *เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต* (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2540).

เก็บภาษีเป็นตัวเงินเพิ่มขึ้น ชาวบ้านก็ยิ่งต้องประสบความยากลำบากในการระดับระครองตัวเอง ให้อยู่รอดมากขึ้น การคุกคามของรัฐศักดินาไทยดังกล่าวจึงเป็นอุปสรรคที่ขัดขวางการพัฒนาพลัง การผลิตของชุมชนหมู่บ้านไทยให้ก้าวหน้าอีกทางหนึ่งด้วย

ลักษณะพื้นฐานของความสัมพันธ์ในการผลิตของหมู่บ้านในวิถีการผลิตแบบเอเชียมีสอง ด้าน ด้านหนึ่ง คือ หมู่บ้านเป็นชุมชนที่ยังมีความผูกพันภายในสูง และอีกด้านหนึ่ง คือ หมู่บ้านถูก ชูตรีดจากภายนอก คือ จากรัฐ สำหรับความผูกพันภายในมีพื้นฐานจากลักษณะการถือครองที่ดิน ที่ผ่านการเป็นสมาชิกของชุมชนหมู่บ้าน ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกภายในหมู่บ้าน และความเกี่ยวข้องเป็นญาติหรือพี่น้องญาติกันของสมาชิกหมู่บ้าน ความผูกพันภายในสูง หมายถึง การรักษาความเป็นตัวเองของหมู่บ้านและรักษาเอกลักษณ์ไว้ได้ในระยะเวลาที่ยาวนาน

ในด้านการผลิต มีการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกภายในหมู่บ้าน เช่น การ ลงแขกดำนา เกี่ยวข้าวและนวดข้าว การช่วยกันล่าสัตว์ หาปลา ตีเหล็ก สร้างเหมืองฝาย เป็นต้น นอกจากนี้จะมีการช่วยเหลือแรงงานกันในหมู่บ้านแล้ว ยังมีการเอาแรงกันข้ามหมู่บ้านด้วย ในเรื่อง อื่นๆที่ไม่เกี่ยวกับแรงงาน ก็มีการช่วยเหลือกัน เช่น ในเรื่องของการดำรงชีวิต มีการช่วยเหลือคน ยากจน มีอะไรก็แบ่งปันกันโดยไม่ได้คิดมูลค่า ทั้งระดับภายในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้าน นอกจากนี้ การช่วยเหลือกันยังแสดงออกในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนระหว่างสิ่งที่มีแต่ผู้อื่น ขาดแคลนกับสิ่งที่มีแต่ตนขาดแคลน การช่วยเหลือกันในรูปแบบนี้มักจะเกิดขึ้นในระดับ ระหว่างหมู่บ้านเป็นหลัก โดยจะเกิดขึ้นระหว่างหมู่บ้านที่มีลักษณะทรัพยากรในท้องถิ่นแตกต่างกัน อาจเป็นการแลกเปลี่ยนกันโดยตรง หรือบางครั้งอาจเป็นการแลกเปลี่ยนกันผ่านตลาดนัดด้วย

จากแนวคิดวิถีการผลิตแบบเอเชียที่กล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงการไม่ประสบ ความสำเร็จของการเข้ามาของระบบทุนนิยมในประเทศไทย เนื่องจากตามแนวคิดของ Marx ที่ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงประเทศไปสู่ระบบสังคมนิยม ต้องผ่านระบบทุนนิยมก่อน และจะผ่าน ระบบทุนนิยมได้ชุมชนก็ต้องแตกสลายก่อน แต่ในเอเชียชุมชนเกาะกันแน่น อันเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ ชุมชนไม่แตกสลาย จึงทำให้ไม่มีโอกาสเป็นระบบทุนนิยม⁵ และเมื่อพิจารณาในด้านชนชั้นของ สังคมไทยก็เป็นปัจจัยสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยไม่ประสบความสำเร็จในระบบทุนนิยม ซึ่ง อาจกล่าวได้ว่าปัญหาหลักของการพัฒนาการเศรษฐกิจไทยได้แก่การขาดชนชั้นใหม่อันได้แก่ชน ชั้นกฏุมพีอิสระ (พ่อค้าและช่างฝีมืออิสระ) ซึ่งจะเป็นผู้ลุกขึ้นมาทำการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของ ระบบเศรษฐกิจสังคมให้พัฒนาขึ้นมาเป็นแบบใหม่ หลุดพ้นจากพันธนาการของระบบศักดินา

⁵ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, “เศรษฐศาสตร์การเมืองแนวประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชน,” ใน วิพากษ์เศรษฐกิจทุนนิยม คินสู่ชุมชน (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานมูลนิธิวิถีชีวิต, 2542), หน้า 137.

ดั้งเดิมได้ สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งคือ แรงเกาะเกี่ยวภายในชุมชนหมู่บ้านไทย ที่ไม่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านแยกตัวออกไปเป็นชนชั้นใหม่⁶

เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้สังคมไทยไม่พัฒนาไปถึงขั้นระบบทุนนิยมด้วยตนเอง นั้น เกิดจากความแปลกแยกของชนชั้นปกครองเอง โดยชนชั้นศักดินา ซึ่งอยู่ในฐานะที่ครอบครองได้ทั้งแรงงานและเครื่องมือในการผลิต ไม่สนใจที่จะทำการสะสมทุนและไม่ลงไปดำเนินการด้วยตนเอง หากแต่ทิ้งให้ชนชั้นที่ไม่ใช่เจ้าของแรงงานและปัจจัยการผลิต คือ ข้าราชการเป็นผู้ดำเนินการแทน ยิ่งกว่านั้น รูปแบบของการค้าต่างประเทศและการบริโภคนิยม ก็เป็นเหตุขัดขวางไม่ให้ชนชั้นศักดินาทำการสะสมทุนเพื่อเปลี่ยนฐานะเป็นนายทุนได้ กล่าวคือ การบริโภคนิยมค้าฟุ่มเฟือยของชนชั้นศักดินามีผลโดยตรงต่อการส่งสินค้าเข้า และการไหลออกของเงินทุนที่จะนำมาใช้พัฒนาระบบทุนนิยม นอกจากนี้ ข้าราชการที่มีหน้าที่ควบคุมแรงงานและปัจจัยการผลิต ก็ไม่สามารถสะสมทุนได้ เนื่องจากไม่มีสิทธิกำหนดลักษณะงานให้ไพร่ทาสที่จะก่อให้เกิดส่วนเกินและไม่สามารถสะสมความมั่งคั่งได้ สำหรับกลุ่มคนจีนซึ่งมีสิทธิเป็นเจ้าของเครื่องมือในการผลิตอื่นๆโดยเฉพาะเงินทุน ก็ไม่อยู่ในฐานะควบคุมแรงงาน จึงไม่สามารถดำเนินการผลิตได้นอกจากทำการค้า ทำให้ส่วนเกินที่หาได้ในรูปกำไร แทนที่จะหมุนเวียนเป็นทุนสะสมภายในประเทศ กลับถูกส่งออกไปประเทศจีนหมด ทุนนิยมจึงไม่สามารถก่อกำเนิดได้ ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ทำให้สังคมศักดินาคงสภาพอยู่เป็นเวลานานโดยไม่มี การเปลี่ยนแปลง จนกระทั่งมหาอำนาจทุนนิยมตะวันตกได้เจาะเข้ามาในระบบเศรษฐกิจ และบีบบังคับให้เศรษฐกิจไทยปรับโครงสร้างเป็นทุนนิยมที่พึ่งพิงชาติเหล่านั้น หรือที่เรียกว่า ทุนนิยมด้อยพัฒนา⁷

นอกจากการพัฒนาประเทศตามแนวทางทุนนิยมอุตสาหกรรมของประเทศไทยจะไม่ประสบความสำเร็จแล้ว การพัฒนาตามแนวทางดังกล่าวยังก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อประเทศไทยด้วย เนื่องจากระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมไม่ได้ก่อกำเนิดขึ้นภายในประเทศไทย แต่เป็นระบบที่มีศูนย์กลางอยู่ที่ยุโรปและสหรัฐอเมริกา มุ่งเน้นเรื่องการเปิดเสรีทางการเงินและการค้าระหว่างประเทศ จากการเปิดเสรีทางการเงินทำให้ประเทศไทย โดยเฉพาะภาคเอกชนกู้ยืมเงินทุนต่างประเทศจำนวนมากได้อย่างสะดวก ส่วนในด้านการค้าระบบทุนนิยมแทนที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศ กลับให้ความสำคัญกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ขั้นปฐมเพื่อส่งออก และนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมสำเร็จรูปรวมถึงสินค้าทุนจากต่างประเทศ ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถ

⁶ จักรทิพย์ นาดสุภา, ปัญหาการพัฒนาการเศรษฐกิจไทย, หน้า 313-316 อ้างถึงใน ภัคพัฒน์ ทิพย์ประไพ, แนวคิดวิถีการผลิตแบบเอเชียกับการอธิบายหมู่บ้านไทย(กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2540), หน้า 38.

⁷ David Elliott, Thailand : Origins of Military Rule(London : Zed Press, 1978), p. 54 อ้างถึงใน แล ดิลกวิทยรัตน์, "วิถีการผลิตแบบเอเชีย กับเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์แห่งความด้อยพัฒนาของสังคมไทย," วารสารธรรมศาสตร์ 9 (กรกฎาคม - กันยายน 2522), หน้า 91.

พัฒนาเศรษฐกิจของตนเองได้ และเกิดการขาดดุลการค้าเนื่องจากสินค้าส่งออกมีราคาต่ำ ในขณะที่สินค้านำเข้ามีราคาสูง ขณะเดียวกันชุมชนหมู่บ้านของประเทศถูกกระทบจากการพัฒนาตามระบบทุนนิยมเช่นกัน ทัศนคติของหมู่บ้านเสื่อมลงเนื่องจากการตีตลาดของสินค้านำเข้า ความอุดมสมบูรณ์ของฐานธรรมชาติของชุมชนลดลงเพราะทรัพยากรถูกขูดรีดและถูกใช้อย่างสิ้นเปลืองไปกับการผลิตสินค้าส่งออก อีกทั้งเมื่อเวลาผ่านไปประชากรมีจำนวนเพิ่มขึ้นขณะที่ที่ดินมีจำนวนจำกัด ทำให้ต้องมีการใช้ที่ดินที่ไม่อุดมสมบูรณ์เท่าเดิม และทำยี่ที่สุดต้องขาดที่ดินทำกิน ทำให้เกิดภาวะชาวนาไร้ที่ดินทำกิน เมื่อระบบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเองของชุมชนหมู่บ้านไม่มั่นคงเช่นนี้ สถาบันชุมชนก็เริ่มสั่นคลอน นอกจากนี้การพัฒนาแบบดังกล่าว ยังไม่ได้เตรียมพัฒนาอุตสาหกรรมไว้รองรับแรงงานที่อพยพออกจากชุมชนหมู่บ้าน ไม่ได้พัฒนาความสามารถในการผลิตของภาคเกษตรกรรมซึ่งเป็นภาคเศรษฐกิจที่แท้จริงของประเทศ ไม่ได้ฝึกแรงงานทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งที่ภาคอุตสาหกรรมต้องพึ่งเทคโนโลยีต่างชาติ และใช้ทรัพยากรทั้งแรงงานและทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมากเพื่อเพิ่มการผลิตสินค้าส่งออกเพียงอย่างเดียว ทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามมาเป็นอย่างมาก จึงชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวของการพัฒนาประเทศตามระบบทุนนิยมที่ถูกรอบงำจากตะวันตก

ท่ามกลางการพัฒนาเศรษฐกิจตามระบบทุนนิยมตะวันตกของประเทศไทยในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา สถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของระบบทุนนิยมอย่างสิ้นเชิง ประเทศไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติอย่างรุนแรงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม แนวทางหนึ่งที่จะช่วยบรรเทาปัญหาวิกฤติของประเทศได้ คือ การลงทุนทางสังคม ที่ให้ความสำคัญแก่ชุมชนเพราะชุมชนเป็นองค์กรตามธรรมชาติของคน โดยต้องส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ให้สามารถกำหนดอนาคตของตนเองได้ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา สุขภาพ การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ให้ชุมชนมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้โดยส่งเสริมการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงอย่างเกื้อกูลภายในชุมชนในด้านการจัดตั้งองค์กรธุรกิจขนาดเล็กร่วมกัน ปฏิรูปการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนให้เป็นธรรมโดยส่งเสริมระบบเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน ฯลฯ

จะเห็นได้ว่า แนวคิดเรื่องการลงทุนทางสังคมเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและสังคมนั้น ไม่ใช่เป็นแนวคิดใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นหลังภาวะวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ หากแต่เป็นแนวคิดที่สังคมไทยมีอยู่มาเนิ่นแล้ว แต่ถูกมองข้ามไปในยุคของการพัฒนาประเทศตามระบบทุนนิยม แนวคิดดังกล่าวคือการฟื้นฟูวิถีการผลิตแบบเอเชียขึ้นมาใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศโดยผ่านการลงทุนทางสังคม เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งแก่ชุมชน หรือเป็นการฟื้นฟูและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่วิถีการผลิตแบบเอเชีย ดังนั้นการลงทุนทางสังคมอาจจะส่งผลให้ประเทศค่อยๆหลุด

พ้นจากภาวะวิกฤติที่กำลังเกิดขึ้นได้ และประเทศก็จะพัฒนาไปในทางที่ดีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ท้ายที่สุดประเทศจะเข้มแข็งถึงขั้นที่ระบบทุนนิยมตะวันตกไม่สามารถทำลายให้แตกสลายได้

แนวคิดโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Nets)

Social Safety Nets เป็นคำใหม่ที่เพิ่งนำมาใช้อย่างแพร่หลายในสังคมไทย โดยเฉพาะช่วงที่ประเทศไทยกำลังประสบภัยทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ในภาษาไทยใช้คำนี้แตกต่างกันไปตามความพอใจของผู้ใช้ เช่น ใช้ว่า โครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม ตาข่ายนิรภัยและการคุ้มครองทางสังคม เป็นต้น ซึ่งหมายถึง ระบบการคุ้มครองป้องกันมิให้คนในสังคมประสบภาวะความทุกข์ยากลำบากมากเกินไป โดยพัฒนามาจากแนวคิด social security และ social welfare เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดสวัสดิการสังคม เปรียบเสมือนท่อนไม้ลอยน้ำที่ช่วยให้คนใกล้จมน้ำตายเกาะขึ้นฝั่งมีชีวิตรอดและมีโอกาสต่อสู้ดิ้นรนเพื่อชีวิตต่อไป คำว่าสวัสดิการสังคม (Social Welfare) ตามความหมายที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติสวัสดิการสังคม หมายถึง ระบบจัดบริการสังคมเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาทางสังคม อันเนื่องมาจากการที่ประชาชนไม่สามารถดำรงชีวิตหรือปฏิบัติหน้าที่ทางสังคมของตนเองได้ตามปกติ การบริการดังกล่าวจึงต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชน และความมั่นคงทางสังคมในระดับมาตรฐาน อันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน ความมุ่งหมายของสวัสดิการสังคม คือ มุ่งแก้ไขปัญหาคือความเดือดร้อนหรือบำบัดรักษา ทดแทน พิ้นฟู ป้องกันปัญหา พัฒนาศักยภาพ ความคิด จิตใจ และทักษะของประชาชน

นอกจากนี้ ILO ได้ให้ความหมายของคำว่า Social Safety Nets ว่าหมายถึง เครื่องมือต่างๆ เพื่อให้การคุ้มครองและหลักประกันทางสังคมตามกฎหมาย ตลอดจนระบบประกันสังคมต่อภาคที่มีความจำเป็นมากที่สุดในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ใช้แรงงานและผู้ยากจน โดยถือเป็นสิทธิมนุษยชนและสิทธิทางสังคมซึ่งมิใช่เป็นเพียงวัตถุประสงค์ทางมนุษยธรรมและสังคมตามนโยบายของรัฐเพื่อเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมเท่านั้น หากยังเป็นระบบแห่งสัญญาและข้อตกลงระหว่างประเทศ สัญญาและข้อตกลงร่วมทางสังคมและการกระจายรายได้อีกด้วย

Social Safety Nets ตามความหมายของธนาคารโลก หมายถึง การบริการของรัฐด้านการศึกษา ด้านสุขภาพ การช่วยเหลือของรัฐที่ให้แก่คนจน คนด้อยโอกาส โครงการประกันสังคมที่รัฐจัดขึ้นโดยความร่วมมือของลูกจ้างและนายจ้าง และยังหมายรวมถึงโครงการต่างๆ ที่เอกชนและกลุ่มประชาชนต่างๆ จัดขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามความหมายนี้จึงพอจำแนกโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1. บริการสังคม (Social services) เช่น การศึกษา การสาธารณสุข การเคหะ การมีงานทำ การคุ้มครองรายได้ การคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สิน การบริการข่าวสารข้อมูลเพื่อสวัสดิภาพของประชาชน เป็นต้น

2. สังคมสงเคราะห์ (Social assistance) หรือ การประชาสงเคราะห์ (Public assistance) หมายถึง การบริการช่วยเหลือประชาชนที่มีปัญหาความเดือดร้อนและอยู่ในภาวะที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ผู้ให้ความช่วยเหลือมีทั้งภาครัฐและเอกชน หลักการให้ความช่วยเหลือมักจะมีการทดสอบหรือตรวจสอบให้แน่ชัดก่อนว่าผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นผู้ที่เดือดร้อนจริงๆ

3. ประกันสังคม (Social insurance) หรือ โครงการความมั่นคงทางสังคม (Social security schemes) เป็นโครงการที่รัฐเป็นผู้จัดระบบและดำเนินงานเพื่อคุ้มครองป้องกันไม่ให้ประชาชนที่มีรายได้ประจำได้รับความเดือดร้อนในการดำรงชีพเนื่องจากประสบปัญหาทำให้ไม่สามารถทำงานเลี้ยงชีพได้ตามปกติ โดยผู้มีรายได้ต้องออกเงินสมทบเข้ากองทุน และได้รับประโยชน์ทดแทนเมื่อประสบปัญหาในการเลี้ยงชีพ ปัญหาด้านสุขภาพ การคลอดบุตร ทูพผลภพ เสียชีวิต ประสบอุบัติเหตุและโรคร้ายจากการทำงาน ชราภาพ ว่างาน และการมีบุตรที่ยังเลี้ยงตนเองไม่ได้

4. โครงการช่วยเหลือและบริการสังคมที่จัดโดยเอกชน เช่น โครงการกองทุนสำรองเลี้ยงชีพของบริษัทเอกชน การทำงานสาธารณกุศลของมูลนิธิเอกชน กิจกรรมช่วยเหลือและพัฒนาสังคมขององค์กรพัฒนาเอกชน และรวมไปถึงการช่วยเหลือกันเชิงวัฒนธรรมผ่านเครือข่ายของครอบครัวและญาติมิตร เรียกรวมๆว่า informal safety nets

จึงสรุปได้ว่า Social Safety Nets หมายถึงสวัสดิการสังคมขั้นต่ำที่รัฐจัดให้แก่กลุ่มคนยากจน คนด้อยโอกาสที่รัฐได้สำรวจทดสอบแล้วว่าเป็นกลุ่มคนที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ รัฐจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้พวกเขามีชีวิตรอดอยู่ได้ท่ามกลางภาวะวิกฤติ จะได้มีโอกาสสร้างชีวิตของตนเองและเป็นทรัพยากรมนุษย์ของระบบเศรษฐกิจสังคมต่อไป ซึ่งสวัสดิการนั้นต้องครอบคลุมสามด้านหลักๆ คือ บริการสังคม การประชาสงเคราะห์หรือสังคมสงเคราะห์ และการประกันสังคม และ Social Safety Nets นี้ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะโครงการที่จัดโดยรัฐเท่านั้น แต่ยังรวมถึงโครงการที่มุ่งช่วยเหลือคนยากจน คนด้อยโอกาส ที่จัดโดยภาคเอกชนด้วย

Social Safety Nets โดยรัฐที่สำคัญยิ่ง คือ โครงการสร้างงานภาครัฐ ซึ่งเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ก็เป็นไปตามทฤษฎีของ Keynes ที่เห็นว่า ในภาวะเศรษฐกิจหดตัว การลงทุนภาคเอกชน (I) ตกต่ำ การว่างงานจะสูง รายได้ของประชาชนจะลดลง การบริโภค (C) จะลดลง ตลาดสินค้าก็จะหดตัวลง และวกกลับไปทำให้การลงทุนลดลง การว่างงานเพิ่มขึ้นไปอีก ดังนั้นการแก้ปัญหาคือ ภาครัฐบาล (G) ต้องทุ่มการลงทุนหรือการใช้จ่ายลงไปในระบบเศรษฐกิจ โครงสร้างปัจจัยพื้นฐานเป็นกรณีของการลงทุนขนาดใหญ่ของรัฐ อัดฉีดเงินลงทุนลงไปในระบบเศรษฐกิจ

ก่อให้เกิดการจ้างงานขนาดใหญ่ ก่อให้เกิดการใช้ปัจจัยการผลิตและสินค้าต่างๆ กระตุ้นให้เกิดการผลิตและการค้าต่อเนื่อง ส่วนผู้ที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงานหรือผู้ที่ทำงานไม่ได้ จำเป็นต้องมี Social Safety Nets โครงการอื่นๆรองรับเฉพาะกลุ่มที่ได้รับการทดสอบและคัดเลือกแล้วว่าเป็นกลุ่มที่จะต้องให้ความช่วยเหลือ และในส่วนของ Social Safety Nets โดยภาคเอกชนนั้น โครงการที่ธนาคารมักแนะนำก็คือ โครงการสินเชื่อจุกจิกดอกเบี้ยต่ำ เป็นการจัดหาเงินกู้และปล่อยเงินกู้จำนวนน้อย ดอกเบี้ยต่ำให้แก่ครอบครัวยากจนหรือชุมชนยากจน เพื่อนำไปลงทุนทำการผลิตเพื่อให้เกิดการใช้แรงงานตัวเองและเกิดการผลิตรายการค้าขนาดเล็กในชุมชนเป็นการกระตุ้นให้เกิดการสร้างงานและการผลิตในหมู่บ้าน

สำหรับในสังคมไทย แต่เดิมเราเรียกสวัสดิการโดยรัฐ(แม้จะเป็นสวัสดิการขั้นต่ำ) ว่าสวัสดิการสังคม ไม่ได้เรียกว่า Social Safety Nets แต่หลังจากที่เราประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของ IMF และพึ่งพาเงินกู้เพื่อช่วยเหลือทางสังคมจากธนาคารโลก คำว่า Social Safety Nets จึงถูกพูดถึงมากขึ้นตามลำดับ เพราะเป็นสิ่งที่ประเทศไทยต้องจัดให้มีขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อบรรเทาภาวะวิกฤติทางสังคมตามความต้องการของ IMF และธนาคารโลก ซึ่งในความเป็นจริง ประเทศไทยได้มีความพยายามจัดระบบสวัสดิการสังคมให้รอบด้านและครอบคลุมทุกประเภท แต่ก็ยังไม่ปรากฏประสิทธิภาพชัดเจน มีการร่างพระราชบัญญัติสวัสดิการสังคมอันระบุว่าคนที่ได้รับสวัสดิการขั้นต่ำที่รัฐให้คือผู้ด้อยโอกาสและผู้ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ อันเป็นสวัสดิการด้านการสังคมสงเคราะห์ เช่น ครอบครัวยากจน สตรีมีครรภ์ สตรีอาชีพบริการ เด็กและเยาวชน ผู้ยากไร้ ผู้ชรา และผู้ประสบภัยธรรมชาติ ซึ่งการให้บริการเหล่านี้ต้องผ่านการทดสอบว่าควรได้รับการช่วยเหลือจริง นอกจากนี้ยังมีสวัสดิการอื่นๆที่มีลักษณะครอบคลุมทั่วถึงโดยไม่จำกัดกลุ่มคนและไม่ต้องทดสอบรายได้ นั่นคือ การบริการการศึกษาภาคบังคับ และการบริการสาธารณสุขด้านการป้องกันโรคและดูแลสุขภาพอนามัย ซึ่งถือเป็นบริการสังคม และในส่วนของ การประกันสังคม เป็นระบบสวัสดิการระบบใหม่ที่เกิดขึ้นในภายหลัง โดยเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533

เมื่อพิจารณาสถานภาพของ Social Safety Nets ในสังคมไทย สามารถพิจารณาได้ใน 2 ระดับ ดังนี้

1. ระดับเป้าหมายและนโยบาย โดยในเรื่องของนโยบายนั้น รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยย่อมมีนโยบายที่จะส่งเสริมสภาพความเป็นอยู่หรือคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำหน้าที่ด้านการสงเคราะห์และแก้ปัญหาทางสังคมก็ย่อมมีนโยบายเช่นนี้เช่นกัน ส่วนเป้าหมายของการนโยบายต่างๆ สามารถแยกได้เป็น

1.1 ด้านการแก้ไขความเดือดร้อนหรือบำบัดรักษา ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมาย คือ บุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคม เช่น ประชนชนในชุมชนแออัด เด็กเร่ร่อนจรจัด คนพิการ คนอนาถา คนชราไร้ที่

พึง เป็นต้น เพื่อให้คนเหล่านี้มีชีวิตอยู่ในสังคมได้เยี่ยงมนุษย์ และสามารถแก้ไขฟื้นฟูให้มี ศักยภาพที่จะทำประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคมได้ต่อไป

1.2 ด้านป้องกันปัญหา เช่น ป้องกันเยาวชน ไม่ให้เยาวชนกลายเป็นบุคคลไร้อาชีพ ประพฤติ ตนเสื่อมเสีย โดยการฝึกอาชีพ พัฒนาความรู้ ป้องกันไม่ให้ประชาชนเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งบั่น ทอนศักยภาพของการผลิต โดยการสร้างและบริการสาธารณสุขมูลฐาน เพื่อป้องกันโรค ระบาดและดูแลให้สุขภาพสมบูรณ์

1.3 ด้านพัฒนาศักยภาพ ความคิด และจิตใจ ซึ่งจะเน้นหนักไปที่ตัวคนและชุมชน คือการ พัฒนาให้คนมีศักยภาพที่จะคิด ที่จะพัฒนา มีจริยธรรม รับผิดชอบต่อส่วนรวม เคารพต่อ สิทธิและพิทักษ์สิทธิมนุษยชน เป็นการพัฒนาให้คนมีอารยธรรม โดยในช่วงไม่กี่ปีมานี้ องค์การเอกชนหลายองค์การได้หันมาสนใจการพัฒนาทางวัฒนธรรม อนุรักษ์วัฒนธรรม ท้องถิ่น พัฒนาศักยภาพของชุมชนกันมาก และกดดันให้หน่วยงานของรัฐต้องหันมาสนใจ งานด้านนี้มากขึ้น

2. ระดับโครงการและประสิทธิผล

2.1 โครงการสงเคราะห์ประชาชน คือ โครงการของกรมประชาสงเคราะห์เป็นสำคัญ มี เป้าหมายเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคม

2.2 โครงการประกันสังคม โดยมีการจัดตั้งกองทุนประกันสังคมตามพระราชบัญญัติ ประกันสังคม พ.ศ. 2533 ประกอบด้วยประกันใน 7 ประเภท คือ ประสบอันตรายหรือ เจ็บป่วย คลอดบุตร ทูพพลภาพ ตาย สงเคราะห์บุตร ชราภาพ และว่างงาน การ ประกันสังคมนี้ นับว่าเป็นก้าวใหม่ของพัฒนาการด้านสวัสดิการสังคมขั้นต่ำ หรือ Social Safety Nets ในประเทศไทย ที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในโครงการทั้งจากลูกจ้าง นายจ้าง และรัฐบาล นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกองทุนเงินทดแทนขึ้นตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับ ที่ 103 พ.ศ.2515 ซึ่งตามกฎหมายแล้วเป็นส่วนหนึ่งของโครงการประกันสังคม เพราะจัด ตั้งขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันให้แก่ลูกจ้างที่ประสบอันตรายหรือเจ็บไข้ได้ป่วยอันเนื่องจาก การทำงาน โดยใช้กับสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ทว่าราชอาณาจักร ยกเว้นรัฐวิสาหกิจ กิจการโรงเรียนราษฎร์ กิจการเพราะปลุกหรือประมง

2.3 โครงการบริการทางสังคม ประกอบด้วย โครงการด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้พื้นฐาน ให้แก่ประชาชนทุกระดับ โครงการด้านการเคหะเพื่อผู้ด้อยโอกาสที่มีความจำเป็นเรื่องที่อยู่อาศัยแต่มีรายได้ไม่พอ โครงการด้านการมีงานทำและบริการข่าวสารข้อมูลสำหรับผู้ ต้องการงานทำ โครงการด้านการสาธารณสุขซึ่งส่วนมากอยู่ในรูปของการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานทางด้านสาธารณสุข เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ความรู้ความเข้าใจในด้านสวัสดิการสังคมขั้นต่ำหรือ Social Safety Nets ในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไป กรอบความคิด และนโยบายด้านนี้ขยายกว้างขึ้น ไม่ได้คิดแคบๆ เหมือนที่ผ่านมา ว่า สวัสดิการสังคมคือการช่วยเหลือประชาชนหรือสงเคราะห์ประชาชน ผู้ด้อยโอกาสเท่านั้น แต่รวมถึงการประกันสังคมและบริการสังคมด้วย⁸

จากคำจำกัดความ วัตถุประสงค์ และแนวคิดของ Social Safety Nets ที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการลงทุนเพื่อสังคมเป็นรูปแบบหนึ่งของ Social Safety Nets อันเป็นกลไกที่เกิดขึ้นภายนอกสังคมเพื่อช่วยเหลือคนในสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาประเทศตามระบบทุนนิยม ให้มีสภาพความเป็นอยู่หรือมาตรฐานชีวิตที่ไม่ต่ำกว่าระดับที่มนุษย์พึงมี เป็นหลักประกันให้สมาชิกในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ไม่ต่างกันเกินไปเนื่องจากเป็นแนวทางที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์และทรัพยากรของสังคมไปสู่กลุ่มคนที่มีความจำเป็นต้องใช้มัน เพื่อให้ทรัพยากรนั้นเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่กิจกรรมต่างๆทางการผลิตและทางสังคม และกิจกรรมเหล่านี้จะก่อให้เกิดโอกาสหรือช่องทางต่างๆอันจะนำพวกเขาไปสู่ความสมหวังในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวิถีการผลิตแบบเอเชีย กล่าวคือ คนในสังคมหรือชุมชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในระดับที่พอเพียง นอกจากนี้ Social Safety Nets ยังเข้ามาแทนที่ระบบตาข่ายแห่งความปลอดภัยแบบดั้งเดิมที่ถูกทำลายไปโดยระบบทุนนิยม เพราะเป็นระบบที่มีการพึ่งพาอาศัย การให้ความช่วยเหลือกันของคนภายในสังคมหรือชุมชนผ่านระบบเครือญาติและเพื่อนที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น เป็นการให้ความช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนผ่านกลไกภายในสังคมเอง ไม่ได้ผ่านกลไกภายนอกสังคม คือ รัฐหรือองค์กรเอกชนเช่นในปัจจุบัน แม้ว่ารูปแบบของการดำเนินการในการให้ความช่วยเหลือจะแตกต่างกัน วัตถุประสงค์ของการให้ความช่วยเหลือทั้งในรูปแบบของสังคมดั้งเดิมและสังคมในยุคปัจจุบันก็ยังคงเหมือนกัน คือ ต้องการช่วยเหลือผู้ที่ยากจน ด้อยโอกาส และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เพื่อให้พวกเขามีชีวิตอยู่รอดได้ เพื่อดำรงความเป็นทรัพยากรของสังคม สร้างประโยชน์ให้แก่ระบบเศรษฐกิจและสังคมต่อไป อันจะทำให้สังคมบรรลุความหวังและความพอใจอย่างทั่วถึงและยั่งยืน

⁸ ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, “โครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม(Social Safety Net): ความหมาย แนวคิด ทฤษฎี บทบาท และความสำคัญต่อสังคม,” เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเรื่อง การสำรวจองค์ความรู้เชิงแนวคิด ทฤษฎี บทบาท และความสำคัญต่อสังคมของโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม เสนอที่โรงแรมเอเชีย กรุงเทพมหานคร 15 พฤศจิกายน 2542.

2.3 งานศึกษาที่เกี่ยวข้อง

งานที่วิเคราะห์สาเหตุของวิกฤติเศรษฐกิจ รวมถึงผลกระทบและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา

จากวิกฤติทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ได้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นอย่างมาก มีผู้ชี้ให้เห็นถึงสาเหตุของวิกฤติเศรษฐกิจและผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และแรงงานของประเทศ หลายคนด้วยกัน รวมถึงได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางแก้ไขวิกฤติทางเศรษฐกิจและผลกระทบดังกล่าว โดยแต่ละคนวิเคราะห์เน้นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และแรงงาน แตกต่างกันไป เป็นต้นว่า

1. ด้านเศรษฐกิจ

เกษียร(1999)⁹ ได้วิเคราะห์เศรษฐกิจไทยคล้ายกับที่ เบลโล, คันนิงแฮม และ ลี เค็ง ปอห์(1998)¹⁰ ให้ความเห็นไว้ว่า ในอดีตโดยเฉพาะในปี พ.ศ.2538 เศรษฐกิจของประเทศไทยเติบโตเร็วมาก มูลค่าการส่งออกขยายตัวกว่าร้อยละ 20 ประกอบกับประเทศไทยต้องการเงินทุนจากต่างประเทศเป็นปริมาณมาก ดังนั้นสมัย พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีได้ให้มูตีสึ และสแตนดาร์ด แอนด์ พัว เข้ามาช่วยวัดความน่าเชื่อถือของประเทศไทย ในสมัยนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการจัดตั้ง BIBF(Bangkok International Banking Facility) ปลดปล่อยเสรีให้กู้เงินต่างชาติระยะสั้นและระยะยาว เปิดโครงการจัดสรรสร้างบ้านอาคารชุดเป็นจำนวนมาก มีการนำเอาเงินออมและเงินกู้จากสถาบันการเงินต่างๆมาลงทุนทั้งกำไรในธุรกิจจำพวกหุ้น อสังหาริมทรัพย์ฯ นอกจากนี้ยังสนับสนุนคนไทยให้นิยมการบริโภคแบบผ่อนส่ง ประชาชนจึงบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยและสินค้าคงทนมากขึ้นผ่านระบบเงินผ่อน และใช้จ่ายกันอย่างเกินตัวโดยกว่า 70% อยู่ในส่วนบุคคล แต่หลังจากวิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่แตกในปี พ.ศ.2540 ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ซึ่งกู้เงินสถาบันการเงินมาลงทุนเหล่านี้ ต้องแบกภาระหนี้สินทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยเป็นจำนวนมาก เนื่องจากปัญหาการขาดกำลังซื้อของประชาชนในขณะที่จำนวนอุปทานมีอยู่ล้นตลาด ในด้านอุตสาหกรรมส่งออกก็ตกต่ำไม่เจริญเติบโตจนถึงขั้นติดลบ 0.1% โดยในภายหลังรัฐบาลก็ได้มีการจัดตั้งกองทุนอุดหนุนช่วยอุตสาหกรรมบางประเภท โดยให้กู้ไปปรับกระบวนการผลิตและเทคโนโลยีเพื่อเป็นการเพิ่มผลผลิต เนื่องจากคาดหวังว่าอุตสาหกรรมส่งออก

⁹ เกษียร เตชะพีระ, ถิ่นกาขาว : เศรษฐกิจการเมืองไทยใต้เงาไอเอ็มเอฟ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2542).

¹⁰ วอลเดน เบลโล, เซียร์ คันนิงแฮม, และ ลี เค็ง ปอห์, ศีกษาภูมิกรรรมสยาม : การพัฒนาและการแตกสลายของสังคมไทยสมัยใหม่, แปลโดย สุรนุช ธงศิลา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2542).

ในยุคโลกาภิวัตน์จะสามารถช่วยกอบกู้เศรษฐกิจไทยให้ฟื้นภาวะชบเซาได้ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นกลับไม่เป็นอย่างที่คาดหวังเพราะอุตสาหกรรมส่งออกยังคงตกต่ำทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก มีผลผลิตล้นตลาดจนในที่สุดต้องหยุดหรือลดการผลิตลง โดยมีการลดต้นทุนการผลิตเพื่อให้ราคาสินค้าส่งออกต่ำลงและสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ ซึ่งล้วนแต่ส่งผลทำให้คนว่างงานเพิ่มขึ้นทั้งสิ้น และสำหรับในด้านการเงินก็เกิดปัญหาเช่นกัน กล่าวคือประเทศต้องแบกรับภาระหนี้สินต่างประเทศเป็นจำนวนมาก มีการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด การประกาศลดค่าเงินบาท ปิดสถาบันการเงินเป็นจำนวนมากอันเนื่องมาจากปัญหาที่มีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non-performing Loans: NPL) เป็นจำนวนมาก เป็นต้น

เกษียรยังได้กล่าวถึงข้อเสนอนโยบายเศรษฐกิจเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไปในอนาคต ซึ่งพอสรุปได้เป็น 3 แนวทาง ดังนี้

- (1) แนวทางที่เน้นเศรษฐกิจสัญลักษณ์ – การเงินการธนาคาร ซึ่งถูกกำหนดกรอบโดย IMF และผลักดันดำเนินโดยกระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทย โดยหัวใจของแนวทางนี้คือ การรื้อฟื้นและรักษาเสถียรภาพทางการเงินไว้ให้ได้ เป้าหมายเพื่อสร้างเงื่อนไขสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจระดับมหภาคในประเทศให้เอื้อต่อการไหลกลับเข้ามาของเงินทุนต่างชาติ
- (2) แนวทางที่เน้นเศรษฐกิจจริง – ภาคอุตสาหกรรม ซึ่งเน้นอุตสาหกรรมและบริการขนาดย่อมและขนาดกลาง ซึ่งจ้างแรงงาน อาศัยวัตถุดิบและผลิตเพื่อป้อนผู้บริโภคในประเทศและอาจรวมถึงทั้งประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงในภูมิภาคเดียวกันด้วย
- (3) แนวทางที่เน้นเศรษฐกิจพอเพียง – ภาคการเกษตร โดยแนวทางนี้ไม่เชื่อว่าเศรษฐกิจการเงินหรืออุตสาหกรรมส่งออกจะพาประเทศชาติและคนส่วนใหญ่ให้อยู่รอดหรือเจริญเติบโตอย่างมั่นคงยั่งยืนได้ แนวทางที่สามนี้กำลังสกัดกั้นความสูญเปล่าในการนำทรัพยากรไปใช้ในทางที่สิ้นเปลืองไปกับทั้งสองแนวทางข้างต้น และดึงเอามาเป็นประโยชน์กับการสร้างเศรษฐกิจพื้นฐานพึ่งตนเองของชุมชนชนบทให้มากที่สุด

จากวิกฤติเศรษฐกิจ ที่ทำให้ทุนสำรองเงินตราระหว่างประเทศถูกธนาคารแห่งประเทศไทยเอาไปเป็นประกันในการทำสัญญาซื้อขายแลกเปลี่ยนล่วงหน้าเพื่อรักษาค่าเงินบาทอย่างสูญเปล่าเกือบทั้งหมด ประกอบกับเมื่อพิจารณาโครงสร้างทางการเงินของระบบทุนนิยมไทยจะเห็นได้ว่าเมื่อมีการเปิด BIBF ในปี พ.ศ.2536 โดยปราศจากการกำกับควบคุมดูแลและประสานของรัฐในสภาพที่บริษัทธุรกิจไทยในตลาดหลักทรัพย์โดยทั่วไปที่ไม่ใช่บริษัทการเงินได้กู้ยืมจากธนาคารและสถาบันการเงินเพื่อนำไปลงทุนคิดเป็นหนึ่งถึงสองเท่าตัวของทุนที่ตนมีอยู่ ส่งผลให้ประเทศพบกับวิกฤตทางการเงิน ในที่สุดประเทศไทยจึงตัดสินใจขอความช่วยเหลือทางการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ(IMF) เมื่อเดือนสิงหาคม 2540 โดย IMF ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมากในการกำหนดเงื่อนไขโครงการเงินกู้ช่วยเหลือเศรษฐกิจไทย ตามแนวทางรักษาเสถียรภาพ

ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในเรื่องการกำหนดค่าเงินให้แข็งไว้ด้วยนโยบายรัดเข็มขัดการเงินการคลัง พร้อมทั้งปฏิรูปสถาบันการเงินและเปิดเสรีทางการเงินออกไปอีก เป็นแนวทางที่ IMF เคยใช้ในการแก้ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจละตินอเมริกา ซึ่งเกิดจากภาครัฐของประเทศแถบนั้นก่อนหน้านั้นสินต่างประเทศเป็นจำนวนมาก จากจุดนี้ Wade & Veneroso(1998)¹¹ ถือว่า IMF แก้ไขผิดเนื่องจากวิกฤตการณ์ในประเทศไทย รวมถึงในเอเชียตะวันออกเฉียงและเอเชียอาคเนย์นั้น เกิดจากภาคเอกชนเป็นผู้ก่อหนี้ต่างประเทศ มิใช่เกิดจากภาครัฐเป็นผู้ก่อหนี้ดังเช่นละตินอเมริกา

จากนโยบายที่ IMF วางเป็นแนวทางให้ประเทศไทยปฏิบัติตาม มีผลให้ระบบการเงินไทยต้องหยุดชะงัก คือไม่สามารถปล่อยสินเชื่อเพื่อเป็นการสร้างสภาพคล่องให้แก่ภาคเศรษฐกิจจริงได้ ทำให้ภาคเศรษฐกิจจริงหดตัว ธุรกิจพากันปิดกิจการลงหลายราย รวมถึงส่งผลกระทบต่อปัญหาคนตกงานเฉลี่ยวันละ 2,000 คนต่อวัน นับแต่เดือนกรกฎาคมปี พ.ศ.2541 เป็นต้นมา

สุวินัย(1997)¹² ได้วิจารณ์หลังจากที่ฟองสบู่แตกเมื่อกลางปี พ.ศ.2540 เขาก็ได้กล่าวถึงวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นว่า วิกฤติเศรษฐกิจไทยในครั้งนี้เป็นวิกฤติเศรษฐกิจ 3 ด้านที่เกิดขึ้นพร้อมๆกัน คือ

- (1) วิกฤติเศรษฐกิจ “ระยะยาว” อันเป็นผลพวงที่เกิดจากยุทธศาสตร์การพัฒนาที่มุ่งขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นหลักจนทำลายสภาพแวดล้อมธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติของแผ่นดิน นำมาซึ่งความสูญเสีย ต้นทุนทางสังคมอย่างมหาศาลจนแทบประเมินค่าไม่ได้ หากไม่มีการทบทวนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ ก็ยากที่จะหลีกเลี่ยงวิกฤตระยะยาวได้
- (2) วิกฤติเศรษฐกิจ “ระยะกลาง” เป็นวิกฤติเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ปรากฏออกมาในรูปของ โครงสร้างการผลิตที่ปรับตัวไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก ทำให้ประเทศไทยสูญเสียความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตที่เน้นการใช้แรงงาน เศรษฐกิจไทยขยายตัวอย่างไร้ประสิทธิภาพ มีการบิดเบือนในโครงสร้างค่าจ้างเงินเดือนของแรงงาน และต้นทุนการผลิตโดยเฉพาะราคาที่ดิน ซึ่งมีผลให้เศรษฐกิจไทยสูญเสียความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในสินค้าที่ใช้แรงงานเข้มข้น
- (3) วิกฤติเศรษฐกิจ “ระยะสั้น” เป็นวิกฤติของกระบวนการตัดสินใจ ทั้งในภาคเอกชนและภาครัฐบาล วิกฤตินี้เป็นปัญหาการขาดวิสัยทัศน์ และปัญหาการขาดจริยธรรมในการบริหาร โดยปัญหาวิกฤติของกระบวนการตัดสินใจในภาคเอกชน ปรากฏออกมาในรูปของการกู้เงินทุน

¹¹ Robert Wade and Frank Veneroso, *The Asian Crisis: The High Debt Model Versus the Wall Street-Treasury-IMF Complex* (New left Review, No.228 March-April 1998), p. 72-75, 117-128, อ้างใน เกษียร เตชะพีระ, *ถิ่นกาขาว : เศรษฐกิจการเมืองไทยใต้เงาไอเอ็มเอฟ* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2542).

¹² สุวินัย ภรณวลัย, *เศรษฐกิจฟองสบู่: บทเรียนและทางรอด* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541).

ดอกเบ็ญต๋าจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก แล้วนำมาปล่อยกูดอกเบ็ญสูงแก่ธุรกิจฟองสบู่ในประเทศ ด้วยความโลภอยากได้กำไรจากส่วนต่างอัตราดอกเบ็ญ โดยไม่ตระหนักถึงภัยจากการแตกของเศรษฐกิจฟองสบู่ มีหน้าซ้ำยังขาดวินัยและจริยธรรมในการเลือกลูกค้าให้กู้ ทำให้เกิดหนี้เสียจำนวนมาก

ยุค(1997)¹³ ได้กล่าวว่าปัจจุบันสังคมไทยต้องเผชิญความหายนะทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ ซึ่งสะท้อนถึงความล้มเหลวของรัฐบาลไทยและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา โดยความหายนะดังกล่าวได้สะท้อนถึงความอับจนของภูมิปัญญาไทย ชนชั้นนำไทย ความอับจนนี้มีรากฐานมาจากวิถีทรรศน์แบบมิตติเดียวของชนชั้นนำไทยที่มองโลกในกรอบเศรษฐกิจระดับประเทศ และมองแต่ด้านดีของการขยายตัวทางเศรษฐกิจและพัฒนาระบบทุนนิยม และที่สำคัญชนชั้นนำไทยได้เข้าพัฒนาการที่ผ่านมามีแนวโน้มพัฒนาการที่มีแต่จะกว้างไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง ซึ่งวิถีทัศน์การมองโลกแบบนี้ได้นำสู่การวางยุทธศาสตร์ประเทศในลักษณะการเดินทางตามกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ตลาดหุ้น ตลาดเงินเสรี และสื่อเสรีไร้พรมแดน กลายเป็นจักรกลสำคัญที่สร้างเงื่อนไขให้ทุนแก๊งกำไรไร้พรมแดนสามารถขยายอิทธิพลเข้าครอบเหนี่ยวระบบเศรษฐกิจแห่งชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศโลกที่สาม ทำให้ระบบเศรษฐกิจระดับชาติต้องตกอยู่ภายใต้การบงการหรือการไหลเข้าออกของทุนไร้พรมแดน กลายเป็นฐานในการโกยกำไร และความมั่งคั่งมหาศาลจากทั่วโลกโดยไม่ต้องลงทุนทำการผลิตจริง

ทั้งนี้ยุคเสนอยุทธศาสตร์ ทางออกจากวิกฤติฟองสบู่อย่างครอบคลุมหลายด้าน โดยผนวกด้านการเมืองและระบบราชการเข้าไว้ด้วย ยุทธศาสตร์เหล่านี้ประกอบด้วย

- (1) ปฏิรูประบบภูมิปัญญาและวัฒนธรรมใหม่ จากระบบการเรียนรู้แบบท่องจำ และการศึกษาแบบเฉพาะด้าน สู่อะบบการศึกษาที่ส่งเสริมการคิดค้น และวางอยู่บนพื้นฐานการศึกษาแบบองค์รวม ส่งเสริมแบบวัฒนธรรมการศึกษา และการผลิตแบบรวมหมู่ ให้ความสำคัญและพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้าน ส่งเสริมแบบวัฒนธรรมแบบเอเชีย ที่เน้นการดำเนินชีวิตแบบรวมหมู่และการประหยัด
- (2) ด้านนโยบายตลาดเสรี การแก๊งกำไรไร้พรมแดน ส่งเสริมการผลิตจริง หันไปใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาซึ่งวางอยู่บนหลักชาตินิยมทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม
- (3) คัดค้านการผูกขาด หันไปสนับสนุนการผลิตขนาดเล็กและขนาดกลาง พัฒนาตลาดภายในประเทศ
- (4) สนับสนุนการฝึกเศรษฐกิจและวัฒนธรรมเอเชียให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

¹³ ยุค ศรีอาริยะ, “เครือข่ายอำนาจครอบงำโลกและวิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่,” ใน กลียุคกับหายนะเศรษฐกิจไทย, พิทยา ว่องกุล, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิวิถีทรรศน์, 2540), หน้า 38-39.

- (5) หยุดกรุงเทพฯ เพื่อดึงงบประมาณมหาศาลไปสู่การพัฒนาชนบท
- (6) ปฏิรูประบบเกษตรกรรมใหม่ทั้งระบบ สู่ระบบการผลิตแบบผสมผสาน ประสานกับการปฏิรูประบบที่ดิน
- (7) วางเป้าหมายพัฒนาสู่เศรษฐกิจภาคบริการ
- (8) ปฏิรูประบบการเมืองใหม่ สู่ระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่เน้นการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมโดยตรงของประชาชนในทุกระดับ
- (9) ปฏิรูประบบราชการใหม่ รื้อระบบที่ใหญ่โต ล้าหลัง ไร้ประสิทธิภาพรวบอำนาจทั้งทั้งหมด

จากที่มีผู้กล่าวถึงภาวะทางเศรษฐกิจก่อนและหลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ การขอความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ(IMF) และข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตามระบบทุนนิยมที่พึ่งพาต่างชาติ ประเทศไทยได้เนินมาตรการต่างๆ เพื่อดึงเงินตราต่างประเทศ เช่น มาตรการตรึงค่าเงินบาท และมาตรการรักษาอัตราดอกเบี้ยให้อยู่ในระดับสูง อันก่อให้เกิดการเก็งกำไรจากค่าเงินและผลต่างของอัตราดอกเบี้ย ทุนสำรองของประเทศจำนวนมากถูกนำไปใช้เป็นหลักประกันในการทำสัญญาซื้อขายแลกเปลี่ยนล่วงหน้าเพื่อรักษาค่าเงินบาทอย่างสูญเปล่า นอกจากนี้ยังมีการใช้มาตรการในการเปิดเสรีทางการเงิน และ BIFB ด้วยการเงินกู้จากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ แต่เงินกู้เหล่านี้ถูกนำไปใช้ในการบริโภคอย่างฟุ่มเฟือยของประชาชน และภาคธุรกิจที่สามารถทำกำไรได้สูงและได้คืนเร็ว เช่น ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ตลาดหลักทรัพย์ เป็นต้น ส่งผลให้เกิดความคลั่งไคล้ของคนในการเล่นหุ้นและการเก็งกำไร แทนที่จะนำเงินกู้เหล่านั้นไปลงทุนในภาคเศรษฐกิจที่แท้จริงของประเทศ ราคาที่ดินและอสังหาริมทรัพย์สูงขึ้นเกินความเป็นจริง ในขณะเดียวกัน โครงสร้างการผลิตของประเทศไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก ทำให้ประเทศไทยสูญเสียความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบด้านการผลิตสินค้าที่เน้นใช้แรงงาน เศรษฐกิจไทยขยายตัวอย่างไร้ประสิทธิภาพ มีการบิดเบือนในโครงสร้างค่าจ้างเงินเดือนของแรงงาน และต้นทุนการผลิต โดยเฉพาะที่ดินนั่นเอง และจากผลของวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นที่ทำให้ประเทศไทยต้องขอรับความช่วยเหลือทางวิชาการและการเงินจาก IMF ภายใต้เงื่อนไขและมาตรการที่เข้มงวด แทนที่จะเป็นการแก้ปัญหา กลับก่อให้เกิดปัญหามากขึ้นเนื่องจากข้อผิดพลาดประการสำคัญของ IMF ที่ประเมินความเสียหายของวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศไทยต่ำเกินไป ทำให้การดำเนินนโยบายต่างๆ ผิดพลาด เศรษฐกิจขาดสภาพคล่องอย่างรุนแรง หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของสถาบันการเงินเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่สถาบันการเงินเองก็ไม่สามารถเพิ่มทุนได้ ส่งผลให้สถาบันการเงินไม่ปล่อยกู้เพราะเกรงความเสี่ยงของลูกหนี้ในการชำระหนี้คืน ทำให้ธุรกิจต่างๆขาดเงินทุนในการดำเนินกิจการ หมดความสามารถในการชำระคืนเงินกู้มากขึ้นอีก จนในที่สุดกิจการต้องเลิก

จ้างแรงงานจำนวนมากเพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิตของกิจการ ทำให้คนงานขาดรายได้ อำนาจซื้อลดลง ธุรกิจยิ่งย่ำแย่ลงไปอีก เกิดเป็นวัฏจักรอุบาทว์ และจากการดำเนินการตามมาตรการของ IMF ที่ผิดพลาดดังกล่าว แทนที่จะเป็นการเรียกความเชื่อมั่นเหล่านั้นให้กลับคืนมาได้ กลับส่งผลให้ความมั่นใจในการเข้ามาลงทุนของนักลงทุนต่างชาติยิ่งลดต่ำลงกว่าเดิม

II. ด้านสังคม

วิทยากร(1993)¹⁴ ให้ความสำคัญกับด้านสังคมมากขึ้นในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ตั้งแต่ก่อนที่จะเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ โดยเสนอให้ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจแบบเก่าซึ่งมีความเชื่อที่ผิดๆว่า อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงจะทำให้ประเทศพัฒนา เนื่องจากในช่วง 30 ปีก่อนปี พ.ศ.2536 แม้ว่าจะมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงแต่ก็ยังคงล้มเหลวในด้านการกระจายรายได้เพราะรายได้ตกอยู่ในมือคนกลุ่มน้อยที่เป็นเจ้าของที่ดินและทุน นอกจากนี้ยังเกิดผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมจึงเสนอให้มีการพัฒนาปรับปรุงความรู้ ความสามารถในการจัดสรรการใช้ทรัพยากรของประเทศให้คุ้มค่าและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น และควรมุ่งพัฒนาประเทศแบบสมดุลโดยพัฒนาการเกษตรให้ทันสมัย มีประสิทธิภาพและเจริญเติบโตอย่างมั่นคงควบคู่ไปกับภาคอุตสาหกรรมและภาคเศรษฐกิจอื่นๆ เน้นการผลิตสินค้าจำเป็นมากกว่าสินค้าฟุ่มเฟือย เน้นการพึ่งตนเองโดยค้าขายแลกเปลี่ยนกับประเทศอื่นเฉพาะส่วนที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อประเทศเท่านั้น ต้องมีการกำจัดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบล้างผลาญ แย่งชิงกันใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองอันเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ โดยอาจมีการเก็บภาษีทางสิ่งแวดล้อมจากผู้ก่อให้เกิดผลเสียแก่สิ่งแวดล้อมเพื่อนำมาบรรเทาปัญหาให้แก่ผู้ที่ได้รับผลเสียดังกล่าว และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน รวมถึงแก้ปัญหาเรื่องโสเภณีและการใช้แรงงานเด็กอันเป็นผลพวงมาจากการพัฒนาที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้วย โดยรัฐต้องกระจายการพัฒนาให้คนมีฐานะและรายได้ไม่ต่างกันจนเกินไป จำกัดจำนวนสถานบริการต่างๆ เอาผิดกับโรงงานและสถานบริการที่สภาพการทำงานแย่ เอาเปรียบแรงงานเด็ก เป็นต้น

นอกจากนี้เขายังได้กล่าวถึงปัญหาการที่ผู้นำไทยขาด Vision ในการมองอนาคต ยังคงคิดในกรอบของนักลงทุนเอกชนที่มุ่งแต่ความเจริญเติบโตของผลผลิตและการแสวงหากำไรโดยไม่คำนึงถึงต้นทุนทางสังคม เชื้อมั่นในการส่งเสริมการลงทุน การท่องเที่ยว การขยายตัวของการใช้

¹⁴ วิทยากร เชียงกูล, เพื่อศตวรรษที่ 21: วิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มิ่งมิตร, 2537).

พลังงาน ฯลฯ โดยไม่ตระหนักถึงผลกระทบต่อในทางลบ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตประชาชนที่เกิดขึ้น

ต่อมาในปี 1998¹⁵ หลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจแล้ว วิทยาการได้วิเคราะห์สาเหตุของวิกฤติครั้งนี้ในแง่ของสังคมและการเมืองว่า สาเหตุที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจที่ชัดเจนที่สุดคือ โครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองแบบผูกขาดรวมศูนย์อำนาจอยู่ในมือคนกลุ่มน้อย ซึ่งมักจะกำหนดนโยบายและการดำเนินงานพัฒนาประเทศที่ผิดพลาดและมีลักษณะข้อผิดพลาดประโยชน์ใส่ตนของรัฐบาลหลายชุดที่ผ่านมา รวมถึงระบบการศึกษา วิจัย และการจัดการข้อมูลข่าวสารที่ล่าช้าด้วยประสิทธิภาพ ซึ่งจากสาเหตุดังกล่าวทำให้เกิดผลทางสังคม ดังนี้

- (1) ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของการกระจายทรัพยากรและรายได้ในประชาชนกลุ่มต่างๆมากขึ้น
- (2) ทำลายสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และทำลายทรัพยากรทางวัตถุต่างๆ
- (3) ทำให้เกิดปัญหาโสเภณี ปัญหาการกดขี่แรงงานเด็ก ปัญหาโรคเอดส์ ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับที่ **เบลโล คันนิงแฮม และ ลี เค็ง ปอห์**¹⁶ กล่าวไว้
- (4) ปัญหาด้านวัฒนธรรมและความคิดจิตใจ ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี ค่านิยมแบบสังคมเกษตรดั้งเดิมถูกเปลี่ยนเป็นวิถีชีวิตแบบครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวหย่าร้าง คนส่วนใหญ่มีค่านิยม อุปนิสัยแย่งแย่งแข่งขันแบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา มุ่งแต่หาเงินเพื่อการบริโภค เห็นแก่ตัวและฉ้อฉล

ซึ่งเขาได้เสนอว่าเราจะต้องกล้าคิดนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจแบบใหม่ที่ต่างไปจากเดิม คือ ต้องมีการสร้างงาน การกระจายรายได้ให้เป็นธรรม การพึ่งตนเองหรือเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการพัฒนาภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร ที่เป็นประโยชน์ต่อการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีการคำนึงถึงการจ้างงาน การส่งเสริมธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ความอยู่ดีกินดีของคนส่วนใหญ่อย่างเป็นธรรม และการให้ประชาชนมีจิตสำนึกในเรื่องของส่วนรวม

ประเวศ(1998)¹⁷ และ ธีรยุทธ(1998)¹⁸ ได้ให้ความเห็นไว้คล้ายกันว่าที่ผ่านมาสังคมไทยอ่อนแอทั้งทางด้านศีลธรรม เช่นมีการละเมิดสิทธิของมนุษย์และธรรมชาติ ความอ่อนแอทาง

¹⁵ วิทยาการ เชียงกุล, ปฏิวัติภูมิปัญญาใหม่ด้านภัยวิกฤติ IMF (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มิ่งมิตร, 2541).

¹⁶ วอลเดน เบลโล, เชียร์ คันนิงแฮม, และลี เค็ง ปอห์, โศกนาฏกรรมสยาม : การพัฒนาและการแตกสลายของสังคมไทยสมัยใหม่, แปลโดย สุรนุช ชงศิลา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2542).

¹⁷ ประเวศ วะสี, เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม: แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม และ ยุทธศาสตร์เพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, 2541).

¹⁸ ธีรยุทธ บุญมี, สังคมเข้มแข็ง ธรรมรัฐแห่งชาติ: ยุทธศาสตร์กู้หายนะประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สายธาร, 2541).

ปัญหาที่เน้นแต่การท่องจำตามตำรา ความอ่อนแอของระบบเศรษฐกิจที่มีการกระจายรายได้ไม่เป็นธรรมและการละเลยภาคการผลิตที่แท้จริง ความอ่อนแอของระบบรัฐที่ขาดการตรวจสอบได้ รวมถึงความอ่อนแอของสังคมที่มีความสัมพันธ์กันในเชิงอำนาจและชนชั้น จึงเสนอให้มีการจัดการที่ดีทั้งในภาครัฐ ภาคเศรษฐกิจ และ ภาคสังคม ดังนี้

- การดำเนินการของรัฐ จะต้องเป็นไปด้วยความสุจริต มีความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน และต้องสามารถตรวจสอบได้ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และตรวจสอบองค์การของรัฐได้

- ต้องสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจพื้นฐาน เป็นเศรษฐกิจบูรณาการที่คำนึงถึงครอบครัว ชุมชน สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมือง พร้อมๆ กัน นั่นคือต้องเป็นเศรษฐกิจที่มีความพอเพียงสำหรับคนในครอบครัว มีความรักความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ผ่านการทำกิจกรรมผสมผสาน ทัศนคติ สหกรณ์ ศูนย์การแพทย์แผนไทย กองทุนชุมชน เช่น ธนาคารหมู่บ้าน เครดิตยูเนียน ซึ่งเป็นกลไกทางการเงินสำหรับชุมชนเพื่อให้มีการออมและกู้เงินไปลงทุนเลี้ยงชีพ การรวมตัวในรูปแบบต่างๆ ของชุมชนนี้ เรียกว่าองค์กรชุมชนที่เน้นการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องโดยชาวบ้านเพื่อชาวบ้านเพื่อสามารถพัฒนาศักยภาพของตนขึ้นเรื่อยๆ โดยภาครัฐและภาคเอกชนต้องให้การส่งเสริมการรวมกลุ่มดังกล่าว เอาความต้องการของชุมชนเป็นที่ตั้ง มีการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มีโครงการจัดตั้งกองทุนเพื่อชุมชน มีการจัดฝึกอบรมให้ ฯลฯ ซึ่งเชื่อว่าจากกระบวนการต่างๆ ตามแนวทางนี้ จะทำให้อำนาจซื้อทางเศรษฐกิจของประชาชนส่วนใหญ่เพิ่มสูงขึ้น และจะนำไปสู่ความเจริญเติบโตอย่างมั่นคงของประเทศในอนาคต

- รัฐต้องจัดระบบการศึกษาให้ความรู้ด้านชุมชนท้องถิ่น ให้ประชาชนศึกษาและเข้าใจถึงลักษณะของชุมชนของตน เพื่อหาแนวทางที่ถูกต้องในการพัฒนาชุมชนและในการแก้ปัญหา โดยให้ประชาชนรู้จักวิเคราะห์ วิจัยปัญหาและทางแก้ปัญหา รวมถึงจะต้องเป็นศูนย์กลางของข้อมูลข่าวสารเพื่อพัฒนาชุมชนด้วย

- ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของศีลธรรมและศาสนามากขึ้น

อานันท์(2000)¹⁹ ได้ทำการศึกษาในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนา เขาเห็นว่าการศึกษาที่จะพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าได้ จำเป็นต้องทำความเข้าใจว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนามี

¹⁹ อานันท์ กาญจนพันธุ์, “ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนา,” ใน เศรษฐศาสตร์การเมือง วิถีดุริตรอบด้านรัฐบาลอุจาด (เพื่อชุมชน), ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543), หน้า 196-209.

ความเกี่ยวข้องกันอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้เข้าใจและรู้จักพัฒนาประเทศได้อย่างถูกต้อง พร้อมทั้งปรับเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างหลากหลาย มาใช้ให้เหมาะสมกับการพัฒนาที่จะก้าวหน้าต่อไปในอนาคต โดยเขาเห็นว่าส่วนที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับการพัฒนา คือ เรื่องของอำนาจ อำนาจเป็นเรื่องของระบบคุณค่าชนิดหนึ่ง คุณค่าที่เป็นพื้นฐานที่สุด คือ คุณค่าที่ทำให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คุณค่าอย่างอื่นล้วนตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ทั้งสิ้น และอำนาจจะถูกแสดงออกในรูปของกฎเกณฑ์ ซึ่งกฎเกณฑ์คืออำนาจชนิดหนึ่ง อาจเรียกว่าจารีตประเพณีหรือกฎหมาย และอีกนัยหนึ่งอำนาจก็คือสิ่งที่เรียกว่าสิทธิ เช่น สิทธิในการปกครอง สิทธิในทรัพยากร เป็นต้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนา เพราะ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องของกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Situating Knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่ขึ้นอยู่กับการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีลักษณะเป็นการผสมผสานการเรียนรู้จากที่มาจากความรู้ที่หลากหลาย ไม่ยึดติดอยู่กับความรู้ชนิดใดชนิดหนึ่งอย่างเดียว และมีกระบวนการจัดการที่มีลักษณะเชิงซ้อน การเข้าใจระบบการจัดการเชิงซ้อน ช่วยให้สามารถพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนา การพัฒนาจึงจำเป็นต้องอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเป็นวิถีคิดเป็นกระบวนการ ที่จะช่วยให้เราเข้าใจการจัดการความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ในลักษณะที่ให้คุณส่วนใหญ่ในสังคมมีส่วนร่วม ทำให้คนในสังคมรู้สึกว่าคุณสมบัติสามารถอยู่ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาภายนอกมากนัก อันจะนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาแนวใหม่ที่เน้นความยั่งยืนและความเป็นธรรมของสังคม นอกจากนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังมีกระบวนการผลิตใหม่ ที่สืบสานมาจากประเพณีเก่า แต่นำมาใช้ในความหมายใหม่ที่ต้องการให้คนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อปรับเปลี่ยนคุณภาพชีวิตของตน การดึงความรู้จากที่อื่นมาผสมผสาน การปรับตัวเพื่อให้เกิดความสอดคล้องระหว่างประเพณีเดิมกับสถานการณ์ใหม่ ทำให้ความรู้ท้องถิ่นเป็นความรู้ที่ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ การผสมผสาน และการปรับตัวที่ไม่หยุดนิ่งตลอดเวลา

ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น โดยการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนในการผลักดันงานพัฒนาผ่านอำนาจ เพื่อจะนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา โดยการสร้างความรู้ชนิดใหม่เป็นทางเลือกให้แก่สังคม เพื่อที่จะพยายามสร้างให้สังคมยอมรับและเห็นความสำคัญของระบบความรู้ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ **ฉัตรทิพย์ และ พรพิไล(1994)²⁰** ได้เคยทำการศึกษาในด้านของภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวิถีการผลิตแบบเอเชียของ Karl Marx และงานศึกษาของ **ฉัตรทิพย์** ในเรื่องเดียวกัน สรุปได้ว่า ชุมชนหมู่บ้าน

²⁰ ฉัตรทิพย์ นาดสุภา และ พรพิไล เลิศวิชา, วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2537).

อีสานมีความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง อำนาจปกครองของรัฐมีอยู่เบาบาง ทำให้ชุมชนสามารถกำหนดแบบแผนระเบียบชุมชนตามความเหมาะสม โดยตกลงกันกำหนดขึ้นใช้เอง เน้นอุดมการณ์แห่งความเป็นพี่น้อง พี่พาทอาศัยซึ่งกันและกัน ทำให้ความขัดแย้งแตกแยกทางสังคมและทางชนชั้นเกิดขึ้นล่าช้า ยังคงรักษาความคิด ความเชื่อ การนับถือผีของชุมชนไว้อย่างเหนียวแน่น อันเป็นส่วนช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างชาวบ้านกับสิ่งแวดล้อม ส่วนในด้านการขยายตัวของระบบทุนนิยมเข้าหมู่บ้าน มิได้เพิ่มผลผลิตของหมู่บ้าน ตรงกันข้ามกลับสูบเอาผลกำไรออกจากหมู่บ้านโดยผ่านการซื้อขายที่ไม่ยุติธรรม และยังพยายามเอาประโยชน์จากหมู่บ้านต่อไปอีก โดยผ่านการให้เงินกู้ดอกเบี้ยสูง สูบเอารายได้จากการขายแรงงานของชาวบ้านนอกภาคเกษตรออกไป ในด้านการเข้าสู่การผลิตเพื่อการค้าของหมู่บ้าน ระบบทุนนิยมไม่ได้สร้างพื้นฐานการผลิตสมัยใหม่ให้ ดังนั้นชาวบ้านจึงยังคงมีทางเลือกในการมีชีวิตรอดอยู่ตามจารีตและค่านิยมที่เป็นของตัวเอง ชุมชนหมู่บ้านยังคงรักษาแบบแผนการผลิตโบราณไว้คู่กับการก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจสมัยใหม่ พลังที่ช่วยจรรโลงระบบพอยังชีพนี้ไว้ คือพลังทางวัฒนธรรมนั่นเอง

วัฒนธรรมของชุมชนหมู่บ้านได้อ่อนตัวลงบ้างตามกาลสมัย แต่ไม่ได้ถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมชุดใหม่ เนื่องจากวัฒนธรรมการผลิต การบริโภค และวัฒนธรรมทางสังคมที่ตามมากับระบบทุนนิยม มักเป็นวัฒนธรรมที่ต้องอาศัยเงินทุนและพื้นความรู้สมัยใหม่ แม้สื่อมวลชนได้นำข่าวสารเรื่องราวมาสู่หมู่บ้านก็จริง แต่สำหรับชาวนา ชาวสวนเหล่านั้นค่อนข้างอยู่นอกประสบการณ์ของพวกเขา ดังนั้นระบบทุนนิยมที่เข้ามาจึงยังไม่เข้มแข็งพอที่จะหล่อหลอมจิตสำนึกของหมู่บ้านให้เปลี่ยนแปลงไปได้

III. ด้านแรงงาน

จากวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2540 นอกจากจะส่งผลต่อด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมแล้ว ยังส่งผลถึงด้านแรงงานอีกด้วย โดยมีแรงงานจำนวนมากต้องเผชิญกับภาวะการถูกเลิกจ้าง ภาวะการว่างงาน

วรวิทย์(1997)²¹ ได้กล่าวไว้ว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจซึ่งเกิดจากความไม่สอดคล้องระหว่างภาคเศรษฐกิจแท้จริงกับธุรกิจการเงินกำไร คือชนชั้นกลางของสังคม และจากนโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนแนวคิดของ IMF เช่นการลดค่าเงินบาท หรือการเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม ล้วนแต่ส่งผลต่อค่าครองชีพของประชาชนโดยเฉพาะคนงานที่ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วย การขายแรงงานเพื่อแลกกับค่าจ้างซึ่งมีมูลค่าที่ลดลงเนื่องจากภาวะเงินเฟ้อ นอกจากนี้คนส่วน

²¹ วรวิทย์ เจริญเลิศ, "วิกฤตเศรษฐกิจกับการเลิกจ้าง," ใน วิกฤตเลิกจ้าง ว่างงาน และทางออก. บัณฑิตย์ ธนชัยเศรษฐวุฒิ, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิธรรมณ์ พงศ์พจน์, 2540), หน้า 9-30.

หนึ่งต้องตกงานและขาดรายได้โดยเฉพาะในเขตเมืองทำให้เกิดการปรากฏตัวของกลุ่มคนจนใหม่หรือแรงงานที่มีการศึกษาแต่ไม่มีงานทำ การว่างงานของคนที่เพิ่งจบการศึกษาและเข้าสู่ตลาดแรงงานที่อยู่ในอัตราสูงขึ้น และหากภาวะล้มละลายของบริษัทยังคงขยายออกไปในวงกว้างปัญหาการว่างงานจะยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันการที่แรงงานตกงานทำให้พวกเขาทยอยเดินทางกลับท้องถิ่นของตน ซึ่งได้ส่งผลให้เกิดความตึงเครียดในชนบทเพราะทรัพยากรของประเทศมีอยู่ในปริมาณที่จำกัดนั่นเอง นอกจากนี้ในปัจจุบัน การแข่งขันภายใต้ระบบทุนนิยมทำให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างไม่หยุดยั้งซึ่งนำมาสู่การปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตอย่างมาก จึงมีการผลิตสินค้าเพิ่มขึ้นมากด้วยปริมาณแรงงานที่น้อยลง ซึ่งก่อให้เกิดเป็นความอับจนของระบบทุนนิยมเพราะคนจำนวนน้อยลงที่มีสถานภาพการจ้างงานแบบมั่นคงแต่มีชั่วโมงการทำงานมาก ขณะที่คนจำนวนมากกลับไม่มีงานทำ ขาดรายได้

เพราะฉะนั้น การจะก้าวพ้นวิกฤติของแรงงานได้นั้น เขาเสนอว่า คนงานจะต้องร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ไม่ใช่จากการเสียสละ แต่ต้องอาศัยการสร้างความสัมพันธ์(solidarity) การรวมกลุ่ม(collective) และการเคลื่อนไหวทางสังคม(social movement) ร่วมกันสร้างสังคมใหม่ที่ไม่ใช่ทุนนิยม เพื่อให้ทุกคนได้มีงานทำ และมีรายได้ที่เป็นธรรมพอที่จะอยู่อย่างเป็นคนได้ แต่สำหรับการแก้ปัญหาในระยะสั้นและระยะกลางนั้น เขาเน้นว่าควรเน้นการปฏิรูประบบราชการโดยเฉพาะสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน โดยจะต้องสร้างแรงงานที่มีคุณภาพหรือสอดคล้องกับความต้องการและระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ และสถาบันนี้ควรจะนำออกจากระบบบริหารงานแบบราชการ และมาตั้งเป็นองค์กรอิสระภายใต้การดูแลของกระทรวงแรงงานฯ และในด้านการเมืองได้เสนอให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามาตรวจสอบนักการเมืองได้มากขึ้น ประชาธิปไตยจะต้องเป็นประชาธิปไตยที่ทุกคนมีส่วนร่วม ให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นในการช่วยกันบริหารองค์กรของรัฐ ซึ่งปัจจุบันผู้แทนที่มาจากทางเลือกตั้งของประชาชนไม่สามารถสะท้อนปัญหาหรือแก้ปัญหาให้คนส่วนใหญ่ได้ และการบริหารงานมีลักษณะรวบอำนาจและขาดความโปร่งใส

บัณฑิตย์(1997)²² ได้ชี้ให้เห็นถึงสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของแรงงานรับจ้างในความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยมที่พึงได้รับหลักประกันคุ้มครอง ส่งเสริมจากรัฐมี 4 ประการคือ

- (1) สิทธิการมีงานทำอย่างมีหลักประกันความมั่นคง
- (2) สิทธิที่จะได้รับค่าจ้างอย่างเป็นธรรม
- (3) สิทธิที่ได้รับหลักประกันสังคมอย่างสมบูรณ์เพียงพอ โดยรัฐต้องมีส่วนรับผิดชอบด้วย
- (4) สิทธิการรวมตัว เรียกร้อง ต่อบริษัทของคองงาน

²² บัณฑิตย์ ธนชัยเศรษฐวุฒิ, วิกฤตเลิกจ้าง ว่างงาน และทางออก (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิอารมณ์ พงศ์พงัน, 2540).

เขาเห็นว่าปัญหาของคณงานในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น คือการถูกเอาเปรียบจากบริษัทผ่านมาตรการต่างๆ เพื่อเป็นการลดต้นทุน เช่น การเพิ่มงานให้ลูกจ้างมากขึ้นโดยทางบริษัท ยกเอาปัญหาเศรษฐกิจขึ้นมาอ้าง มีการลดวันทำงานหรือให้คณงานทำงานสลับวันกันโดยจ่ายค่าจ้างลดลง การลดสวัสดิการต่างๆที่เคยให้ การจ่ายค่าจ้างไม่ตรงเวลา การปิดกิจการลงในกรุงเทพฯและโอนการผลิตไปยังบริษัทต่างจังหวัด บางโรงงานมีการระงับการขึ้นค่าจ้างประจำปี โดยเฉพาะโรงงานที่ไม่มีข้อตกลงเรื่องการขึ้นค่าจ้างประจำปี การยื่นข้อเรียกร้องสวนเพื่อทำให้เกิดข้อพิพาทและเลิกจ้างในที่สุด บางบริษัทเลิกจ้างโดยไม่มี การจ่ายค่าชดเชยให้ลูกจ้าง เป็นต้น นอกจากนี้เขายังเห็นว่านโยบายของรัฐบาล รวมถึงกฎหมายมีลักษณะไม่เป็นธรรมและเป็นต้นเหตุหนึ่งของการเอาเปรียบลูกจ้าง การเลิกจ้างอย่างไร้มนุษยธรรม เนื่องจากนโยบายส่งเสริมการลงทุนและเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกที่ผ่านมาไม่เคยรับผิดชอบต่อชีวิตคณงาน โดยยึดถือยุทธศาสตร์การใช้แรงงานราคาถูกไว้การส่งเสริมสิทธิการรวมตัวต่อรอง และไม่คำนึงถึงความเป็นธรรมความมั่นคงในการทำงานอย่างจริงจัง ประกอบกับมีนโยบายเปิดเสรีการเลิกจ้างเพียงแต่ยอมจ่ายค่าจ้างแทนการบอกกล่าวล่วงหน้าและค่าชดเชยตามกฎหมายจำนวนเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งถือว่าไม่เป็นธรรมต่อลูกจ้างที่มีอายุมาก ทำงานมานานในภาวะค่าครองชีพที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงรัฐไม่มีนโยบายทางสังคมโดยเฉพาะการเร่งรัดพัฒนาสร้างหลักประกันสังคมกรณีสุขภาพและการประกันการว่างงานเพื่อคุ้มครองให้กลุ่มคณงานที่มีอายุมากและต้องตกงานให้สามารถดำรงมาตรฐานชีวิตที่ไม่ตกต่ำยากแค้นไปมากกว่าเดิมนัก ดังนั้น บัณฑิต จึงมีข้อเสนอแนะว่า

(1) รัฐต้องส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของแรงงานในการบริหารสถานประกอบการและสนับสนุนให้เกิดกลไก ทวิภาคีในสถานประกอบการ เพื่อการกลั่นกรองตรวจสอบข้อมูล เหตุผล ความจำเป็นในการเลิกจ้างคณงาน ไม่ใช่ปล่อยให้อำนาจการตัดสินใจเลิกจ้างผูกขาดโดยฝ่ายจัดการเพียงฝ่ายเดียว เพื่อการร่วมมือแสวงหามาตรการวิธีการอื่นให้คณงานมีงานทำมากที่สุดต่อไป แต่ถ้าไม่สามารถตกลงภายในสถานประกอบการได้ ต้องแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่กระทรวงแรงงานเข้าไกล่เกลี่ย หาทางออกที่เป็นธรรม และหน่วยงานของรัฐควรเร่งรีบสำรวจเตรียมพร้อมซึ่งข้อมูลของความต้องการและความจำเป็นเดือร้อนเกี่ยวกับลูกจ้างที่อาจถูกเลิกจ้างในอนาคต เพื่อกำหนดมาตรการเชิงรุกที่สอดคล้องกับกลุ่มคณงานเป้าหมายในแต่ละประเภทกิจการและท้องถิ่น

(2) ปรับเปลี่ยนนโยบายส่งเสริมการลงทุนและการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมให้รับผิดชอบต่อสิทธิแรงงานและคุ้มครองการมีงานทำอย่างมั่นคงเป็นธรรม ไม่ใช่เน้นการใช้แรงงานราคาถูกและการเพิ่มประสิทธิภาพเครื่องจักรเทคโนโลยีการผลิตและปริมาณการส่งออก โดยไม่เชื่อมโยงกับการยกระดับคุณภาพชีวิตและความจำเป็นในการวางแผนพัฒนาความรู้ ฝีมือทักษะของคณงานอย่างเป็นระบบในระยะยาว และต้องดำเนินการที่ไม่ใช่ให้กระทรวงแรงงานรับภาระใน

การจัดหาตำแหน่งใหม่หรือฝึกอาชีพใหม่ให้คนงานจำนวนมากที่ถูกลดยแพเล็กจ้างซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ

(3) เร่งรัดให้มีกองทุนประกันสังคมกรณีชราภาพ และการว่างงานเพื่อเป็นหลักประกันที่มั่นคงแก่ลูกจ้างสูงอายุ ที่มีรายได้ต่ำและไม่อยู่ในฐานะโอกาสที่จะฝึกอาชีพ รวมถึงต้องมีรูปแบบการกระจายรายได้ แบ่งปันผลประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนสำหรับคนจนและกรรมกรที่นับว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยรัฐและสังคมต้องมีภาระร่วมกันรับผิดชอบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

(4) องค์กรแรงงานควรมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายและมาตรการแนวทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม นโยบายการส่งออกและส่งเสริมการลงทุนในระดับต่างๆ ซึ่งเป็นต้นเหตุสำคัญของปัญหาแรงงานและการเลิกจ้างไม่เป็นธรรมที่จะเกิดขึ้นตามมา

เบลโล, คันนิงแฮม และ ลี เค็ง ปอห์(1998)²³ วิเคราะห์ว่า ในช่วงปี พ.ศ.2528-2537 จำนวนคนงานและลูกจ้างเพิ่มขึ้นมากเนื่องจากการไหลเข้ามาของเงินทุนต่างประเทศ และมีความเติบโตของเศรษฐกิจภายในประเทศ แต่คลื่นการลงทุนของเงินทุนต่างประเทศนี้มีแนวโน้มที่จะเป็นการผลิตประเภทเน้นทุนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การขยายตัวของชนชั้นแรงงานในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังคงกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพฯ ทำให้กรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางที่สำคัญของภาคอุตสาหกรรม และทำให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นภาคที่ยากจนที่สุดได้กลายเป็นแหล่งแรงงานแหล่งใหม่ มีแรงงานจำนวนมากในภาคอุตสาหกรรมต้องทำงานในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัย เสี่ยงต่อการประสบอุบัติเหตุ

เนื่องจากในช่วงปี พ.ศ.2523-2532 ค่าจ้างแรงงานสูงขึ้นตามการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ซึ่งในช่วงเวลานั้น มีการคาดการณ์ว่าประเทศไทยอาจจะไม่สามารถคงไว้ซึ่งการแข่งขันในการผลิตที่เน้นแรงงานได้ เพราะประเทศเพื่อนบ้าน เช่น จีน เวียดนาม มีค่าแรงงานที่ต่ำกว่า ทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำ จึงได้เปรียบในการแข่งขันในตลาดโลก แทนที่เจ้าของกิจการชาวไทยจะเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันโดยการเปลี่ยนวิธีการผลิตมาเป็นแบบ High technology ที่ใช้แรงงานมีฝีมือ กลับปลดคนงานออกเป็นจำนวนมากแล้วหาคนงานใหม่ซึ่งมีค่าแรงถูกกว่าเข้ามาทำงานแทน เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิต รวมถึงการลดขนาดของโรงงานเพื่อควบคุมต้นทุนการผลิต และขีดขวางการจัดตั้งสหภาพแรงงานเพื่อเป็นการลดอำนาจการต่อรองค่าจ้างและสวัสดิการ นอกจากนี้เจ้าของกิจการชาวไทยยังลดต้นทุนการผลิตโดยการส่งงานเหมาให้ลูกจ้างชั่วคราวตามบ้าน แรงงานต่างด้าวซึ่งส่วนมากเข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมาย และใช้แรงงานเด็กมากขึ้น ทำให้

²³ วอลเดน เบลโล, เชียร์ คันนิงแฮม, และ ลี เค็ง ปอห์, *ไศกนาฏกรรมสยาม : การพัฒนาและการแตกสลายของสังคมไทยสมัยใหม่*, แปลโดย สุรนุช ธงศิลา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2542).

เห็นได้ว่า ในช่วงที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ปรากฏว่ามีการบีบแรงงาน และใช้แรงงานโดยผิดกฎหมาย เพื่อให้สามารถแข่งขันกันต่างประเทศได้

ต่อมาในช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่ มีการจ้างงานในภาคอสังหาริมทรัพย์เพิ่มมากขึ้นตามการขยายตัวของภาคอสังหาริมทรัพย์ เมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่แตก โครงการก่อสร้างส่วนใหญ่ต้องหยุดลง เนื่องมาจากจำนวนอุปทานของอสังหาริมทรัพย์มีมากเกินไปเกินความต้องการประกอบกับมีภาระหนี้สินของเจ้าของกิจการ ส่งผลให้คนงานเป็นจำนวนมากต้องตกงานและอพยพกลับถิ่นฐานเดิมอย่างรวดเร็ว ส่วนในภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ ก็มีการเลิกจ้างคนงานเป็นจำนวนมากเช่นกัน โดยเฉพาะแรงงานหญิงในอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อการส่งออก รวมถึงภาคการเงิน สถาบันการเงินหลายแห่งต้องลดจำนวนพนักงานลง บางแห่งต้องปิดกิจการลงทำให้พนักงานตกงานเป็นจำนวนมากเช่นกัน นับได้ว่าภาวะวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นครั้งนี้ส่งผลกระทบต่อแรงงานไทย

จะเห็นได้ว่า จากการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ผ่านมาของประเทศไทยไม่ว่าในช่วงที่เศรษฐกิจเจริญเติบโตหรือในช่วงที่เศรษฐกิจซบเซา ก็ล้วนแต่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแรงงาน กล่าวคือ ในช่วงที่ประเทศไทยมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูง ค่าแรงเริ่มมีการปรับตัวสูงขึ้น ประกอบกับการผลิตส่วนมากเป็นการผลิตสินค้าที่เน้นใช้ทุนเป็นหลัก ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสินค้าส่งออกของประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้น เจ้าของกิจการส่วนมากเกรงว่าสินค้าของตนเองไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าประเภทเดียวกันจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีค่าแรงต่ำกว่า เช่น จีน ลาว เวียดนาม ได้ จึงพยายามลดต้นทุนการผลิตลงโดยการเอาเปรียบแรงงานผ่านมาตรการต่างๆ ของเจ้าของกิจการเอง นอกจากนี้นโยบายส่งเสริมการลงทุนและเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกไม่เคยรับผิดชอบต่อชีวิตคนงาน ทั้งกฎหมายด้านแรงงานของประเทศไทยก็มีลักษณะไม่เป็นธรรมและเป็นต้นเหตุหนึ่งของการเอาเปรียบลูกจ้าง มีการขัดขวางการจัดตั้งสหภาพแรงงาน เพื่อเป็นการลดอำนาจการต่อรองค่าจ้างและสวัสดิการของแรงงาน และในช่วงเวลาต่อมาหลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ แรงงานก็ยังคงเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบ โดยแรงงานจำนวนมากถูกเลิกจ้างและต้องเผชิญกับภาวะว่างงาน เนื่องจากธุรกิจประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะในภาคอุตสาหกรรม ภาคอสังหาริมทรัพย์ หรือ ภาคการเงิน ล้วนแต่ไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ และต้องปิดกิจการอย่างกระทันหันเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้มีแรงงานอพยพกลับถิ่นฐานเดิมเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงควรมีมาตรการเพื่อแก้ปัญหาการว่างงานที่มีประสิทธิภาพ เช่น มีการขยายโอกาสการมีงานทำ โดยปรับปรุงการให้บริการจัดหางาน การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในเรื่องการมีงานทำ การให้กู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพ การพัฒนาฝีมือแรงงานให้มีทักษะและความสามารถสูงขึ้นเพื่อรองรับการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม ให้ลูกจ้างมีส่วนร่วมในการแสวงหาทางเลือกใหม่ในการบริหารสถานประกอบการ ไม่ปล่อยให้อำนาจการตัดสินใจโดยเฉพาะการเลิกจ้างขึ้นอยู่กับฝ่ายจัดการเพียงฝ่ายเดียว ต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบายส่งเสริมการลงทุนและการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

อุตสาหกรรม ให้รับผิดชอบต่อสิทธิของแรงงานและคุ้มครองการมีงานทำของแรงงานอย่างมั่นคง รวมถึงต้องมีการประกันสังคมเพื่อเป็นหลักประกันที่มั่นคงให้แก่ลูกจ้าง โดยเฉพาะลูกจ้างสูงอายุที่ ถูกเลิกจ้าง เป็นต้น

IV. สรุปภาพโดยรวมทางเศรษฐกิจ สังคม และ แรงงาน

จะเห็นได้ว่าปัญหาเศรษฐกิจสังคมไทยที่สั่งสมมานานจนถึงขั้นวิกฤติ เป็นผลมาจากแนวทางการพัฒนาประเทศภายใต้ระบบทุนนิยมพึ่งพา ผ่านนโยบายการเปิดเสรีทางการเงินเพื่อกระตุ้นการลงทุนและการพัฒนาระบบการเงินของไทยให้เป็นสากล ซึ่งการพัฒนาในระบบทุนนิยมของประเทศไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมา เป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมและทุนนิยมทางธรรมชาติ เกิดการทำลายภาคเกษตรกรรม โดยมีการดึงเอาทรัพยากรในภาคเกษตรกรรมมาใช้เพื่อภาคอุตสาหกรรมอย่างฟุ่มเฟือย นอกจากนี้ยังมีโครงสร้างเศรษฐกิจที่เน้นการส่งออกเป็นหลัก และให้ความสำคัญต่ออภิมหาของตลาดและเอกชนมากเกินไป รวมถึงมีความไม่เท่าเทียมกันในการจัดสรรรายได้แก่ประชาชน

ผลจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจดังกล่าว ทำให้ประเทศไทยต้องขอความช่วยเหลือทางการเงินและวิชาการจาก IMF ภายใต้เงื่อนไขที่เข้มงวด อันก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าที่จะแก้ปัญหาได้ เนื่องจากมีการประเมินความเสียหายของวิกฤติต่ำเกินไป ทำให้การดำเนินนโยบายต่างๆผิดพลาด นอกจากนี้การใช้นโยบายการเงินตึงตัวคืออัตราดอกเบี้ยสูงและมาตรการการคลังที่เข้มงวด ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ กลับยิ่งทำให้ระบบเศรษฐกิจขาดสภาพคล่องรุนแรง การหมุนเวียนในธุรกรรมทางเศรษฐกิจหยุดชะงัก กิจกรรมต่างๆหมดความสามารถในการชำระหนี้คืนแก่สถาบันการเงินกลายเป็นหนี้ด้อยคุณภาพ (NPL) ในขณะที่สถาบันการเงินก็ไม่สามารถเพิ่มทุนได้ ส่งผลให้เกิดวงจรอุบาทว์ในระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากสถาบันการเงินไม่ปล่อยกู้เพราะเกรงความเสี่ยงของลูกหนี้ ธุรกิจขาดสภาพคล่องหมดความสามารถในการชำระหนี้คืน กิจกรรมต้องปลดคนงานเป็นจำนวนมาก ทำให้คนจำนวนมากขาดกำลังซื้อ การจับจ่ายลดลง ธุรกิจยอดขายตกขาดความสามารถในการคืนหนี้วนเวียนต่อเนื่องกันไป และท้ายที่สุดเกิดปัญหาสังคมต่อเนื่องสำหรับคุณภาพชีวิตของมนุษย์

จากวิกฤตการณ์ของการพัฒนาที่เน้นทางด้านอุตสาหกรรมที่ผ่านมา ผนวกกับความผิดพลาดของเงื่อนไขของ IMF ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมมากมาย ได้แก่ ปัญหามลพิษจากอุตสาหกรรมทั้งทางน้ำและทางอากาศ ปัญหาสารเคมี ปัญหาการทำลายความสมดุลทางธรรมชาติผ่านการแย่งชิงทรัพยากร ปัญหาการจลาจลติดขัด เกิดแหล่งการใช้แรงงานเด็กและแรงงานอพยพที่ผิดกฎหมาย ปัญหาการค้าประเวณี ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาการถูกเลิกจ้างของลูกจ้างจนในที่สุดต้องอพยพกลับถิ่นฐานบ้านเกิด ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาการฆ่าตัวตาย ปัญหา

อาชญากรรม ปัญหาสุขภาพอนามัย ปัญหาด้านการศึกษา ฯลฯ ซึ่งในการแก้ปัญหาสังคม ต้องเปลี่ยนแนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจใหม่ รวมถึงต้องปฏิรูประบบการศึกษา อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการพึ่งตนเองหรือเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นเศรษฐกิจบูรณาการที่คำนึงถึง ครอบครัว ชุมชน สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมืองพร้อมๆกัน การสร้างค่านิยมอดออม อดทน กินอยู่อย่างพอเพียง การส่งเสริมให้ประชาชนเห็นความสำคัญของศีลธรรมและศาสนามากขึ้น เป็นต้น

สำหรับด้านแรงงาน คนงานถูกเอาเปรียบผ่านมาตรการเพื่อลดต้นทุนต่างๆ เช่น การเลิกจ้าง โดยบางบริษัทไม่จ่ายค่าชดเชยแทนการบอกกล่าวล่วงหน้าแก่ลูกจ้าง และมีแรงงานจำนวนมากที่ต้องประสบกับภาวะว่างงานเนื่องจากการปิดกิจการลงอย่างปัจจุบันทันด่วนของบริษัท สถาบันการเงินและโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ จากปัญหาการถูกเลิกจ้างดังกล่าว รัฐบาลควรให้ความสนใจในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น มีการสร้างงานให้ประชาชน ปรับเปลี่ยนนโยบายส่งเสริมการลงทุนและวางแผนให้ภาคอุตสาหกรรมมีความรับผิดชอบต่อสิทธิแรงงานและคุ้มครองแรงงานให้มีความทำงานอย่างมั่นคงเพิ่มขึ้น ไม่เน้นการใช้แรงงานราคาถูก ต้องมีการพัฒนาความรู้และฝีมือของคนงานอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมให้คนงานมีส่วนร่วมในการบริหารสถานประกอบการ เพื่อให้ไม่ให้อำนาจการตัดสินใจเลิกจ้างผูกขาดอยู่กับฝ่ายนายจ้างแต่ฝ่ายเดียว ต้องมีการเร่งรัดให้มีกองทุนประกันสังคมกรณีว่างงานเพื่อเป็นหลักประกันให้ลูกจ้าง มีนโยบายการแบ่งปันผลประโยชน์การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรมสำหรับคนจนและกรรมกร รวมถึงให้องค์กรแรงงานมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายและมาตรการแนวทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม นโยบายการส่งออกและการลงทุน ซึ่งเป็นต้นเหตุสำคัญของปัญหาแรงงานและการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้น เป็นต้น

งานที่เกี่ยวข้องกับโครงการลงทุนเพื่อสังคม(SIP)

วราพร(1998)²⁴ ได้ทำการศึกษาถึงบทบาทของธนาคารออมสินสาขาในการประชาสัมพันธ์กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Fund: SIF) โดยศึกษาจากธนาคารออมสินสาขาในเขตจังหวัดเพชรบุรี จำนวนทั้งสิ้น 6 สาขา คือ สาขาเพชรบุรี สาขาสะพานจอมเกล้า สาขาเข้า้อย สาขาท่ายาง สาขาบ้านแหลม และสาขาชะอำ โดยได้สัมภาษณ์และ

²⁴ วราพร พาทยกุล, “บทบาทของธนาคารออมสินสาขาในการประชาสัมพันธ์กองทุนเพื่อสังคม กรณีศึกษาธนาคารออมสินสาขาในเขตจังหวัดเพชรบุรี” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541).

สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมายของค์กรชุมชนรวม 10 กลุ่ม จากการศึกษาสรุปผลได้ว่าธนาคารออมสินสาขาทั้งหมดในจังหวัดเพชรบุรี ได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์เรื่องกองทุนฯแก่ประชาชน กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากการทำงานของธนาคารยังขาดการบริหารงานที่มีระบบ ไม่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ ไม่ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน ไม่มีการวางแผน ไม่คำนึงถึงเงื่อนไข ขาดบุคลากรที่มีความรับผิดชอบหน้าที่และสังคมอย่างจริงจัง ขาดการประสานงานที่ดีทั้งภายในหน่วยงานและภายนอกหน่วยงาน อีกทั้งผู้จัดการสาขาไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่พนักงานอื่นทำให้เกิดช่องว่างในการทำงาน นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องข่าวสารข้อมูลไม่ไปถึงกลุ่มเป้าหมาย องค์กรชุมชนบางแห่งทราบข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานอื่นซึ่งไม่ใช่ธนาคารออมสิน ทำให้บางครั้งองค์กรอาจนำเสนอโครงการเข้ามาเพื่อการพิจารณาโดยไม่มีการกลั่นกรองข้อมูลหรือเสนอเข้ามาโดยไม่ทราบหลักเกณฑ์และข้อมูลที่ถูกต้องตรงกับวัตถุประสงค์ของกองทุนฯ จากปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ วราพรได้แนะนำให้ผู้บริหารของกองทุนฯในสวนกลางว่า ควรมีการกำหนดนโยบายให้ธนาคารออมสินสาขาอย่างชัดเจน รวมทั้งมีการกำหนดเป้าหมายให้ธนาคารออมสินสาขาด้วย คือการตั้งเป้าหมายให้สาขาว่าภายในปีนี้จะต้องมีการดำเนินการอย่างไร จำนวนเท่าไร เพื่อเป็นเครื่องชี้วัดผลการปฏิบัติงานตอนสิ้นปี ซึ่งจะมีผลกระทบต่อถึงค่าผลตอบแทนของสาขา ในส่วนของวิสัยทัศน์ของผู้บริหารหรือผู้จัดการสาขาก็เป็นสิ่งสำคัญ โดยจะต้องมีการปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ของบุคคลเหล่านี้ใหม่ด้วยวิธีการอบรม เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในวิวัฒนาการใหม่ๆ เพื่อให้ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ต้องมีการเพิ่มความรู้ความชัดเจนในการทำงานให้พนักงานด้วยการจัดให้มีการอบรมสัมมนาให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ปัญหาต่างๆซึ่งกันและกัน ซึ่งจะช่วยให้พนักงานแต่ละคนได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆเพื่อสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่อาจเกิดขึ้นได้ รวมถึงต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของพนักงานธนาคารด้วยการสร้างแรงจูงใจและปลูกจิตสำนึกในการทำงาน เพื่อให้พนักงานมีพฤติกรรมการทำงานที่เหมาะสมเพื่อส่วนรวม สังคมประเทศชาติมากขึ้นซึ่งเป็นการสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ธนาคารออมสิน และสุดท้ายสำนักงานกองทุนฯ ควรจัดให้มีคู่มือปฏิบัติงานอย่างเป็นทางการเป็นระบบและมีความชัดเจนเพื่อเป็นการลดขั้นตอนการปฏิบัติงานและประหยัดค่าใช้จ่ายของธนาคาร

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง(1999)²⁵ ซึ่งเป็นผู้ดูแลโครงการและเป็นฝ่ายจัดทำกาประเมินผลการดำเนินโครงการลงทุนเพื่อสังคม(SIP) ได้ประเมินการเบิกจ่ายเงินไปใช้ตามโครงการพบว่า มีการเบิกจ่ายไปใช้ตามโครงการเพียงเล็กน้อยเท่านั้นตั้งแต่เริ่มต้นโครงการลงทุนเพื่อสังคมเมื่อกลางปี พ.ศ.2541 โดยจากความคืบหน้าในการเบิกจ่ายเมื่อสิ้นสุด วันที่ 2 มีนาคม 2542 แยก

²⁵ “อุปสรรคและปัญหาโครงการลงทุนเพื่อสังคม,” ผู้จัดการรายวัน (6 มีนาคม 2542).

ตามแหล่งเงินกู้ตามแนวทางที่1 จากธนาคารโลกจำนวนเงินรวม 139,941,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เบิกจ่ายไปเพียง 1,250,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ เท่านั้นจากกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และเงินกู้จากกองทุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจพื้นทะเล(OECF)วงเงินช่วยเหลือ 13,412 ล้านดอลลาร์ มีการเบิกจ่ายแล้ว 2,600 ล้านดอลลาร์ ส่วนแนวทางที่2 กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม(SIF) จำนวนวงเงินที่เสนอ 16,090 ล้านบาท แต่เงินที่อนุมัติแล้วมีเพียง 50.049 ล้านบาท สำนักงานเศรษฐกิจการคลังจึงได้วิเคราะห์สาเหตุที่การเบิกจ่ายเป็นไปอย่างล่าช้าและคืบหน้าเพียงเล็กน้อยว่า บางโครงการเกิดจากการวางระบบกลไกการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อกลั่นกรองคุณสมบัติของโครงการที่ขอเบิกจ่าย นอกจากนี้ยังมีสาเหตุมาจากกระบวนการตรวจสอบและพิจารณาเงื่อนไขของผู้ให้กู้ โดยบางโครงการผู้ให้กู้มีเงื่อนไขมากทั้งที่ทุกหน่วยงานราชการที่เป็นเจ้าของโครงการได้มีการเสนอแผนการใช้เงินเข้ามายังกระทรวงการคลังหมดแล้ว แต่ในมุมมองของนักวิชาการทั้งหลาย เห็นว่า กลไกที่ก่อให้เกิดความล่าช้ามากที่สุดอยู่ที่หน่วยงานราชการ เนื่องจากวิธีการและมุมมองในการทำงานของหน่วยราชการนั้นยังไม่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงไปของสังคม นอกจากนี้ ยังมีการเข้ามาแทรกแซงของข้าราชการเมือง เพื่อสร้างภาพหาเสียงอันเป็นปัจจัยที่ทำให้การกระจายเม็ดเงินเป็นไปอย่างไร้ประสิทธิภาพ ดังจะเห็นได้ว่า มีการเคลื่อนไหวของพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลด้วยการพยายามอ้างความจำเป็นต่างๆในการเบิกจ่ายงบประมาณไปใช้ตามโครงการต่างๆที่บางโครงการนั้นไม่ได้อยู่ในวัตถุประสงค์ของโครงการลงทุนเพื่อสังคม ประกอบกับการให้ข้อมูลข่าวสารของโครงการเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญ เพราะโครงการลงทุนเพื่อสังคมเป็นโครงการที่จัดตั้งขึ้นใหม่ แต่หน่วยงานของราชการเองบางหน่วยยังไม่รู้และเข้าใจดีพอในหลักการนำเสนอต่อชุมชนเพื่อให้เข้ามาสู่โครงการนี้จึงเป็นไปอย่างสับสนในบางภูมิภาค ทำให้ผู้ที่อยู่ในข่ายที่จะได้รับความช่วยเหลืออาจไม่ได้รับความช่วยเหลือ ผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือกลับเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับนักการเมืองแม้กระทั่งบางครั้งการเสนอโครงการเพื่อขอรับความช่วยเหลือพบว่า มีการลอกเลียนโครงการที่ได้รับอนุมัติขึ้นมาตบตาคณะกรรมการพิจารณากลับกรอง ทั้งๆที่ไม่มีโครงการจริง ปัจจัยปัญหาดังกล่าวข้างต้นล้วนเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานของโครงการลงทุนเพื่อสังคมเป็นไปอย่างล่าช้าและจำเป็นอย่างยิ่งที่กระทรวงการคลังต้องแสดงความกระตือรือร้นแก้ปัญหาต่างๆให้หมดไปโดยเร็ว เพราะประชาชนที่เดือดร้อนในสังคมท่ามกลางวิกฤติเศรษฐกิจมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

อมรา(1999)²⁶ ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตและการพัฒนาสังคม โดยได้แสดงชุดตัวชี้วัดแสดงศักยภาพในการเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเองและการพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชน ไว้ดังนี้

²⁶อมรา พงศาพิชญ์, “การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและการพัฒนาสังคม,” *วารสารประชาคมวิจัย* 24(มีนาคม 2542): 10-18.

1. ชุดตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นความสามารถในการพึ่งตนเอง(Self-reliance) ได้แก่

ด้าน	ตัวชี้วัด
สภาพพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม	การลดลงของทรัพยากร
เศรษฐกิจชุมชนชนบทและชุมชนเมือง	รายได้-รายจ่ายของครัวเรือน การมีรายได้จากการจ้างงาน
สุขภาพอนามัยและสาธารณสุข	การออกกำลังกาย
ข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้	การบริโภคสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์
การศึกษาและทรัพยากรมนุษย์	หลักสูตรท้องถิ่น การใช้สื่อพื้นบ้านในการเรียนการสอน ผู้จบการศึกษาและมีอาชีพอยู่ในชุมชน
วัฒนธรรมและจิตใจ	การมีผู้นำที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจ การใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่ผลิตในท้องถิ่น การสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ช่างฝีมือท้องถิ่นและสมาชิกศิลปพื้นบ้าน
ครอบครัวและชุมชน	การดูแลเอาใจใส่คนในครอบครัว ครอบครัวที่มีเด็กหนีออกจากบ้าน

2. ชุดตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นการรวมตัวขององค์กรประชาชน(People's organization)

ด้าน	ตัวชี้วัด
สภาพพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม	โครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
เศรษฐกิจชุมชนชนบทและชุมชนเมือง	ครัวเรือนที่ร่วมทำธุรกิจชุมชน เงินออมและกลุ่มออมทรัพย์
สุขภาพอนามัยและสาธารณสุข	องค์กรที่ทำหน้าที่ทำงานด้านคุ้มครองผู้บริโภค
ข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้	มาตรฐานของบุคลากรด้านสื่อ
การศึกษาและทรัพยากรมนุษย์	การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านผู้เชี่ยวชาญ
วัฒนธรรมและจิตใจ	การตรวจสอบจรรยาบรรณของแต่ละสาขาวิชาชีพ
ประชาคม ความมั่นคง และสิทธิเสรีภาพ	กิจกรรมเวทีชาวบ้าน กลุ่มไม่เป็นทางการ มูลนิธิ สมาคมสาธารณประโยชน์ การรวมตัวเพื่อแก้ปัญหา
ครอบครัวและชุมชน	แหล่งพึ่งพิงผู้เดือดร้อน การจัดการโดยชุมชนเพื่อช่วยเหลือดูแลเด็ก

3. ชุดตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นการมีส่วนร่วมของประชาชน(Participation)

ด้าน	ตัวชี้วัด
สภาพพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม	อาสาสมัครที่เข้าร่วมในองค์กรชุมชน
เศรษฐกิจชุมชนชนบทและชุมชนเมือง	การจัดทำโครงสร้างพื้นฐานที่ประชาชนมีส่วนร่วม
สุขภาพอนามัยและสาธารณสุข	การเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หรือกองทุนทุกรูปแบบ บุคลากรสาธารณสุขที่เป็นคนท้องถิ่น

ข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้	หออกระจายข่าวที่ดำเนินการโดยประชากรในชุมชน
การศึกษาและทรัพยากรมนุษย์	การเข้าร่วมประชุมของชาวบ้าน
วัฒนธรรมและจิตใจ	ความเชื่อดั้งเดิมที่ช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
ประชาคม ความมั่นคง และสิทธิเสรีภาพ	ความรู้และเข้าใจในเรื่องสิทธิเสรีภาพ

4. ชุดตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นความเป็นธรรมในสังคม(Equity)

ด้าน	ตัวชี้วัด
สภาพพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม	การเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ
เศรษฐกิจชุมชนชนบทและชุมชนเมือง	ส่วนต่างของราคาข้าวเปลือกต่อราคาข้าวสาร การประกอบอาชีพโดยไม่ต้องจ่ายเงินนอกระบบ
สุขภาพอนามัยและสาธารณสุข	การตรวจสุขภาพ และการเข้าถึงบริการสาธารณสุข
ข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้	การคลื่นวิทยุได้ทั้ง AM และ FM การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของรัฐ
การศึกษาและทรัพยากรมนุษย์	การมีโอกาสเข้าศึกษาของเด็กที่อยู่ในเกณฑ์อายุ
วัฒนธรรมและจิตใจ	งบประมาณของชาวบ้านเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม
ประชาคม ความมั่นคง และสิทธิเสรีภาพ	สวัสดิการของคนพิการ/ผู้ด้อยโอกาส สตรีเป็นผู้นำชุมชน
ครอบครัวและชุมชน	การทำธุรกรรมเด็ก

สำนักบริหารหนี้สาธารณะ(2000)²⁷ เป็นหน่วยงานหนึ่งสังกัดกระทรวงการคลังได้ทำรายงานความคืบหน้าการดำเนินโครงการลงทุนเพื่อสังคมขึ้นตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2542 จนถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2543 โดยเป็นการติดตามผลด้านการขอเบิกจ่ายเงินของหน่วยงานต่างๆ พบว่ามีโครงการที่ดำเนินการแล้วเสร็จ 4,706 โครงการ และโครงการที่อยู่ระหว่างการดำเนินการอีก 3,320 โครงการ ซึ่งโดยทั่วไปโครงการ SIP มีการดำเนินงานคืบหน้าไปอย่างพอใช้ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว และหน่วยงานที่มีความคืบหน้าสูง ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และยังได้ทำการศึกษาเพื่อพิจารณาปรับเปลี่ยนเงื่อนไขการดำเนินงานของโครงการของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และกองทุนพัฒนาเมืองในภูมิภาค เพื่อให้มีความคล่องตัว และสามารถทำงานให้เกิดเพิ่มขึ้นได้ภายในระยะเวลาอันสั้น ส่วนโครงการอื่นๆภายใต้ SIP นั้นสามารถที่จะดำเนินการจนมีความคืบหน้า และคาดได้ว่าจะสามารถสำเร็จลุล่วงได้ตามเป้าหมายโดยไม่มีปัญหาหรืออุปสรรคที่สำคัญแต่อย่างใด

ในกรณีของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม มีการดำเนินงานใน 3 โครงการ คือโครงการฝึกอาชีพผู้ว่างงานโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน โครงการฝึกกอบรมอาชีพสตรีและผู้ด้อยโอกาสของกรมประชาสงเคราะห์ และโครงการฝึกอาชีพสตรีและเด็กของกรมสวัสดิการและ

²⁷ สำนักบริหารหนี้สาธารณะ, “รายงานความคืบหน้าการดำเนินโครงการลงทุนเพื่อสังคม,” กรกฎาคม 2543.

คุ้มครองแรงงาน สำหรับโครงการฝึกอบรมอาชีพผู้ว่างงาน โดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงานนั้น มีการเบิกจ่ายทั้งหมด 635.08 ล้านบาท จากงบประมาณเงินกู้ทั้งหมดสำหรับหน่วยงานนี้ 929.10 ล้านบาท โดยมีโครงการที่เสร็จสิ้น 3,422 โครงการ และอยู่ระหว่างการดำเนินการอีก 717 โครงการ

TDRI(2000)²⁸ ได้ทำการศึกษาประเมินผลกระทบในเชิงคุณภาพด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมต่อผลกระทบทางสังคมของวิกฤติเศรษฐกิจไทย โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ แบบ Participatory Poverty Assessment(PRA) ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและความรวดเร็วในการประเมินผล โดยศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเลือกศึกษาพื้นที่ละ 10 ชุมชนครอบคลุมทั้งในเมืองและชนบท และเป็นพื้นที่ที่มีโครงการพัฒนาเพื่อสังคม ทั้งโครงการที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนโดยผ่านหน่วยงานราชการ(SIP) และพื้นที่ที่ได้รับเงินสนับสนุนผ่านสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน(SIF) สำหรับในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ทำการศึกษาเฉพาะในเขตเทศบาลนครขอนแก่น (ชุมชนเทพารักษ์) และ บ้านผักหวาน ตำบลบ้านเลน อำเภอบ้านไผ่จังหวัดขอนแก่น ได้ผลการศึกษา ดังนี้คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจในระดับชุมชนที่ได้รับส่วนใหญ่เป็นผลกระทบทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ การทำมาหากินโดยราคาปัจจัยการผลิตสูงขึ้น แต่ราคาผลผลิตลดลง ราคาสินค้าอุปโภคบริโภคสูงขึ้น ในขณะที่รายได้เท่าเดิมหรือน้อยลง รวมทั้งการหางานยากลำบากมากขึ้น และการเป็นหนี้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อารดำรงชีวิตและสภาพทางสังคมทำให้ชุมชนต้องปรับตัว ซึ่งจำแนกเป็นด้านๆ ดังนี้

ก. การว่างงานและการมีงานทำ เนื่องจากชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนืออาชีพหลักคือการทำเกษตร ดังนั้น หลังฤดูเกษตรจึงว่างงาน แต่ก็ไม่ได้เดือดร้อนเพราะเป็นการพักผ่อนหลังทำนาเสร็จ แต่เมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจระยะการว่างงานหลังฤดูทำเกษตรยาวนานขึ้น ชาวบ้านจึงหันไปรับจ้างทั้งในและนอกหมู่บ้านแทน ส่วนแรงงานในวัยหนุ่มสาวได้เข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ และปริมณฑล รวมทั้งจังหวัดอื่นๆ เพื่อที่จะเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวหลังฤดูทำเกษตร

ข. ความยากจนและภาระหนี้สิน ภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นในทุกชุมชน แหล่งเงินกู้ของชาวบ้านคือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กลุ่มสหกรณ์การเกษตร กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารพาณิชย์ แก้วแก้ว ฯลฯ

ค. การศึกษา เด็กส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนี้ได้รับการศึกษาถึงระดับชั้นมัธยมปีที่ 3 และถ้าไม่มีเงินส่งให้เรียนก็จะต้องออกไปทำงานรับจ้างช่วยพ่อแม่ทำการเกษตร

²⁸ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, “ผลกระทบทางสังคมของวิกฤติเศรษฐกิจประเทศไทย,” เอกสารในการสัมมนาการประเมินผลกระทบในเชิงคุณภาพด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เสนอที่ ห้องประชุมสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 5 กรกฎาคม 2543.

สำหรับบางครัวเรือนรับภาระค่าใช้จ่ายด้านการเรียนของลูกไม่ไหวไม่สามารถส่งเรียนต่อในระดับมัธยมปลายหรือสายอาชีพได้ จึงต้องให้ออกมาทำงานรับจ้างแทน

ง. *อาชญากรรม ยาเสพติด โสเภณี* พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่มีการลักขโมยในชุมชน ปัญหายาเสพติดมีมาก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ และเมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจทำให้มีปัญหา ยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น ทั้งกัญชา เหล้า ดมกาว และ โดยเฉพาะยาบ้าที่มีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันมากขึ้น ปัญหาโสเภณี บางแห่งมีโสเภณีแต่ไม่ทราบจำนวนที่เพิ่มขึ้น

จ. *บทบาทและสถานภาพของสตรี* อำนาจการตัดสินใจในครอบครัวส่วนใหญ่เป็นของแม่บ้าน รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในครอบครัวมากขึ้น ทำงานหนักทั้งงานบ้านและงานนอกบ้าน

ฉ. *ความขัดแย้งและความรุนแรงในครอบครัว* พบว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความขัดแย้งและความรุนแรงในครอบครัวลดลง เนื่องจากปัจจุบันผู้หญิงออกไปทำงานจึงช่วยกันทำงานมากขึ้น ทำให้เกิดความเข้าใจกันดีกว่าก่อน

ช. *การหย่าร้าง* ไม่พบการหย่าร้างเนื่องจากปัจจุบันผู้หญิงออกไปทำงาน จึงช่วยทำงานมากขึ้น ทำให้เกิดความเข้าใจกันดีกว่าก่อน มีการปรับตัวเข้าหากันและคอยให้กำลังใจกัน

ซ. *ผู้ด้อยโอกาส(เด็ก คนชรา คนพิการ)* พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่มีการใช้แรงงานเด็ก แต่เด็กต้องช่วยงานในครอบครัวเพิ่มมากขึ้น โดยทำงานรับจ้างในช่วงวันหยุด กลุ่มผู้ด้อยโอกาสได้รับการดูแลจากครอบครัวลดลง เนื่องจากแรงงานในครอบครัวต้องทำงานหนัก ทำให้คนชราที่อยู่บ้านต้องมีหน้าที่เลี้ยงดูหลานแทนพ่อแม่ซึ่งออกไปทำงานนอกพื้นที่

ฌ. *สุขภาพ อนามัย สุขภาพจิต โภชนาการ* พบว่าในภาคนี้ ชาวบ้านมีความรู้สึกว่าร่างกายอ่อนแอไม่มีแรง และปวดเมื่อยตามร่างกายมากขึ้น ปัญหาสุขภาพเด็กปัจจุบันคือ เด็กเป็นไข้เลือดออกมากขึ้นทุกปี สุขภาพจิตแย่ง หงุดหงิดง่าย มีสาเหตุจากความเครียดและภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้น

ฎ. *ศาสนา วัด ที่พึ่งทางใจ* ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้น วัดยังคงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน เป็นที่ชุมนุมและรวมตัวของชาวบ้านและยังเป็นแหล่งยังชีพของชาวบ้านที่เดือดร้อน ไม่มีอันจะกิน

ฏ. *ความสัมพันธ์เพื่อนบ้านและชุมชน* พบว่าความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านและชุมชนยังคงมีความสัมพันธ์กันดี กว่าภาคอื่นๆ เพราะเป็นความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ จึงทำให้ชาวบ้านมีความสามัคคีช่วยเหลือการงานต่างๆของชุมชน

ค. *การย้ายถิ่น* พบว่า ก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจมีการอพยพแรงงานไปทำงานนอกหมู่บ้าน แต่หลังวิกฤติเศรษฐกิจแรงงานที่อพยพออกไปต่างอพยพย้ายถิ่นกลับเข้ามายังพื้นที่เดิมเพื่อหางานทำ เนื่องจากตกงาน เพราะโรงงานถูกปิดกิจการหรือถูกเลิกจ้าง

ฐ. การบริการทางสังคม การรับรู้ต่อการบริการของรัฐ และความคาดหวัง พบว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านสาธารณสุข ชุมชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจและดูแลสุขภาพเบื้องต้นได้ เนื่องจากมีการบริการด้านสาธารณสุขที่ดีเป็นพื้นฐาน โดยมีผู้นำด้านสาธารณสุขเข้ามาช่วยเหลือดูแลให้ความรู้แก่ชุมชนโดยทั่วถึง ดังนั้น ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจชาวบ้านในชุมชนจึงไม่เดือดร้อนด้านสาธารณสุข-ด้านการศึกษา บางครอบครัวให้ลูกออกจากโรงเรียนกลางคัน เพื่อให้ช่วยเหลือทำงานหารายได้เพิ่มให้ครอบครัว บางครอบครัวย้ายจากโรงเรียนเอกชนมาอยู่โรงเรียนรัฐบาล หรือให้เรียนแค่การศึกษาภาคบังคับเท่านั้น

Voravidh(2001)²⁹ ได้ทำการศึกษาผลการดำเนินงานของโครงการที่เป็นเงินกู้ของภาครัฐบาลเพื่อช่วยบรรเทาปัญหาสังคมอันเนื่องมาจากวิกฤติเศรษฐกิจ คือ โครงการ Public Work Program ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งของโครงการเงินกู้ตาม MIYAZAWA PLAN และโครงการ Micro Credit Program ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งของเงินกู้ตามโครงการลงทุนเพื่อสังคม(Social Investment Project : SIP) เป็นโครงการให้ความช่วยเหลือในระยะยาวโดยผ่านกองทุนชุมชนของธนาคารออมสิน(Social Investment Fund : SIF menu 5) โดยเลือกกลุ่มประชากรที่ศึกษาคือ ผู้ที่เข้าร่วมในแต่ละโครงการ โครงการละ 250 คน โดยในโครงการแรก(PWP) เลือกศึกษาใน 2 จังหวัด คือ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดลำพูน ส่วนโครงการหลัง(MCP) ศึกษาจากประชากรตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯและเขตปริมณฑล ได้ผลการศึกษาดังนี้

โครงการแรก(PWP-Miyazawa) พบว่าประชากรที่พบส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร และโครงการมีการประสบความสำเร็จต่ำ เนื่องจากขึ้นอยู่กับระบบราชการซึ่งขาดความโปร่งใสในการให้เงินกู้ รวมถึงการที่ไม่สามารถตรวจสอบบัญชีได้ และเนื่องจากโครงการ Miyazawa นี้เน้นการจ่ายเงินอย่างรวดเร็วตามสัญญา ดังนั้นจึงก่อให้เกิดปัญหาคอรัปชั่น นอกจากนี้สำหรับผู้ที่ได้รับเงินกู้ดังกล่าว ก็ไม่มีการติดตามประเมินผลอย่างจริงจัง จึงสรุปว่าเงินจำนวนดังกล่าวได้ถูกจ่ายในเวลาอันรวดเร็วและเป็นการจ่ายอย่างไม่มีประสิทธิภาพในการที่จะก่อให้เกิดการจ้างงานอย่างยั่งยืนได้

โครงการที่สอง(MCP-SIF) พบว่าผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เป็นแรงงานหญิงอายุระหว่าง 25-40 ปี ที่ได้รับผลกระทบทางด้านรายได้ที่ลดลงอันเนื่องมาจากวิกฤติเศรษฐกิจ เนื่องจากถูกปลดออกจากรวมถึงโรงงานปิดกิจการโดยเฉพาะในโรงงานสิ่งทอและเสื้อผ้า และเมื่อหลังจากถูกเลิกจ้างและว่างงานแล้ว แรงงานกลุ่มนี้พยายามหางานทำโดยงานที่หาได้มีลักษณะเป็นงาน sweat shop ในภาคของ informal sector ซึ่งก็ไม่ได้สร้างรายได้ให้แก่พวกเขาในระดับที่สูงมากนัก โดยแรงงานเหล่านี้ต้องตัดลดค่าใช้จ่ายของครอบครัวลงอย่างมาก แต่ก็ไม่ได้กระทบถึงการศึกษาศึกษา

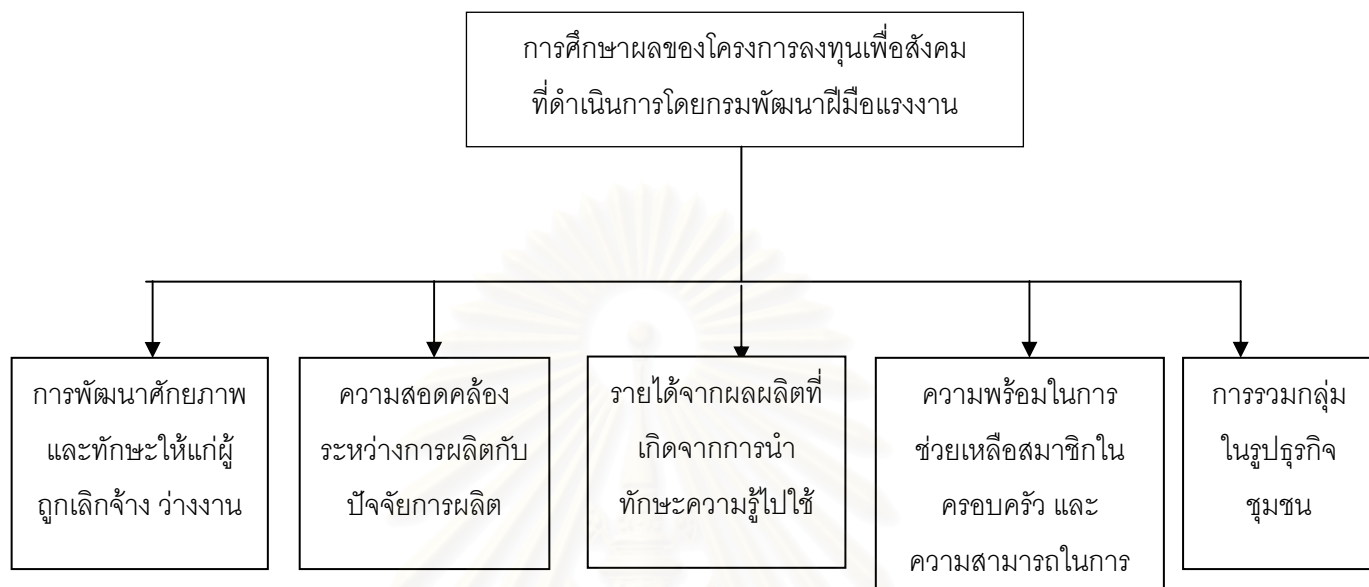
²⁹ Voravidh Charoenloet, "Study on Implementation of Employment/Income Generating Projects to Alleviate the Economic crisis Impacts in Thailand," 2001.

ของบุตร บางรายอาจต้องกู้เงินในอัตราดอกเบี้ยสูงเพื่อเป็นค่าเล่าเรียนบุตร และหลังจากที่กลุ่มประชากรส่วนนี้ได้เข้าร่วมโครงการของ SIF แล้ว ส่วนใหญ่สามารถตั้งธุรกิจขนาดเล็กเองได้ โดยเริ่มต้นจากการผลิตใกล้กับแหล่งโรงงานเดิมซึ่งตนเคยทำงาน เนื่องจากจะได้มีตลาดผลผลิตรองรับ แต่ก็ต้องประสบปัญหาที่ต่อมาโรงงานบางแห่งต้องปิดกิจการลงเนื่องจากภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ในส่วนของโครงการ MCP-SIF นั้นนอกจากจะให้กู้ยืมเป็นรายบุคคลแล้ว ยังให้กู้ยืมในลักษณะการรวมกลุ่มด้วย แต่ในความเป็นจริงที่เกิดขึ้น การรวมกลุ่มเป็นไปได้ยาก เนื่องจากขาดผู้นำในการรวมกลุ่ม หรือขาดระบบการจัดการที่ดี รวมถึงสมาชิกของกลุ่มบางคนสามารถหางานทำที่ดีกว่าได้ จึงออกจากกลุ่มไป ทำให้การรวมกลุ่มไม่ประสบผลสำเร็จ และจากการที่ช่วงหลังประชากรประสบปัญหาให้เรื่องตลาดผลผลิตรองรับ ทำให้ผู้ที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ใช้เงินกู้ดังกล่าวเพื่อการบริโภคและนำไปใช้หนี้สินที่ตนมีอยู่ แทนที่จะนำไปลงทุนทำการผลิต แต่สำหรับในบางชุมชนที่มีธุรกิจชุมชนแล้ว โครงการ MCP ดูเหมือนว่าจะค่อนข้างประสบความสำเร็จ

ในการศึกษาครั้งนี้จะแตกต่างจากการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น เนื่องจากจะเห็นได้ว่าการศึกษาที่ผ่านมาส่วนมากจะเป็นเพียงการประเมินผลการดำเนินงานของโครงการลงทุนเพื่อสังคมว่ามีการเบิกจ่ายเงินไปแล้วเท่าใด ดำเนินการไปแล้วทั้งสิ้นกี่โครงการ สำเร็จแล้วก็โครงการ รวมถึงการศึกษาด้านการประชาสัมพันธ์โครงการลงทุนเพื่อสังคมของธนาคารออมสิน แต่ยังไม่พบงานใดที่ศึกษาโครงการและผลการดำเนินงานของโครงการโดยเฉพาะในด้านการฝึกอบรมอาชีพให้แก่แรงงานที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานอันเนื่องมาจากปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจ ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่น่าสนใจศึกษาอย่างยิ่ง หวังว่าผลการศึกษานี้จะสามารถนำไปประเมินผลสำเร็จของโครงการลงทุนเพื่อสังคมได้โดยเฉพาะในด้านการแก้ปัญหาแรงงานว่างงาน เพื่อนำไปวางแผนหรือนโยบายที่เกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการต่างๆ ทางด้านการแก้ปัญหาแรงงานตกงานว่างงาน ได้อย่างเหมาะสมต่อไปในอนาคต

สถาบันนวัตกรรมการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรอบแนวคิดในการศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน รวมถึงผลของโครงการดังกล่าว มีวิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary study) โดยศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ วารสาร บทความ เอกสาร รายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. การศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field study) โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้ศึกษาร่างขึ้นเป็นเครื่องมือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากกลุ่มประชากรที่ศึกษาเพื่อให้ทราบผลของโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

3.2 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ศึกษา ผู้ศึกษาใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง(Purposive Sampling) หมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เป็นแรงงานอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ที่ได้เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานตามโครงการต่างๆ ของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ในพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางทางอุตสาหกรรมและธุรกิจบริการ นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนผู้ว่างงานเป็นปริมาณมาก โดยเลือกประชากรศึกษาทั้งสิ้นจำนวน 300 คน จังหวัดละ 100 คน ซึ่งประกอบไปด้วยผู้เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานตามโครงการด้านต่างๆ ดังนี้

จังหวัดขอนแก่น

1. ช่างเสริมสวย	10 คน
2. ช่างซ่อมเครื่องยนต์เล็กเพื่อการเกษตร	11 คน
3. ช่างปูน	13 คน
4. ช่างเดินสายไฟในอาคาร	17 คน

5. ช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม	7 คน
6. ช่างประกอบโครงสร้างอะลูมิเนียม	9 คน
7. ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์	14 คน
8. ช่างเชื่อมไฟฟ้า	12 คน
9. ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า	7 คน

โดยพื้นที่ที่เลือกเก็บข้อมูล มีดังนี้

- บ้านไร่ไก่ ตำบลท่าศาลา อำเภอเมืองจัตวรี
- บ้านวังชัย หมู่ 8 ตำบลท่าศาลา อำเภอเมืองจัตวรี
- บ้านท่าศาลา ตำบลท่าศาลา อำเภอเมืองจัตวรี
- บ้านตะกั่วป่า หมู่ 1 ตำบลตะกั่วป่า อำเภอหนองสองห้อง
- บ้านหนองแวง หมู่ 1 ตำบลดอนตูม อำเภอหนองสองห้อง
- บ้านดอนตูม หมู่ 5 ตำบลดอนตูม อำเภอหนองสองห้อง
- บ้านคำจัน ตำบลบัวเงิน อำเภอน้ำพอง
- บ้านห้วยยาง ตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน
- บ้านเขื่อน หมู่ 4 ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง
- บ้านป่าหม้อ หมู่ 6 ตำบลพระยืน อำเภอพระยืน
- บ้านหนองแวง หมู่ 8 ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง
- บ้านดอนยาง ตำบลศิลา อำเภอเมือง
- บ้านหนองเกี้ยว หมู่ 3 ตำบลโคกสำราญ กิ่งอำเภอบ้านเสด็จ
- บ้านดอนปอแดง หมู่ 5 ตำบลโคกสำราญ กิ่งอำเภอบ้านเสด็จ
- บ้านห้วยเตย ตำบลห้วยเตย กิ่งอำเภอชำสูง

จังหวัดนครราชสีมา

1. งานช่างประดิษฐ์	22 คน
2. ช่างซ่อมเครื่องยนต์เล็กเพื่อการเกษตร	7 คน
3. ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า	26 คน
4. ช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม	21 คน
5. ผ้าบาติก	5 คน
6. ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์	5 คน
7. ช่างไม้ ช่างก่อสร้าง ช่างปูน	4 คน
8. ช่างไฟฟ้า	1 คน

9. ทำขนมไทยและอาหาร 8 คน

10. ทอผ้าไหมมัดหมี่ 1 คน

โดยพื้นที่ที่เลือกเก็บข้อมูล มีดังนี้

- บ้านมะค่า ตำบลมะค่า อำเภอโนนสูง
- บ้านบึง ตำบลบึง อำเภอโนนสูง
- บ้านกระเบื้อง ตำบลกระซอน อำเภอพิมาย
- บ้านตะบอก ตำบลโบสถ์ อำเภอพิมาย
- บ้านโนนไผ่งาม ตำบลโบสถ์ อำเภอพิมาย
- บ้านมะเกลือเก่า ตำบลมะเกลือเก่า อำเภอสูงเนิน
- บ้านสลักได ตำบลกุดจิก อำเภอสูงเนิน
- บ้านโนนกลุ่ม ตำบลมิตรภาพ อำเภอสีคิ้ว
- บ้านสะพานดำ ตำบลสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว
- บ้านหนองดุม ตำบลมะค่า อำเภอโนนไทย
- บ้านค้ำพลูใต้ หมู่ 3 ตำบลค้ำพลู อำเภอโนนไทย
- บ้านพัฒนา ตำบลมะค่า อำเภอโนนสูง
- บ้านกระโทก ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย
- บ้านหัน ตำบลตะลุง อำเภอปักธงชัย
- บ้านเก่าสะแกกราช ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย
- บ้านเขาพญาปราบ ตำบลตะขบ อำเภอปักธงชัย
- บ้านดอนใหญ่ ตำบลกระเบื้องนอก กิ่งอำเภอเมืองยาง
- บ้านโคกเพชร ตำบลโนนรัง อำเภอชุมพวง

จังหวัดอุบลราชธานี

1. ทอผ้าไหมมัดหมี่ 24 คน

2. ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า 56 คน

3. ช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม 2 คน

4. ช่างยนต์ 2 คน

5. ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ 4 คน

6. ช่างเย็บ 1 คน

7. ช่างซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ 5 คน

โดยพื้นที่ที่ทำการเก็บข้อมูล มีดังนี้

- บ้านโนนสุวรรณ หมู่ 2 ตำบลหูล่งประดู่ อำเภอห้วยแถลง
- บ้านคำไหล ตำบลคำไหล อำเภอศรีเชียงใหม่
- บ้านดอนใหญ่ ตำบลดอนใหญ่ อำเภอศรีเชียงใหม่
- บ้านค้ำน้ำแซบ ตำบลค้ำน้ำแซบ อำเภอวารินชำราบ
- กลุ่มบ้านท่าซ้องเหล็ก อำเภอวารินชำราบ
- บ้านตูม อำเภอนาจะหลวย
- บ้านโขง อำเภอน้ำยืน
- บ้านกุดชมภู ตำบลกุดชมภู อำเภอพิบูลมังสาหาร
- บ้านโพธิ์ไทร ตำบลโพธิ์ไทร อำเภอพิบูลมังสาหาร
- กลุ่มบ้านโพธิ์ศรี อำเภอพิบูลมังสาหาร
- บ้านหนองแวง อำเภอพิบูลมังสาหาร
- บ้านดอนจิก อำเภอพิบูลมังสาหาร
- บ้านนาพิน ตำบลนาพิน อำเภอตระการพืชผล
- บ้านตระการ ตำบลตระการ อำเภอตระการพืชผล
- บ้านกระเดียน ตำบลกระเดียน อำเภอตระการพืชผล
- บ้านเป่า ตำบลเหล่าสี่อึก กิ่งอำเภอเหล่าเสือโก้ก

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาในครั้งนี้ ใช้เครื่องมือแบบสอบถาม ชนิดปลายปิด และปลายเปิด ที่สร้างขึ้นจากการประมวลแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษาผลของโครงการลงทุนเพื่อสังคม โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระดับการศึกษา อาชีพก่อนเข้ารับการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน รายได้ต่อเดือนก่อนเข้ารับการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน ภูมิลำเนาเดิม สาเหตุของการว่างงาน และระยะเวลาในการทำงานก่อนออกจากงาน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไป เกี่ยวกับโครงการที่เข้ารับการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน และความพอใจในการเลือกสถานที่ทำงานหลังฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผลของการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน ด้านการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ด้านความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิต ด้านรายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำทักษะความรู้ไปใช้และ

ความสามารถในการพึ่งตนเอง ด้านความพร้อมในการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวและชุมชนท้องถิ่น และด้านการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน

ลักษณะแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามปลายเปิด (Open-end Questionnaire) จะเป็นส่วนที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามระบุถึงโครงการที่ได้เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน โครงการที่สนใจอยากเข้าฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานหรืออยากให้ทางกรมพัฒนาฝีมือแรงงานจัดให้ และความประสงค์ที่จะทำงานในชุมชนท้องถิ่นหรือในกรุงเทพมหานครหรือในเมืองใหญ่ๆ หลังจากที่ได้ผ่านการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานแล้ว

2. แบบสอบถามปลายปิด (Close-end Questionnaire) ประกอบด้วยคำตอบให้เลือกจากหลายคำตอบเรียงลำดับ และคำตอบให้เลือกโดยประเมินค่าตามมาตรวัด ซึ่งมาตรวัดคะแนนของข้อคำถามในแบบสอบถามนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้มาตรวัดความคิดเห็นแบบ Likert Scale แบบ 5 ตัวเลือก และวัดหาค่าของคะแนนโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมีทั้งลักษณะคำถามเชิงบวก (Positive) และคำถามเชิงลบ (Negative) โดยแบ่งระดับได้ ดังนี้

เกณฑ์คำตอบ	เชิงบวก	เชิงลบ
มากที่สุด	5	1
มาก	4	2
ปานกลาง	3	3
น้อย	2	4
น้อยที่สุด	1	5

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม โดยผู้ศึกษาไปเก็บข้อมูลด้วยตนเองส่วนหนึ่ง และขอความร่วมมือจากครูฝึกอาชีพและเจ้าหน้าที่ของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดขอนแก่น นครราชสีมา และอุบลราชธานี อีกส่วนหนึ่ง ในการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งก่อนเก็บรวบรวมข้อมูลได้อธิบายวัตถุประสงค์และวิธีการในการตอบแบบสอบถามเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน และหลังจากเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้วก็นำข้อมูลไปวิเคราะห์ผลต่อไป

3.5 การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ทดสอบความถูกต้องของเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถามโดยนำไปหารือกับอาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการวิทยานิพนธ์ และนำมาปรับปรุงแก้ไขจำนวน ภาษา การเรียงลำดับข้อความ แล้วจึงนำไปทดสอบ (Pre-test) ใช้กับประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน ตามโครงการของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ในจังหวัดนครราชสีมาจำนวน 20 คน เพื่อทดสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่เก็บเรียบร้อยแล้วมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS และใช้สถิติในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของประชากรที่ศึกษา วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ
2. หาค่าเฉลี่ยน้ำหนักความคิดเห็นของประชากรของคำตอบแต่ละข้อในคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยอาศัยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
3. การแสดงระดับของคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นของประชากรที่มีต่อโครงการที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน จะพิจารณาจากคะแนนของคำตอบ โดยใช้การแบ่งค่าเฉลี่ยเป็น 5 ระดับ คือ ระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย และระดับน้อยที่สุด โดยใช้เกณฑ์การคำนวณจาก

คะแนนสูงสุด - คะแนนต่ำสุด

จำนวนชั้น

- ข้อความที่เป็นการวัดความคิดเห็นเชิงบวก (Positive Item) โดยใช้เกณฑ์ ดังนี้
ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด
- ข้อความที่เป็นการวัดความคิดเห็นในเชิงลบ (Negative Item) ใช้เกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมากที่สุด

3.7 การนำเสนอข้อมูล

ผู้ศึกษาได้นำเสนอข้อมูลและสรุปผลการศึกษา โดยมุ่งสาระสำคัญจากแบบสอบถาม โดย

1. การพรรณนา ซึ่งอาศัยข้อมูลทางสถิติ ปรัชญาการณและการอภิปราย โดยแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบการวิเคราะห์ผลการศึกษา

2. ตารางแสดงการกระจายของตัวแปร โดยการอ่านค่าสถิติตัวเลขที่ปรากฏในตารางนั้นๆ เพื่อประกอบการบรรยายข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน” ในส่วนที่เกี่ยวกับโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ผู้ศึกษาได้ศึกษาตัวโครงการฝึกอาชีพในภูมิภาคเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงานสำหรับแรงงานอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผลการดำเนินงานตามโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาคณะสนทนา ซึ่งใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลกับประชากรรวมทั้งสิ้น 300 คน ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 300 ชุด โดยผู้ศึกษาได้นำคำตอบที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

- 4.1 ผลที่ได้รับตามโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงานจากประชากรที่ศึกษาโดยภาพรวม
- 4.2 ผลที่ได้รับตามโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงานจากประชากรที่ศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานอันเนื่องมาจากวิกฤติเศรษฐกิจ
- 4.3 อภิปรายผลการศึกษา
  - 4.3.1 วิเคราะห์โครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน
  - 4.3.2 วิเคราะห์ผลการศึกษา

4.1 ผลการศึกษาของประชากรโดยภาพรวม

ส่วนที่ 1 ภูมิหลังของประชากรที่ศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายคือแรงงานอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน และเป็นผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานตามโครงการของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น นครราชสีมา และอุบลราชธานี จังหวัดละ 100 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 300 คน สำหรับข้อมูลภูมิหลังของประชากรที่ศึกษา มีดังนี้

1.1 เพศและอายุ

กลุ่มประชากรที่ศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 67.3 เป็นแรงงานเพศหญิง และเป็นแรงงานเพศชาย ร้อยละ 32.7 โดยส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 25-34 ปี ร้อยละ 37.0 รองลงมาคือ ร้อยละ 24.3 มีอายุระหว่าง 35-44 ปี ร้อยละ 23.3 อายุระหว่าง 15-24 ปี สำหรับกลุ่มประชากรที่น้อยที่สุดคือร้อยละ 15.3 มีอายุมากกว่า 45 ปีขึ้นไป

1.2 สถานภาพสมรส

ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 66.7 มีสถานภาพสมรสแล้ว รองลงมาไม่มีสถานภาพใด ร้อยละ 31.0 และหย่าร้าง/ม่าย ร้อยละ 2.3

1.3 จำนวนสมาชิกในครอบครัว

สำหรับจำนวนสมาชิกในครอบครัว ส่วนใหญ่มีจำนวน 3-4 คน ร้อยละ 48.7 รองลงมาคือจำนวน 5-6 คน ร้อยละ 29.0 และ 6 คนขึ้นไป ร้อยละ 15.3 ส่วนจำนวน 1-2 คนมีเพียงร้อยละ 4.7

1.4 ระดับการศึกษา

ประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นสูงสุดในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 67.0 รองลงมา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 21.0 และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. ร้อยละ 11.3 และไม่ได้เรียนหนังสือ ร้อยละ 0.7

1.5 อาชีพก่อนเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมร้อยละ 47.0 รองลงมา คืออาชีพรับจ้าง ร้อยละ 34.0 อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 8.0 อาชีพอื่นๆ ร้อยละ 6.7 อาชีพค้าขาย ร้อยละ 3.3 อาชีพรับราชการ ร้อยละ 0.7 และพนักงานรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 0.3

1.6 รายได้ต่อเดือนก่อนเข้ารับกรฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

ประชากรที่ศึกษา ไม่มีรายได้ร้อยละ 3.7 มีรายได้ต่ำกว่า 500 บาท ร้อยละ 21.0 มีรายได้ระหว่าง 500-1,000 บาท คือ ร้อยละ 36.0 มีรายได้ระหว่าง 1,001-3,000 บาท ร้อยละ 23.7 มีรายได้ระหว่าง 3,001-5,000 ร้อยละ 11.0 และมีรายได้ 5,001 บาทขึ้นไป ร้อยละ 4.7

1.7 ภูมิลำเนาเดิม

ประชากรส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 96.7 รองลงมาคือภาคกลาง ร้อยละ 2.3 ภาคเหนือ ร้อยละ 0.7 และภาคตะวันออก ร้อยละ 0.3

1.8 สาเหตุของการว่างงาน

ประชากรส่วนใหญ่ว่างงานเพราะหมดฤดูกาลจากการทำเกษตรกรรม ไม่มีงานทำ และไม่เคยทำงาน ร้อยละ 56.7 รองลงมาเป็นผู้ที่ลาออกจากงาน ร้อยละ 22.7 ถูกเลิกจ้างขณะบริษัทยังไม่เลิกกิจการร้อยละ 14.3 และบริษัทเลิกกิจการ ร้อยละ 6.3

1.9 ระยะเวลาในการทำงานก่อนออกจากงาน

ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 28.0 ไม่ตอบคำถาม ซึ่งเป็นแรงงานด้านเกษตรกรรมจึงไม่สามารถระบุเวลาได้ รองลงมาเป็นผู้ทำงานต่ำกว่า 1 ปี ร้อยละ 25.7 ทำงานมากกว่า 5 ปี ร้อยละ 24.3 ทำงานระหว่าง 1-2 ปี ร้อยละ 13.7 และทำงานระหว่าง 3-4 ปี ร้อยละ 8.3 (ดังตารางที่ 4.1)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.1

จำนวนและร้อยละของประชากร จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระดับการศึกษา อาชีพก่อนเข้ารับการศึกษา รายได้ต่อเดือนก่อนเข้ารับการศึกษา ภูมิฐานะเดิม สาเหตุของการว่างงาน และระยะเวลาในการทำงานก่อนออกจากงาน

ภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
<u>เพศ</u>		
ชาย	98	32.7
หญิง	202	67.3
รวม	300	100.0
<u>อายุ</u>		
15 - 24 ปี	70	23.3
25 - 34 ปี	111	37.0
35 - 44 ปี	73	24.3
45 ปีขึ้นไป	46	15.3
รวม	300	100.0
<u>สถานภาพสมรส</u>		
โสด	93	31.0
สมรส	200	66.7
หย่าร้าง/ม่าย	7	2.3
รวม	300	100.0
<u>จำนวนสมาชิกในครอบครัว</u>		
1 - 2 คน	14	4.7
3 - 4 คน	146	48.7
5 - 6 คน	87	29.0
6 คนขึ้นไป	46	15.3
ไม่ตอบ	7	2.3
รวม	300	100.0

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
<u>ระดับการศึกษา</u>		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	2	0.7
ประถมศึกษา	201	67.0
มัธยมศึกษาตอนต้น	63	21.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.	34	11.3
ปริญญาตรี	-	-
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-
รวม	300	100.0
<u>อาชีพก่อนเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน</u>		
รับจ้าง	102	34.0
ค้าขาย	10	3.3
เกษตรกรรวม	141	47.0
พนักงานบริษัทเอกชน	24	8.0
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	1	0.3
รับราชการ	2	0.7
อื่นๆ	20	6.7
รวม	300	100.0
<u>รายได้ต่อเดือนก่อนเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน</u>		
ต่ำกว่า 500 บาท	63	21.0
500 – 1,000 บาท	108	36.0
1,001 – 3,000 บาท	71	23.7
3,001 – 5,000 บาท	33	11.0
5,001 บาทขึ้นไป	14	4.7
ไม่มีรายได้	11	3.7
รวม	300	100.0

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
<u>ภูมิลำเนาเดิม</u>		
ภาคเหนือ	2	0.7
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1	0.3
ภาคตะวันออก	290	96.7
ภาคใต้	-	-
ภาคกลาง	7	2.3
รวม	300	100.0
<u>สาเหตุของการว่างงาน</u>		
ลาออก	68	22.7
ถูกเลิกจ้าง	43	14.3
บริษัทเลิกกิจการ	19	6.3
อื่นๆ	170	56.7
รวม	300	100.0
<u>ระยะเวลาในการทำงานก่อนออกจากงาน</u>		
ต่ำกว่า 1 ปี	77	25.7
1 - 2 ปี	41	13.7
3 - 4 ปี	25	8.3
มากกว่า 5 ปี	73	24.3
ไม่ตอบ	84	28.0
รวม	300	100.0

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการฝึกอบรม

2.1 การเข้ารับการฝึกอบรม

จากการศึกษาโดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบคำถามปลายเปิด พบว่าประชากรส่วนใหญ่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานทางด้านช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ร้อยละ 29.0 รองลงมาคือช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม ร้อยละ 10.0 ช่างทอผ้าไหมมัดหมี่ ร้อยละ 8.3 ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 7.7 งานช่างประดิษฐ์(ดอกไม้) ร้อยละ 7.3 ช่างซ่อมเครื่องยนต์เล็กเพื่อ

การเกษตร ร้อยละ 6.3 ช่างปูน ช่างก่อสร้าง ช่างไม้ และช่างเดินสายไฟในอาคาร ร้อยละ 5.7 เท่ากัน และพบว่าประชากรที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานน้อยที่สุดคือ ด้านช่างยนต์ คิดเป็นร้อยละ 0.7 (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2

จำนวนและร้อยละ ของประชากรจำแนกตามโครงการ
ที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

โครงการที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า	88	29.3
ช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม	30	10.0
ช่างทอผ้าไหมมัดหมี่	25	8.3
ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์	23	7.7
งานช่างประดิษฐ์(ดอกไม้)	22	7.3
ช่างซ่อมเครื่องยนต์เล็กเพื่อการเกษตร	19	6.3
ช่างปูน ช่างก่อสร้าง ช่างไม้	17	5.7
ช่างเดินสายไฟในอาคาร	17	5.7
ช่างเชื่อมไฟฟ้า	13	4.3
ช่างเสริมสวย	10	3.3
ช่างประกอบโครงสร้างอลูมิเนียม/ช่างอลูมิเนียม	9	3.0
ทำขนมไทยและอาหาร	8	2.7
ช่างทำเหล็กตัด	6	2.0
ช่างซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์และช่างไฟฟ้า	6	2.0
ผ้าบาติก	5	1.7
ช่างยนต์	2	0.7
รวม	300	100.0

2.2 ความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย

จากการศึกษา พบว่าประชากรส่วนใหญ่สนใจฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานด้านช่างตัดเย็บเสื้อผ้ามากที่สุด คือ ร้อยละ 29.7 รองลงมาตามลำดับ คือ ร้อยละ 9.7 สนใจทางด้านช่างยนต์/ช่างรถยนต์ ร้อยละ 9.3 ด้านงานช่างประดิษฐ์/หัตถกรรม/งานจักสาน/งานฝีมือ ร้อยละ 7.3 สนใจด้านการทอผ้าไหมมัดหมี่ ร้อยละ 7.0 สนใจด้านช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 6.3 ด้านช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม และร้อยละ 0.3 เท่ากันมีความสนใจน้อยที่สุดในด้านช่างไฟฟ้า/อคูมิเนียม ช่างกลโรงงาน/ช่างยนต์ ช่างไม้ ช่างยนต์/ช่างไฟฟ้า ช่างปักกล (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3

จำนวนและร้อยละของประชากร จำแนกตามโครงการ
ที่สนใจฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

โครงการที่สนใจฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า	89	29.7
ช่างยนต์ ช่างรถยนต์	29	9.7
งานช่างประดิษฐ์/หัตถกรรม/งานจักสาน/งานฝีมือ	28	9.3
ทอผ้าไหมมัดหมี่	22	7.3
ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์	21	7.0
ช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม	19	6.3
ช่างเสริมสวย	13	4.3
ทำขนมไทยและอาหาร	10	3.3
ช่างซ่อมเครื่องยนต์เล็กเพื่อการเกษตร	9	3.0
ช่างประกอบโครงสร้างอคูมิเนียม/ช่างอคูมิเนียม	8	2.7
ช่างเดินสายไฟในอาคาร	7	2.3
ช่างปูน ช่างก่อสร้าง ช่างไม้	5	1.7
คอมพิวเตอร์	5	1.7
ช่างเชื่อมไฟฟ้า	3	1.0
ผ้าบาติก	3	1.0
ช่างทำเหล็กดัด	3	1.0
ช่างเฟอร์นิเจอร์หรือปูพื้น	3	1.0

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

โครงการที่สนใจฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ช่างกลโรงงาน	2	0.7
ช่างซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ และช่างไฟฟ้า	2	0.7
ทำขนมไทยและเสริมสวย	2	0.7
ช่างปักชลุ	1	0.3
ช่างไฟฟ้าและอคูมิเนียม	1	0.3
ช่างกลโรงงานและช่างยนต์	1	0.3
ช่างไม้	1	0.3
ช่างยนต์และช่างไฟฟ้า	1	0.3
ไม่ระบุ	12	4.0
รวม	300	100.0

2.3 แหล่งความต้องการในการทำงาน

จากการศึกษาพบว่าประชากรส่วนใหญ่ มีความต้องการทำงานในท้องถิ่น/ชุมชน ร้อยละ 81.7 รองลงมา ร้อยละ 13.7 จะไปทำงานในกรุงเทพฯ หรือเมืองใหญ่ (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4

จำนวนและร้อยละของประชากร จำแนกตามความต้องการในการทำงาน
ในชุมชนท้องถิ่น หรือกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่

ความต้องการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ทำงานในท้องถิ่น/ชุมชน	245	81.7
ทำงานในกรุงเทพฯ/เมืองใหญ่	41	13.7
ไม่ตอบ	14	4.7
รวม	300	100.0

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาผลของการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

การศึกษาผลของโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ผู้ศึกษาได้กำหนดกรอบแนวทางในการศึกษา แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ 1) ด้านการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน 2) ด้านความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิต 3) ด้านรายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำทักษะความรู้ไปใช้ และความสามารถในการพึ่งตนเอง 4) ด้านความพร้อมในการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว และชุมชน/ท้องถิ่น และ 5) ด้านการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน ซึ่งผลการศึกษาปรากฏ ดังนี้

3.1 ด้านการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน

เป็นการศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มประชากรตัวอย่างที่มีต่อด้านการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

สาเหตุที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เพราะต้องการเพิ่มความรู้ความสามารถ และทักษะอาชีพแก่ตนเอง ประชากรส่วนใหญ่มีความเห็นมากที่สุด ร้อยละ 62.3 รองลงมา คือ มาก ร้อยละ 27.7 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่ต้องการเพิ่มความรู้ความสามารถ และทักษะอาชีพให้แก่ตนเองมากที่สุด

สาเหตุที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เพราะทราบว่ามีเบียดเบียนระหว่างการฝึกอบรม ประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด ร้อยละ 30.3 รองลงมา คือ ร้อยละ 25.7 มีความคิดเห็นระดับปานกลาง และร้อยละ 25.3 มีความคิดเห็นระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 ซึ่งคำถามนี้มีลักษณะเป็นคำถามเชิงลบ จึงแสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเชิงลบในระดับมาก คือ เห็นว่าสาเหตุที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เพราะต้องการเพิ่มความรู้มากกว่า แม้ว่า จะทราบว่ามีเบียดเบียนระหว่างการฝึกอบรม

ทักษะอาชีพที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ตรงกับความชอบหรือความถนัดของผู้เข้ารับการอบรม ประชากรส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุด ร้อยละ 41.7 รองลงมา คือ ร้อยละ 32 เห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นด้วยมากในด้านการเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานตรงกับความชอบหรือความถนัดของตน

เมื่อฝึกอบรมแล้วสามารถหางานทำในจังหวัดของกลุ่มเป้าหมาย โดยประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 31.7 มีความคิดเห็นระดับปานกลาง รองลงมา คือ ร้อยละ 25.0 เห็นด้วยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.24 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นระดับปานกลางต่อข้อความนี้

กลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้ด้านอื่นนอกเหนือจากทักษะอาชีพที่ได้เข้ารับการฝึกอบรมด้วย เช่น เหตุการณ์บ้านเมือง ภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน เป็นต้น ประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็น

ระดับปานกลาง ร้อยละ 37.3 รองลงมา คือ ร้อยละ 22.3 มีความคิดเห็นในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.79 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นระดับปานกลางต่อการได้รับความรู้ด้านอื่นด้วยนอกเหนือจากทักษะอาชีพที่ได้จากการฝึกอบรม

ในภาพรวมของการแสดงความคิดเห็นของประชากรต่อการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานในประเด็นต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 แสดงว่า ประชากรมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานในระดับมาก (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของประชากร ตามความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
- สาเหตุที่ท่านเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานเพราะต้องการเพิ่มความรู้ ความสามารถ และทักษะอาชีพแก่ตนเอง	187 (62.3)	83 (27.7)	25 (8.3)	4 (1.3)	1 (0.3)	4.50	0.73
- สาเหตุที่ท่านเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานเพราะทราบว่า มีเบียดเบียนระหว่างการฝึกอบรม	11 (3.7)	45 (15.0)	77 (25.7)	76 (25.3)	91 (30.3)	3.64	1.17
- ทักษะอาชีพที่ท่านเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานตรงกับ ความชอบ หรือความถนัดของท่าน	125 (41.7)	96 (32.0)	62 (20.7)	10 (3.3)	7 (2.3)	4.07	0.98
- เมื่อท่านฝึกอบรมแล้ว ท่านสามารถหางานทำให้อำนาจของท่าน	75 (25.0)	49 (16.3)	95 (31.7)	36 (12.0)	45 (15.0)	3.24	1.35
- ท่านได้รับความรู้ด้านอื่นนอกเหนือจากการฝึกอบรมด้วย เช่น เหตุการณ์บ้านเมือง ภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน เป็นต้น	26 (8.7)	47 (15.7)	112 (37.3)	67 (22.3)	48 (16.0)	2.79	1.15

$\bar{X} = 3.65$ S.D. = 0.65

3.2 ด้านความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิต

เป็นการศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มประชากรตัวอย่าง ที่มีต่อด้านความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิต ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

หลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ตรงกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นของกลุ่มเป้าหมาย พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 33.0 มีความคิดเห็นระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 32.0 มีความคิดเห็นระดับมาก และร้อยละ 29.0 เห็นด้วยมากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากต่อข้อคำถามนี้

วิทยากรมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และทักษะฝีมือ พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 41.7 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยระดับมาก รองลงมาร้อยละ 32.7 เห็นด้วยมากที่สุด และร้อยละ 22.0 เห็นด้วยระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ซึ่งแสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมากต่อข้อคำถามดังกล่าว

เมื่อเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้วมีตลาดแรงงานรองรับ พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 31.0 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อย รองลงมาคือร้อยละ 26.7 เห็นด้วยระดับปานกลาง และร้อยละ 21.0 เห็นด้วยน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.56 แสดงว่าประชากรมีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับน้อยกว่าเมื่อเข้ารับการฝึกอบรมฯ แล้วมีตลาดแรงงานรองรับ

ในกรณีที่ไม่มียตลาดแรงงานรองรับกลุ่มเป้าหมายได้นำทักษะความรู้ไปใช้ พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 37.3 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง รองลงมาคือร้อยละ 23.7 เห็นด้วยมาก และร้อยละ 20.3 เห็นด้วยน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.09 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง ต่อข้อคำถามดังกล่าว

เมื่อฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว ทางราชการช่วยจัดหางานให้กลุ่มเป้าหมาย พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 50.3 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อยที่สุด รองลงมาร้อยละ 25.7 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อย และร้อยละ 11.3 เห็นด้วยในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.89 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับน้อยต่อข้อคำถามนี้

ภายหลังการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว ทางราชการมีการให้กู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพ พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 51.0 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อยที่สุด รองลงมาคือ ร้อยละ 21.0 มีความคิดเห็นด้วยน้อย และร้อยละ 13.3 เห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.96 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับน้อยต่อข้อคำถามดังกล่าว

กลุ่มเป้าหมายสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของกลุ่มเป้าหมายได้ ภายหลังการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานในการทำการผลิต พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 41.0 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อยที่สุด รองลงมาร้อยละ 25.7 เห็นด้วยน้อย และร้อยละ 16.3 เห็นด้วยในระดับ

ปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.16 แสดงว่า ประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับน้อยในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

หลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานมีลักษณะสืบทอดศิลปะ งานฝีมือ พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 26.3 เห็นด้วยในระดับมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 25.0 เห็นด้วยในระดับมาก และร้อยละ 22.0 เห็นด้วยในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 แสดงว่า ประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลางว่าหลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานมีลักษณะสืบทอดศิลปะ งานฝีมือ

กลุ่มเป้าหมายที่มีที่ดินเป็นของตนเอง พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 29.3 มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 28.7 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด และร้อยละ 26.3 เห็นด้วยในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.38 ซึ่งอยู่ในระดับน้อย หมายถึง ประชากรส่วนใหญ่ที่มีที่ดินเป็นของตนเองเป็นจำนวนน้อย

กลุ่มเป้าหมายมีความพอใจจะประกอบอาชีพในเมืองมากกว่าในท้องถิ่น พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 36.7 มีความเห็นด้วยน้อยที่สุด รองลงมาร้อยละ 23.7 เห็นด้วยน้อย และร้อยละ 18.3 เห็นด้วยในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 ซึ่งเป็นค่าตามลักษณะเชิงลบ แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับมาก นั่นคือ กลุ่มเป้าหมายมีความพอใจมากที่จะประกอบอาชีพในท้องถิ่น

ในภาพรวมของความคิดเห็นของประชากรต่อต้านความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิตในประเด็นต่างๆ ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 แสดงว่าประชากรมีความคิดเห็นด้านความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิตในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากรตามความคิดเห็นที่มีต่อความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิต

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
- หลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานตรงกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นของท่าน	87 (29.0)	96 (32.0)	99 (33.0)	12 (4.0)	6 (2.0)	3.82	0.96
- วิทยากรมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และทักษะฝีมือ	98 (32.7)	125 (41.7)	66 (22.0)	9 (3.0)	2 (0.7)	4.03	0.85

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
- เมื่อรับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว มีตลาดแรงงานรองรับ	23 (7.7)	41 (13.7)	80 (26.7)	93 (31.0)	63 (21.0)	2.56	1.19
- ในกรณีที่ไม่มีตลาดแรงงานรองรับ ท่านได้นำทักษะความรู้ไปใช้	32 (10.7)	71 (23.7)	112 (37.3)	61 (20.3)	24 (8.0)	3.09	1.09
- เมื่อฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว ทางราชการช่วยจัดหางานให้ท่าน	9 (3.0)	29 (9.7)	34 (11.3)	77 (25.7)	151 (50.3)	1.89	1.13
- ภายหลังจากการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว ทางราชการมีการให้กู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพ	8 (2.7)	40 (13.3)	36 (12.0)	63 (21.0)	153 (51.0)	1.96	1.19
- ท่านสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของท่าน (อาทิ ที่ดิน วัสดุจากธรรมชาติ หรือ อื่นๆ) ภายหลังจากการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานในการทำการผลิต	19 (6.3)	32 (10.7)	49 (16.3)	77 (25.7)	123 (41.0)	2.16	1.25
- หลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานมีลักษณะสืบทอด ศิลปะงานฝีมือ	79 (26.3)	75 (25.0)	66(22.0)	42 (14.0)	38 (12.7)	3.38	1.35
- ท่านมีที่ดินเป็นของตนเอง	17 (5.7)	30 (10.0)	88 (29.3)	79 (26.3)	86 (28.7)	2.38	1.16
- ท่านมีความพอใจจะประกอบอาชีพในเมือง มากกว่าในท้องถิ่นของท่าน	28 (9.3)	36 (12.0)	55 (18.3)	71 (23.7)	110 (36.7)	3.66	1.33

$$\bar{X} = 2.89 \quad S.D. = 0.60$$

3.3 รายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำทักษะความรู้ไปใช้และความสามารถในการพึ่งตนเอง

เป็นการศึกษาความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อด้านรายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำทักษะความรู้ไปใช้และความสามารถในการพึ่งตนเอง ตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

รายได้ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับก่อนเข้ารับการฝึกอบรมฯ และหลังการฝึกอบรมฯ แตกต่างกัน พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 43.3 มีความคิดเห็นระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 23.3 เห็นด้วยมาก และร้อยละ 18.7 เห็นด้วยน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.03 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับปานกลางต่อรายได้ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับก่อนเข้ารับการฝึกอบรมฯ และหลังการฝึกอบรมฯ มีความแตกต่างกัน

หลังจากการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว มีรายได้สูงขึ้น พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 45.0 มีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 28.3 เห็นด้วยน้อย และร้อยละ 14.7 เห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.80 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับปานกลางต่อข้อความดังกล่าว

รายได้ของกลุ่มเป้าหมายเพียงพอต่อรายจ่ายในการครองชีพภายหลังการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 42.0 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อย รองลงมาร้อยละ 38.7 เห็นด้วยในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับน้อยต่อข้อความดังกล่าว

กลุ่มเป้าหมายมีรายได้เสริมจากอาชีพอื่นอีก พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 36.7 มีความคิดเห็นด้วยในระดับน้อย รองลงมาร้อยละ 33.3 เห็นด้วยในระดับปานกลาง และร้อยละ 16.7 เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.45 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับน้อย

กลุ่มเป้าหมายมีหนี้สินส่วนตัว พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 27.3 มีความเห็นด้วยน้อยที่สุด รองลงมาร้อยละ 26.7 เห็นด้วยในระดับปานกลาง และร้อยละ 21.7 เห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 ซึ่งเป็นคำถามลักษณะเชิงลบ แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง คือเห็นว่าประชากรส่วนใหญ่ไม่มีหนี้สินส่วนตัวหรือมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น

กลุ่มเป้าหมายมีเงินเก็บออมหลังจากหักค่าใช้จ่ายประจำเดือนออกแล้ว พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 38.7 จำนวนเท่ากัน มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับน้อยและน้อยที่สุด รองลงมาร้อยละ 19.3 มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.88 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับน้อย นั่นคือมีเงินออมในระดับต่ำ

หลังจากฝึกอบรมแล้ว กลุ่มเป้าหมายได้นำความรู้มาดำเนินกิจการเอง หรือรับจ้างเจ้าของกิจการในท้องถิ่น พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 38.3 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปาน

กลาง รองลงมาคือร้อยละ 22.0 มีความเห็นด้วยน้อย และร้อยละ 17.0 เห็นด้วยน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.73 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง

ในภาพรวมของความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่างต่อต้านรายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำทักษะความรู้ไปใช้และความสามารถในการพึ่งตนเอง ในประเด็นต่างๆ ดังที่ได้กล่าวข้างต้น ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.68 แสดงว่าประชากรมีความเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร ตามความคิดเห็นที่มีต่อรายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำทักษะความรู้ไปใช้และความสามารถในการพึ่งตนเอง

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
- รายได้ที่ท่านได้รับก่อนเข้ารับการฝึกอบรมฯ และหลังการฝึกอบรมฯ แตกต่างกันเพียงใด	21 (7.0)	70 (23.3)	130 (43.3)	56 (18.7)	23 (7.7)	3.03	1.00
- หลังจากการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว ท่านมีรายได้สูงขึ้น	13 (4.3)	44 (14.7)	135 (45.0)	85 (28.3)	23 (7.7)	2.80	0.93
- รายได้ของท่านเพียงพอต่อรายจ่ายในการครองชีพภายหลังการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน	6 (2.0)	25 (8.3)	116 (38.7)	126 (42.0)	27 (9.0)	2.52	0.85
- ท่านมีรายได้เสริมจากอาชีพอื่นอีก	5 (1.7)	35 (11.7)	100 (33.3)	110 (36.7)	50 (16.7)	2.45	0.96
- ท่านมีหนี้สินส่วนตัว	21 (7.0)	65 (21.7)	80 (26.7)	52 (17.3)	82 (27.3)	3.36	1.28
- ท่านมีเงินเก็บออมหลังจากหักค่าใช้จ่ายประจำเดือนออกแล้ว	2 (0.7)	8 (2.7)	58 (19.3)	116 (38.7)	116 (38.7)	1.88	0.86
- หลังจากฝึกอบรมฯแล้ว ท่านได้นำความรู้มาดำเนินกิจการเอง หรือรับจ้างเจ้าของกิจการในท้องถิ่น	19 (6.3)	49 (16.3)	115 (38.3)	66 (22.0)	51 (17.0)	2.73	1.12

$\bar{X} = 2.68$ S.D. = 0.60

3.4 ด้านความพร้อมในการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว และชุมชน/ท้องถิ่น

เป็นการศึกษาความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อด้านความพร้อมในการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว และชุมชน/ท้องถิ่น ตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

คู่สมรสของกลุ่มเป้าหมายมีรายได้อื่นเสริมช่วยเหลือครอบครัวด้วย พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 41.5 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 30.9 เห็นด้วยน้อย และร้อยละ 14.0 มีความเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.66 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง

ครอบครัวของกลุ่มเป้าหมายมีรายได้เพียงพอกับการใช้จ่ายของครอบครัว พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 47.3 มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง รองลงมาคือร้อยละ 31.7 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.47 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเห็นด้วยในระดับน้อย

ครอบครัวของกลุ่มเป้าหมายมีการทะเลาะวิวาทกันจากการที่มีรายได้ไม่เพียงพอ(หลังการฝึกอบรมฯ) พบว่าประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 45.3 มีความเห็นด้วยน้อยที่สุด รองลงมาร้อยละ 37.7 เห็นด้วยน้อย และร้อยละ 15.0 เห็นด้วยในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 ซึ่งเป็นลักษณะคำถามเชิงลบ แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเห็นด้วยในระดับมากที่สุดต่อครอบครัวของกลุ่มเป้าหมาย คือไม่มีการทะเลาะวิวาทกันจากการมีรายได้ไม่เพียงพอ

บุตรของกลุ่มเป้าหมายมีค่าใช้จ่ายสำหรับการศึกษา พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 32.4 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 25.6 มีความเห็นด้วยน้อย และร้อยละ 20.8 มีความเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.78 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง

สมาชิกในครอบครัวของกลุ่มเป้าหมายมีค่าใช้จ่ายสำหรับเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อชีวิต พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 41.0 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 34.7 เห็นด้วยมาก และร้อยละ 14.3 เห็นด้วยน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.26 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับปานกลาง

ผลการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานทำให้กลุ่มเป้าหมายสามารถนำความรู้ที่ได้ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 33.0 จำนวนเท่ากัน มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยมากและปานกลาง รองลงมาร้อยละ 17.0 มีความเห็นด้วยน้อย โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.34 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง

เมื่อฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว กลุ่มเป้าหมายคิดว่าในภาพรวมผู้ผ่านการฝึกอบรมฯ สามารถช่วยให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 37.7 มีความคิดเห็นที่เห็น

ด้วยในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 30.0 มีความเห็นด้วยมาก และร้อยละ 18.3 เห็นด้วยน้อย โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.24 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง

เมื่อกลุ่มเป้าหมายและครอบครัวได้รับความเดือดร้อน จะได้รับความเชื่อเพื่อช่วยเหลือ เกื้อกูลจากผู้อื่นในชุมชน พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 31.0 มีความเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 21.7 มีความเห็นด้วยมากที่สุด และร้อยละ 20.0 เห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.27 แสดงว่ากลุ่มประชากรส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง

หากเศรษฐกิจในกรุงเทพฯ หรือจังหวัดใหญ่ๆ ดีขึ้น กลุ่มเป้าหมายจะกลับไปทำงานทำอีก พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 39.0 เห็นด้วยน้อยที่สุด รองลงมาร้อยละ 21.3 เห็นด้วยในระดับปานกลาง และร้อยละ 20.0 เห็นด้วยน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 แสดงว่ากลุ่มประชากรส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับมาก และเนื่องจากเป็นคำถามเชิงลบ แสดงว่าหากเศรษฐกิจในกรุงเทพฯ หรือบริเวณที่ ดีขึ้นกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่จะไม่กลับไปทำงานทำอีก

กลุ่มเป้าหมายเต็มใจจะประกอบอาชีพในชุมชนต่อไป พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 44.3 มีความเห็นด้วยมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 29.7 เห็นด้วยมาก และร้อยละ 19.0 เห็นด้วยในระดับปานกลาง

ในภาพรวมของความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อด้านความพร้อมในการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว และชุมชน/ท้องถิ่น ในประเด็นต่างๆ ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.34 แสดงว่าประชากรมีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.8

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร ตามความคิดเห็นที่มีต่อความพร้อมในการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว และชุมชน/ท้องถิ่น

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
- คู่สมรสของท่านมีรายได้อื่นเสริมช่วยเหลือครอบครัวด้วย	5 (2.4)	29 (14.0)	86 (41.5)	64 (30.9)	23 (11.1)	2.66	0.94
- ครอบครัวของท่านมีรายได้เพียงพอกับการใช้จ่ายของครอบครัว	1 (0.3)	19 (6.3)	142 (47.3)	95 (31.7)	43 (14.3)	2.47	0.83
- ครอบครัวของท่านมีการทะเลาะวิวาทกันจากการที่มีรายได้ไม่เพียงพอ	3 (1.0)	3 (1.0)	45 (15.0)	113 (37.7)	136 (45.3)	4.25	0.82
- บุตรของท่านมีค่าใช้จ่ายสำหรับการศึกษา	13 (6.3)	43 (20.8)	67 (32.4)	53 (25.6)	31 (15.0)	2.78	1.13

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
- สมาชิกในครอบครัวของท่านมีค่าใช้จ่ายสำหรับเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อชีวิต	19 (6.3)	104 (34.7)	123 (41.0)	43 (14.3)	11 (3.7)	3.26	0.91
- ผลการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานทำให้ท่านสามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนของท่าน	39 (13.0)	99 (33.0)	99 (33.0)	51 (17.0)	12 (4.0)	3.34	1.03
- เมื่อฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว ท่านคิดว่าในภาพรวม ผู้ผ่านการฝึกอบรมฯ สามารถช่วยให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น	30 (10.0)	90 (30.0)	113 (37.7)	55 (18.3)	12 (4.0)	3.24	1.00
- เมื่อท่านและครอบครัวได้รับความเดือดร้อน จะได้รับความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกื้อกูลจากผู้อื่นในชุมชน	65 (21.7)	60 (20.0)	93 (31.0)	55 (18.3)	27 (9.0)	3.27	1.24
- หากเศรษฐกิจในกรุงเทพฯ หรือจังหวัดใหญ่ๆ ดีขึ้น ท่านจะกลับเข้าไปหางานทำอีก	27 (9.0)	32 (10.7)	64 (21.3)	60 (20.0)	117 (39.0)	3.69	1.32
- ท่านเต็มใจจะประกอบอาชีพในชุมชนต่อไป	133 (44.3)	89 (29.7)	57 (19.0)	10 (3.3)	11 (3.7)	4.08	1.05

$\bar{X} = 3.34$ S.D. = 0.48

3.5 ด้านการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน

เป็นการศึกษาความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อด้านการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน ตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

หลังการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว ผลិតภักท์ที่ผลิตได้มีตลาดรองรับ พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 30.7 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อย รองลงมาคือร้อยละ 27.7 เห็นด้วย

น้อยที่สุด และร้อยละ 24.0 เห็นด้วยในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.36 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับน้อยต่อข้อคำถามดังกล่าว

มีการรวมกลุ่มอาชีพของผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 28.0 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อย รองลงมาร้อยละ 27.0 เห็นด้วยในระดับปานกลาง และร้อยละ 20.3 เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.64 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง ต่อการรวมกลุ่มอาชีพของผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

เมื่อมีรายได้แล้ว มีการนำรายได้มาลงทุนประกอบธุรกิจร่วมกัน พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 28.3 จำนวนเท่ากัน มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับน้อยและน้อยที่สุด รองลงมาร้อยละ 23.0 เห็นด้วยในระดับปานกลาง ส่วนที่เหลือร้อยละ 14.7 เห็นด้วยมาก และร้อยละ 5.7 เห็นด้วยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.41 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับน้อยต่อข้อคำถามดังกล่าว มีประชากรเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เห็นว่ามีกานำรายได้มาลงทุนประกอบธุรกิจร่วมกัน

การสนับสนุนด้านทุนประกอบอาชีพในการรวมกลุ่มจากทางราชการ พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 41.7 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อยที่สุด รองลงมาร้อยละ 29.3 เห็นด้วยน้อย และร้อยละ 17.3 เห็นด้วยในระดับปานกลาง ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 9.3 เห็นด้วยมาก และร้อยละ 2.3 เห็นด้วยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.01 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อยต่อการสนับสนุนด้านทุนประกอบอาชีพในการรวมกลุ่มจากทางราชการ

จากการรวมกลุ่มอาชีพทำให้มองเห็นชัดเจนว่าสมาชิกในชุมชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 45.7 มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง รองมาร้อยละ 20.3 มีความเห็นที่เห็นด้วยมาก และร้อยละ 17.0 เห็นด้วยน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.05 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลางต่อการรวมกลุ่มอาชีพ ทำให้มองเห็นได้ชัดเจนว่าสมาชิกในชุมชนมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ในภาพรวมของความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการรวมกลุ่มในรูปแบบธุรกิจชุมชน ตามประเด็นต่างๆ ดังที่กล่าวข้างต้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.49 แสดงว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับน้อยต่อการรวมกลุ่มในรูปแบบธุรกิจชุมชน กล่าวคือ ยังมีการรวมตัวกันในรูปแบบธุรกิจชุมชนอยู่น้อย (ตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของประชากรตาม
ความคิดเห็นที่มีต่อการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
- หลังการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ มีตลาดรองรับ	12 (4.0)	41 (13.7)	72 (24.0)	92 (30.7)	83 (27.7)	2.36	1.14
- มีการรวมกลุ่มอาชีพของผู้ที่ได้รับ การฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน	24 (8.0)	50 (16.7)	81 (27.0)	84 (28.0)	61 (20.3)	2.64	1.21
- เมื่อมีรายได้แล้ว มีการนำรายได้มา ลงทุนประกอบธุรกิจร่วมกัน	17 (5.7)	44 (14.7)	69 (23.0)	85 (28.3)	85 (28.3)	2.41	1.20
- มีการสนับสนุนด้านทุนประกอบ อาชีพในการรวมกลุ่มจากทาง ราชการ	7 (2.3)	28 (9.3)	52 (17.3)	88 (29.3)	125 (41.7)	2.01	1.08
- จากการรวมกลุ่มอาชีพทำให้ มองเห็นชัดเจนว่าสมาชิกในชุมชนมี สภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	27 (9.0)	61 (20.3)	137 (45.7)	51 (17.0)	24 (8.0)	3.05	1.03

$\bar{X} = 2.49$ S.D. = 0.83

สรุปผลการศึกษา เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นต่อผลของโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงานใน 5 ด้าน ที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น โดยใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยเป็น เกณฑ์ในการวัดระดับความคิดเห็น โดยเรียงอันดับไว้ ดังนี้

- 1) ด้านการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน
- 2) ด้านความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิต
- 3) ด้านรายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำทักษะความรู้ไปใช้และความสามารถในการพึ่งตนเอง
- 4) ด้านความพร้อมในการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวและชุมชน/ท้องถิ่น
- 5) ด้านการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน (ตารางที่ 4.10)

ตารางที่ 4.10

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าอันดับของคะแนน
ความคิดเห็นของประชากร จำแนกย่อยรายด้าน

ผลของโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
- ด้านการพัฒนาศักยภาพและทักษะ ให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน	3.65	0.65	ระดับมาก
- ด้านความสอดคล้องระหว่างการผลิต และปัจจัยการผลิต	2.89	0.60	ระดับปานกลาง
- ด้านรายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำ ทักษะความรู้ไปใช้ และความสามารถ ในการพึ่งตนเอง	2.68	0.60	ระดับปานกลาง
- ด้านความพร้อมในการช่วยเหลือ สมาชิกในครอบครัว และชุมชน/ท้องถิ่น	3.34	0.48	ระดับปานกลาง
- ด้านการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน	2.49	0.83	ระดับน้อย
รวม	3.01	0.46	ระดับปานกลาง

4.2 ผลการศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานอันเนื่องมาจากวิกฤติเศรษฐกิจ

จากแบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้น 300 ชุด มีผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกร 170 คน (พิจารณาจากคำถามในแบบสอบถามข้อ 9 ที่กลุ่มเกษตรกรตอบว่าว่างงานตามฤดูกาล) และเป็นผู้ที่ลาออกจากการประกอบอาชีพ ผู้ถูกเลิกจ้างขณะกิจการยังไม่เลิก และผู้ว่างงานทั้งสิ้น 130 คน ซึ่งเมื่อแยกเฉพาะกลุ่มนอกเหนือจากเกษตรกรมาศึกษา ปรากฏผล ดังนี้

ส่วนที่ 1 ภูมิหลังของประชากรที่ศึกษา

1.1 เพศและอายุ

กลุ่มประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ส่วนใหญ่ร้อยละ 62.3 เป็นเพศหญิง และร้อยละ 37.3 เป็นเพศชาย โดยส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 25-34 ปี สำหรับกลุ่มประชากรที่น้อยที่สุดคือ ร้อยละ 6.2 มีอายุ 45 ปีขึ้นไป

1.2 สถานภาพสมรส

ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 59.2 มีสถานภาพสมรสแล้ว รองลงมาคือสถานภาพโสด ร้อยละ 40.0 และหย่าร้าง/ม่าย ร้อยละ 0.8

1.3 จำนวนสมาชิกในครอบครัว

จำนวนสมาชิกในครอบครัว ส่วนใหญ่มีจำนวน 3-4 คน ร้อยละ 55.6 รองลงมาคือ จำนวน 5-6 คน ร้อยละ 27.0 และ 6 คนขึ้นไป ร้อยละ 12.7 ส่วนจำนวน 1-2 คนมีเพียงร้อยละ 4.8

1.4 ระดับการศึกษา

ประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นสูงสุดในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 55.4 รองลงมา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 29.2 และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. ร้อยละ 15.4

1.5 อาชีพก่อนเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างถึงร้อยละ 51.5 รองลงมาคือ พนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 18.5

1.6 รายได้ต่อเดือนก่อนเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

ประชากรที่ศึกษา ไม่มีรายได้ร้อยละ 0.8 มีรายได้ต่ำกว่า 500 บาท ร้อยละ 11.5 มีรายได้ระหว่าง 500-1,000 บาท คือ ร้อยละ 33.8 มีรายได้ระหว่าง 1,001-3,000 บาท ร้อยละ 26.9 มีรายได้ระหว่าง 3,001-5,000 ร้อยละ 17.7 และมีรายได้ 5,001 บาทขึ้นไป ร้อยละ 9.2

1.7 ภูมิลำเนาเดิม

ประชากรส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 96.2 รองลงมาคือ ภาคกลาง ร้อยละ 3.8

1.8 สาเหตุของการว่างงาน

ประชากรส่วนใหญ่ว่างงานเพราะลาออกจากงาน ร้อยละ 22.7 รองลงมาคือ ถูกเลิกจ้างใน ขณะที่กิจการยังคงดำเนินอยู่ต่อไป ร้อยละ 14.3 และบริษัทเลิกกิจการ ร้อยละ 6.3

1.9 ระยะเวลาในการทำงานก่อนออกจากงาน

ประชากรส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการทำงานก่อนออกจากงานต่ำกว่า 1 ปี ร้อยละ 30.8 รองลงมาอยู่ระหว่าง 1-2 ปี ร้อยละ 26.2 มากกว่า 5 ปี ร้อยละ 23.8 และอยู่ระหว่าง 3-4 ปี ร้อยละ 16.2 (ดังตารางที่ 4.11)

ตารางที่ 4.11

จำนวนและร้อยละของประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระดับการศึกษา อาชีพก่อนเข้ารับการฝึกอบรมฯ รายได้ต่อเดือนก่อนเข้ารับการฝึกอบรมฯ ภูมิลำเนาเดิม สาเหตุของการว่างงาน และระยะเวลาในการทำงานก่อนออกจากงาน

ภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
<u>เพศ</u>		
ชาย	49	37.7
หญิง	81	62.3
รวม	130	100.0
<u>อายุ</u>		
15 - 24 ปี	39	30.0
25 - 34 ปี	54	41.5
35 - 44 ปี	29	22.3
45 ปีขึ้นไป	8	6.2
รวม	130	100.0

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

ภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
<u>สถานภาพสมรส</u>		
โสด	52	40.0
สมรส	77	59.2
หย่าร้าง/ม่าย	1	0.8
รวม	130	100.0
<u>จำนวนสมาชิกในครอบครัว</u>		
1 – 2 คน	6	4.8
3 – 4 คน	70	55.6
5 – 6 คน	34	27.0
6 คนขึ้นไป	16	12.7
ไม่ตอบ	-	-
รวม	130	100.0
<u>ระดับการศึกษา</u>		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	-	-
ประถมศึกษา	72	55.4
มัธยมศึกษาตอนต้น	38	29.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.	20	15.4
ปริญญาตรี	-	-
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-
รวม	130	100.0
<u>อาชีพก่อนเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน</u>		
รับจ้าง	67	51.5
ค้าขาย	10	7.7
เกษตรกรรม	16	12.3
พนักงานบริษัทเอกชน	24	18.5
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	1	0.8
รับราชการ	2	1.5
อื่นๆ	10	7.7
รวม	130	100.0

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

ภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
<u>รายได้ต่อเดือนก่อนเข้ารับการศึกษาฝีมือแรงงาน</u>		
ต่ำกว่า 500 บาท	15	11.5
500 – 1,000 บาท	44	33.8
1,001 – 3,000 บาท	35	26.9
3,001 – 5,000 บาท	23	17.7
5,001 บาทขึ้นไป	12	9.2
ไม่มีรายได้	1	0.8
รวม	130	100.0
<u>ภูมิลำเนาเดิม</u>		
ภาคเหนือ	-	-
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	125	96.2
ภาคใต้	-	-
ภาคกลาง	5	3.8
รวม	130	100.0
<u>สาเหตุของการว่างงาน</u>		
ลาออก	68	52.3
ถูกเลิกจ้าง	43	33.1
บริษัทเลิกกิจการ	19	14.6
รวม	130	100.0
<u>ระยะเวลาในการทำงานก่อนออกจากงาน</u>		
ต่ำกว่า 1 ปี	40	30.8
1 – 2 ปี	34	26.2
3 – 4 ปี	21	16.2
มากกว่า 5 ปี	31	23.8
ไม่ตอบ	4	3.1
รวม	130	100.0

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการฝึกอบรม

2.1 การเข้ารับการฝึกอบรม

ประชากรส่วนใหญ่เข้ารับการฝึกอบรมด้านการตัดเย็บเสื้อผ้า ร้อยละ 33.1 โครงการช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม ช่างเดินสายไฟในอาคาร มีจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 10.0 ช่างเชื่อมไฟฟ้า ร้อยละ 8.5 ช่างทอผ้าไหมมัดหมี่ ร้อยละ 6.2 ช่างเสริมสวย ช่างปูน ช่างก่อสร้าง ช่างไม้ ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ มีจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 5.4 ช่างซ่อมเครื่องยนต์เล็กเพื่อการเกษตร ช่างประกอบโครงสร้างอลูมิเนียม/ช่างอลูมิเนียม มีจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 1.5 (ตารางที่ 4.12)

ตารางที่ 4.12

จำนวนและร้อยละ ของประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน จำแนกตามโครงการที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

โครงการที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า	43	33.1
ช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม	13	10.0
ช่างเดินสายไฟในอาคาร	13	10.0
ช่างเชื่อมไฟฟ้า	11	8.5
ช่างทอผ้าไหมมัดหมี่	8	6.2
ช่างเสริมสวย	7	5.4
ช่างปูน ช่างก่อสร้าง ช่างไม้	7	5.4
ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์	7	5.4
ช่างซ่อมเครื่องยนต์เล็กเพื่อการเกษตร	5	3.8
ช่างประกอบโครงสร้างอลูมิเนียม/ช่างอลูมิเนียม	5	3.8
งานช่างประดิษฐ์(ดอกไม้)	4	3.1
ทำขนมไทยและอาหาร	2	1.5
ช่างซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์และช่างไฟฟ้า	2	1.5
ผ้าบาติก	1	0.8
ช่างยนต์	1	0.8
ช่างทำเหล็กดัด	1	0.8

2.2 ความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 37.1 สนใจโครงการช่างตัดเย็บเสื้อผ้า รองลงมา ค้อยละ 14.5 สนใจช่างยนต์/ช่างรถยนต์ ร้อยละ 7.3 เท่ากับ สนใจด้านช่างเย็บจักรอุตสาหกรรมและช่างทอผ้าไหมมัดหมี่ ร้อยละ 4.8 สนใจด้านช่างเสริมสวย ร้อยละ 4.0 สนใจด้านช่างเดินสายไฟในอาคาร ร้อยละ 3.2 สนใจด้านช่างซ่อมเครื่องยนต์เล็กเพื่อการเกษตร ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ คอมพิวเตอร์มีจำนวนเท่ากัน คือร้อยละ 2.4 (ตารางที่ 4.13)

ตารางที่ 4.13

จำนวนและร้อยละของประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน จำแนกตามโครงการ
ที่สนใจฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

โครงการที่สนใจฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า	46	37.1
ช่างยนต์ ช่างรถยนต์	18	14.5
ช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม	9	7.3
ทอผ้าไหมมัดหมี่	9	7.3
ช่างเสริมสวย	6	4.8
ช่างเดินสายไฟในอาคาร	5	4.0
ช่างซ่อมเครื่องยนต์เล็กเพื่อการเกษตร	4	3.2
ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์	4	3.2
คอมพิวเตอร์	4	3.2
ช่างปูน ช่างก่อสร้าง ช่างไม้	3	2.4
งานช่างประดิษฐ์/หัตถกรรม/งานจักสาน/งานฝีมือ	3	2.4
ช่างประกอบโครงสร้างอลูมิเนียม/ช่างอลูมิเนียม	2	1.6
ทำขนมไทยและอาหาร	2	1.6
ช่างกลโรงงาน	2	1.6
ช่างทำเฟอร์นิเจอร์ หรือปูพื้น	2	1.6
ช่างกลโรงงาน ช่างยนต์	1	0.8
ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า	1	0.8
ช่างซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ ช่างไฟฟ้า	1	0.8

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

โครงการที่สนใจฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ช่างปักกลด	1	0.8
ทำผ้าบาติก	1	0.8
รวม	130	100.0

2.3 แหล่งความต้องการในการทำงาน

จากการศึกษาพบว่าประชากรส่วนใหญ่ มีความต้องการทำงานในท้องถิ่น/ชุมชน ร้อยละ 71.5 รองลงมาร้อยละ 24.6 จะไปทำงานในกรุงเทพฯ หรือเมืองใหญ่ (ตารางที่ 4.14)

ตารางที่ 4.14

จำนวนและร้อยละของประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน จำแนกตามความต้องการ
ในการทำงานในชุมชนท้องถิ่น หรือกรุงเทพฯและเมืองใหญ่

ความต้องการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ทำงานในท้องถิ่น/ชุมชน	93	71.5
ทำงานในกรุงเทพฯ/เมืองใหญ่	32	24.6
ไม่ตอบ	5	3.8
รวม	130	100.0

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาผลของการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

จากผลการศึกษาเฉพาะกลุ่มประชากรที่ลาออก ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ปรากฏผล ดังนี้

3.1 ด้านการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน

เป็นการศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มประชากรผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานที่มีต่อด้านการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

สาเหตุที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เพราะต้องการเพิ่มความรู้ความสามารถ และทักษะอาชีพแก่ตนเอง ประชากรส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยมากที่สุด ร้อยละ 71.3 รองลงมา คือ เห็นด้วยมาก ร้อยละ 19.2 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 แสดงว่าประชากรผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ส่วนใหญ่ต้องการเพิ่มความรู้ ความสามารถ และทักษะอาชีพให้แก่ตนเองมากที่สุด

สาเหตุที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เพราะทราบว่ามีเบี้ยเลี้ยงระหว่างการฝึกอบรม ประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นด้วยน้อยที่สุดและระดับปานกลาง จำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 28.5 รองลงมา คือ ร้อยละ 26.2 มีความคิดเห็นด้วยน้อย และร้อยละ 13.8 มีความคิดเห็นระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 ซึ่งคำถามนี้มีลักษณะเป็นคำถามเชิงลบ จึงแสดงว่า ประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเชิงลบในระดับมาก คือ เห็นว่าสาเหตุที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เพราะต้องการเพิ่มความรู้มากกว่า แม้ว่าจะทราบว่ามีเบี้ยเลี้ยงระหว่างการฝึกอบรม

ทักษะอาชีพที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ตรงกับความชอบหรือความถนัดของผู้เข้ารับการอบรม ประชากรส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุด ร้อยละ 43.8 รองลงมา คือ ร้อยละ 31.5 เห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นด้วยมากในด้านการเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานตรงกับความชอบหรือความถนัดของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

เมื่อฝึกอบรมแล้วสามารถหางานทำในจังหวัดของกลุ่มเป้าหมาย โดยประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 33.8 มีความคิดเห็นระดับปานกลาง รองลงมา คือ ร้อยละ 18.5 เห็นด้วยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.03 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นระดับปานกลางต่อข้อความดังกล่าว

กลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้ด้านอื่นนอกเหนือจากทักษะอาชีพที่ได้เข้ารับการฝึกอบรมด้วย เช่น เหตุการณ์บ้านเมือง ภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน เป็นต้น ประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นระดับปานกลาง ร้อยละ 36.9 รองลงมา คือ ร้อยละ 25.4 มีความคิดเห็นในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.70 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นระดับปานกลางต่อการได้รับความรู้ด้านอื่นด้วยนอกเหนือจากทักษะอาชีพที่ได้จากการฝึกอบรม

ในภาพรวมของการแสดงความคิดเห็นของประชากรผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานต่อด้านการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานในประเด็นต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 แสดงว่า ประชากรผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานในระดับมาก (ตารางที่ 4.15)

ตารางที่ 4.15

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของประชากรผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ตามความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
- สาเหตุที่ท่านเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานเพราะต้องการเพิ่มความรู้ ความสามารถ และทักษะอาชีพแก่ตนเอง	93 (71.5)	25 (19.2)	9 (6.9)	2 (1.5)	1 (0.8)	4.59	0.75
- สาเหตุที่ท่านเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานเพราะทราบว่ามีการเบี้ยวเลี้ยงระหว่างการฝึกอบรม	4 (3.1)	18 (13.8)	37 (28.5)	34 (26.2)	37 (28.5)	3.63	1.13
- ทักษะอาชีพที่ท่านเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานตรงกับ ความชอบ หรือความถนัดของท่าน	57 (43.8)	41 (31.5)	24 (18.5)	5 (3.8)	3 (2.3)	4.11	0.99
- เมื่อท่านฝึกอบรมแล้ว ท่านสามารถหางานทำให้จังหวัดของท่าน	24 (18.5)	20 (15.4)	44 (33.8)	20 (15.4)	22 (16.9)	3.03	1.32
- ท่านได้รับความรู้ด้านอื่นนอกเหนือจากการฝึกอบรมด้วย เช่น เหตุการณ์บ้านเมือง ภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน เป็นต้น	8 (6.2)	20 (15.4)	48 (36.9)	33 (25.4)	21 (16.2)	2.70	1.10

$\bar{X} = 3.61$ S.D. = 0.63

3.2 ด้านความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิต

เป็นการศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มประชากรผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ที่มีต่อด้านความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิต ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

หลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ตรงกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นของกลุ่มเป้าหมาย พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 37.7 มีความคิดเห็นระดับมาก รองลงมา ร้อยละ 32.3 มีความคิดเห็นระดับปานกลาง และร้อยละ 23.1 เห็นด้วยมากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ

3.75 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากต่อหลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานว่าตรงกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน

วิทยากรมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และทักษะฝีมือ พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 44.6 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยระดับมาก รองลงมาร้อยละ 29.2 เห็นด้วยมากที่สุด และร้อยละ 20.0 เห็นด้วยระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 ซึ่งแสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมากต่อข้อคำถามดังกล่าว

เมื่อเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้วมีตลาดแรงงานรองรับ พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 26.9 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อย รองลงมาคือร้อยละ 24.6 เห็นด้วยระดับปานกลาง และร้อยละ 21.5 เห็นด้วยน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.64 แสดงว่าประชากรมีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลางต่อข้อคำถามดังกล่าว

ในกรณีที่ไม่มีตลาดแรงงานรองรับกลุ่มเป้าหมายได้นำทักษะความรู้ไปใช้ พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 38.5 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง รองลงมาคือร้อยละ 25.4 เห็นด้วยมาก และร้อยละ 16.9 เห็นด้วยน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.10 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง ต่อข้อคำถามดังกล่าว

เมื่อฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว ทางราชการช่วยจัดหางานให้กลุ่มเป้าหมาย พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 50.8 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อยที่สุด รองลงมาร้อยละ 21.5 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อย และร้อยละ 13.8 เห็นด้วยในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.98 แสดงว่าทางราชการช่วยจัดหางานให้ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานได้น้อย

ภายหลังการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว ทางราชการมีการให้กู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพ พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 50.0 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อยที่สุด รองลงมาคือ ร้อยละ 17.7 มีความคิดเห็นด้วยน้อย และร้อยละ 16.2 เห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.08 แสดงว่าทางราชการมีการให้กู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพได้น้อยมากภายหลังการฝึกอบรมแล้ว

กลุ่มเป้าหมายสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของกลุ่มเป้าหมายได้ ภายหลังการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานในการทำการผลิต พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 43.8 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อยที่สุด รองลงมาร้อยละ 29.2 เห็นด้วยน้อย และร้อยละ 13.8 เห็นด้วยในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.02 แสดงว่า ประชากรผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน เห็นว่า ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น อาทิ ที่ดิน วัสดุจากธรรมชาติ หรืออื่นๆ ภายหลังการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานในการทำการผลิต สามารถทำได้น้อยมาก

หลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานมีลักษณะสืบทอดศิลปะ งานฝีมือ พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 29.2 เห็นด้วยในระดับมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 23.1 เห็นด้วยในระดับมาก และร้อยละ 20.0 เห็นด้วยในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.35 แสดงว่าประชากร

ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลางว่าหลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน มีลักษณะสืบทอดศิลปะ งานฝีมือ

กลุ่มเป้าหมายที่มีที่ดินเป็นของตนเอง พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 35.4 มีความคิดเห็นด้วยน้อยที่สุด รองลงมาร้อยละ 29.2 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง และร้อยละ 23.1 เห็นด้วยในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.21 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับน้อยต่อข้อความดังกล่าว หมายถึง ประชากรส่วนใหญ่ที่มีที่ดินเป็นของตนเองเป็นจำนวนน้อย

กลุ่มเป้าหมายที่มีความพอใจจะประกอบอาชีพในเมืองมากกว่าในท้องถิ่น พบว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับปานกลางและน้อยที่สุด จำนวนเท่ากัน คือร้อยละ 25.4 รองลงมา ร้อยละ 17.7 เห็นด้วยน้อย และร้อยละ 16.9 เห็นด้วยในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 ซึ่งเป็นค่าตามลักษณะเชิงลบ แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

ในภาพรวมของการแสดงความคิดเห็นของประชากรผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ต่อด้านความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิตในประเด็นต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.83 แสดงว่าประชากรมีความคิดเห็นด้านความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิตในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4.16)

ตารางที่ 4.16

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากรผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ตามความคิดเห็นที่มีต่อความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิต

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
- หลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานตรงกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นของท่าน	30 (23.1)	49 (37.7)	42 (32.3)	6 (4.6)	3 (2.3)	3.75	0.94
- วิทยากรมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และทักษะฝีมือ	38 (29.2)	58 (44.6)	26 (20.0)	7 (5.4)	1 (0.8)	3.96	0.88
- เมื่อรับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว มีตลาดแรงงานรองรับ	9 (6.9)	26 (20.0)	32 (24.6)	35 (26.9)	28 (21.5)	2.64	1.22
- ในกรณีที่ไม่มียตลาดแรงงานรองรับ ท่านได้นำทักษะความรู้ไปใช้	13 (10.0)	33 (25.4)	50 (38.5)	22 (16.9)	12 (9.2)	3.10	1.09

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
- เมื่อฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว ทางราชการช่วยจัดหางานให้ท่าน	5 (3.8)	18 (13.8)	13 (10.0)	28 (21.5)	66 (50.8)	1.98	1.23
- ภายหลังการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือ แรงงานแล้ว ทางราชการมีการให้ กู้ยืมเงินประกอบอาชีพ	6 (4.6)	21 (16.2)	15 (11.5)	23 (17.7)	65 (50.0)	2.08	1.30
- ท่านสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ในท้องถิ่นของท่าน (อาทิ ที่ดิน วัสดุ จากธรรมชาติ หรือ อื่นๆ) ภายหลัง การฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานใน การทำการผลิต	8 (6.2)	9 (6.9)	18 (13.8)	38 (29.2)	57 (43.8)	2.02	1.19
- หลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือ แรงงานมีลักษณะสืบทอด ศิลปะ งานฝีมือ	38 (29.2)	30 (23.1)	19 (14.6)	26 (20.0)	17 (13.1)	3.35	1.42
- ท่านมีที่ดินเป็นของตนเอง	3 (2.3)	13 (10.0)	38 (29.2)	30 (23.1)	46 (35.4)	2.21	1.10
- ท่านมีความพอใจจะประกอบอาชีพ ในเมือง มากกว่าในท้องถิ่นของท่าน	22 (16.9)	19 (14.6)	33 (25.4)	23 (17.7)	33 (25.4)	3.20	1.14

$$\bar{X} = 2.83 \quad S.D. = 0.67$$

3.3 รายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำทักษะความรู้ไปใช้และความสามารถในการพึ่งตนเอง

เป็นการศึกษาความคิดเห็นของประชากรผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานที่มีต่อด้านรายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำทักษะความรู้ไปใช้และความสามารถในการพึ่งตนเอง ตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

รายได้ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับก่อนเข้ารับการฝึกอบรมฯ และหลังการฝึกอบรมฯ แตกต่างกัน พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 40.0 มีความคิดเห็นระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 26.2 เห็นด้วยมาก และร้อยละ 15.4 เห็นด้วยน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.17 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มี

ความคิดเห็นในระดับปานกลางต่อรายได้ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับก่อนเข้ารับการฝึกอบรมฯ และหลังการฝึกอบรมฯ มีความแตกต่างกัน

หลังจากการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว มีรายได้สูงขึ้น พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 43.1 มีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 21.5 เห็นด้วยน้อย และร้อยละ 20.0 เห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.92 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับปานกลางต่อข้อความดังกล่าว

รายได้ของกลุ่มเป้าหมายเพียงพอต่อรายจ่ายในการครองชีพภายหลังการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 41.5 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 38.5 เห็นด้วยในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลางต่อข้อความดังกล่าว

กลุ่มเป้าหมายมีรายได้เสริมจากอาชีพอื่นอีก พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 35.4 มีความคิดเห็นด้วยในระดับปานกลางและน้อยเท่ากัน รองลงมาร้อยละ 13.8 เห็นด้วยในระดับมาก และร้อยละ 13.1 เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.57 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับน้อย

กลุ่มเป้าหมายมีหนี้สินส่วนตัว พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 30.0 มีความเห็นด้วยปานกลาง รองลงมาร้อยละ 26.2 เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด และร้อยละ 20.8 เห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 ซึ่งเป็นคำถามลักษณะเชิงลบ แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง คือเห็นว่าประชากรส่วนใหญ่ไม่มีหนี้สินส่วนตัวหรือมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น

กลุ่มเป้าหมายมีเงินเก็บออมหลังจากหักค่าใช้จ่ายประจำเดือนออกแล้ว พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 41.5 มีความคิดเห็นด้วยน้อยที่สุด รองลงมาร้อยละ 34.6 มีความคิดเห็นในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.87 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับน้อย นั่นคือมีเงินออมเพียงส่วนน้อย

หลังจากฝึกอบรมแล้ว กลุ่มเป้าหมายได้นำความรู้มาดำเนินกิจการเอง หรือรับจ้างเจ้าของกิจการในท้องถิ่น พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 36.9 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง รองลงมาคือร้อยละ 20.0 มีความเห็นด้วยน้อย และร้อยละ 18.5 เห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.80 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง

ในภาพรวมของความคิดเห็นของประชากรผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ต่อด้านรายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำทักษะความรู้ไปใช้และความสามารถในการพึ่งตนเอง ในประเด็นต่างๆ ดังที่ได้กล่าวข้างต้น ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.76 แสดงว่าประชากรมีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4.17)

ตารางที่ 4.17

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ตามความคิดเห็นที่มีต่อรายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำทักษะความรู้ไปใช้และความสามารถในการพึ่งตนเอง

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
- รายได้ที่ท่านได้รับก่อนเข้ารับการฝึกอบรมฯ และหลังการฝึกอบรมฯ แตกต่างกันเพียงใด	14 (10.8)	34 (26.2)	52 (40.0)	20 (15.4)	10 (7.7)	3.17	1.06
- หลังจากการฝึกอบรมฯ พัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว ท่านมีรายได้สูงขึ้น	8 (6.2)	26 (20.0)	56 (43.1)	28 (21.5)	12 (9.2)	2.92	1.02
- รายได้ของท่านเพียงพอต่อรายจ่ายในการครองชีพภายหลังการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน	3 (2.3)	14 (10.8)	54 (41.5)	50 (38.5)	9 (6.9)	2.63	0.85
- ท่านมีรายได้เสริมจากอาชีพอื่นอีก	3 (2.3)	18 (13.8)	46 (35.4)	46 (35.4)	17 (13.1)	2.57	0.96
- ท่านมีหนี้สินส่วนตัว	7 (5.4)	27 (20.8)	39 (30.0)	23 (17.7)	34 (26.2)	3.38	1.23
- ท่านมีเงินเก็บออมหลังจากหักค่าใช้จ่ายประจำเดือนออกแล้ว	1 (0.8)	4 (3.1)	26 (20.0)	45 (34.6)	54 (41.5)	1.87	0.89
- หลังจากการฝึกอบรมฯ แล้ว ท่านได้นำความรู้มาดำเนินกิจการเอง หรือรับจ้างเจ้าของกิจการในท้องถิ่น	10 (7.7)	24 (18.5)	48 (36.9)	26 (20.0)	22 (16.9)	2.80	1.16

$\bar{X} = 2.76$ S.D. = 0.61

3.4 ด้านความพร้อมในการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว และชุมชน/ท้องถิ่น

เป็นการศึกษาความคิดเห็นของประชากรผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานที่มีต่อด้านความพร้อมในการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว และชุมชน/ท้องถิ่น ตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

คู่สมรสของกลุ่มเป้าหมายมีรายได้อื่นเสริมช่วยเหลือครอบครัวด้วย พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 43.6 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 26.9 เห็นด้วยน้อย

และร้อยละ 17.9 มีความเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.78 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง

ครอบครัวของกลุ่มเป้าหมายมีรายได้เพียงพอกับการใช้จ่ายของครอบครัว พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 53.1 มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง รองลงมาคือร้อยละ 29.2 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.56 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นด้วยในระดับน้อย

ครอบครัวของกลุ่มเป้าหมายมีการทะเลาะวิวาทกันจากการที่มีรายได้ไม่เพียงพอ(หลังการฝึกอบรมฯ) พบว่าประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 47.7 มีความเห็นด้วยน้อยที่สุด รองลงมาร้อยละ 40.0 เห็นด้วยน้อย และร้อยละ 12.3 เห็นด้วยในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 ซึ่งเป็นลักษณะคำถามเชิงลบ แสดงว่าประชากรผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานส่วนใหญ่มีความคิดเห็นด้วยในระดับมากที่สุดต่อข้อความดังกล่าว นั่นคือ ครอบครัวของกลุ่มเป้าหมาย ไม่มีการทะเลาะวิวาทกันจากการมีรายได้ไม่เพียงพอ(หลังการฝึกอบรม)

บุตรของกลุ่มเป้าหมายมีค่าใช้จ่ายสำหรับการศึกษา พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 34.6 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 24.4 มีความเห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยมากในจำนวนเท่ากันโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.77 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง

สมาชิกในครอบครัวของกลุ่มเป้าหมายมีค่าใช้จ่ายสำหรับเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อชีวิต พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 40.8 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 36.2 เห็นด้วยมาก และร้อยละ 13.8 เห็นด้วยน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับปานกลาง

ผลการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานทำให้กลุ่มเป้าหมายสามารถนำความรู้ที่ได้ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 35.4 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยมาก รองลงมาร้อยละ 33.1 มีความเห็นด้วยระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง

เมื่อฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว กลุ่มเป้าหมายคิดว่าในภาพรวมผู้ผ่านการฝึกอบรมฯ สามารถช่วยให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 36.9 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยมาก รองลงมาร้อยละ 33.8 มีความเห็นด้วยระดับปานกลาง และร้อยละ 18.5 เห็นด้วยน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.25 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง

เมื่อกลุ่มเป้าหมายและครอบครัวได้รับความเดือดร้อน จะได้รับความเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือเกื้อกูลจากผู้อื่นในชุมชน พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 32.3 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับ

ปานกลาง รองลงมาร้อยละ 21.5 มีความเห็นด้วยมาก และร้อยละ 20.8 เห็นด้วยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 แสดงว่ากลุ่มประชากรส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง

หากเศรษฐกิจในกรุงเทพฯ หรือจังหวัดใหญ่ๆ ดีขึ้น กลุ่มเป้าหมายจะกลับไปทำงานทำอีก พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 28.5 เห็นด้วยน้อยที่สุด รองลงมาร้อยละ 22.3 เห็นด้วยในระดับน้อย และร้อยละ 20.8 เห็นด้วยระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 แสดงว่ากลุ่มประชากรส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง แสดงว่าหากเศรษฐกิจในกรุงเทพฯ หรือจังหวัดใหญ่ๆ เช่นเขตปริมณฑลของกรุงเทพฯ ดีขึ้นกลุ่มเป้าหมายส่วนหนึ่งจะกลับไปทำงานทำอีก

กลุ่มเป้าหมายเต็มใจจะประกอบอาชีพในชุมชนต่อไป พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 36.9 มีความเห็นด้วยมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 30.0 เห็นด้วยมาก และร้อยละ 26.2 เห็นด้วยในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมากต่อข้อความดังกล่าว

ในภาพรวมของความคิดเห็นของประชากรผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานที่มีต่อด้านความพร้อมในการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว และชุมชน/ท้องถิ่น ในประเด็นต่างๆ ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.34 แสดงว่าประชากรมีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4.18)

ตารางที่ 4.18

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ตามความคิดเห็นที่มีต่อความพร้อมในการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว และชุมชน/ท้องถิ่น

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
- คู่สมรสของท่านมีรายได้อื่นเสริมช่วยเหลือครอบครัวด้วย	2 (2.26)	14 (17.9)	34 (43.6)	21 (26.9)	7 (9.0)	2.78	0.93
- ครอบครัวของท่านมีรายได้เพียงพอกับการใช้จ่ายของครอบครัว	0 (0.0)	9 (6.9)	69 (53.1)	38 (29.2)	14 (10.8)	2.56	0.78
- ครอบครัวของท่านมีการทะเลาะวิวาทกันจากการที่มีรายได้ไม่เพียงพอ(หลังการฝึกอบรมฯ)	0 (0.0)	0 (0.0)	16 (12.3)	52 (40.0)	62 (47.7)	4.35	0.69

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
- บุตรของท่านมีค่าใช้จ่ายสำหรับการศึกษา	2 (2.6)	19 (24.4)	27 (34.6)	19 (24.4)	11 (14.1)	2.77	1.06
- สมาชิกในครอบครัวของท่านมีค่าใช้จ่ายสำหรับเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อชีวิต	8 (6.2)	47 (36.2)	53 (40.8)	18 (13.8)	4 (3.1)	3.28	0.89
- ผลการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานทำให้ท่านสามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนของท่าน	14 (10.8)	46 (35.4)	43 (33.1)	23 (17.7)	4 (3.1)	3.33	0.99
- เมื่อฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว ท่านคิดว่าในภาพรวม ผู้ผ่านการฝึกอบรมฯ สามารถช่วยให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น	9 (6.9)	48 (36.9)	44 (33.8)	24 (18.5)	5 (3.8)	3.25	0.96
- เมื่อท่านและครอบครัวได้รับความเดือดร้อน จะได้รับความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือจากผู้อื่นในชุมชน	27 (20.8)	28 (21.5)	42 (32.3)	26 (20.0)	7 (5.4)	3.32	1.17
- หากเศรษฐกิจในกรุงเทพฯ หรือจังหวัดใหญ่ๆ ดีขึ้น ท่านจะกลับเข้าไปหางานทำอีก	27 (13.1)	20 (15.4)	27 (20.8)	29 (22.3)	37 (28.5)	3.38	1.38
- ท่านเต็มใจจะประกอบอาชีพในชุมชนต่อไป	48 (36.9)	39 (30.0)	34 (26.2)	4 (3.1)	5 (3.8)	3.93	1.05

$\bar{X} = 3.34$ S.D. = 0.44

3.5 ด้านการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน

เป็นการศึกษาความคิดเห็นของประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานที่มีต่อการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน ตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

หลังการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว ผลลัพธ์ที่ผลิตได้มีตลาดรองรับ พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 29.2 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อย รองลงมาคือร้อยละ 25.4 เห็นด้วยในระดับปานกลาง และเห็นด้วยน้อยที่สุดจำนวนเท่ากัน และร้อยละ 16.0 เห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.44 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับน้อยต่อข้อความดังกล่าว

มีการรวมกลุ่มอาชีพของผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 32.3 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อย รองลงมาร้อยละ 26.9 เห็นด้วยน้อยที่สุด และร้อยละ 23.8 เห็นด้วยในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.34 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อย ต่อการรวมกลุ่มอาชีพของผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

เมื่อมีรายได้แล้ว มีการนำรายได้มาลงทุนประกอบธุรกิจร่วมกัน พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 36.9 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อยที่สุด รองลงมาร้อยละ 28.5 เห็นด้วยน้อย และร้อยละ 18.5 เห็นด้วยระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.15 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับน้อยต่อข้อความดังกล่าว มีประชากรเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เห็นว่าการนำรายได้มาลงทุนประกอบธุรกิจร่วมกัน

การสนับสนุนด้านทุนประกอบอาชีพในการรวมกลุ่มจากทางราชการ พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 45.5 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อยที่สุด รองลงมาร้อยละ 24.6 เห็นด้วยน้อย และร้อยละ 20.0 เห็นด้วยในระดับปานกลาง ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 8.5 เห็นด้วยมาก และร้อยละ 1.5 เห็นด้วยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.96 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อยต่อการสนับสนุนด้านทุนประกอบอาชีพในการรวมกลุ่มจากทางราชการ

จากการรวมกลุ่มอาชีพทำให้มองเห็นชัดเจนว่าสมาชิกในชุมชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 48.5 มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง รองมาร้อยละ 22.3 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยมาก และร้อยละ 14.6 เห็นด้วยน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.06 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับปานกลางต่อการรวมกลุ่มอาชีพ ทำให้มองเห็นได้ชัดเจนว่าสมาชิกในชุมชนมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ในภาพรวมของความคิดเห็นของประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานที่มีต่อด้านการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน ตามประเด็นต่างๆ ดังที่กล่าวข้างต้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.39 แสดงว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับน้อยต่อด้านการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน กล่าวคือ ยังมีการรวมตัวกันในรูปธุรกิจชุมชนอยู่น้อย (ตารางที่ 4.19)

ตารางที่ 4.19

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน
ตามความคิดเห็นที่มีต่อการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
- หลังการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ มีตลาดรองรับ	5 (3.8)	21 (16.2)	33 (25.4)	38 (29.2)	33 (15.4)	2.44	1.15
- มีการรวมกลุ่มอาชีพของผู้ที่ได้รับ การฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน	4 (3.1)	18 (13.8)	31 (23.8)	42 (32.3)	35 (26.9)	2.34	1.11
- เมื่อมีรายได้แล้ว มีการนำรายได้มาลงทุนประกอบธุรกิจร่วมกัน	2 (1.5)	19 (14.6)	24 (18.5)	37 (28.5)	48 (36.9)	2.15	1.12
- มีการสนับสนุนด้านทุนประกอบอาชีพในการรวมกลุ่มจากทางราชการ	2 (1.5)	11 (8.5)	26 (20.0)	32 (24.6)	59 (45.5)	1.96	1.07
- จากการรวมกลุ่มอาชีพทำให้มองเห็นชัดเจนว่าสมาชิกในชุมชนมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	9 (6.9)	29 (22.3)	63 (48.5)	19 (14.6)	10 (7.7)	3.06	0.98

$\bar{X} = 2.39$ S.D. = 0.84

สรุปผลการศึกษา เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นต่อผลของโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงานใน 5 ด้าน ที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น โดยใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยเป็นเกณฑ์ในการวัดระดับความคิดเห็น โดยเรียงอันดับไว้ ดังนี้

- 1) ด้านการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน
- 2) ด้านความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิต
- 3) ด้านรายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำทักษะความรู้ไปใช้และความสามารถในการพึ่งตนเอง
- 4) ด้านความพร้อมในการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวและชุมชน/ท้องถิ่น
- 5) ด้านการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน (ตารางที่ 4.20)

ตารางที่ 4.20

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าอันดับของคะแนนความคิดเห็นของ
ประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน จำแนกย่อยรายด้าน

ผลของโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
- ด้านการพัฒนาศักยภาพและทักษะ ให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน	3.61	0.63	ระดับมาก
- ด้านความสอดคล้องระหว่างการผลิต และปัจจัยการผลิต	2.83	0.67	ระดับปานกลาง
- ด้านรายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำ ทักษะความรู้ไปใช้ และความสามารถ ในการพึ่งตนเอง	2.76	0.61	ระดับปานกลาง
- ด้านความพร้อมในการช่วยเหลือ สมาชิกในครอบครัว และชุมชน/ท้องถิ่น	3.34	0.44	ระดับปานกลาง
- ด้านการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน	2.39	0.84	ระดับน้อย
รวม	2.99	0.49	ระดับปานกลาง

4.3 อภิปรายผลการศึกษา

4.3.1 วิเคราะห์โครงการฝึกอาชีพในภูมิภาคเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงานสำหรับแรงงานอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ภายใต้โครงการลงทุนเพื่อสังคม

โครงการนี้เป็นแนวทางในมาตรการระยะสั้นของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงาน และสวัสดิการสังคม ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจะเสริมสร้างทักษะอาชีพใหม่ๆ ให้แก่ประชาชนที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน อันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ตามโครงการลงทุนเพื่อสังคมในทั้ง 75 จังหวัด แต่กรมพัฒนาฝีมือแรงงานมิได้ดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการลงทุนเพื่อสังคม ที่จะเสริมสร้างทักษะให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานอันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเท่านั้น กรมพัฒนาฝีมือแรงงานกลับขยายวัตถุประสงค์ของโครงการให้ครอบคลุมไปถึงกลุ่มเกษตรกร คนพิการ ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม คนชรา และผู้ว่างงานโดยทั่วไปนอกเหนือจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่ากรมพัฒนาฝีมือแรงงานมิได้จัด

โครงการฝึกอบรมทักษะอาชีพให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของวัตถุประสงค์ตามโครงการลงทุนเพื่อสังคมอย่างแท้จริง ในการคัดเลือกผู้ที่จะเข้ารับการฝึกอบรมนั้น จะต้องผ่านการคัดเลือก โดยจะต้องมีคุณสมบัติตามที่โครงการกำหนดไว้ เช่น ผู้เข้ารับการฝึกทักษะอาชีพจะต้องเป็นแรงงานที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และมีรายได้เฉลี่ยน้อยกว่ารายได้ตามความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ส่วนผู้ที่ทำหน้าที่รับรองคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการเข้าฝึกอบรมดังกล่าว คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำชุมชน และผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมจะได้รับเบี้ยเลี้ยงตลอดการฝึกอบรม 90 วัน วันละ 50 บาท ต่อคน จากการกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรม การกำหนดตัวบุคคลผู้ที่มีหน้าที่ในการคัดเลือก และการกำหนดเบี้ยเลี้ยงรายวันเช่นนี้ ในทางปฏิบัติอาจจะไม่ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติตามที่ระบุไว้ในโครงการเข้ารับการฝึกอบรมทั้งหมด กล่าวคือ ผู้ที่ไม่มีคุณสมบัติบางคน อาจจะต้องการเข้ารับการฝึกอบรมโดยมีความต้องการที่จะเพิ่มทักษะให้แก่ตนเอง หรือบางคนต้องการเงินค่าเบี้ยเลี้ยง บุคคลเหล่านี้มีโอกาสใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ในทางญาติพี่น้อง หรือในทางสนิทสนมกับผู้ที่มีหน้าที่คัดเลือก เพื่อให้ทำการคัดเลือกตนเข้ารับการฝึกอบรม เมื่อเป็นเช่นนี้ การฝึกอบรมย่อมไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของโครงการ นอกจากนี้บุคคลที่มีคุณสมบัติที่จะเข้ารับการฝึกอบรมได้ ก็อาจมีบางคนที่ไม่มีความตั้งใจจริงในการเข้ารับการฝึกอบรม หากแต่ต้องการเงินค่าเบี้ยเลี้ยง จึงสมัครเข้ารับการฝึกอบรม และเข้ารับการอบรมอย่างแค้นๆ ไปเพียงวันหนึ่งๆ เท่านั้น คนเหล่านี้จึงไม่ได้รับทักษะจากการฝึกอบรมอย่างแท้จริง อันเป็นผลที่อาจทำให้โครงการไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ จึงเห็นว่าการให้เบี้ยเลี้ยงแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเช่นนี้ แม้จะเป็นการจูงใจให้มีผู้เข้ารับการฝึกอบรมและเป็นการกระจายรายได้เข้าสู่ชนบทก็ตาม แต่ก็อาจจะเป็นปัจจัยสาเหตุหนึ่งที่ทำให้โครงการไม่บรรลุผลได้

สำหรับหลักสูตรการฝึกอบรม ควรมีการสนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากขึ้น เนื่องจาก มีการใช้เงินกู้เป็นค่าวัสดุฝึกอาชีพในอัตราที่สูง หากสามารถส่งเสริมให้มีการฝึกอาชีพที่ใช้วัสดุอุปกรณ์ธรรมชาติในท้องถิ่นได้ในปริมาณมากและมีการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า ก็จะทำให้สามารถประหยัดงบประมาณส่วนนี้ไปได้มาก นอกจากนี้ตามแผนงานของกรมพัฒนาฝีมือแรงงานที่จะจัดหลักสูตรการฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานในสาขาอาชีพที่มีตลาดแรงงานอุตสาหกรรมรองรับในพื้นที่ สาขาอาชีพที่มิงานรองรับในท้องถิ่น และสาขาอาชีพที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำไปประกอบอาชีพอิสระได้ โดยประชาสัมพันธ์ให้ผู้ถูกเลิกจ้าง/ว่างงานรวมกลุ่มกันเพื่อจัดฝึกอบรมพัฒนาทักษะอาชีพ แต่ในทางปฏิบัติทางกรมพัฒนาฝีมือแรงงานไม่สามารถทำได้ตามแผนงาน เนื่องจากในบางจังหวัดยังไม่มีกรขยายตัวของอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในจังหวัดเล็กๆ จึงไม่มีตลาดแรงงานอุตสาหกรรมรองรับในพื้นที่ บางจังหวัดยังไม่มีงานในท้องถิ่นรองรับอาชีพที่กรมพัฒนาฝีมือแรงงานจะจัดฝึกอบรมให้ ส่วนสาขาอาชีพที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำไปประกอบอาชีพอิสระได้ ก็ไม่สามารถบรรลุผลได้ เพราะหลังจากฝึกอบรมแล้ว ผู้ที่เข้ารับการ

ฝึกอบรมยังไม่มีทุนทรัพย์พอที่จะประกอบกิจการเองได้ กรมพัฒนาฝีมือแรงงานจึงต้องมีโครงการให้การสนับสนุนทางการเงินรองรับไว้ด้วย

ส่วนระยะเวลาการฝึกอบรมที่จำกัดไว้ว่า ไม่ว่าจะโครงการฝึกอาชีพใดจะกำหนดระยะเวลาการฝึกอบรมไว้ที่ 90 วันเท่ากันทั้งหมด ย่อมมีผลทำให้การฝึกทักษะอาชีพบางอาชีพไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจาก แต่ละทักษะอาชีพมีความยากง่ายแตกต่างกัน ดังนั้น ทางกรมพัฒนาฝีมือแรงงานควรมีการปรับระยะเวลาการฝึกอบรมให้ยืดหยุ่นได้ตามทักษะอาชีพที่จัดฝึกในแต่ละทักษะอาชีพอย่างเหมาะสมมากกว่าที่กำหนดไว้ตายตัว

4.3.2 วิเคราะห์ผลการศึกษา

จากตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและการพัฒนาสังคมของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ศึกษาโดย รศ.ดร.อมรา พงศาพิชญ์¹ ได้แบ่งตัวชี้วัดออกเป็น 4 ชุด คือ ชุดตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นความสามารถในการพึ่งตนเอง ชุดตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นการรวมตัวขององค์กรประชาชน ชุดตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นการมีส่วนร่วมของประชาชน และชุดตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นความเป็นธรรมในสังคม ในการศึกษาโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม รวมถึงผลที่ได้จากการดำเนินโครงการฝึกอาชีพ โครงการฝึกอาชีพในภูมิภาคเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงานสำหรับแรงงานอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ภายใต้โครงการลงทุนเพื่อสังคมนี้อาศัยตัวชี้วัดต่างๆ เหล่านี้บางตัว โดยได้แบ่งตัวชี้วัดดังกล่าวออกเป็น 5 ด้านเพื่อให้สอดคล้องกับการศึกษาทางด้านเศรษฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์ คือ ด้านการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้มีรายได้น้อย ยากจน ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ด้านความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิต ด้านรายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำทักษะความรู้ไปใช้และความสามารถในการพึ่งตนเอง ด้านความพร้อมในการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวและชุมชน/ท้องถิ่น และด้านการรวมกลุ่มในรูปแบบธุรกิจชุมชน จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

¹ อมรา พงศาพิชญ์, “การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและการพัฒนาสังคม,” *วารสารประชาคมวิจัย* 24(มีนาคม 2542): 10-18.

1. ด้านการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้มีรายได้น้อย ยากจน ถูกเลิกจ้าง และว่างงาน

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้มีรายได้น้อย ยากจน ถูกเลิกจ้าง และว่างงาน พบว่า ประชากรที่ศึกษาทั้งในภาพรวม และเฉพาะกลุ่มผู้ที่ลาออกจากกิจการ ถูกเลิกจ้างขณะกิจการยังไม่เลิก และว่างงานเนื่องจากบริษัทเลิกกิจการ กว่ร้อยละ 90 ให้ความสนใจในการเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เนื่องจากต้องการเพิ่มความรู้ความสามารถและทักษะอาชีพให้แก่ตนเอง แม้ว่าประชากรบางรายจะทราบว่า มีเบี้ยเลี้ยงในระหว่างการฝึกอบรม แต่คำตอบในลักษณะนี้อาจไม่ได้มาจากความคิดเห็นที่แท้จริงของประชากรตัวอย่างก็ได้ เนื่องจากต้องการสร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่ตนเองว่า ต้องการเพิ่มทักษะความรู้ให้แก่ตนเองมากกว่าค่าเบี้ยเลี้ยงรายวันซึ่งก็นับเป็นแรงจูงใจตัวหนึ่งเช่นกัน ซึ่งจากการจัดการฝึกอบรมและเพิ่มทักษะอาชีพให้แก่แรงงานเหล่านี้ สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมในขณะนั้น โดยได้กำหนดแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงานให้แรงงานมีทักษะความรู้ความสามารถที่สูงขึ้น เพื่อรองรับการปรับตัวของโครงสร้างอุตสาหกรรมในอนาคต และเพื่อสนับสนุนการขยายตัวของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งการดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าว ได้ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน มีการดำเนินงานโครงการฝึกอาชีพให้แก่ผู้ว่างงาน โดยใช้งบประมาณเงินกู้จากธนาคารโลก ภายใต้โครงการลงทุนเพื่อสังคม (SIP) มีเป้าหมายเพื่อบรรเทาผลกระทบต่อสังคมในระยะสั้น อันเกิดจากวิกฤติทางเศรษฐกิจ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อจัดให้มีการฝึกอบรมแก่ผู้ว่างงานเพื่อเพิ่มโอกาสในการได้งานทำ เพื่อให้เกิดการจ้างงานโดยเร่งด่วนด้วยการสนับสนุนโครงการที่ใช้แรงงานเป็นหลัก และสนับสนุนโครงการทางสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการลดงบประมาณ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าโครงการลงทุนเพื่อสังคมนี้นี้เป็นโครงการที่สอดคล้องกับโครงการตามแนวคิดโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Nets) ซึ่งเป็นกลไกที่เกิดขึ้นจากภายนอกสังคมเพื่อช่วยเหลือคนในสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาประเทศที่ล้มเหลวตามระบบทุนนิยมที่ผ่านมา ให้มีสภาพความเป็นอยู่หรือมาตรฐานชีวิตที่ไม่ต่ำกว่าระดับที่มนุษย์พึงมี ฌรงค์ เพ็ชรประเสริฐ² กล่าวไว้ว่า รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยมีนโยบายที่จะส่งเสริมสภาพความเป็นอยู่หรือคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น โดยมีนโยบายด้านพัฒนาศักยภาพ ความคิด จิตใจ และทักษะของประชาชน ซึ่งจะเน้นหนักไปที่ตัวคนและชุมชน คือการพัฒนาให้คนมีศักยภาพที่จะคิด ที่จะพัฒนา มีจริยธรรม

² ฌรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, “โครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม(Social Safety Net): ความหมาย แนวคิด ทฤษฎี บทบาท และความสำคัญต่อสังคม,” เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเรื่อง การสำรวจองค์ความรู้เชิงแนวคิด ทฤษฎี บทบาท และความสำคัญต่อสังคมของโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม เสนอที่โรงแรมเอเชีย กรุงเทพมหานคร 15 พฤศจิกายน 2542.

รับผิดชอบต่อส่วนรวม เคารพต่อสิทธิและพิทักษ์สิทธิมนุษยชน เป็นการพัฒนาให้คนมีอารยธรรม โดยในช่วงไม่กี่ปีมานี้ องค์กรเอกชนหลายองค์กรได้หันมาสนใจการพัฒนาทางวัฒนธรรม อนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น พัฒนาศักยภาพของชุมชนกันมาก และกดดันให้หน่วยงานของรัฐต้องหันมาสนใจงานด้านนี้มากขึ้น

สำหรับผลการศึกษาทักษะอาชีพที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานตรงกับความชอบหรือความถนัดหรือไม่นั้น พบว่าประชากรที่ศึกษาทั้งโดยรวม และเฉพาะกลุ่มผู้ที่ถูกเลิกจ้าง และว่างงาน เห็นด้วยในระดับมาก ว่าการพัฒนาฝีมือแรงงานตรงกับความชอบหรือความถนัด มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้วไม่ตรงกับความชอบหรือความถนัด ซึ่งให้เห็นว่าแรงงานส่วนน้อยเหล่านี้เข้ารับการฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานเนื่องจากต้องการเบียดเบียนรายวันระหว่างการฝึกอบรมมากกว่าต้องการเพิ่มทักษะอาชีพอย่างแท้จริง ซึ่งในการฝึกอาชีพให้แก่แรงงานนี้ เป็นการสร้างทางเลือกและสร้างโอกาสในการมีงานทำให้แก่กลุ่มผู้มีรายได้น้อย ยากจน ผู้ถูกเลิกจ้าง และว่างงาน ให้มีความรู้ความสามารถและทักษะฝีมือในสาขาอาชีพต่างๆ เพื่อนำความรู้ไปประกอบอาชีพและหางานทำต่อไป ตามวัตถุประสงค์ของโครงการลงทุนเพื่อสังคมของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน สาเหตุที่ประชากรโดยภาพรวมและประชากรที่ถูกเลิกจ้าง และว่างงานมีความคิดเห็นว่าทักษะอาชีพที่ฝึกให้ตรงกับความชอบหรือความถนัดนั้น เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ที่พบเป็นแรงงานเพศหญิง ซึ่งมีความถนัดในด้านการตัดเย็บเสื้อผ้า งานเย็บจักรอุตสาหกรรม หรืองานอุตสาหกรรมศิลป์อื่นๆ ที่ทางกรมพัฒนาฝีมือแรงงานค่อนข้างเน้นจัดฝึกอบรมด้านงานอุตสาหกรรมศิลป์ให้เป็นอย่างมาก ประกอบกับ แรงงานที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานส่วนมาก เคยทำงานในด้านเหล่านี้มาแล้วหรือพอที่จะมีพื้นฐานด้านทักษะอาชีพที่ได้รับการเข้าฝึกอยู่ก่อน สำหรับแรงงานที่เป็นเพศชายที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ก็จะได้รับ การฝึกอบรมทักษะฝีมือเพิ่มเติมในด้านช่างยนต์ ช่างเดินสายไฟในอาคาร ช่างเชื่อมไฟฟ้า ช่างซ่อมเครื่องยนต์เล็กเพื่อการเกษตร เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งก็นับได้ว่าตรงตามความถนัดและความต้องการของแรงงานเพศชายเช่นกัน นอกจากนี้ประชากรบางส่วนที่ได้ผ่านการฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานแล้ว ยังต้องการมีทักษะความรู้ในด้านอื่นๆนอกเหนือจากที่ได้รับการฝึกอบรมมาแล้ว หรือต้องการฝึกอบรมในทักษะเดิม แต่ในระดับที่สูงขึ้น แสดงให้เห็นถึงความกระตือรือร้นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมฯ เมื่อเป็นเช่นนี้ทางกรมพัฒนาฝีมือแรงงานจึงควรเร่งตอบสนองความต้องการของบุคคลเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง

ในด้านการหางานทำภายในจังหวัด เมื่อพิจารณาจากภาพรวม พบว่า ประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานส่วนใหญ่หางานทำในจังหวัดได้น้อยกว่าเมื่อเทียบกับประชากรโดยภาพรวมที่รวมกลุ่มเกษตรกรเข้าไว้ด้วย เนื่องจากประชากรที่เป็นเกษตรกรยังคงยึดติดอยู่กับพื้นที่ ทำการเกษตรกรรม และยามว่างจากการทำเกษตรกรรม จึงจะนำเอาทักษะความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปใช้ในรูปของการรับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้า การรับงานมาทำที่บ้าน ต่างจากประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่าง

งานอันเนื่องมาจากวิกฤติเศรษฐกิจ ซึ่งส่วนมากไม่มีที่ดินเป็นของตนเองในการทำเกษตรกรรม แม้ก็จะพอหางานทำในจังหวัดได้ แต่ก็อยู่ในสัดส่วนที่ต่ำกว่า เนื่องจากโรงงานที่เคยทำงานบางส่วนต้องปิดกิจการ บางส่วนต้องลดจำนวนคนงานลง รวมถึงงานที่เคยรับมาทำตามบ้านก็มีปริมาณที่ลดลงจากเดิม

นอกจากนี้ จากการศึกษาพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่เห็นว่า พวกเขาได้รับความรู้ด้านอื่นๆนอกเหนือจากการฝึกอบรม เช่น เหตุการณ์บ้านเมือง ภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน แหล่งการทำงาน ฯลฯ ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย ในประชากรทั้งสองกลุ่ม โดยกลุ่มที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานได้ค่าเฉลี่ยที่ต่ำกว่า แสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานมีความต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านอื่นๆที่เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการหางานทำ เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตนเองให้มากขึ้นกว่าเดิม

โดยสรุปในด้านการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้มีรายได้น้อย ยากจน ถูกเลิกจ้างและว่างงาน พบว่าบุคคลที่เข้ารับการฝึกอบรมได้รับการพัฒนาศักยภาพและทักษะตรงกับความต้องการหรือความถนัด ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการลงทุนเพื่อสังคมของรัฐบาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรเทาปัญหาสังคมอันเนื่องมาจากวิกฤติเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาการว่างงานด้วยการฝึกอบรมทักษะอาชีพ การสร้างงาน และโอกาสให้การสร้างรายได้ให้แก่บุคคลผู้ได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจดังกล่าว โดยเฉพาะในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและยากจน

2. ด้านความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิต

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับด้านความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิต พบว่า ค่าเฉลี่ยของประชากรทั้งสองกลุ่ม (ทั้งประชากรโดยภาพรวม และ ประชากรกลุ่มผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน) อยู่ในระดับปานกลาง โดยเมื่อพิจารณาแต่ละข้อคำถามแล้ว พบว่า ประชากรที่ศึกษากว่าร้อยละ 70 เห็นว่าวิทยากรมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และทักษะฝีมือ ทั้งนี้เนื่องจากวิทยากรที่ฝึกอาชีพให้แก่แรงงานเหล่านี้ เป็นครูฝึกอาชีพของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ครูของสถาบันราชภัฏประจำจังหวัดนั้นๆ รวมถึงบุคคลภายนอกซึ่งมีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาชีพต่างๆ ที่มาสมัครและผ่านการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานและอบรมเทคนิคการสอนงานให้เป็นอย่างดีแล้ว นอกจากนี้ พบว่า ประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานประมาณร้อยละ 60 (น้อยกว่าเมื่อพิจารณาประชากรโดยภาพรวมเล็กน้อย) เห็นว่า หลักสูตรการฝึกอบรมตรงกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ทั้งนี้จากความคิดเห็นของผู้ที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานเห็นว่า ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำเช่นนี้ การฝึกทักษะอาชีพใดๆให้แก่พวกเขาในขณะที่ไม่มีงานทำ ย่อมเป็นการตอบสนองความต้องการของพวกเขาได้พอสมควร ทั้งนี้เพราะบางแห่งยังคงพอมีโรงงาน

อุตสาหกรรมในจังหวัดเปิดดำเนินการอยู่ หากภาวะเศรษฐกิจดีขึ้น พวกเขาย่อมมีโอกาสที่จะได้รับการพิจารณาให้เข้าทำงานใหม่มากกว่าผู้ที่ไม่ได้เพิ่มพูนความรู้และทักษะ รวมถึงการมีโอกาสรับงานจากที่อื่นๆมาทำที่บ้านในลักษณะ Sub-contract หรือ Home working ในขณะที่ประชากรส่วนน้อยเท่านั้นที่เห็นว่าทักษะอาชีพที่ฝึกให้ไม่ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น เช่น ช่างเดินสายไฟในอาคาร ช่างทำเหล็กดัด เป็นต้น เพราะหลังจากฝึกอบรมมาแล้วหางานทำได้ยากในชุมชน เมื่อพิจารณาถึงตลาดแรงงานรองรับภายหลังจากการฝึกอบรมแล้ว พบว่า ตลาดแรงงานรองรับผู้จบการฝึกอบรมทักษะอาชีพยังคงมีอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจยังไม่ฟื้นตัว ตัวของผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานเองไม่สามารถเข้าถึงตลาดแรงงานได้ด้วยตนเอง ขาดความช่วยเหลือจากทางราชการ จากความสัมพันธ์ระหว่างการฝึกทักษะอาชีพ และตลาดแรงงานรองรับนี้ เมื่อพิจารณาทางด้านทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์แล้ว ควรจะต้องมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี แต่จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าทางกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมยังมีข้อบกพร่องในด้านการจัดความสัมพันธ์ระหว่างการฝึกอบรมทักษะอาชีพ และการหาตลาดแรงงานรองรับ ดังนั้นทางกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมจึงควรมีการประสานความร่วมมือระหว่างกรมต่างๆของกระทรวงฯ โดยก่อนเริ่มจัดการฝึกอบรมทักษะอาชีพให้แก่แรงงานโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ควรให้กรมการจัดหางานสำรวจตลาดแรงงานก่อนว่า ขณะนั้นตลาดแรงงานมีความต้องการแรงงานประเภทใด แล้วจึงค่อยมีการจัดฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานด้านนั้นๆให้ เพื่อจะได้เกิดความสอดคล้องกันระหว่างการฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานและตลาดแรงงานรองรับ และจากการขาดตลาดแรงงานรองรับในชุมชน ทำให้แรงงานในวัยหนุ่มสาวต่างมุ่งหน้ากลับเข้ามาทำงานในเมืองใหญ่ๆ หรือในกรุงเทพฯ แทนที่จะอยู่ในชุมชน ถ้าจะยังคงมีแรงงานหนุ่มสาวที่อยู่ในชุมชนก็จะเป็นเพียงกลุ่มที่มีความจำเป็นด้านครอบครัวเท่านั้นที่ยังคงอยู่ในพื้นที่

ในขณะที่ตลาดแรงงานรองรับยังมีอยู่ในระดับต่ำในภาวะเศรษฐกิจที่ยังไม่ฟื้นตัวนั้น แรงงานกลุ่มที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน รวมถึงแรงงานที่เป็นเกษตรกร ก็ยังสามารถนำเอาทักษะความรู้มาใช้ได้ แม้จะอยู่ในสัดส่วนที่ไม่สูงมากนักก็ตาม โดยแรงงานกลุ่มนี้จะนำทักษะความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมฯ ไปช่วยเหลือเพื่อนบ้านหรือสมาชิกในครอบครัวได้ เช่นช่วยเหลือเพื่อนบ้านซ่อมรถจักรยานยนต์ หรือซ่อมเครื่องจักรกลทางการเกษตรของตนเอง หรือที่จะเห็นได้ชัดเจนและมากที่สุด คือ การตัดเย็บเสื้อผ้าให้แก่คนในครอบครัวและญาติพี่น้อง

สำหรับผลการศึกษาเกี่ยวกับความช่วยเหลือของทางราชการในการช่วยจัดหางาน และเงินกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพทั้งกลุ่มประชากรโดยรวม และกลุ่มผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน กว่าร้อยละ 70 เห็นว่า ส่วนราชการยังให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านการจัดหางานให้และการให้เงินกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพเป็นรายบุคคลอยู่ในระดับที่น้อย หรือแทบจะไม่มีการให้ความช่วยเหลือด้านดังกล่าว ซึ่งในส่วนนี้รัฐบาลควรให้ความช่วยเหลือประชาชนในสถานการณ์ภาวะเศรษฐกิจยังไม่ดี

ขึ้น เนื่องจาก ประชาชนส่วนใหญ่ที่เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน โดยเฉพาะกลุ่มผู้ที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน เป็นกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจ และส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ไม่มีอาชีพอื่น ๆ เพื่อเสริมรายได้และเป็นทุนเก็บสะสมให้แก่ครอบครัว จึงเป็นการยากที่พวกเขาเหล่านี้จะตั้งตัวได้ถ้าปราศจากความช่วยเหลือจากทางราชการ ดังนั้นกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมเองจึงควรมีโครงการต่อเนื่องในด้านเงินทุนสำหรับประชาชนในการประกอบอาชีพหรือสร้างแหล่งงานเพื่อรองรับบุคคลกลุ่มนี้ รวมถึงต้องส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของแรงงานในการบริหารสถานประกอบการ และสนับสนุนให้เกิดกลไก ทวิภาคีในสถานประกอบการด้วย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง

จากการศึกษาในด้านการใช้ทักษะอาชีพให้แก่แรงงานโดยพิจารณาจากทั้งสองกลุ่มพบว่า ในด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นในการฝึกอบรมทักษะอาชีพ และภายหลังจากการใช้ทักษะอาชีพแล้ว ยังมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นอยู่น้อย แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับทักษะอาชีพที่ฝึกให้แก่แรงงานในแต่ละสาขาอาชีพ และในแต่ละจังหวัด เช่นในสาขาช่างทอผ้าไหมมัดหมี่ ที่ฝึกในจังหวัดอุบลราชธานี ก็สามารถใช้วัสดุจากธรรมชาติในท้องถิ่นได้ โดยการเลี้ยงไหมเอง หรือสาขางานช่างประดิษฐ์ ที่ประดิษฐ์ดอกไม้จากรังไหม หรือเย็บไม้ชนิดต่างๆ ก็สามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นในการผลิตได้เช่นกัน แต่สำหรับสาขาช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า หรือวิชาชีพด้านไฟฟ้า เครื่องยนต์ต่างๆ ก็เป็นไปได้ยากที่จะใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น เพราะต้องใช้ทั้งเครื่องมือ เครื่องจักรที่ทันสมัย ที่ต้องอาศัยปัจจัยเหล่านี้จากในเมือง และต้นทุนของเครื่องมือเหล่านี้ก็ค่อนข้างสูงสำหรับชาวบ้านที่จะจัดหาเองได้ในการประกอบอาชีพภายหลังการฝึกอบรมแล้ว นอกจากนี้ประชากรส่วนใหญ่ในทั้งสองกลุ่ม ประมาณร้อยละ 50 - 70 เห็นว่าหลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานมีลักษณะสืบทอดศิลปะ งานฝีมือ เนื่องจากประชากรตัวอย่างที่ศึกษาพบส่วนใหญ่ เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานในด้านการเย็บจักรอุตสาหกรรม การตัดเย็บเสื้อผ้า งานช่างประดิษฐ์ (งานอุตสาหกรรมศิลป์) ซึ่งเป็นสาขาที่ต้องใช้ฝีมือและความละเอียดมากพอสมควร เป็นงานที่สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปพื้นบ้าน เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศในอนาคตได้อย่างมั่นคง ซึ่งแนวทางการพัฒนาเช่นนี้สอดคล้องกับของ อานันท์ กาญจนพันธุ์³ ที่ได้ศึกษาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนา โดยเห็นว่า การที่จะพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าได้จำเป็นต้องทำความเข้าใจว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนามีความเกี่ยวข้องกันอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้เข้าใจและรู้จักพัฒนาประเทศได้อย่างถูกต้อง พร้อมทั้งปรับเอา

³ อานันท์ กาญจนพันธุ์, “ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนา,” ใน เศรษฐศาสตร์การเมือง วิกฤติครอบครักรัฐบาลอุจาด (เพื่อชุมชน), ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543), หน้า 196-209.

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างหลากหลายมาใช้ให้เหมาะสมกับการพัฒนาที่จะก้าวหน้าต่อไปในอนาคต ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนา เพราะ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องของกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Situated Knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่ขึ้นอยู่กับ การปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีลักษณะเป็นการผสมผสานการเรียนรู้จากที่มาของความรู้ที่หลากหลายไม่ยึดติดอยู่กับความรู้ชนิดใดชนิดหนึ่งอย่างเดี่ยว และมีกระบวนการจัดการที่มีลักษณะเชิงซ้อน การเข้าใจระบบการจัดการเชิงซ้อนช่วยให้สามารถพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนา การพัฒนาจึงจำเป็นต้องอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ⁴ ทฤษฎีใหม่เป็นเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่บุคคลรู้จักพอ และเป็นระบบการผลิตที่เริ่มต้นจากระดับความพอเพียงที่จะเลี้ยงชีวิตของบุคคลและสมาชิกในครอบครัว ทฤษฎีใหม่นี้ยังเป็นทฤษฎีที่มองถึงความสมดุลในสัมพันธภาพระหว่างสังคมมนุษย์ และระบบธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ทั้งในแง่ความสัมพันธ์ทางสังคม การพัฒนาทางปัญญาหรือวิชาจนเป็นฐานความคิดที่แข็งแกร่งของสังคม การรู้ประโยชน์ตนและท่าน จะนำไปสู่คุณธรรมในเรื่องการรู้จักสามัคคีอันเป็นคุณธรรมที่จำเป็นต่อการทำงานร่วมกัน

สำหรับในเรื่องของความพอใจในการประกอบอาชีพระหว่างในเมืองและในท้องถิ่น ประชากรตัวอย่างในภาพรวมพอใจที่จะประกอบอาชีพในท้องถิ่นมากกว่าร้อยละ 70 สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะในกลุ่มประชากรตัวอย่างในภาพรวมนี้ มีกลุ่มเกษตรกรรวมอยู่ด้วย ซึ่งเป็นพวกที่มีที่ดินทำมาหากินเป็นของตนเอง จึงยึดติดอยู่กับพื้นที่ไม่ยอมย้ายไปทำงานที่อื่น เนื่องจากถึงอย่างไรก็มีอาชีพที่สร้างรายได้ให้ตนเองและครอบครัวได้ โดยการทำอาชีพทางการเกษตรกรรม และนอกจากนี้คนพวกนี้ยังไม่ค่อยมีพื้นฐานอาชีพด้านอื่น จึงพอใจที่จะยังคงอยู่ในพื้นที่ชุมชนเดิม แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะผลที่ได้จากกลุ่มผู้ที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน พบว่าประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานเกือบร้อยละ 60 มีความพอใจที่จะประกอบอาชีพในเมืองมากกว่าในท้องถิ่น เนื่องจากยังคงมีความคิดว่าการเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯหรือปริมณฑล จะสามารถสร้างรายได้ได้ดีกว่าทำงานในชุมชน และอีกสาเหตุหนึ่งผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานดังกล่าวบางส่วน ยังคงติดเพื่อนที่ยังคงทำงานอยู่ในกรุงเทพฯหรือปริมณฑล รวมถึงยึดติดกับความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสถานประกอบการในกรุงเทพฯหรือปริมณฑล ส่วนประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานส่วนที่เหลือยังคงพอใจในการประกอบอาชีพในชุมชน เนื่องจาก ยังไม่แน่ใจภาวะการทำงานทำในกรุงเทพฯและปริมณฑล ว่าจะสามารถหางานทำได้อย่างมั่นคงหรือไม่ ประกอบกับจังหวัดที่ผู้

⁴ นวัตกรรม ฉิมพาลี, "ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ : มิติด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม," นิตยสารการประชาสงเคราะห์ 44 (กรกฎาคม - สิงหาคม 2543), หน้า 34-44.

ศึกษาเลือกทำการศึกษา เป็นจังหวัดใหญ่ที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงยังมีโรงงานอุตสาหกรรม และธุรกิจร้านค้าในตัวเมืองเปิดดำเนินการอยู่บ้าง เช่น โรงงานทอกระสอบในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ศูนย์อุตสาหกรรมตัดเย็บเสื้อผ้า รองเท้า และธุรกิจร้านซ่อมรถจักรยานยนต์หลายแห่งในจังหวัดขอนแก่น เป็นต้น

3. ด้านรายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำทักษะความรู้ไปใช้และความสามารถในการพึ่งตนเอง

จากผลการศึกษาในด้านรายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำทักษะความรู้ไปใช้และความสามารถในการพึ่งตนเอง พบว่า ประชากรกลุ่มผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานมีรายได้ก่อนฝึกอบรมฯ และหลังฝึกอบรมฯ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ ก่อนเข้ารับการฝึกอบรมประชากรที่ศึกษาทั้งสองกลุ่ม มีรายได้โดยเฉลี่ยประมาณ 500-1,000 บาทต่อเดือน แต่หลังจากที่ได้รับการฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานแล้ว แรงงานที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานส่วนหนึ่ง สามารถหางานทำได้ โดยรับจ้างทำงานในโรงงาน เช่น โรงงานทอกระสอบ โรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอ หรือตามร้านค้าต่างๆ ในตัวจังหวัดที่ยังมีความสามารถในการรับคนงานไว้ทำงาน และสามารถสร้างรายได้ให้แก่ตนเองได้มากขึ้นจากเดิม โดยรายได้ที่ได้รับอยู่ในช่วง 3,000-5,000 บาทต่อเดือน ตามระดับค่าจ้างขั้นต่ำ สำหรับแรงงานที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานอีกส่วนหนึ่ง รวมถึงกลุ่มเกษตรกรที่ไม่สามารถเข้าทำงานตามสถานประกอบการต่างๆ ได้ บางคนจะแสวงหางานมาทำที่บ้านในลักษณะ Sub-contract หรือ Home working ส่วนใหญ่เป็นแรงงานหญิงอายุ 30 ปีขึ้นไป ทำให้สามารถสร้างรายได้ให้ตนเองได้สูงขึ้น แต่ไม่สูงเท่ากับกลุ่มประชากรที่ทำงานรับจ้างตามโรงงานอุตสาหกรรม หรือสถานประกอบการในเมือง โดยรายได้ที่ได้รับอยู่ในช่วง 2,000-3,000 บาทต่อเดือน และนอกจากนี้ ประชากรกลุ่มนี้ยังประสบปัญหาในด้านการไม่มีงานทำอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน สภาอุตสาหกรรมจังหวัด ฯลฯ ควรเข้ามามีบทบาทในการจัดหางานให้ทำอย่างต่อเนื่องและต้องมีมาตรการป้องกันการกดราคาผลผลิตด้วย

สำหรับกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ได้นำเอาทักษะอาชีพที่ได้รับการฝึกอบรมไปใช้ประกอบอาชีพ และยังคงทำงานด้านการเกษตรกรรม ก็ได้มีการนำเอาทักษะความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการช่วยเหลือคนในครอบครัว เพื่อนบ้าน หรือรับจ้างเล็กๆ น้อยๆ ในชุมชน ระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้นจึงเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยหรือไม่เพิ่มขึ้นเลย ซึ่งประชากรส่วนนี้ถือเป็นประชากรส่วนใหญ่ของกลุ่มประชากรที่ศึกษาพบ ผลการศึกษาที่ได้จึงพบว่า ประชากรส่วนใหญ่ยังคงมีรายได้ภายหลังจากการฝึกอบรมแล้ว เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น โดยอยู่ในระดับไม่เกิน 2,500 บาทต่อเดือน ทำให้ประชากรส่วนใหญ่ยังคงมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ทั้งนี้เพราะว่าแม้ว่าประชากรจะสามารถสร้างรายได้ให้แก่ตนเองได้เพิ่มขึ้นก็ตาม แต่ในขณะเดียวกันสภาพการครองชีพ ราคาสินค้าและ

บริการที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีพก็เพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย รวมถึงราคาปัจจัยการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่ราคาผลผลิตลดต่ำลง แสดงให้เห็นถึงความไม่สมดุลระหว่างรายรับกับรายจ่าย ทำให้ระดับเงินเก็บออมของประชากรยังคงอยู่ในระดับต่ำ และจากการศึกษายังพบว่า ประชากรที่เป็นกลุ่มเกษตรกรส่วนน้อยที่สามารถสร้างรายได้เสริมจากอาชีพอื่นๆได้ เมื่อเทียบกับกลุ่มประชากรที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน เนื่องจากความกระตือรือร้นในการแสวงหาอาชีพเสริมระหว่างคนสองกลุ่มที่แตกต่างกัน แต่ประชากรที่สามารถสร้างรายได้เสริมให้แก่ตนเองได้ก็มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น เนื่องจากในภาวะเศรษฐกิจเช่นนี้ การหางานทำเสริมจากงานหลักที่หายากอยู่แล้วนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย แต่จากภาวะดังกล่าวก็ไม่ได้ทำให้ประชากรที่พบส่วนใหญ่สร้างภาระหนี้สินให้แก่ตนเองและครอบครัวมากนัก

นอกจากนี้ ภายหลังจากการฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานแล้ว ผู้ที่ได้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำเอาความรู้ที่ได้รับมาดำเนินกิจการเอง หรือรับจ้างเจ้าของกิจการในท้องถิ่นได้พอสมควร โดยส่วนมากจะอยู่ในรูปของการรับจ้างเจ้าของกิจการในท้องถิ่นหรือในตัวจังหวัดมากกว่าที่จะเปิดกิจการเป็นของตนเอง เนื่องจากปัญหาเรื่องเงินลงทุนในการตั้งกิจการอิสระ และอุปกรณ์มีราคาสูง จะมีก็แต่ประชากรตัวอย่างบางรายซึ่งเป็นส่วนน้อยเท่านั้น ที่มีทุนพอเปิดร้านอิสระเองได้ เช่น ร้านรับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี ร้านเสริมสวย หรือร้านจำหน่ายและซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า เป็นต้น ดังนั้น รัฐบาลจึงต้องส่งเสริมด้านเงินทุนประกอบอาชีพอิสระ เช่น ตามโครงการ Micro Credit Program ตามโครงการลงทุนเพื่อสังคมโดยให้ความช่วยเหลือผ่านธนาคารออมสิน (SIF) เพื่อให้ประชาชนกู้ และสามารถตั้งธุรกิจขนาดเล็กเองได้ ซึ่งจากงานวิจัยของวรวิทย์ เจริญเลิศ⁵ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ที่กู้เงินจากกองทุนนี้ไป ไม่ได้นำเงินไปดำเนินกิจการอิสระ แต่จะนำไปใช้บริโภคในครัวเรือนและใช้หนี้สินที่มีอยู่ เนื่องจากการนำเงินไปลงทุนทำการผลิตเองจะก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องการจัดหาตลาดรองรับผลผลิตเพราะหาได้ยาก ดังนั้นจึงต้องมีการส่งเสริมควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดจากภาครัฐในการส่งเสริมให้ประชาชนใช้ประโยชน์จากเงินกู้ดังกล่าวให้ตรงตามวัตถุประสงค์ และต้องมีการตรวจสอบการใช้เงินกู้ภายหลังเพื่อให้การใช้เงินกู้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ด้วย อันเป็นการสอดคล้องกับข้อเสนอนโยบายเศรษฐกิจเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไปในอนาคตของ เกษียร เตชะพีระ⁶ ที่ได้เสนอไว้ว่าควรเน้นแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจจริงคือ ภาคอุตสาหกรรม ซึ่งเน้นส่งเสริมอุตสาหกรรมและบริการขนาดกลางและขนาดย่อม

⁵ Voravidh Charoenloet, "Study on Implementation of Employment/Income Generating Projects to Alleviate the Economic crisis Impacts in Thailand," 2001.

⁶ เกษียร เตชะพีระ, ถิ่นกาขาว : เศรษฐกิจการเมืองไทยใต้เงาไอเอ็มเอฟ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2542).

4. ด้านความร่วมมือในการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว และชุมชน/ท้องถิ่น

ผลการศึกษาด้านความร่วมมือในการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวและชุมชน/ท้องถิ่น พบว่า ประชากรทั้งสองกลุ่มหลังเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว โดยภาพรวมสามารถช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวและชุมชนได้ในระดับปานกลางโดยได้ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.34 เท่ากัน เมื่อพิจารณาแต่ละข้อคำถาม พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ที่ศึกษาซึ่งเป็นสตรีจะเป็นกำลังสำคัญของครอบครัว เป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจในครอบครัว รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในครอบครัว ทำงานหนักทั้งงานบ้านและงานนอกบ้าน โดยพบว่าคู่สมรสมีรายได้อื่นมาช่วยเหลือครอบครัวในจำนวนไม่มากนัก จึงยังคงทำให้รายได้ของครอบครัวยังไม่สมดุลกับรายจ่ายของครอบครัวเท่าที่ควร ประกอบกับบรรณนิมในการครองชีพโดยเฉพาะในหมู่ลูกหลานเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสทุนนิยมที่ผ่านมามีแต่ยังไม่มากนัก ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานไทยอาจขัดสนและคับแคบขึ้นบ้าง แต่ถึงกระนั้นสมาชิกในครอบครัวของประชากรกลุ่มตัวอย่างก็มีค่าใช้จ่ายที่เพียงพอสำหรับเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อชีวิต โดยครอบครัวจะต้องตัดลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นบางด้านลงสำหรับในเรื่องการศึกษาของบุตร แม้ว่าครอบครัวจะมีรายได้อยู่ในสัดส่วนที่ไม่มากซึ่งส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายสำหรับการศึกษาของบุตร แต่ประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่ยังคงให้ความสำคัญกับการศึกษาของบุตร โดยจะพยายามทุกวิถีทางทั้งทำงานหนัก ทั้งกู้ยืมบางส่วน สำหรับให้บุตรได้รับการศึกษาสูงที่สุดเท่าที่จะส่งเสียได้ และจะไม่ยอมให้บุตรของตนละทิ้งการเรียนออกมาช่วยทำงานรับจ้างโดยเด็ดขาด เพราะเห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญของการศึกษาของบุตรเป็นอย่างมาก ซึ่งจากการศึกษาไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ TDRI⁷ ที่สำรวจใน 2 ชุมชนของจังหวัดขอนแก่น พบว่าเด็กส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และต้องลาออกจากโรงเรียนมาช่วยพ่อแม่ทำงานรับจ้างหรือทำการเกษตรกรรมเนื่องมาจากผลกระทบของวิกฤติเศรษฐกิจ แต่สอดคล้องกับงานของ วรวิทย์ เจริญเลิศ⁸ ที่ศึกษาประชากรซึ่งเข้าร่วมโครงการ SIF ว่าจะไม่ยอมให้บุตรละทิ้งการเรียน แม้จะต้องกู้ยืมเงินในอัตราดอกเบี้ยที่สูงมาเพื่อให้เป็นค่าเล่าเรียนของบุตรก็ตาม

จากภาวะของครอบครัวที่รายได้ยังไม่สมดุลกับรายจ่ายเท่าที่ควรนี้ ไม่ได้ทำให้ครอบครัวมีปัญหาความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นระหว่างสามีภรรยา เนื่องจากบทบาทที่สำคัญของภรรยา และจากการที่ภรรยาต้องออกไปทำงานหรือหางานทำมากขึ้นในปัจจุบัน ทำให้สามีภรรยาต้อง

⁷ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, “ผลกระทบทางสังคมของวิกฤติเศรษฐกิจประเทศไทย,” เอกสารในการสัมมนาการประเมินผลกระทบในเชิงคุณภาพด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เสนอที่ ห้องประชุมสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 5 กรกฎาคม 2543.

⁸ Voravidh Charoenloet, “Study on Implementation of Employment/Income Generating Projects to Alleviate the Economic crisis Impacts in Thailand,” 2001.

ช่วยกันทำมาหากิน เพื่อหาเลี้ยงครอบครัว โดยจะมีการปรึกษารื้อกัน และพยายามไม่ถกเถียงกัน คอยเป็นกำลังใจให้กันและกัน นอกจากนี้ประชากรทั้งสองกลุ่มที่ศึกษาประมาณร้อยละ 70 เห็นว่า เมื่อครอบครัวของตนได้รับความเดือดร้อน ก็จะได้รับความช่วยเหลือเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลจากผู้อื่นในชุมชน ทั้งนี้เป็นลักษณะของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ยังคงรักษาความสัมพันธ์แบบเครือญาติไว้ได้ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านในชุมชนยังคงเป็นไปในลักษณะที่ดี ประชากรมีความสามัคคี ช่วยเหลือการงานต่างๆของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ TDR1 ที่ศึกษาผลกระทบทางสังคมของวิกฤติเศรษฐกิจไทยต่อชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยจากการสัมภาษณ์ประชากรตัวอย่างทั้งสองกลุ่มในหลายชุมชน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ ยังคงให้ความช่วยเหลือกันดี หรือ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ภายหลังจากการฝึกอบรมแล้ว เนื่องจาก บางครอบครัวพอมีเงินเก็บออมอยู่บ้างแม้ไม่มากก็ตาม แต่ก็มีความยินดีและเต็มใจนำเงินออมของตนไปช่วยเหลือเพื่อนบ้านที่ได้รับความเดือดร้อน หรือ บางรายที่ต้องการความช่วยเหลือตรงตามความรู้หรือทักษะที่ตนได้เข้ารับการฝึกอบรมมา ก็ได้ นำเอาความรู้นั้นไปช่วยเหลือเพื่อนบ้าน เช่น ซ่อมรถจักรยานยนต์ ซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า ซ่อมเครื่องยนต์เล็กเพื่อการเกษตร การจัดประดิษฐ์ดอกไม้ บายศรีเพื่อช่วยเหลือในงานบวช เป็นต้น ซึ่งความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชนที่ปรากฏนี้สอดคล้องกับแนวคิดวิธีการผลิตแบบเอเชียของ Karl Marx⁹ และงานศึกษาของฉัตรทิพย์ นาถสุภา¹⁰ คือ ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมเอเชียอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน มีพลังเกาะเกี่ยวกันเหนียวแน่น กล่าวคือ บัณฑิตชนไม่สามารถตัดขาดเป็นอิสระจากชุมชนหมู่บ้านได้ เลี้ยงชีพด้วยการดำเนินกิจกรรมร่วมกันโดยไม่มีแบ่งแยกแรงงานระหว่างด้านการเกษตรกรรมและหัตถกรรม แต่ละคนจะทำงานทุกอย่างเหมือนกันหมด ไม่มีการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะอย่าง การผลิตของชุมชนเป็นการผลิตเพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจของชุมชนเอง ภายใต้อำนาจเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองและเลี้ยงตัวเองได้อย่างพอเพียง ในด้านการผลิตมีการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิก

⁹ Umberto Melotti, *Marx and the third world*, trans. Patricia Ransford (London and Basingstoke: The Macmillan Press, 1977), p. 54-55, 57. Lawrence Krader, "Principles and critique of the Asiatic mode of production," in *The Asiatic Mode of Production Science and Politicse*, eds. Anne M. Bailey and Josep R. Llobera (London Boston and Henley : Routledge and Kegan Paul, 1981), p.325-327. R. Jessop, "Mode of Production," in *Marxian Economics : A Dictionary of Economics*, eds. John Eatwell, Murray Milgate and Peter Newman(New York and London : The Macmillan Press,1990), p.294. Ernest Mandel, *The Formation of Economic Thought of Karl Marx : 1843 to Capital*(New York and London : Monthly Review Press,1971), p. 121-122 อ้างถึงใน แล ดิลกวิทยรัตน์, "วิธีการผลิตแบบเอเชีย กับเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์แห่งความด้อยพัฒนาของสังคมไทย," *วารสารธรรมศาสตร์* 9 (กรกฎาคม – กันยายน 2522), หน้า 89.

¹⁰ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, *เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต* (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2540).

ภายในหมู่บ้าน เช่น การลงแขกดำนา เกี่ยวข้าวและนวดข้าว การช่วยกันล่าสัตว์ หาปลา ตีเหล็ก สร้างเหมืองฝาย เป็นต้น นอกจากนี้จะมีการช่วยเหลือแรงงานกันในหมู่บ้านแล้ว ยังมีการเอาแรงกันข้ามหมู่บ้านด้วย ในเรื่องอื่นๆที่ไม่เกี่ยวกับแรงงาน ก็มีการช่วยเหลือกัน เช่น ในเรื่องของการดำรงชีวิต มีการช่วยเหลือคนยากจน มีอะไรก็แบ่งปันกันโดยไม่ได้คิดมูลค่า ทั้งระดับภายในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้าน และยังสอดคล้องกับงานศึกษาของฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ พรพิไล เลิศวิชา¹¹ ที่ได้ศึกษาวัฒนธรรมของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ว่าชุมชนอีสานมีความเป็นอิสระ เน้นอุดมการณ์แห่งความเป็นพี่เป็นน้อง พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีพลังทางวัฒนธรรมที่เหนียวแน่น ซึ่งอาจอ่อนตัวลงบ้างตามกาลสมัย แต่ก็ไม่ได้ถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมการผลิต การบริโภค และวัฒนธรรมทางสังคมที่ตามมากระบบทุนนิยมที่ผ่านมา

นอกจากนี้ ประชากรทั้งสองกลุ่มที่ศึกษา เห็นว่า หลังจากฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานแล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนได้ และสามารถช่วยให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น กล่าวคือ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางคนสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับ ไปถ่ายทอดให้แก่บุคคลอื่นๆในชุมชนได้ เช่น ไปเป็นวิทยากรสอนในโรงเรียน สร้างรายได้ให้แก่ตนเองได้อีกทางหนึ่ง หรือ ถ่ายทอดทักษะอาชีพที่ตนได้รับจากการฝึกอบรมให้แก่เพื่อนบ้านและญาติพี่น้องที่ไม่มีโอกาสได้เข้ารับการฝึกอบรมต่อไป นับได้ว่า เป็นการสานต่องานด้านการฝึกทักษะฝีมือแรงงานได้เป็นอย่างดีจากกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน และยังเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชาวบ้านได้อีกทางหนึ่งด้วย

สำหรับผลการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของประชากรที่ผ่านการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานแล้วจะกลับมาทำงานในกรุงเทพฯอีกหรือไม่นั้น เมื่อพิจารณากลุ่มประชากรโดยรวมพบว่า ได้ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย กล่าวคือ หากเศรษฐกิจในกรุงเทพฯดีขึ้น ประชากรส่วนใหญ่จะไม่กลับเข้ามาทำงานอีก โดยมีประชากรประมาณร้อยละ 40 ที่จะกลับเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ หากเศรษฐกิจดีขึ้น สาเหตุที่ทำให้ประชากรส่วนใหญ่ในภาพรวมยังคงอยากทำงานอยู่ในชุมชนต่อไป เนื่องจาก ประชากรที่ศึกษาโดยภาพรวมมีกลุ่มเกษตรกรรวมอยู่ด้วย ซึ่งส่วนใหญ่มีภาระทางครอบครัวที่ต้องดูแล และเป็นพวกยึดติดอยู่กับพื้นที่ เนื่องจากมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองในสัดส่วนมากน้อยต่างกันไปซึ่งพอที่จะทำการเกษตรกรรมในรูปแบบต่างๆเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวได้ ประกอบกับประชากรกลุ่มนี้ยึดถืออาชีพเกษตรกรรวมมายาวนาน จึงเป็นเรื่องยากถ้าหากจะให้กลุ่มเกษตรกรเหล่านี้เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ประชากรกลุ่มนี้จึงยังคงเต็มใจทำงานอยู่ในชุมชนต่อไป อาจมีบ้างบางรายที่อยากเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯตามโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ แต่มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ และอายุที่มากเกินกว่าที่โรงงานอุตสาหกรรมต้องการก็ดี ทำให้แรงงานส่วนนี้

¹¹ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ พรพิไล เลิศวิชา, วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2537).

ตัดสินใจที่จะยังคงทำงานอยู่ในชุมชนมากกว่า แต่เมื่อแยกผลการศึกษาเอากลุ่มเกษตรกรออก เหลือแต่กลุ่มผู้ที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานอันเนื่องมาจากวิกฤติเศรษฐกิจ พบว่า ค่าเฉลี่ยที่ได้มีค่าเพิ่มสูงขึ้นอยู่ในระดับปานกลาง โดยประชากรกลุ่มนี้กว่าร้อยละ 50 อยากรจะกลับเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ อีก เพราะเห็นว่าเป็นทางเลือกที่ดีกว่าในการแสวงหารายได้ ด้วยค่าจ้างขั้นต่ำที่สูงกว่าในต่างจังหวัดหรือในชุมชนของตน ประกอบกับความเคยชินที่เคยทำงานอยู่ในกรุงเทพฯ มาก่อน ในช่วงที่ยังไม่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ แต่ก็ยังมีกลุ่มผู้ที่ถูกเลิกจ้างว่างงานอันเนื่องมาจากวิกฤติเศรษฐกิจอีกส่วนหนึ่งจะไม่กลับเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ หากเศรษฐกิจดีขึ้น เนื่องจากจังหวัดที่ผู้ศึกษาเลือกทำการศึกษาเป็นจังหวัดใหญ่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และยังคงมีโรงงานอุตสาหกรรมที่ยังคงเปิดดำเนินการอยู่พอสมควร โดยเฉพาะโรงงานอุตสาหกรรมด้านการตัดเย็บเสื้อผ้า เครื่องหนัง ที่ยังพอรับแรงงานที่มีฝีมือเพิ่มขึ้นภายหลังจากการฝึกอบรมฯ ได้ ประชากรส่วนนี้จึงเลือกที่จะประกอบอาชีพในถิ่นฐานบ้านเกิดมากกว่าที่จะต้องทิ้งครอบครัวกลับเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ และอีกสาเหตุที่ทำให้พบสัดส่วนของประชากรที่อยากกลับเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ไม่สูงมากนัก เนื่องจากก่อนหน้าระยะเวลาที่ผู้ศึกษาได้เข้าไปทำการศึกษาในพื้นที่นั้น ทางกรมพัฒนาฝีมือแรงงานได้มีการจัดฝึกอบรมทักษะอาชีพเสร็จสิ้นไปหลายชุดแล้ว ทำให้ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมแล้วส่วนหนึ่งโดยเฉพาะแรงงานอายุ 15-25 ปี ซึ่งเป็นแรงงานในวัยหนุ่มสาว กลับเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ หรือเขตปริมณฑลไปก่อนแล้ว จึงคงเหลือพวกที่ยังหางานทำไม่ได้และพวกที่ไม่อยากกลับเข้าไปทำงานในกรุงเทพฯ หรือปริมณฑลอีก และเมื่อสอบถามถึงความเต็มใจในการประกอบอาชีพในชุมชนต่อไป ประชากรส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 70 ตอบว่า ตนเต็มใจที่จะประกอบอาชีพในชุมชนต่อไป เนื่องจากกลุ่มประชากรที่สัมภาษณ์ที่เป็นกลุ่มเกษตรกรยังยึดติดกับพื้นที่ และสำหรับกลุ่มผู้ที่ถูกเลิกจ้างว่างงานอันเนื่องมาจากวิกฤติเศรษฐกิจที่ยังคงอยู่ในชุมชนนั้น ในภาวะเศรษฐกิจที่ยังไม่ดีขึ้นย่อมเป็นการเสี่ยงที่จะกลับเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ และอีกส่วนก็ยังพอหางานทำในจังหวัดของตนได้

5. ด้านการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน

จากผลการศึกษาด้านการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน ผลการศึกษาในภาพรวม พบว่า ประชากรที่ศึกษาทั้งในภาพรวมและประชากรกลุ่มผู้ถูกเลิกจ้างว่างงานเนื่องจากวิกฤติเศรษฐกิจ มีการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน รวมตัวกันทำกิจกรรมตามทักษะอาชีพที่ตนได้รับการฝึกอบรมฯ มาอยู่ในระดับที่น้อย ในด้านของตลาดผลิตภัณฑ์รองรับผลผลิตที่เกิดจากทักษะอาชีพที่ได้รับการฝึกอบรมฯ ยังคงมีอยู่ในระดับต่ำและขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่มีส่วนช่วยในการหาตลาดรองรับผลผลิต ประชากรบางส่วนต้องหาตลาดรองรับผลผลิตเอง เช่น กลุ่มประชากรที่เข้ารับการฝึกอบรมด้านงานช่างประดิษฐ์ ก็จะมีผลผลิตดอกไม้จันทร์แล้วนำไปเสนอขายตามร้านจัดดอกไม้

สำหรับงานศพในเมืองเพราะเห็นว่าการผลิตดอกไม้จันทน์สามารถสร้างรายได้ให้ตนได้อย่างสม่ำเสมอและหาตลาดผลผลิตรองรับได้ง่าย เนื่องจากมีคนเสียชีวิตอยู่ตลอดเวลา หรือบางกลุ่มทอผ้าหรือประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์ใหม่ไปขายให้แก่นักท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงชุมชนของตนภายในจังหวัด เช่น ประสาทหินพิมาย หมู่บ้านผ้าไหมอำเภอบัวชุม จังหวัดนครราชสีมา หาดคูเดื่อซึ่งเป็นหาดทรายที่สวยงาม แก่งสะพือ สวนตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี บ้านเต่าซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์เต่าประมาณ 1,000 ตัว บ้านโคกสง่าที่มีการแสดงงูจางงา เจดีย์โบราณ อำเภอบึงน้อย จังหวัดขอนแก่น เป็นต้น

เมื่อศึกษาถึงการรวมกลุ่มในรูปแบบธุรกิจชุมชนจากประชากรที่ศึกษา พบว่า ยังคงมีการรวมกลุ่มอาชีพของผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานอยู่น้อย โดยมีบ้างในบางชุมชนที่มีการรวมกลุ่มกัน เช่น กลุ่มแม่บ้านพัฒนา ตำบลมะค่า อำเภอนิคมสูง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งรวมกลุ่มกันรับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้าโดยรับงานจากโรงงานอุตสาหกรรมในกรุงเทพฯ และภายในจังหวัด กลุ่มชาวบ้านหนองแวง ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่รวมกลุ่มกันโดยรับงานจากที่อื่นมาทำที่บ้าน โดยสถานที่รวมตัวกันทำงานของชาวบ้านมักเป็นบ้านของกำนันผู้ใหญ่บ้าน หรือบ้านของคนในชุมชนที่สถานที่กว้างขวางพอ หรือโรงสีของชุมชน บางคนที่มีทุนอยู่บ้างก็ร่วมกันกับเพื่อนๆ ในชุมชนเปิดร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ เช่นที่บ้านป่าหม้อ ตำบลพระยืน อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ในบางหมู่บ้านไม่ได้มีเฉพาะการรวมกลุ่มประกอบอาชีพเท่านั้น แต่ยังมีการพัฒนาไปถึงขั้นรวมทุนกันจัดตั้งสหกรณ์ของหมู่บ้าน หรือ รวมทุนกันเปิดร้านขายของชำของหมู่บ้าน เช่นที่บ้านตะบอง ตำบลโบสถ์ อำเภอพิมาย บ้านหนองดุม ตำบลมะค่า อำเภอนิคมสูง จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น ซึ่งมีส่วนช่วยให้ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น แต่การรวมตัวกันของประชากรในการประกอบอาชีพ หรือพัฒนาไปถึงขั้นจัดตั้งสหกรณ์ดังกล่าวที่ยังพบว่ามีอยู่ในระดับน้อย เนื่องจาก ประชากรส่วนใหญ่ยังมีรายได้ที่ไม่สูงพอที่จะนำเงินมาร่วมกันลงทุนจัดตั้งเป็นกลุ่มธุรกิจ และสำหรับการรวมกลุ่มร่วมกันทำการผลิตนั้นยังคงมีปัญหาเรื่องตลาดผลผลิตรองรับ รวมถึง งานที่รับมาทำจากโรงงาน ก็ยังมีไม่ต่อเนื่อง บางครั้งถูกกดราคา ทำให้การรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพจึงยังอยู่ในระดับต่ำ หรือไม่มั่นคงเท่าที่ควร จากปัญหาในด้านการรวมกลุ่มดังกล่าว ยังคงต้องมีการส่งเสริมในด้านเงินทุนและการจัดหางานให้ประชากรทำจากทางราชการ เนื่องจากจากการศึกษาพบว่า ทางราชการยังไม่มี การสนับสนุนด้านนี้มากนัก ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการให้ความช่วยเหลือประชากรภายหลังจากที่ได้รับการฝึกอบรมแล้ว ทางกรมพัฒนาฝีมือแรงงานควรให้ความสนใจในด้านความต่อเนื่องโดยเฉพาะเกี่ยวกับเงินทุนประกอบอาชีพทั้งรายบุคคลและการรวมกลุ่มด้วย หรือมีฉะนั้นต้องมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ที่จะส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพของประชาชน เพื่อที่จะสามารถพัฒนาไปอยู่ในรูปแบบของสหกรณ์ หรือธนาคารชุมชนได้ในลำดับต่อไป ซึ่งจะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนเพิ่มขึ้น

เป็นการกระจายรายได้และเพิ่มอำนาจซื้อให้ประชาชนในชุมชนได้มากขึ้น โดยประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าหากมีการรวมกลุ่มอาชีพกันจะทำให้คนในชุมชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพราะจะสามารถสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัวได้เพิ่มขึ้น ซึ่งในส่วนของ การส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนดังที่กล่าวมานี้ สอดคล้องกับแนวคิดตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9¹² และแนวคิดทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ¹³ ที่คำนึงถึงรากฐานของสังคมโดยมีมาตรการทางนโยบายส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและเครือข่ายชุมชน โดยเริ่มจากการทำงานร่วมกันของสมาชิกเป็นครอบครัวตามทฤษฎีขั้นที่หนึ่งแล้ว ทฤษฎีขั้นที่สอง คือ ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปของกลุ่มหรือสหกรณ์ซึ่งเป็นการร่วมแรง ร่วมใจกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ทั้งในด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ด้านสวัสดิการ ด้านการศึกษา ด้านสังคม และด้านศาสนา ด้วยความร่วมมือของหน่วยราชการ มูลนิธิ และเอกชน ต่อมาทฤษฎีขั้นที่สาม เป็นขั้นที่นำไปสู่ธุรกิจชุมชน เพื่อให้สภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรในชุมชนดียิ่งขึ้น คือ การติดต่อประสานงานกับแหล่งเงินทุนและแหล่งพลังงาน เพื่อจัดตั้งและบริหารโรงสี ร้านสหกรณ์ กิจกรรมอื่นๆ ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น หรือเพื่อช่วยในการลงทุนและพัฒนาชีวิต จะเห็นได้ว่า ทั้งสามขั้นตอนของทฤษฎีใหม่นี้ เน้นเรื่องการทำงานร่วมกัน การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ระหว่างบุคคลที่อยู่ร่วมสังคมเดียวกัน มีประโยชน์เกื้อกูลหรือเชื่อมโยงทั้งทางตรงและทางอ้อม ก่อให้เกิดความเป็นชุมชนขึ้นในหมู่บ้าน ในองค์กรที่จัดตั้งขึ้น มีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่โยงระหว่างกันครอบคลุมทั่วประเทศ ทั้งสังคมชนบทและสังคมเมือง และสามารถเชื่อมโยงกับต่างประเทศได้อย่างดีที่สุดในที่สุด และในด้านการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มกันทำงานนี้ยังสอดคล้องกับที่วรวีทย์ เจริญเลิศ¹⁴ กล่าวว่า การจะก้าวพ้นวิกฤติของแรงงานได้นั้น คนงานจะต้องร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ ซึ่งต้องอาศัยการสร้างความสามัคคี การรวมกลุ่ม และการเคลื่อนไหวทางสังคม ร่วมกันสร้างสังคมใหม่ที่ไม่ใช่ทุนนิยม เพื่อให้ทุกคนมีงานทำ และมีรายได้ที่เป็นธรรมพอที่จะอยู่อย่างเป็นคนได้ และยุค ศรีอาริยะ¹⁵ ได้เสนอยุทธศาสตร์ทางออกจากวิกฤติฟองสบู่อย่างครอบคลุม ในข้อหนึ่งที่ว่า ให้มีการปฏิรูประบบภูมิปัญญา และระบบศึกษาแบบเฉพาะด้าน สู่ระบบการศึกษาที่ส่งเสริมการ

¹² บุษยา ใจสว่าง, “แนวคิดของศาสตราจารย์ประเวศ วะสี เรื่องแผนฯ9 แผนสร้างพลังแผ่นดิน,” นิตยสารการประชาสงเคราะห์ 43 (พฤษภาคม – มิถุนายน 2543), หน้า 34-37.

¹³ นิวัฒน์ ฉิมพาลี, “ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ : มิติด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม,” นิตยสารการประชาสงเคราะห์ 44 (กรกฎาคม – สิงหาคม 2543), หน้า 34-44.

¹⁴ วรวีทย์ เจริญเลิศ, “วิกฤตเศรษฐกิจกับการเลิกจ้าง,” ใน วิกฤตเลิกจ้างว่างงาน และทางออก. บัณฑิตย ันชัยเศรษฐ วุฒิ, บรรณานิการ (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิอารมณ์ พงศ์พจน์, 2540), หน้า 9-30.

¹⁵ ยุค ศรีอาริยะ, “เครือข่ายอำนาจครอบโลกและวิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่,” ใน กลียุคกับหายนะเศรษฐกิจไทย. พิทยา ว่องกุล, บรรณานิการ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิวิถีธรรม, 2540), หน้า 38-39.

คิดค้น และวางอยู่บนพื้นฐานการศึกษาแบบองค์รวม และการผลิตแบบรวมหมู่ ให้ความสำคัญ และพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้าน ส่งเสริมวัฒนธรรมแบบเอเชีย ที่เน้นการดำเนินชีวิตแบบรวมหมู่ และการประหยัด นับได้ว่าเป็นนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมที่ ต้องมีการสร้างงาน การกระจายรายได้ให้เป็นธรรม การพึ่งตนเองหรือเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการ พัฒนาภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร ที่เป็นประโยชน์ต่อการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีการคำนึงถึงการจ้างงาน การส่งเสริมธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีการเรียนรู้ร่วมกันของคน ในชุมชนผ่านการทำการเกษตรผสมผสาน หัตถกรรม ศิลปกรรม อุตสาหกรรมชุมชน ธุรกิจชุมชน ชมรม สมาคม มูลนิธิ สหกรณ์ ศูนย์การแพทย์แผนไทย กองทุนชุมชน เช่น ธนาคารหมู่บ้าน เครดิต ยูเนียน ซึ่งเป็นกลไกทางการเงินสำหรับชุมชน เพื่อให้มีการออมและกู้เงินไปลงทุนเลี้ยงชีพ การ รวมตัวในรูปแบบต่างๆ ของชุมชนนี้ เรียกว่าองค์กรชุมชน ที่เน้นการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง โดยชาวบ้านเพื่อชาวบ้านเพื่อสามารถพัฒนาศักยภาพของตนขึ้นเรื่อยๆ โดยภาครัฐและ ภาคเอกชนต้องให้การส่งเสริมการรวมกลุ่มดังกล่าว เอาความต้องการของชุมชนเป็นที่ตั้ง มีการ ประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง มีโครงการจัดตั้งกองทุนเพื่อชุมชน มีการจัดฝึกอบรมให้ ฯลฯ ซึ่งเชื่อว่าจากกระบวนการต่างๆตามแนวทางนี้ จะทำให้อำนาจซื้อทางเศรษฐกิจของประชาชน ส่วนใหญ่เพิ่มสูงขึ้น และจะนำไปสู่ความเจริญเติบโตอย่างมั่นคงของประเทศในอนาคต ซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของวิทยากร เชียงกูล¹⁶ ประเวศ วะสี¹⁷ และธีรยุทธ บุญมี¹⁸

ปัญหาอีกประการที่ศึกษาพบ อันส่งผลให้การรวมกลุ่มของประชากรเป็นไปได้ยาก คือ การขาดการส่งเสริมจากผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทในการ ส่งเสริมการรวมกลุ่ม และประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน รวมถึงเป็นผู้ไกลเกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม อันเป็นการสนับสนุนความรักใคร่ สามัคคีในชุมชน ดังนั้นจึงควรมีการ ส่งเสริมและสร้างทัศนคติที่ดีในด้านการส่งเสริมการรวมกลุ่มให้แก่ผู้นำชุมชน เพราะบุคคล ดังกล่าวจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจูงใจประชากรในชุมชนให้ปฏิบัติไปในแนวทางที่เป็น ประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน ทั้งนี้ต้องมีการให้เงินทุนสนับสนุนแก่ผู้นำชุมชนเหล่านั้นเพื่อเป็นทุน สนับสนุนการรวมกลุ่มประกอบอาชีพของชาวบ้านด้วย โดยในการแจกจ่ายเงินจะต้องเป็นไปด้วย ความเป็นธรรม รวมถึง จะต้องมีตรวจสอบการใช้เงินอย่างโปร่งใส ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ต้อง ส่งเสริมด้านจริยธรรมให้แก่ผู้นำชุมชนต่างๆดังกล่าวด้วย

¹⁶ วิทยากร เชียงกูล, ภูมิปัญญาใหม่ด้านภัยวิกฤติ IME (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มิ่งมิตร, 2541).

¹⁷ ประเวศ วะสี, เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม: แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม และ ยุทธศาสตร์เพื่อความ เข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, 2541).

¹⁸ ธีรยุทธ บุญมี, สังคมเข้มแข็ง ธรรมรัฐแห่งชาติ: ยุทธศาสตร์กู้หายนะประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สาย ธาร, 2541).

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

โครงการลงทุนเพื่อสังคม(Social Investment Project : SIP) เป็นโครงการของภาครัฐบาล เพื่อเป็นมาตรการหนึ่งในการบรรเทาผลกระทบทางสังคมอันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2540 โดยเฉพาะการแก้ปัญหาการว่างงานให้แก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจดังกล่าว ปฏิรูปการให้บริการทางสังคมให้มีประสิทธิภาพและโปร่งใส สร้างความเข้มแข็งของท้องถิ่น สร้างเศรษฐกิจชุมชนให้มีเครือข่ายที่สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ รวมถึงการส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม โครงการนี้เริ่มต้นเมื่อเดือน กรกฎาคม 2541 โดยกู้เงินจากองค์กรต่างประเทศหลายแหล่ง ดังนั้นจึงมีกรณีที่น่าสนใจควรแก่การศึกษาโครงการดังกล่าว รวมถึงผลที่ได้ตามโครงการ โดยเฉพาะในด้านการแก้ปัญหาให้แก่ผู้ที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจด้วยการฝึกอบรมทักษะอาชีพให้ผ่านกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน และด้านความเข้มแข็งของท้องถิ่นผ่านการสร้างเศรษฐกิจชุมชน ว่าจะสามารถบรรเทาปัญหาในด้านดังกล่าว ตามวัตถุประสงค์ของโครงการลงทุนเพื่อสังคมได้มากน้อยเพียงใด

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงานภายใต้โครงการฝึกอาชีพในภูมิภาคเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงานสำหรับแรงงานอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ศึกษาถึงผลที่ได้รับตามโครงการดังกล่าวของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน และศึกษาถึงการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนของแรงงานที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานหลังได้รับการฝึกอบรมทักษะอาชีพตามโครงการของกรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว โดยในการศึกษาจะใช้ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เพิ่มเติมจากแบบสอบถามของประชากรตัวอย่างที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) ในผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานตามโครงการของกรมพัฒนาฝีมือแรงงานที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 300 คน ในพื้นที่ 3 จังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดอุบลราชธานี แล้วนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS ผลการวิเคราะห์สรุปได้ ดังนี้

1. โครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน(โครงการฝึกอาชีพในภูมิภาคเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงานสำหรับแรงงานอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน)

จากการวิเคราะห์โครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน พบว่าตัวโครงการยังมีข้อบกพร่องหลายประการ กล่าวคือ เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของโครงการ ทางกรมพัฒนาฝีมือแรงงานได้ขยายวัตถุประสงค์ของโครงการให้ครอบคลุมไปถึง การฝึกทักษะอาชีพให้แก่กลุ่มเกษตรกร คนพิการ ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม คนชรา และผู้ว่างงานโดยทั่วไป นอกเหนือจากผู้ที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานอันเนื่องมาจากวิกฤติเศรษฐกิจด้วย แสดงให้เห็นว่า กรมพัฒนาฝีมือแรงงานมิได้จัดการฝึกอบรมทักษะอาชีพให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการลงทุนเพื่อสังคมอย่างแท้จริง และในด้านการคัดเลือกบุคคลที่จะได้เข้ารับการฝึกอบรม บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกอาจมิใช่ผู้ที่มีคุณสมบัติตามเงื่อนไขของโครงการ เนื่องจากบางคนอาจให้ความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้ที่มีหน้าที่คัดเลือก นอกจากนี้การให้เบี่ยงเบนรายวันในระหว่างการฝึกอบรมอาจทำให้มีผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางส่วนเข้ารับการฝึกอบรมเพราะต้องการเบี่ยงเบนรายวันมากกว่าต้องการเพิ่มทักษะอาชีพให้แก่ตนเองอย่างแท้จริง

ในด้านการใช้งบประมาณเงินกู้เป็นค่าวัสดุฝึกทักษะอาชีพ ยังอยู่ในอัตราที่สูง เพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณส่วนนี้จึงควรส่งเสริมให้มีการฝึกทักษะอาชีพที่ใช้วัสดุอุปกรณ์ธรรมชาติในท้องถิ่นให้มากขึ้น และคำนึงถึงการอนุรักษ์สภาวะแวดล้อมในท้องถิ่นด้วย ส่วนในสาขาอาชีพที่ต้องใช้งบประมาณเพื่อจัดหาวัสดุอุปกรณ์มาประกอบการฝึกอบรม จะต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ดังกล่าวอย่างคุ้มค่า และใช้อย่างทะนุถนอม เพื่อให้ผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมในรุ่นอื่นๆในสาขาอาชีพเดียวกันได้ใช้ประโยชน์ต่อไปภายหลัง

ส่วนระยะเวลาในการฝึกอบรมที่จำกัดไว้เท่ากันทั้งหมดไม่ว่าจะเข้ารับการฝึกอบรมในสาขาอาชีพใด ย่อมมีผลทำให้การฝึกอบรมทักษะอาชีพบางอาชีพไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร กรมพัฒนาฝีมือแรงงานจึงควรมีการปรับระยะเวลาการฝึกอบรมให้ยืดหยุ่นได้ตามความยากง่ายของทักษะอาชีพที่จัดฝึกให้เหมาะสม

นอกจากนี้ ทางกรมพัฒนาฝีมือแรงงานต้องจัดหาตลาดแรงงานและตลาดผลิตภัณฑ์รองรับ ภายหลังจากที่ได้มีการจัดฝึกอบรมทักษะอาชีพ เนื่องจากในบางจังหวัดยังไม่มีกรขยายตัวของอุตสาหกรรมที่จะรองรับผู้ผ่านการฝึกอบรม รวมถึงให้การสนับสนุนทางการเงินแก่ผู้ผ่านการฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานที่ประสงค์จะตั้งกิจการหรือประกอบอาชีพอิสระอย่างเพียงพอด้วย

2. ผลของโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

ประชากรส่วนใหญ่ให้ความสนใจในการเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน เนื่องจากต้องการเพิ่มความรู้ความสามารถ และทักษะอาชีพให้แก่ตนเอง โดยตัวเบี่ยงเบนรายวันไม่ใช่แรงจูงใจที่สำคัญในการเข้าฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงาน สำหรับสาขาอาชีพที่ทางกรมพัฒนาฝีมือแรงงานจัดฝึกอบรมให้เน้นตรงกับความต้องการ หรือ ความถนัดของประชากร เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ที่สำรวจพบเป็นแรงงานหญิงอายุ 25-34 ปี ที่เข้ารับการฝึกอบรมทางด้านการตัดเย็บเสื้อผ้า เย็บจักรอุตสาหกรรม ทอผ้าไหมมัดหมี่ และงานช่างประดิษฐ์ มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ตอบว่าทักษะอาชีพที่เข้ารับการฝึกอบรมไม่ตรงกับความต้องการ หรือ ความถนัด จึงเป็นไปได้ว่าประชากรส่วนนี้เข้ารับการฝึกอบรมเพราะต้องการเบี่ยงเบนรายวัน เพื่อนำไปจุนเจือครอบครัว ระหว่างการฝึกอบรมมากกว่าต้องการเพิ่มทักษะอาชีพให้แก่ตนเองอย่างแท้จริง และจากประชากรที่ศึกษาพบว่าส่วนใหญ่เข้ารับการฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานในด้านการตัดเย็บเสื้อผ้า เย็บจักรอุตสาหกรรม ทอผ้าไหมมัดหมี่ และงานช่างประดิษฐ์ ทำให้ได้ผลการศึกษาว่า หลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานมีลักษณะสืบทอดศิลปะ งานฝีมือ เนื่องจากเป็นสาขาอาชีพที่ต้องใช้ความละเอียด ประณีตบรรจง และเป็นงานที่สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะสาขาการทอผ้าไหมมัดหมี่ แต่ยังมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นในระหว่างการฝึกอบรมทักษะอาชีพ และหลังการฝึกอบรมทักษะอาชีพอยู่น้อย เนื่องจากในสาขาการตัดเย็บเสื้อผ้า เย็บจักรอุตสาหกรรม และสาขาอาชีพอื่นๆ นอกเหนือจากงานช่างประดิษฐ์ และงานทอผ้าไหมมัดหมี่ เป็นสาขาอาชีพที่ต้องอาศัยวัตถุดิบ เครื่องมือ เครื่องจักรที่ทันสมัยและไม่สามารถหาได้จากชุมชน

นอกจากนี้ ในระหว่างการฝึกอบรมควรมีการให้ข้อมูลข่าวสารด้านอื่นๆ นอกเหนือจากการให้ความรู้ด้านทักษะอาชีพให้มากขึ้นด้วย เพื่อเป็นการเพิ่มความรู้ ความทันต่อเหตุการณ์ให้แก่ผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรม เช่น เรื่องสภาวะเศรษฐกิจ แหล่งการหางานทำ ราคาผลผลิต ฯลฯ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างรายได้ให้แก่ผู้ผ่านการฝึกอบรม และผู้อื่นในชุมชนด้วย เนื่องจากจากการศึกษาพบว่าวิทยากรยังให้ข้อมูลข่าวสารด้านอื่นๆ น้อย แต่สำหรับการถ่ายทอดความรู้และทักษะอาชีพนั้น วิทยากรเหล่านี้สามารถถ่ายทอดทักษะอาชีพให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เป็นอย่างดี เนื่องจาก เป็นครูฝึกอาชีพของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ครูของสถาบันราชภัฏประจำจังหวัดนั้นๆ รวมถึงบุคคลภายนอกซึ่งมีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาชีพต่างๆ ที่มาสมัครและผ่านการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานและอบรมเทคนิคการสอนงานมาเป็นอย่างดีแล้ว

ในด้านความสอดคล้องระหว่างหลักสูตรการฝึกทักษะอาชีพ กับตลาดแรงงานและตลาดผลิตภัณฑ์รองรับ พบว่า ยังไม่มีความสัมพันธ์กัน ภายหลังจากการฝึกอบรมทักษะอาชีพประชากรส่วนใหญ่ไม่สามารถหางานทำได้ เนื่องจาก แหล่งงานรองรับยังมีอยู่น้อย เมื่อเทียบกับปริมาณแรงงาน

ที่ผ่านการฝึกอบรม รวมถึงสินค้าที่ผลิตได้จากการนำทักษะความรู้ไปใช้ก็จำหน่ายได้ยาก ซึ่งในส่วนนี้ทางราชการยังให้ความช่วยเหลือในการจัดหางาน และตลาดรองรับผลผลิตให้แก่ผู้ผ่านการฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานในระดับต่ำ สำหรับในด้านเงินทุนประกอบอาชีพภายหลังการฝึกอบรม ประชากรที่ผ่านการฝึกอบรมส่วนใหญ่มีฐานะยากจน และต้องการความช่วยเหลืออย่างมากจากทางราชการ

จากปัญหาดังกล่าว ส่งผลให้ระดับรายได้ที่เกิดขึ้นจากการนำทักษะความรู้ที่ได้รับไปใช้ประกอบอาชีพของประชากรส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น อาชีพเสริมต่างๆก็หาทำได้ยาก ในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน ทำให้ยังคงเกิดปัญหารายได้ไม่สอดคล้องกับรายจ่าย ประชากรต้องตัดลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลงบางส่วน เพื่อให้มีค่าใช้จ่ายที่เพียงพอสำหรับเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็น และเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษาของบุตร โดยประชากรส่วนใหญ่จะพยายามไม่ก่อให้เกิดหนี้สินในปริมาณที่สูงมากนัก

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวและชุมชน พบว่า ภายหลังจากการฝึกอบรม แม้ว่าครอบครัวของประชากรส่วนใหญ่จะยังคงมีระดับรายได้ที่ไม่ค่อยสอดคล้องกับรายจ่าย แต่ก็ไม่ได้ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีการทะเลาะเบาะแว้งกัน ในทางตรงกันข้ามกลับมีความเห็นอกเห็นใจกันมากขึ้น เนื่องจากในสภาวะเศรษฐกิจที่ยังไม่ดีขึ้น ต่างก็ต้องช่วยกันหาช่องทางทำมาหาเลี้ยงชีพ นอกจากความเห็นอกเห็นใจกันในครอบครัวแล้ว ยังมีความเห็นอกเห็นใจและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อบุคคลอื่นในชุมชนเพิ่มมากขึ้นด้วย ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังรักษาความสัมพันธ์แบบเครือญาติไว้ได้ แม้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจและค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสทุนนิยมที่ผ่านมาก็ตาม เช่น ครอบครัวที่สามารถสร้างรายได้ภายหลังจากการฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานจนสามารถมีเงินเก็บออมได้บ้างแม้ว่าจะอยู่ในระดับที่ไม่สูงมากก็ตามก็จะให้ความช่วยเหลือครอบครัวอื่น หรือ มีการช่วยเหลือกันในรูปแบบของการทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชนตามวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น โดยใช้ทักษะความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์ได้แม้ว่าจะไม่ได้นำไปประกอบอาชีพเป็นกิจจะลักษณะก็ตาม ในส่วนนี้ถือได้ว่าเป็นทุนทางสังคมที่แฝงอยู่ในตัวของผู้ผ่านการฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานแล้ว และสามารถที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนได้มาก

ในด้านความพอใจในการเลือกประกอบอาชีพในกรุงเทพฯและปริมณฑล หรือ ในชุมชนนั้น ประชากรตัวอย่างที่เป็นเกษตรกร ส่วนใหญ่เป็นแรงงานในวัยกลางคนและมีภาระทางครอบครัวที่ต้องดูแล ยังคงเต็มใจทำงานอยู่ในชุมชนต่อไป เนื่องจากคนกลุ่มนี้มีที่ดินทำการเกษตรกรรมเป็นของตนเอง แม้บางรายจะมีที่ดินอยู่น้อยก็ตามแต่ก็เพียงพอที่จะทำการเกษตรกรรมเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ส่วนแรงงานที่ถูกเลิกจ้างว่างงานอันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ผ่านการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานประมาณร้อยละ 50-60 พอใจในการประกอบอาชีพใน

กรุงเทพฯ หรือปริมาณพลมากกว่า และหากเศรษฐกิจดีขึ้นก็พร้อมที่จะกลับเข้ามาหางานทำใน กรุงเทพฯ หรือปริมาณพลอีก เนื่องจากเห็นว่าเป็นทางเลือกที่ดีกว่าในการแสวงหารายได้ ประกอบ กับความเคยชินที่เคยทำงานในกรุงเทพฯ หรือปริมาณพลมาก่อน บ่งชี้ให้เห็นได้ว่าโครงการฝึกอบรม ทักษะอาชีพของกรมพัฒนาฝีมือแรงงานไม่มีผลที่จะดึงแรงงานวัยหนุ่มสาวที่ถูกเลิกจ้างและ ว่างงานอันเนื่องมาจากวิกฤติเศรษฐกิจให้กลับไปอยู่ในชุมชนได้อย่างถาวร

3. การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนของแรงงานที่ถูกเลิกจ้างและว่างงานหลังได้รับการฝึกอบรม ทักษะฝีมือแรงงาน

ประชากรที่ผ่านการฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานจากกรมพัฒนาฝีมือแรงงานโดยเฉพาะ ประชากรกลุ่มผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงานอันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เป็นแรงงานในวัย หนุ่มสาว ไม่ใช่เป็นกลุ่มที่จะสามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้ เนื่องจากส่วนใหญ่มี แนวโน้มที่จะกลับเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ หรือปริมาณพลอีกหากภาวะเศรษฐกิจดีขึ้น ส่วน ประชากรที่เป็นกลุ่มเกษตรกร สามารถสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชนของตนได้ โดยใช้ ประโยชน์จากทักษะอาชีพที่ได้รับจากการฝึกอบรม ในลักษณะของการพึ่งตนเอง การเอื้อเพื่อ ช่วยเหลือผู้อื่นในชุมชนได้ แต่ยังไม่สามารถพัฒนาไปถึงขั้นของการตั้งอุตสาหกรรมชุมชน ธุรกิจ ชุมชน ชมรม สมาคม มูลนิธิ สหกรณ์ กองทุนชุมชน หรือที่เรียกว่าเป็นการรวมตัวในรูปองค์กร ชุมชนได้ เนื่องจากขาดปัจจัยสำคัญหลายประการ อาทิ ขาดผู้นำชุมชนที่จะเป็นผู้ริเริ่มและจูงใจให้ ประชากรรวมกลุ่มกันประกอบกิจการร่วมกัน ขาดเงินทุนสนับสนุนในการรวมกลุ่ม งานที่มีให้ทำก็ ขาดความต่อเนื่องและถูกกดราคา และการส่งเสริมการรวมกลุ่มจากทั้งภาครัฐบาลและเอกชนยังไม่ทั่วถึง เป็นต้น ดังนั้น ต้องมีการสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มดังกล่าว ควรมีการประชาสัมพันธ์ ให้ประชากรทราบถึงผลดีและเห็นข้อดีของการรวมกลุ่มกันให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่จากทั้ง หน่วยงานของภาครัฐและภาคเอกชนต่อไป

5.2 ข้อจำกัดของการศึกษาและงานศึกษา

1. การศึกษาผลของโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงานนี้ ใช้วิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เป็นการวัดระดับความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จึงถือเป็น ข้อด้อยของงานศึกษานี้ เนื่องจากแบบสอบถามการวัดความคิดเห็นของประชากร อาจมีผลทำให้ คำตอบที่ได้บิดเบือนไปจากความเป็นจริงบ้างในบางข้อคำถาม เพราะ ความคิดเห็นของประชากร จะขึ้นอยู่กับทัศนคติ และความพอใจของแต่ละบุคคล และการศึกษาแบบนี้มีผลทำให้เกณฑ์

คำตอบส่วนใหญ่ที่ได้รับอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นในการวิเคราะห์ผลการศึกษาก็ต้องวิเคราะห์ผลที่ได้จากแบบสอบถามประกอบกับประสบการณ์ในการลงพื้นที่สำรวจด้วย

2. ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ขอความร่วมมือจากครูฝึกอาชีพของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของทางราชการในการช่วยเก็บข้อมูลบางส่วน ซึ่งอาจมีผลกับคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ประชากรตัวอย่างในบางข้อคำถามที่ผลออกมาอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างดีกับทางราชการ

3. โรงงานไม่ให้ความร่วมมือในการขอสัมภาษณ์คนงานที่ผ่านการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานกับทางกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เพราะ เห็นว่าเป็นการเสียเวลาทำงาน แต่อยู่ในสัดส่วนที่ไม่มากนัก

4. แรงงานที่ผ่านการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานบางส่วน เดินทางออกจากพื้นที่ไปทำงานที่อื่น ทำให้ยากแก่การติดตามผล

5. เป็นที่น่าสังเกตว่า กลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นสตรีมีจำนวนมากกว่ากลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นชาย จากประสบการณ์การลงพื้นที่ ทำให้ทราบว่า ประชาชนที่ยังคงเหลืออยู่ในชุมชนส่วนใหญ่เป็นสตรี ผู้สูงอายุ และเด็ก ส่วนชายหญิงวัยหนุ่มสาวส่วนใหญ่กลับเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯหรือบริเวณทลแล้ว หลังจากได้รับการฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานแล้ว จึงเป็นตัวแปรอันหนึ่งที่ทำให้การศึกษาข้อมูลบางอย่างไม่ได้ผลสมบูรณ์

6. กลุ่มเป้าหมายมีที่อยู่ห่างไกลกัน ในชนบท ยากแก่การเดินทางเข้าไปแจกแบบสอบถาม บางรายต้องไปหลายครั้ง จึงจะได้ข้อมูลครบตามที่ต้องการ

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยทำให้ได้ทราบถึงโครงการของกรมพัฒนาฝีมือแรงงานที่ดำเนินการตามโครงการลงทุนเพื่อสังคม และทราบถึงผลที่ได้รับตามโครงการลงทุนเพื่อสังคมในกรณีแรงงานที่ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ในด้านการพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน ด้านความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิต ด้านรายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำทักษะความรู้ไปใช้ และความสามารถในการพึ่งตนเอง ด้านความพร้อมในการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว และชุมชน/ท้องถิ่น และด้านการรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน ซึ่งจากการประมวลผลดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะต่างๆ อันอาจใช้เป็นข้อพิจารณาในการดำเนินงานตามโครงการลงทุนเพื่อสังคม โดยมีข้อเสนอแนะในระดับกำหนดนโยบาย และระดับการบริหารจัดการ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการกำหนดนโยบาย

1.1 ส่วนราชการควรมีนโยบายในการจัดหางานรองรับให้แก่ผู้ผ่านการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน รวมถึง มีการพิจารณาตลาดแรงงานในพื้นที่ ซึ่งจะรองรับผู้ผ่านการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานได้

1.2 ส่วนราชการควรมีนโยบายในการหาตลาดรองรับผลผลิตที่ได้จากการนำทักษะความรู้ที่ได้ของแรงงานไปใช้ภายหลังจากการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานแล้ว

1.3 ส่วนราชการควรจัดงบประมาณในลักษณะทุนส่งเสริมอาชีพให้แก่ผู้ผ่านการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน ทั้งในลักษณะรายบุคคล และกลุ่มอาชีพ รวมถึงควรมีกองทุนฉุกเฉิน หรือ กองทุนสำหรับผู้ผ่านการฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงาน เพื่อกู้ยืมมาใช้แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ

1.4 กรมพัฒนาฝีมือแรงงานควรศึกษาถึงความต้องการเพิ่มพูนทักษะฝีมือของผู้ผ่านการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานแล้ว เพื่อส่งเสริมให้มีการฝึกทักษะอาชีพในระดับที่สูงขึ้น ทั้งยังควรมีการติดตามและประเมินผลการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานอย่างจริงจัง

1.5 ควรมีการพัฒนาผู้นำในชุมชน ให้สามารถเป็นผู้ให้ความรู้ ให้คำปรึกษา แนะนำ แก่ผู้ผ่านการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน รวมถึง พัฒนาความสามารถในการประสานความร่วมมือระหว่างคนในกลุ่มด้วย

1.6 ควรมีการจูงใจให้ภาคเอกชนในการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างศักยภาพของการพัฒนาฝีมือแรงงานให้เพิ่มขึ้น

2. ข้อเสนอแนะด้านการบริหารจัดการ

2.1 ราชการควรมีการส่งเสริมการรวมกลุ่มประกอบอาชีพให้มากยิ่งขึ้น

2.2 ราชการควรให้การสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ

2.3 ควรมีการสำรวจความต้องการของสถานประกอบการในพื้นที่ เพื่อสามารถจัดการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานได้ตรงตามความต้องการ และมีการประสานข้อมูล โครงการระหว่างหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้ผู้ผ่านการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งงาน และตำแหน่งงานที่ว่าง

2.4 ควรมีการส่งเสริมอาชีพที่มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน และส่งเสริมให้มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

2.5 ควรมีการพัฒนาศักยภาพ และความสามารถของผู้ผ่านการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีแนวโน้มว่าจะสามารถถ่ายทอดความรู้ หรือเป็นวิทยากรให้แก่คนในชุมชน หรือตามสถาบันการศึกษาต่างๆ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

การคลัง, กระทรวง. แนวทางการดำเนินมาตรการการเงินการคลังเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจของ
รัฐบาล ฉบับที่ 1. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการคลัง, 2541.

การคลัง, กระทรวง. ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง โครงการลงทุนเพื่อสังคม, ฉบับที่ 50/2541.
วารสารการเงินการคลังฉบับพิเศษ(2541): 145-147.

กองโครงการลงทุนเพื่อสังคม. โครงการลงทุนเพื่อสังคม. กรุงเทพมหานคร: กองโครงการลงทุนเพื่อ
สังคม สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, มิถุนายน 2541. (อัดสำเนา)
เกษียร เตชะพีระ. ถิ่นกาขาว: เศรษฐกิจการเมืองไทยใต้เงาไอเอ็มเอฟ. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2542.

จรัส สุวรรณมาลา. ผลการศึกษาการดำเนินการบรรเทาปัญหาสังคม. ประชาคมวิจัย 24 (มีนาคม
2542): 10.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. ปัญหาการพัฒนาการเศรษฐกิจไทย. หน้า 313-316. อ้างถึงใน ภัคพัฒน์ ทิพย์
ประไพ. แนวคิดวิถีการผลิตแบบเอเชียกับการอธิบายหมู่บ้านไทย. กรุงเทพมหานคร:
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2540.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. ประวัติศาสตร์การปฏิวัติอุตสาหกรรมเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2536.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ พรพิไล เลิศวิชา. วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
สร้างสรรค์, 2537.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2540.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. เศรษฐศาสตร์การเมืองแนวประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชน. ใน วิพากษ์
เศรษฐกิจทุนนิยม คืบสู่ชุมชน, หน้า 137. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิวิถีธรรม, 2542).

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. โครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม(Social Safety Net): ความหมาย
แนวคิด ทฤษฎี บทบาท และความสำคัญต่อสังคม. ใน เอกสารประกอบการประชุม
ทางวิชาการเรื่อง การสำรวจองค์ความรู้เชิงแนวคิด ทฤษฎี บทบาท และความสำคัญ
ต่อสังคมของโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม. หน้า1-35. 15 พฤศจิกายน 2542 ณ
โรงแรมเอเชีย กรุงเทพมหานคร.

- เดวิด เอลเลียต. Thailand : Origins of Military Rule (London : Zed Press, 1978): 54, อ้างใน แล ดิลกวิทยรัตน์. วิธีการผลิตแบบเอเชีย กับเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์แห่งความ ด้อยพัฒนาของสังคมไทย. วารสารธรรมศาสตร์ 9 (กรกฎาคม-กันยายน 2522): 91.
- ธีรยุทธ บุญมี. สังคมเข้มแข็ง ธรรมรัฐแห่งชาติ: ยุทธศาสตร์กู้หายหน้าประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สายธาร, 2541.
- นิวัฒน์ ฉิมพาลี. ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ : มิติด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม. นิตยสารการ ประชาสงเคราะห์ 44 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2543): 34-44.
- บัณฑิตย์ ธนชัยเศรษฐวุฒิ. วิกฤตเด็กจ้าง ว่างาน และทางออก. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิอารมณณ์ พงศ์พจน์, 2540.
- บุษยา ใจสว่าง. แนวคิดของศาสตราจารย์ประเวศ วะสี เรื่องแผนฯ 9 แผนสร้างพลังแผ่นดิน. นิตยสารการประชาสงเคราะห์ 43 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2543): 34-37.
- ประเวศ วะสี. เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม: แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม และ ยุทธศาสตร์เพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอบ้าน, 2541.
- ยุค ศรีอาริยะ. เครือข่ายอำนาจครอบโลกและวิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่. ใน พิทยา ว่องกุล (บรรณาธิการ), กลียุคกับหายหน้าเศรษฐกิจไทย, หน้า 38-39. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิวิถีทรรศน์, 2540.
- โรเบิร์ต เวด และ แฟรงค์ เวเนโรโซ. The Asian Crisis: The High Debt Model Versus the Wall Street-Treasury-IMF Complex (New left Review, No.228 March-April 1998): 72-75, 117-128, อ้างใน เกษียร เตชะพีระ. ถิ่นกาขาว: เศรษฐกิจการเมืองไทยใต้เงา ไอเอ็มเอฟ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2542.
- วราพร พาทยกุล. บทบาทของธนาคารออมสินสาขาในการประชาสัมพันธ์ “กองทุนเพื่อสังคม” กรณีศึกษาธนาคารออมสินสาขาในเขตจังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2541.
- วรวิทย์ เจริญเลิศ. วิกฤตเศรษฐกิจกับการเลิกจ้าง. ใน บัณฑิตย์ ธนชัยเศรษฐวุฒิ(บรรณาธิการ), วิกฤตเด็กจ้าง ว่างาน และทางออก, หน้า 9-30. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิอารมณณ์ พงศ์พจน์, 2540.
- วอลเดน เบลโล, เชียร์ คันนิงแฮม และ ลี เค็ง ปอर्थ. โคกนาฏกรรมสยาม: การพัฒนาและการแตก สลายของสังคมไทยสมัยใหม่. แปลโดย สุรนุช ธงศิลา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2542.

วิทยากร เชียงกุล. เพื่อศตวรรษที่ 21: วิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสังคมไทย.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มิ่งมิตร, 2537.

วิทยากร เชียงกุล. ปฏิวัติภูมิปัญญาใหม่ด้านภัยวิกฤติ IMF. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มิ่งมิตร,
2541.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. ผลกระทบทางสังคมของวิกฤติเศรษฐกิจประเทศไทย. ใน
เอกสารประกอบการสัมมนาการประเมินผลกระทบในเชิงคุณภาพด้วยกระบวนการมี
ส่วนร่วม. 5 กรกฎาคม 2543 ณ ห้องประชุม สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
จังหวัดกรุงเทพมหานคร.

สำนักบริหารหนี้สาธารณะ. รายงานความคืบหน้าการดำเนินโครงการลงทุนเพื่อสังคม.
กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการคลัง, 2543. (อัดสำเนา)

สุวิทย์ ภรณ์วลัย. เศรษฐกิจฟองสบู่: บทเรียนและทางรอด. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

อมรา พงศาพิชญ์. การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและการพัฒนาสังคม. ประชาคม
วิจัย24 (มีนาคม 2542): 10 - 18.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนา. ใน ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ
(บรรณาธิการ), เศรษฐศาสตร์การเมือง วิกฤติรอบด้านรัฐบาลอุจาด(เพื่อชุมชน).
หน้า 196 -209. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543.

อุปสรรคและปัญหาโครงการลงทุนเพื่อสังคม. ผู้จัดการรายวัน (6 มีนาคม 2542).

เออร์เนสต์ แมนเดล. The Formation of Economic Thought of Karl Marx: 1843 to Capital.
New York and London: Monthly Review Press, 1971, p. 121-122. อ้างถึงใน แล
ดิลกวิทย์รัตน์. วิธีการผลิตแบบเอเชีย กับเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์แห่งความด้อย
พัฒนาของสังคมไทย. วารสารธรรมศาสตร์ 9 (กรกฎาคม-กันยายน 2522): 88-89.

ภาษาอังกฤษ

Lawrence Krader. Principles and critique of the Asiatic mode of production. In Anne M.
Bailey and Josep R. Llobera (eds.), The Asiatic Mode of Production Science
and Politicse, pp.325-327. London Boston and Henley: Routledge and
Kegan Paul, 1981.

- R. Jessop. Mode of Production. In John Eatwell, Murray Milgate and Peter Newman (eds.), Marxian Economics: A Dictionary of Economics, pp.293-294. New York and London: The Macmillan Press, 1990.
- Umberto Melotti. Marx and the third world. Translated by Patricia Ransford. London and Basingstoke: The Macmillan Press, 1977.
- Voravidh Charoenloet. Study on Implementation of Employment/Income Generating Projects to Alleviate the Economic crisis Impacts in Thailand. Bangkok, 2001.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถาม

การศึกษาผลของโครงการลงทุนเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

แบบสอบถามนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในหลักสูตร เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา และผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ตอนที่ 1 ภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ
  - (1) ชาย
  - (2) หญิง
2. ปัจจุบันท่านอายุ
  - (1) 15-24 ปี
  - (2) 25-34 ปี
  - (3) 35-44 ปี
  - (4) มากกว่า 45 ปีขึ้นไป
3. สถานภาพ
  - (1) โสด
  - (2) สมรส
  - (3) หย่าร้าง/ม่าย
4. จำนวนคนในครอบครัวของท่าน
  - (1) 1-2 คน
  - (2) 3-4 คน
  - (3) 5-6 คน
  - (4) 6 คนขึ้นไป
5. ระดับการศึกษาของท่าน
  - (1) ไม่ได้เรียนหนังสือ
  - (2) ระดับประถมศึกษา
  - (3) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
  - (4) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.
  - (5) ระดับปริญญาตรี
  - (7) สูงกว่าระดับปริญญาตรี
6. อาชีพก่อนเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน
  - (1) รับจ้าง
  - (2) คำขาย
  - (3) เกษตรกรรม
  - (4) พนักงานบริษัทเอกชน
  - (5) พนักงานรัฐวิสาหกิจ
  - (6) รับราชการ
  - (7) อื่นๆ (ระบุ).....
7. รายได้ต่อเดือนของท่านก่อนเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน
  - (1) ต่ำกว่า 500 บาท
  - (2) 500 - 1,000 บาท
  - (3) 1,001 - 3,000 บาท
  - (4) 3,001 - 5,000 บาท
  - (5) 5,001 บาทขึ้นไป
  - (6) ไม่มีรายได้

8. ภูมิภาคใดเดิมของท่าน
- (1) ภาคเหนือ (2) ภาคตะวันออก
(3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (4) ภาคใต้
(5) ภาคกลาง
9. สาเหตุของการว่างงาน
- (1) ลาออก (2) ถูกเลิกจ้าง
(3) บริษัทเลิกกิจการ (4) อื่นๆ (ระบุ).....
10. ระยะเวลาในการทำงานก่อนออกจากงาน
- (1) ต่ำกว่า 1 ปี (2) 1 – 2 ปี
(3) 3 – 4 ปี (4) มากกว่า 5 ปี

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไป

11. ท่านเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานทางด้าน.....
.....
12. ท่านสนใจให้ทางกรมพัฒนาฝีมือแรงงานจัดฝึกอบรมด้านใดมากที่สุด.....
.....
13. เมื่อท่านผ่านการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานแล้ว ท่านจะยังคงทำงานอยู่ในชุมชน
ท้องถิ่น หรือกลับไปทำงานในกรุงเทพฯ หรือในเมืองใหญ่ๆ เพราะเหตุใด.....
.....

ตอนที่ 3 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผลของการฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

- คำชี้แจง** กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความรู้สึก หรือความคิดเห็น
ของท่านมากที่สุด โดยการเลือกถือเกณฑ์ ดังนี้
- มากที่สุด** หมายถึง ข้อความในประโยคนั้นตรงกับความรู้สึกหรือความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับท่านมากที่สุด
- มาก** หมายถึง ข้อความในประโยคนั้นตรงกับความรู้สึกหรือความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับท่านมาก
- ปานกลาง** หมายถึง ข้อความในประโยคนั้นตรงกับความรู้สึกหรือความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับท่านปานกลาง
- น้อย** หมายถึง ข้อความในประโยคนั้นตรงกับความรู้สึกหรือความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับท่านน้อย
- น้อยที่สุด** หมายถึง ข้อความในประโยคนั้นไม่ตรงกับความรู้สึกหรือไม่เคยเกิดขึ้นเลย

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การพัฒนาศักยภาพและทักษะให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน					
14. สาเหตุที่ท่านเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เพราะต้องการเพิ่มความรู้ความสามารถ และทักษะอาชีพแก่ตนเอง					
15. สาเหตุที่ท่านเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เพราะทราบว่ามีความจำเป็นระหว่างการทำงาน					
16. ทักษะอาชีพที่ท่านเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานตรงกับความชอบหรือความถนัดของท่าน					
17. เมื่อท่านฝึกอบรมแล้ว ท่านสามารถหางานทำในจังหวัดของท่าน					
18. ท่านได้รับความรู้ด้านอื่นนอกเหนือจากการฝึกอบรมด้วย เช่น เหตุการณ์บ้านเมือง ภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน เป็นต้น					
ความสอดคล้องระหว่างการผลิตกับปัจจัยการผลิต					
19. หลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ตรงกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นของท่าน					
20. วิทยากรมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และทักษะฝีมือ					
21. เมื่อรับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว มีตลาดแรงงานรองรับ					
22. ในกรณีที่ไม่มีตลาดแรงงานรองรับท่านได้นำทักษะความรู้ไปใช้					
23. เมื่อฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว ทางราชการช่วยจัดหางานให้ท่าน					
24. ภายหลังจากการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว ทางราชการมีการให้กู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพ					

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
25. ท่านสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของท่าน (อาทิ ที่ดิน วัสดุจากธรรมชาติ หรือ อื่นๆ) ภายหลังจากฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานในการทำการผลิต					
26. หลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานมีลักษณะสืบทอด ศิลปะ งานฝีมือ					
27. ท่านมีที่ดินเป็นของตนเอง					
28. ท่านมีความพอใจจะประกอบอาชีพในเมือง มากกว่าในท้องถิ่นของท่าน					
รายได้จากผลผลิตที่เกิดจากการนำทักษะความรู้ไปใช้ และ ความสามารถในการพึ่งตนเอง					
29. รายได้ที่ท่านได้รับก่อนเข้ารับการฝึกอบรมฯ และหลังการฝึกอบรมฯ แตกต่างกันเพียงใด					
30. หลังจากการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้วท่านมีรายได้สูงขึ้น					
31. รายได้ของท่านเพียงพอต่อรายจ่ายในการครองชีพ ภายหลังจากการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน					
32. ท่านมีรายได้เสริมจากอาชีพอื่นอีก					
33. ท่านมีหนี้สินส่วนตัว					
34. ท่านมีเงินเก็บออมหลังจากหักค่าใช้จ่ายประจำเดือนออกแล้ว					
35. หลังจากฝึกอบรมแล้ว ท่านได้นำความรู้มาดำเนินกิจการเอง หรือรับจ้างเจ้าของกิจการในท้องถิ่น					
ความพร้อมในการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว และ ชุมชน/ท้องถิ่น					
36. คู่สมรสของท่านมีรายได้อื่นเสริมช่วยเหลือครอบครัวด้วย					
37. ครอบครัวของท่านมีรายได้เพียงพอกับการใช้จ่ายของครอบครัว					

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
38. ครอบครัวของท่านมีการทะเลาะวิวาทกันจากการที่มีรายได้ไม่เพียงพอ(หลังการฝึกอบรมฯ)					
39. บุตรของท่านมีค่าใช้จ่ายสำหรับการศึกษา					
40. สมาชิกในครอบครัวของท่านมีค่าใช้จ่ายสำหรับเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อชีวิต					
41. ผลการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานทำให้ท่านสามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนของท่าน					
42. เมื่อฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว ท่านคิดว่าในภาพรวม ผู้ผ่านการฝึกอบรมฯ สามารถช่วยให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น					
43. เมื่อท่านและครอบครัวได้รับความเดือดร้อน จะได้รับความเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือเกื้อกูลจากผู้อื่นในชุมชน					
44. หากเศรษฐกิจในกรุงเทพฯ หรือจังหวัดใหญ่ๆ ดีขึ้น ท่านจะกลับเข้าไปหางานทำอีก					
45. ท่านเต็มใจจะประกอบอาชีพในชุมชนต่อไป					
การรวมกลุ่มในรูปธุรกิจชุมชน					
46. หลังการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ มีตลาดรองรับ					
47. มีการรวมกลุ่มอาชีพของผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน					
48. เมื่อมีรายได้แล้ว มีการนำรายได้มาลงทุนประกอบธุรกิจร่วมกัน					
49. มีการสนับสนุนด้านทุนประกอบอาชีพในการรวมกลุ่มจากทางราชการ					
50. จากการรวมกลุ่มอาชีพทำให้มองเห็นชัดเจนว่าสมาชิกในชุมชนมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น					

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวธัญญลักษณ์ เบ็ญจะมโน เกิดวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2520 ที่จังหวัด กรุงเทพมหานคร จบมัธยมศึกษาตอนปลายสายวิทยาศาสตร์ จากโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีเศรษฐศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับสอง สาขา เศรษฐศาสตร์ปริมาณวิเคราะห์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2541 เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ปริมาณวิเคราะห์ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2542

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย